

Aija Jansone

**TAUTAS TĒRPA
KREKLI
VIDZEMĒ 19.gs.**

VIDZEMES PAGASTU KARTE (SASTĀDĪTA 1939. GADĀ)

PAGASTU SARAKSTS

I. CĒSU APRIŅĶIS

Pilsētas

1. Cēsis

Pagasti

1. Baižkalna

2. Cēsu

3. Drabešu (2 gab.)

4. Drustu

5. Druvienas

6. Dzērbenes

7. Ērgļu

8. Gatartas

9. Jaunpiebalgas

10. Jaunraunas

11. Jumurdas

12. Kārļu

13. Kosas

14. Kūduma

15. Launkalnes

16. Lenču

17. Lielstraupes

18. Liepas

19. Lizuma

20. Mārsnēnu

21. Mazstraupes

22. Ogres

23. Priekuļu

24. Raiskuma

25. Rāmuļu

26. Rankas

27. Raunas

28. Rozūlas

29. Sērmūkšu

30. Skujenes

31. Stalbes

32. Taurenas

33. Vaives

34. Vecpiebalgas

35. Veļķu

36. Veselavas

II. MADONAS APRIŅĶIS

Pilsētas

1. Gulbene

2. Madona

Pagasti

1. Adulienas

2. Beļavas

3. Bērzaunes

4. Cesvaines

5. Dzelzavas

6. Galgauskas

7. Grašu

8. Grostonas

9. Iršu

10. Jaungulbenes

11. Kalsnavas

12. Kārdabas

13. Kraukļu

14. Kusas

15. Lazdonas

16. Liepkalnes

17. Liezeres

18. Litenes

19. Lubānas

20. Lubejas

21. Ļaudonas

22. Mārcienas

23. Mēdzūlas

24. Meirānu

25. Mētrienas

26. Odzianas

27. Oļu

28. Patkules

29. Praulienas

30. Saikavas

31. Sarkaņu

32. Sausnējas

33. Savienas

34. Stāmerienas

35. Tirzas

36. Vecgulbenes

37. Vējavas

38. Vestienas

39. Viesienas

40. Vietalvas

41. Virānes

III. RĪGAS APRIŅĶIS

Pilsētas

1. Ķemeri

2. Ogre

3. Pļaviņas

4. Rīga

5. Rīgas Jūrmala

6. Sigulda

7. Sloka

Pagasti

1. Ādažu

2. Aizkraukles

3. Allažu

4. Babītes

5. Baldones

6. Bebru

7. Bīriņu (2 gab.)

8. Birzgaļes

9. Daugmales

10. Doles

11. Dreiliņu

12. Ikšķiles

13. Inčukalna

14. Jumpravas

15. Kastrānes

16. Katlakalna

17. Kokneses

18. Krapes

19. Krimuldas

20. Kēču

21. Ķeipenes

22. Lauberes

23. Lēdmanes

24. Lēdurgas

25. Lielvārdes

26. Līgatnes

27. Madlienas

28. Mālpils

29. Mangaļu

30. Mārupes

31. Menģeles

32. Mores

33. Nītaures

34. Ogresgala

35. Olaines

36. Pabažu (2 gab.)

37. Plāteres

38. Pļaviņu

39. Rembates

40. Ropažu

41. Salas (2 gab.)

42. Salaspils

43. Sējas

44. Sidgundas

45. Siguldas

46. Skrīveru

47. Skultes

48. Stopiņu (2 gab.)

49. Suntažu

50. Taurupes

51. Tomes

52. Turaidas

53. Vidrižu

54. Vildogas

55. Viskaļu

56. Zaubes

IV. VALKAS APRIŅĶIS

Pilsētas

1. Alūksne

2. Ape

3. Smiltene

4. Strenči

5. Valka

Pagasti

1. Alsviķa

2. Alūksnes

3. Annas

4. Bejas

5. Bilskas

6. Birzuļu

7. Blomes

8. Cirgaļu

9. Dūres

10. Ērgemes

11. Ēvels

12. Gaujienas

13. Grundzāles

14. Ilzenes

15. Jaunlaicenes

16. Jaunrozes

17. Jērcēnu

18. Kalncempju

19. Kārķu

20. Karvas

21. Lejasciema

22. Lugažu

23. Mārupes

24. Mārkalnes

25. Omuļu

26. Palsmanes

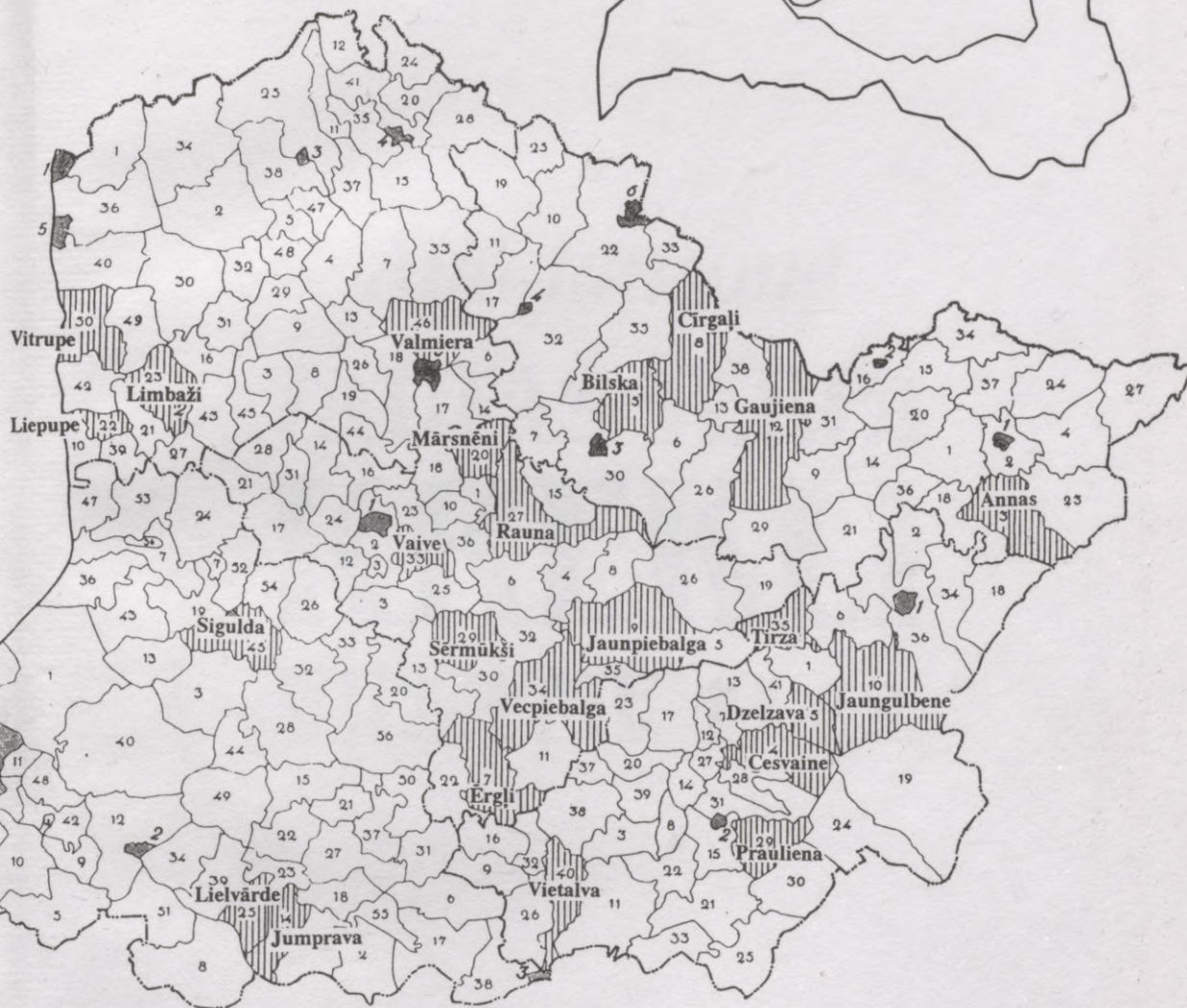
27. Pededzes

28. Plāņu

29. Sinoles

30. Smiltenes

31. Trapenes

32. Trikātas

33. Valkas

34. Veclaicenes

35. Vijciema

36. Zeltiņu

37. Ziemera

38. Zvārtavas

V. VALMIERAS APRIŅĶIS

Pilsētas

1. Ainaži

2. Limbaži

3. Mazsalaca

4. Rūjiena

5. Salacgrīva

6. Valmiera

Pagasti

1. Ainažu

2. Alojas

3. Augstrozes

4. Bauņu

5. Braslavas

6. Brenguļu

7. Burtnieku

8. Dauguļu

9. Dikļu

10. Dunes

11. Idus

12. Ipiķu

13. Jaunburtnieku

14. Jaunvāles

15. Jeru

16. Katvaru

17. Kauguru

18. Kocēnu

19. Ķieģeļu

20. Ķoņu

21. Lādes

22. Liepupes

23. Limbažu

24. Lodes

25. Mazsalacas

26. Mujānu

27. Nabes

28. Naukšēnu

29. Ozolu

30. Pāles

31. Pociema

32. Puikules

33. Rencēnu

34. Rozēnu

35. Rūjienas

36. Salacas

37. Sēļu

38. Skaņkalnes

39. Stienes

40. Svēciema

41. Ternejas

42. Tūjas

43. Umurgas

44. Vaidavas

45. Vainižu

46. Valmieras

47. Vecates

48. Vilzēnu

49. Viļķenes

50. Vitrupe

99-5
57

302

Aija Jansone
**TAUTAS TĒRPA
KREKLI
VIDZEMĒ 19.gs.**

ZINĀTNE

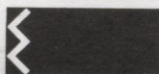
UDK 391(=174)
Ja 606

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

99 — 8.858

0304076552

Recenzente *Dr. hist.* AINA ALSUPE

Grāmata izdota ar
KULTŪRKAPITĀLA FONDA
atbalstu

ISBN 5-7966-1105-4

© Aija Jansone, 1999
© Izdevniecība "Zinātne", 1999

IEVADS

Laikā, kad pieaug tautas nacionālā pašapziņa, etnogrāfu uzdevums ir skaidrot tautas etnosa vietu citu tautu vidū. 20. gs. pēdējā ceturksnī latviešu sabiedrībā vērojama liela interese par tautas lietišķo mākslu. Tāpēc pētniekiem atbilstoši interesentu pieprasījumam jāveic pētījumi ar zinātniski praktisku ievirzi.

Viena no pieprasītākajām tēmām daiļamatnieku un tautas mākslas cienītāju lokā ir latviešu tradicionālie izšuvumi, galvenokārt kā tautas tērpa sastāvdaļa.

Šajā darbā tuvāk iepazīsimies ar vienu no tradicionālā tautas tērpa sastāvdaļām, t.i., tautas tērpa kreklu Vidzemes kultūrvēsturiskajā apgabalā, īpaši uzsverot un detalizēti izvērtējot tā darināšanas un rotāšanas tehniskos paņēmienus, kas ir nozīmīgs tautas kultūras īpatnību rādītājs. Par tradicionālo latviešu tautas tērpu pieņemts uzskatīt latviešu zemnieku apģērbu, kas veidojies feodālisma periodā vairāku gadsimtu gaitā un Latvijā valkāts līdz 19. gs. beigām, atsevišķos gadījumos (Alsungā, Rucavā u.c.) līdz 20. gs. sākumam. Preču—naudas attiecībām sasniedzot tādu līmeni, kad zemniekam vairs nebija izdevīgi visu ražot pašam, tautas tērps beidza pastāvēt.

Par izpētes objektu autore izvēlējusies Vidzemes 19. gs. kreklus, tāpēc ka tie ir plaši izplatīti Vidzemē minētajā laika posmā un no tipoloģijas viedokļa vēsturiski jaunāka parādība par krekliem ar krāsainu izšuvumu. Šis materiāls ir arī mazāk publicēts. Stilistiski tiem raksturīgs atturīgs, klusināts rotājums.

Darbā izmantotas 3 avotu grupas:

- 1) rakstītie avoti,
- 2) lietiskie pieminekļi,
- 3) dažādas materiālu publikācijas.

Visnozīmīgākā vieta ierādīta rakstītiem avotiem (īpaši etnogrāfisko ekspedīciju vākumiem) par latviešu tradicionālā tautas tērpa krekliem. Te ietilpst Latvijas vēstures muzeja (turpmāk — *LVM*) Etnogrāfijas nodaļas arhīva materiāli un Latvijas Vēstures institūta Etnogrāfijas nodaļas zinātniskā arhīva materiāli (turpmāk — *E*). *LVM* Etnogrāfijas nodaļas arhīvā ietilpst Pieminekļu valdes (20. gs. 20. g. otrā puse) vāktie materiāli. Pieminekļu valdes tiešais uzdevums bija apzināt, vākt un krāt kultūras un vēstures pieminekļus un rūpēties par to aizsardzību. Objektu sarakstā bija arī tradicionālais tautas tērps un tā valkāšanas tradīcijas. Materiālu vācēji pēc profesijas galvenokārt bija arhitekti un mākslinieki. Tā kā nebija izstrādāta vienota materiālu vākšanas programma, materiālu apzināšana risinājās nevienmērīgi Latvijas teritorijā, rezultātā savāktais materiāls ir daudzveidīgs, pat ļoti atšķirīgs. Galvenokārt savākti priekšmetu jaunākie varianti. Apraksti un priekšmetu zīmējumi atbilst vācēju zināšanu līmenim par apģērbu un tā rotāšanas paņēmieniem. Rezultātā saglabātā rakstīto materiālu bāze ir ļoti nevienmērīga, tā pilnībā neatspoguļo objektīvo vēsturisko realitāti. Neraugoties uz minētajām nepilnībām,

šis ir nozīmīgs avots konkrētās tēmas izpētē, jo šeit ir pierakstītas ziņas, kas gūtas no tiešiem laikabiedriem. Citu, pilnīgāku datu, kas vākti šajā laikā, mūsu rīcībā nav. *LVM* Etnogrāfijas nodaļas arhīvā glabājas otra ļoti nozīmīga rakstīto avotu grupa, materiāli vākti 20. gs. 30. gadu beigās, un tas turpinājies līdz 40. gadu vidum nolūkā sastādīt «Latvju kultūras atlantu». Tam tika izstrādāta īpaša materiālu vākšanas programma, materiāli par dažādiem priekšmetiem un parādībām tika vākti pēc vienotas sistēmas. Arī materiāls par kreklēm no šī avota ir daudz pilnīgāks un vieglāk izmantojams.

Latvijas Vēstures institūta Etnogrāfijas nodaļas zinātniskajos fondos glabājas materiāli, kas vākti profesionālu etnogrāfu vadībā jau kopš 1946. gada. No 1947. līdz 1950. g. tika izstrādāta kopīga materiālās un garīgās kultūras vākšanas programma. Rezultātā līdz mūsdienām ir nonākuši pilnīgi un precīzi pētāmo objektu apraksti, zīmējumi un fotogrāfijas. *E* fondos glabājas arī novadpētnieku savāktie materiāli — apraksti un zīmējumi, kas vākti ar milzīgu darba mīlestību un rūpību. Visaktīvākie novadpētnieki no Vidzemes bija Jānis Kučers (1901—1989) no Lejasciema un Alise Robežniece (dz. 1913. g.) no Jaunpiebalgas. Bet nereti arī *E* fondu aprakstos ir nepilnības un neprecizitātes, jo laika gaitā daudzie priekšmetu darinātāji un īpašnieki mainījuši dzīvesvietu vai miruši. Tagadējie priekšmetu lietotāji bieži vien ir ienācēji no citurienes un nevar dot tuvākus paskaidrojumus.

Veicot rakstīto avotu izpēti un tautas tērpu rekonstrukcijas darbu, ir radusies iespēja tautas tērpa kreklu darinātājam sniegt vēl dažus Vidzemes kreklu variantus, lai veicinātu latviešu tradicionālo izšuvumu saglabāšanu un pārmantošanu mūsdienās.

Otrajai avotu grupai — lietiskajiem pieminekļiem — piešķaitāmie priekšmeti glabājas muzeju tekstiliju fondos. Nozīmīgākās krājumā izmantotās tautas tērpa kreklu kolekcijas atrodas Latvijas vēstures muzejā un Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā (turpmāk *BDM*). Muzeja tekstiliju fondos atrodas daudz sieviešu un vīriešu kreklu, kas darināti dažādos laikos no dažāda rupjuma linu auduma ar atšķirīgiem piegriezumiem un rotājumiem. Daudzi no minētās kolekcijas kreklēm ir darināti Latvijā trīsdesmitajos gados Nacionālās līgas darbnīcā un piešķaitāmi atdarinājumiem.

Krājumā ievietoti arī Madonas novadpētniecības un mākslas muzeja (turpmāk — *MNM*) fondos esošie kreklu apraksti ar oriģinālu kreklu rotājumu un uzpleču konstrukciju risinājumu.

Lai lasītājam būtu pilnīgāks un vispusīgāks priekšstats par Vidzemes novada tautas tērpa kreklu piegriezuma konstrukciju, rotājuma kompozīciju un izpildījuma tehniku, kā ilustratīvais materiāls (kas vienlaikus ir trešā avotu grupa) krājumā izmantoti jau agrāk publicētie materiāli par kreklēm, kas analizēti atbilstoši sava laika iespējām un zināšanu līmenim grāmatās: Dzērvītis A. «Latviešu tautas uzvalks»¹, «Novadu tērpi»², M. Slavas monogrāfija «Latviešu tautas tērpi»³, «Latviešu tautas māksla», III d.⁴, «Историко этнографический АТЛАС Прибалтики. Одежда»⁵ u.c.

Izdevums paredzēts rokdarbniecēm, kā arī plašam lasītāju lokam, kas interesējas par latviešu tautas mākslu, etnogrāfiju un kultūras vēsturi.

VIDZEMES TAUTAS TĒRPA KREKLA VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA 19. gs. UN 20. gs. SĀKUMĀ

Tradicionālais latviešu tautas tērps 17.—18. gs. bija pilnībā izveidojies kā vienota mākslinieciska kompozīcija⁶ ar noteiktām tā darināšanas un valkāšanas tradīcijām, kas tautā turpināja pastāvēt līdz 20. gs. sākumam.

Tradicionālais tautas tērps, kas vairākus gadsimtus bija relatīvi maz mainījies, salīdzinoši īsā laikposmā — 50 — 60 gadu laikā — piedzīvoja savu norietu. Minētais process Latvijā sāka risināties ap 19. gs. vidu ar strauju kapitālistisko attiecību attīstību, pilsētas mode ienāca kā pilsētu, tā lauku sadzīvē. Kopš latviešu dziesmu svētku organizēšanas sākuma 19. gs. 70 gados tradicionālais tautas tērps pakāpeniski kļuva par etniskās pierības simbolu, ko valkāja reprezentācijas nolūkos.

Muzeju kolekcijās un arhīvu aprakstos par 19. gs. ir saglabāties salīdzinoši bagātīgs materiāls, tāpēc minētā laikposma darinājumus iespējams uzskatāmi analizēt.

19. gs. krekls tradicionālajā tautas tērpā bija visa apģērba pamatā, to vilka uz kailas miesas. Parasti virs krekla valkāja brunčus, bet karstā laikā sievietes bieži gāja pie darba tikai kreklos, apjozušās ar jostu vai arī aizsējušas priekšautus (CVVM 2544, Prauliena).

Latvijas ģeogrāfiskie apstākļi noteica iespējamo izejmateriālu krekla darināšanai. Latviešiem, tāpat kā citām Austrumeiropas tautām, pirms linu krekliem bija vilnas auduma krekļveida apģērbi, par to liecina arheoloģes A. Zariņas atzinums, ka 10.—13. gs. lībiešu kapulaukos atrastas iespējamā vilnas krekla paliekas. Tomēr vairumā gadījumu konstatētas linu auduma kreklu paliekas.⁷ Līdz 19. gs. 70. gadu otrajai pusei, kad krekļus sāka darināt arī no pirkta kokvilnas auduma, tos parasti šuva no balināta vai nebalināta linu auduma un rotāja (t.i., izšuva) ar linu diegiem. Vidzemē krekla stāva audumu vienmēr auda vienkārtņi.

Tradicionālajā tautas tērpā var izdalīt sieviešu un vīriešu, kā arī darba un godu krekļus. Senākie sieviešu krekli parasti bija divstāvu (CVVM 2544, Prauliena, 1928. g.; E 39, 1186 — 89, Nītaure, 1850. g.; E 39, 1168, Skujene, 1860. g.; E 39, 1194, Nītaure, 1862. g.; E 39, 1169, Skujene, 1880. g.). Krekla augšdaļa bija no smalkāka linu auduma, piešuve higiēnisku apsvērumu dēļ no rupjāka linu vai bieži no pakulaudekla (E 26, 176, Lejasciems) un sniedzās līdz pusstilbam. Līdzīgā kārtā arī palagi bijuši galvgalī smalkāki, kājgalī rupjāki (E 39, 1186—89, Nītaure).

E fondos ir saglabāties atmiņu stāstījums par Mildas Kozilānes (dz. 1897. g.) bērnību: «Vecāmāte sūtījusi puišeli, lai atnes kreklu, kas žūst zālītē. Puika atnāk bez krekla un stāsta: «Kad kreklu paņēmu, maiss ar nāk līdz, kad maisu ņem, tad krekls nāk līdz.»» (E 38, 1823, Alūksnes pag.). Zēns vienkārši nesaprata, ka krekls sašūts no diviem dažāda rupjuma audumiem.

Terminu «tunikveida krekli» latviešu etnogrāfijas literatūrā ienesa M. Slava,⁸ ar to

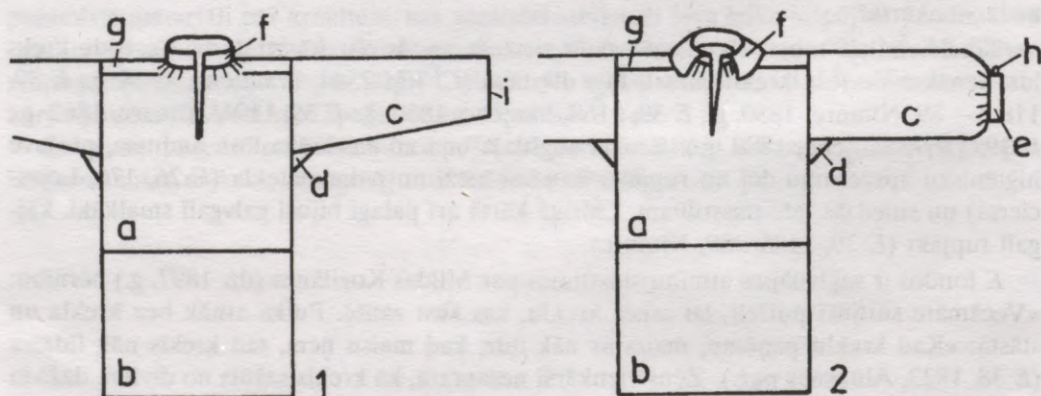
apzīmējot kreklus, kuru stāvu veido no viena auduma gabala. Latvijas padomju enciklopēdijā vēsta, ka tunika (lat. *tunica*) ir krekļveidīgs seno romiešu apģērbs, ko darināja no vilnas auduma un, sākot ar 4. gs. m. ē., — no lina auduma. To gareniski pārlocīja uz pusēm, izgriezta caurumu galvai, aizšūva sānu vīles, atstājot rokcaurumus (vēlāk tunikai sāka piešūt piedurknes). Vīriešiem tunika sniedzās līdz ceļiem, sievietēm — līdz potītēm.⁹

Vidzemes tunikveida krekla sastāvdaļas un to dažādie nosaukumi bija sekojoši (1. att.):

- a — *augšdaļa* (E 26, 176, Lejasciems); *stāvs* (CVVM 2544, Prauliena); *virsa* (E 39, 1169, Skujene);
- b — *piešuve* (E 26, 176, Lejasciems; E 38, 1893, Stāmerienas pag.; E 38, 1905, Alūksnes apr.; E 39, 1186, Nītaure; E 39, 1168, Skujene); *pierietnis* (CVVM 2544, Prauliena; E 40, 1846, Madonas apr., Kalsnavas pag.); *apakša* — *pakulnieks* (E 39, 1194, Nītaure; E 39, 1169, Skujene); *pudamente* (E 39, 1186, Nītaure; E 38, 1803, Alūksnes apr., Annas pag.); *piesietnis* (Sievietes Pasaule. — 1935. — Nr. 15); *pierotis* (E 17, 3961, Krustpils; E 40, 1867, Madonas apr., Meirānu pag.); *piešūvs* (E 38, 1848, Alūksnes apr., Zeltiņu pag.); *piešāviens* (E 40, 1958, Valmieras apr., Idus pag.);
- c — *piedurkne* (E 26, 176, Lejasciems; CVVM 2544, Prauliena; CVVM 2454, Sērmūkšu pag.; E 17, 6196, Lubāna; E 17, 6244^a, Saikava);
- d — *ielaidnis* (CVVM 2544, Prauliena, Vietalva); *paduses liestiņa* (E 38, 1903, Jaungulbenes pag.); *ķālis* (E 17, 3961, Krustpils); *kleinīts* (E 38, 1893, Stāmerienas pag.);
- e — *aproce* (CVVM 2544, Prauliena; E 26, 176, Lejasciems; CVVM 2454, Vaive); *apdūre* (CVVM 2457, Cēsu apr.); *kverlis* (E 40, 1920, Valmieras apr., Svētciema pag.); *šulpes* (E 38, 1809, Alūksnes apr., Veclaicenes pag.);
- f — *krādziņa* (E 17, 6196, Lubāna; E 26, 176, Lejasciems; CVVM 2454, Cēsu apr.); *apakle* (E 17, 6250, Madonas apr.; E 17, 6255, Meirāni; CVVM 2544, Prauliena); *krāga* (CVVM, 2454, Sērmūkšu pag.); *apakklīte* (E 39, 1194, Nītaure; E 17, 6244^a, Saikava); *stāva apakklīte* (E 39, 119497, 1186—89, Nītaure); *stāva krādziņa* (E 17, 6196, Lubāna);
- g — *uzpleči* (E 17, 6250, Madonas apr.; E 17, 3961, Krustpils); *pleči* (E 38, 1812, Veclaicenes pag.);
- h — *poga* (CVVM 2544, Prauliena); *podziņa* (E 39, 1194—97, Nītaure; E 17, 3961, Krustpils);
- i — *dūru gals* (CVVM 2544, Prauliena); *dūrgals* (E 17, 6244^a, Saikava);
- j — *šķira* (E 26, 176, Lejasciems).

Godā krekli parasti bija izbalināti balti (E 17, 6244^a, Saikava), šūti no viena auduma gabala. Tādi bija ceremoniju krekli, piemēram, līgavas krekls, kā arī vīramātei dāvināmais krekls kāzās. Darba krekli kā sievietēm, tā vīriešiem parasti bija nerotāti.

Vidzemes tunikveida krekliem bija gan nelielas stāvas apakklītes (E 26, 176, Lejasciems; E 39, 1186, Nītaure; E 39, 1194, Nītaure; E 17, 6196, Lubāna; E 4, 3210, Piebalga u.c.), gan atlokāmas apkakles (E 26, 176, Lejasciems; E 17, 6250, Madonas apr.; E 17, 6244^a, Saikava; E 17, 6255, Meirāni; CVVM 2454, Vaive; CVVM 2453, Lizums; CVVM 2468, Sērmūkšu pag.; CVVM 2544, Prauliena) u.c. Atlokāmā apkakle ir vēlāka laika pa-

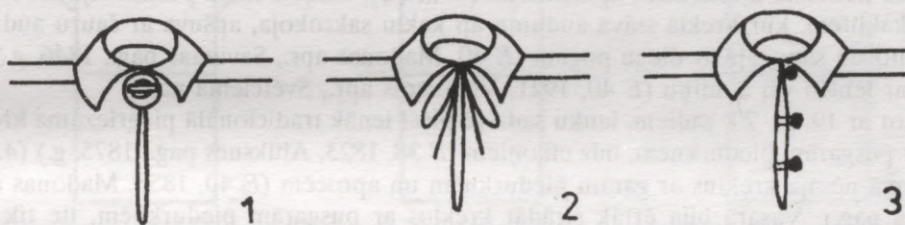

1. att. Vidzemes tunikveida krekls

rādība. Ir saglabājušās ziņas, ka, darbā ejot, valkāja kreklus ar šauru stāvu apkaklīti, bet svētdienas un goda krekliem bija maza atliecama krādziņa, kura dažkārt bija izšūta (*E* 26, 176, Lejasciems). Darbā, piemēram, rijā, gāja ar «ciešainu» krekla apkakli, lai aiz tās nebirtu sīkie gruži, bet, pārnākot no darba mājās, pārvilka ērtāku kreklu ar atlokāmu apkakli. Dažkārt, darbā ejot, vilka arī nonēsātos rotātos kreklus. Krekli nēsāti bez un vēlāk arī ar aprocēm.

Sieviešu krekiem priekšā no kakla uz leju bija šķēlums jeb šķira līdz pat jostas vietai (*E* 26, 176, Lejasciems), bet jaunavu un līgavu krekiem krūšu šķiru netaisīja garāku par 20 cm.¹⁰ Kreklu garā šķira mātēm ļoti atviegloja bērnu zīdīšanu (*E* 26, 176, Lejasciems). Vīriešu krekiem krūšu šķēlumu netaisīja garāku par 25 cm.

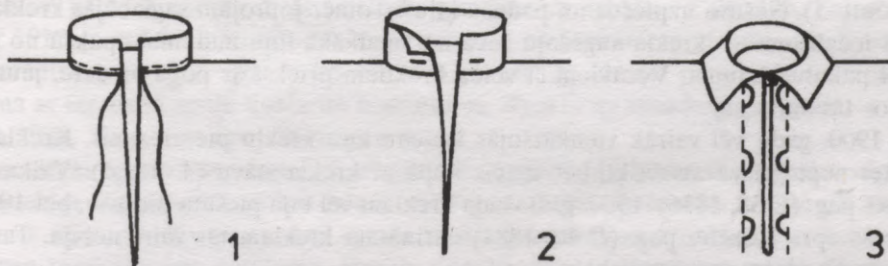
Senākais krekla apkakles aizdares veids ir saspraušana ar saktiņu (2. att. 1). Saktiņas sprauda Praulienā 1828. g. (*CVVM* 2544), Mētrienā 1830. g. (*E* 17, 6250), Saikavas pag. 1892. g. (*E* 17, 6244^a), Lubānas pag. 1893. g. (*E* 17, 6196) u.c. Parasti saktiņas bija sudraba, bet ir ziņas par dzeltena metāla saktiņu (*E* 17, 6244^a, Saikava).

2. att. Krekla apkakles aizdares veidi

Otrs krekla šķiras aizdares veids bija sasiešana ar saitiņām (2. att. 2). Saitiņas sēja Piebalgā 1900. g. (*E* 4, 3210), Cēsu apr. Skujenes pag. 1860. g. (*E* 39, 1168), Cēsu apr. Lizuma pag. 1900. g. (*CVVM* 2453), kā arī Madonas apr. Vietalvas pag. 19. gs. sākumā (*MNM* 12054). Saitiņas šuva pie apkaklītes malām (3. att. 1) vai apkaklītes apakšējos stūros šuva pogcaurumus, caur kuriem izvēra saitiņu un sasēja (3. att. 2), vai arī gar krekla priekšas šķiru šuva trīs cilpiņu pārus, kuros ievēra aukliņas un sasēja, bet pie kakla kreklu aizdarīja ar vienu diegu pogu un cilpiņu (3. att. 3).

Trešais krekla aizdares veids ir aizpogāšana ar trīs no diegiem pagatavotām pogām (2. att. 3). Tādas pašas diegu pogas bija arī aprocēm. Kreklus mazgājot, varēja velēt ar vāli uz velētavas, nebaidoties sadauzīt pogas (*E* 26, 176, Lejasciems).

3. att. Krekla aizdare ar saitiņām

Vīriešu krekliem tradicionālie darināšanas paņēmieni saglabājās ilgāk nekā sieviešu krekliem. Vispār Eiropā vīriešu virsdrēbju piegriezumā pilsētas mode ienāca vispirms. Iespējams, ka linu kreklis, kas bija paslēpts zem virsdrēbēm, apmierināja valkātāja estētiskās un utilitārās vajadzības un neprasijs pēc izmaiņām. Kreklus šuva no viena auduma gabala, un tie sniedzās līdz ceļiem. Krekliem vienmēr bija garas piedurknes; visbiežāk ar aproci, stāva apkaklīte, paduses ķīļi (nelieli auduma kvadrātiņi, kas veidoja padušu daļā piedurkņu paplatinājumu) un pašdarinātu diegu pogu aizdare krekla priekšā.

Senākajiem sieviešu krekliem bija garas piedurknes ar taisni piegrieztiem piedurkņu galiem (dūrgaliem). Šajā darbā šāda veida krekli datēti ar 1840. g. (*E* 38, 1805, Alūksnes apr.) un 1850. gadu (*E* 38, 1821, Alūksnes pag.). Ziemeļvidzemē sieviešu krekliem šuva stāvas apkaklītes un priekšas šķēluma aizdarei lietoja pašdarinātas diegu pogas. Uz pleciem šuva uzplečus, bet krekla padusēs iešuva ķīļus. (4. att. 1).

Ziemeļvidzemē no 1840. līdz 1910. g. bija sastopami arī krekli ar garām piedurknēm un aprocēm, kas ir vēlāka laika parādība nekā krekli ar taisniem dūrgaliem. Arī šie krekli galvenokārt ir divdaļīgi (ar piešuvi), ar paduses ķīļiem, virsū šūtiem uzplečiem, gan stāvām, gan nelielām atlokāmām apkaklītēm. (4. att. 2). Minētā laika posmā bija arī krekli bez apkaklītēm, kur krekla stāva audumu ap kaklu sakrokoja, apšuva ar šauru auduma strēmelīti un sapogāja ar diegu pogām (*E* 40, Madonas apr., Savienas pag., 1846. g.) vai sasēja ar lentīti vai aukliņu (*E* 40, 1921, Valmieras apr., Svētciema pag.).

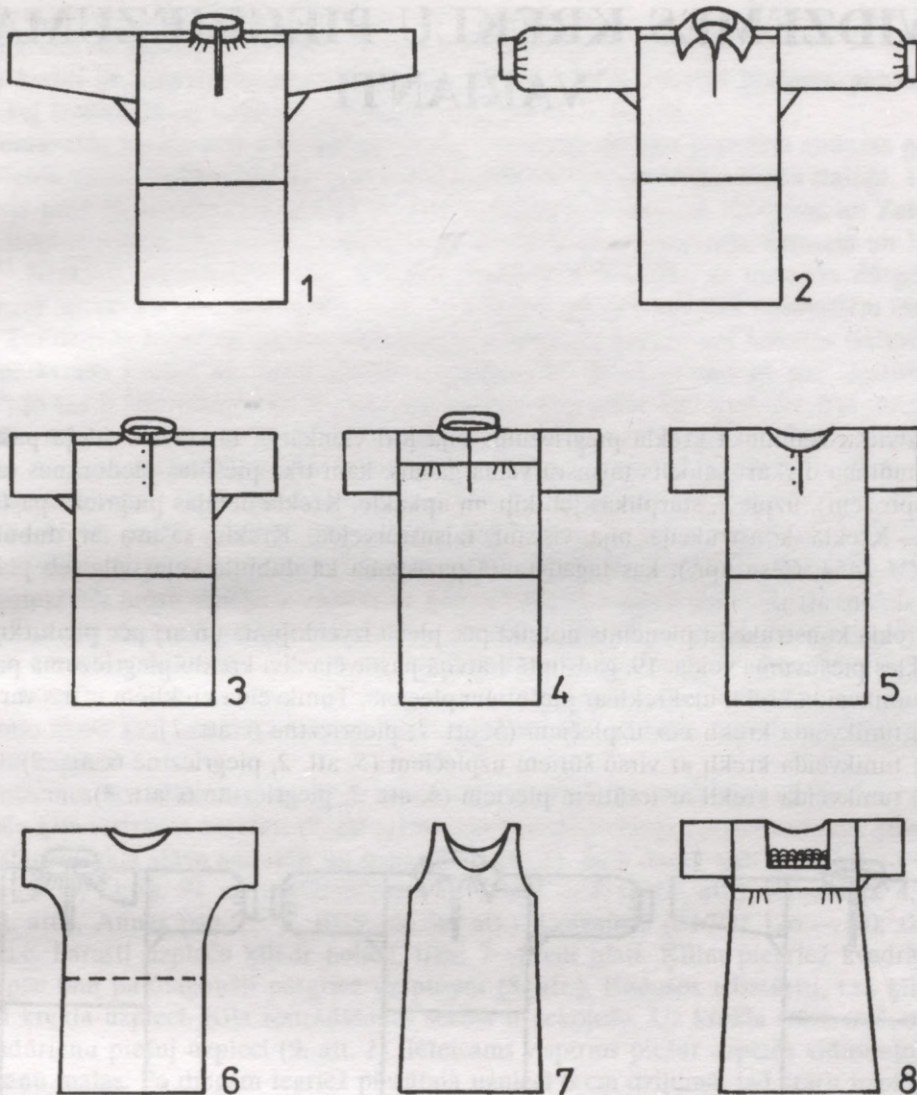
Sākot ar 19. gs. 70. gadiem, lauku sadzīvē plaši ienāk tradicionālā piegriezuma krekli, tikai ar pusgarām piedurknēm, līdz elkoņiem (*E* 38, 1823, Alūksnes pag., 1875. g.) (4. att. 3). Ziemā nēsāja krekļus ar garām piedurknēm un aprocēm (*E* 40, 1855, Madonas apr., Virānes pag.). Vasarā bija ērtāk strādāt kreklos ar pusgarām piedurknēm, tie tik ātri nenosmērējās, nebija tik karsti. Virs krekla vecmāmiņas jozušas jostas vairākās kārtās un spiedušas jaunās meitas arī darīt tāpat (*E* 40, 1855, Madonas apr., Virānes pag., 1890. g.). Krekliem ar pusgarām piedurknēm visbiežāk šuva stāvas apkaklītes, bet bija arī mazas atlokāmas krādziņas (*E* 38, 1811, Alūksnes apr., Vecclaicenes pag.). Šāda veida krekliem vairumā gadījumu bija uzpleči, bet atsevišķos gadījumos uzpleču nebija. Neatņemamas krekla konstrukcijas sastāvdaļas bija piešuve un paduses ķīļi.

Minētajā laikā (*E* 40, 1855, Madonas apr., Virānes pag.) vienlaikus ar pusgaro piedurkņu nākšanu modē tradicionālajā kreklu piegriezumā parādās jaunas līnijas. Tradicionālais 7—9 cm šaurais uzplecis tiek krietni paplatināts gan uz priekšu, gan uz mugurpusi, tā veidojot t.s. teiļus (*telhins* *E* 40, 1914, Valmieras apr., Pāles pag., u.c.) (4. att. 4). Teiļus šuva gan krekliem ar garām, gan arī ar pusgarām piedurknēm.

Tuvojoties 19.—20. gs. mijai un sadzīvē vairāk ienākot pilsētas modei, krekla funkcijas un pielietojums izmainās. Virsdrēbes šuva pēc pilsētas modes, tradicionālajam kreklam vairāk ierādot apakšveļas lomu. Krekla piegriezumam novienkāršojās: apkakli nešuva, bet jau ar 1880. g. (*E* 40, 1900, Valmieras apr., Vilzēnu pag.) veidoja apaļus kakla izgriezumus (4. att. 5). Nešuva uzplečus un padušu ķīļus. Tomēr joprojām saglabājās krekla divdaļīgais iedalījums — krekla augšdaļu šuva no smalkāka linu auduma, apakšu no rupja linu vai pakulu auduma. Vecākiem šī veida krekliem priekšā ir pogu aizdare, jaunākos variantos tās vairs nav.

Ap 1900. gadu vēl vairāk vienkāršojās īspiedurkņu kreklu piegriezumam. Krekla piedurknītes nepiegrieza atsevišķi, bet uzreiz kopā ar krekla stāvu (4. att. 6). Valkas apr. Pededzes pag. (*E* 38, 1836) 1900. g. šī veida kreklam vēl bija piešūta piešuve, bet 1910. g. Valmieras apr. Rozēnu pag. (*E* 40, 1884) darinātam kreklam tās vairs nebija. Tas bija piegriezts no viena auduma gabala.

19. gs. beigās un 20. gs. sākumā sieviešu krekļus jau šuva no viena auduma gabala bez piešuves (*E* 39, 1194, 1168, Nītaure), jo sāka nēsāt apakšbikses. Agrāk, valkājot garus

4. att. Krekla piegriezuma vēsturiskās izmaiņas

kreklus un garus brunčus, «liela vajadzība pēc biksēm nebija» (E 26, 176, Lejasciems).

Ar 1910. g. sadzīvē pārliecinoši ienāk pavisam novienkāršota piegriezuma kreklis, kuram ierādīta vairs tikai apakšveļas funkcija (4. att. 7). Krekls piegriezts no viengabala auduma ar izgrieztu apaļu kaklu un rokriņķiem. Kreklu uz apakšu paplatināja — šreijēja (E 40, 1920, Valmieras apr., Svētciena pag.).

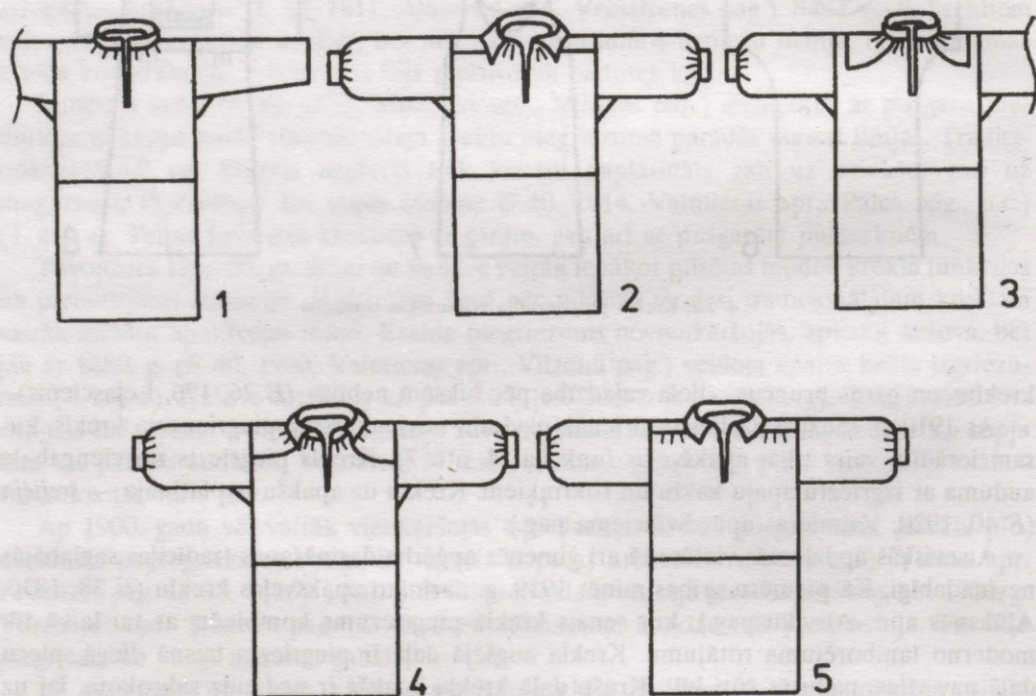
Atsevišķās apdzīvotās vietās, kā arī ģimenēs apģērba darināšanas tradīcijas saglabājās neviendabīgi. Kā piemēru gribas minēt 1919. g. darināto apakšveļas kreklu (E 38, 1830, Alūksnes apr., Alsviņu pag.), kur senais krekla piegriezums kombinēts ar tai laikā tik moderno tamborējuma rotājumu. Krekla augšējā daļa ir piegriezta taisnā diegā, plecu daļā nav vīles, padusēs šūti ķīļi. Krūšu daļā krekla apakša ir nedaudz sakrokota, lai uz leju veidotos paplatinājums (4. att. 8).

VIDZEMES KREKLU PIEGRIEZUMA VARIANTI

Latviešu zemnieka krekla piegriezums bija ļoti vienkāršs, tā stāvu veidoja pašautā linu auduma divkārt salocīts taisnstūrveida gabals, kam tika piešūtas piedurknes (ar vai bez aprocēm), uzpleči, starplikas jeb ķīļi un apkakle. Krekla detaļas piegriezta pa taisno diegu. Krekla konstrukcija bija viscaur taisnstūrveida. Kreklu sašuva ar dubultšuvi (CVVM 2454, Cēsu apr.), kas tagad tautā pazīstama kā dubultā veļas vīle jeb plakanā vīle (sk. 56. att.).

Krekla konstrukciju pieņemts noteikt pēc plecu izveidojuma un arī pēc piedurkņu un apkakles piešuvuma veida. 19. gadsimtā Latvijā pastāvēja divi kreklu piegriezuma pamattipi: tunikveida krekli un krekli ar piešūtiem pleciem. Tunikveida krekliem ir trīs varianti:

- 1) tunikveida krekli bez uzplečiem (5. att. 1, piegrieztne 6. att. 1),
- 2) tunikveida krekli ar virsū šūtiem uzplečiem (5. att. 2, piegrieztne 6. att. 2),
- 3) tunikveida krekli ar iešūtiem pleciem (5. att. 3, piegrieztne 6. att. 3).

5. att. Vidzemes kreklu konstrukcijas varianti

Otram kreklu piegriezuma tipam ir divi varianti:

- 1) krekli ar piešūtiem pleciem (5. att. 4, piegrieztne 6. att. 4),
- 2) krekli ar kombinētu pleca daļu, kur vispirms iešuj nelielus piešūtos plecus, tad virsū šuj tradicionālos uzplečus (5. att. 5, piegrieztne 6. att. 5).

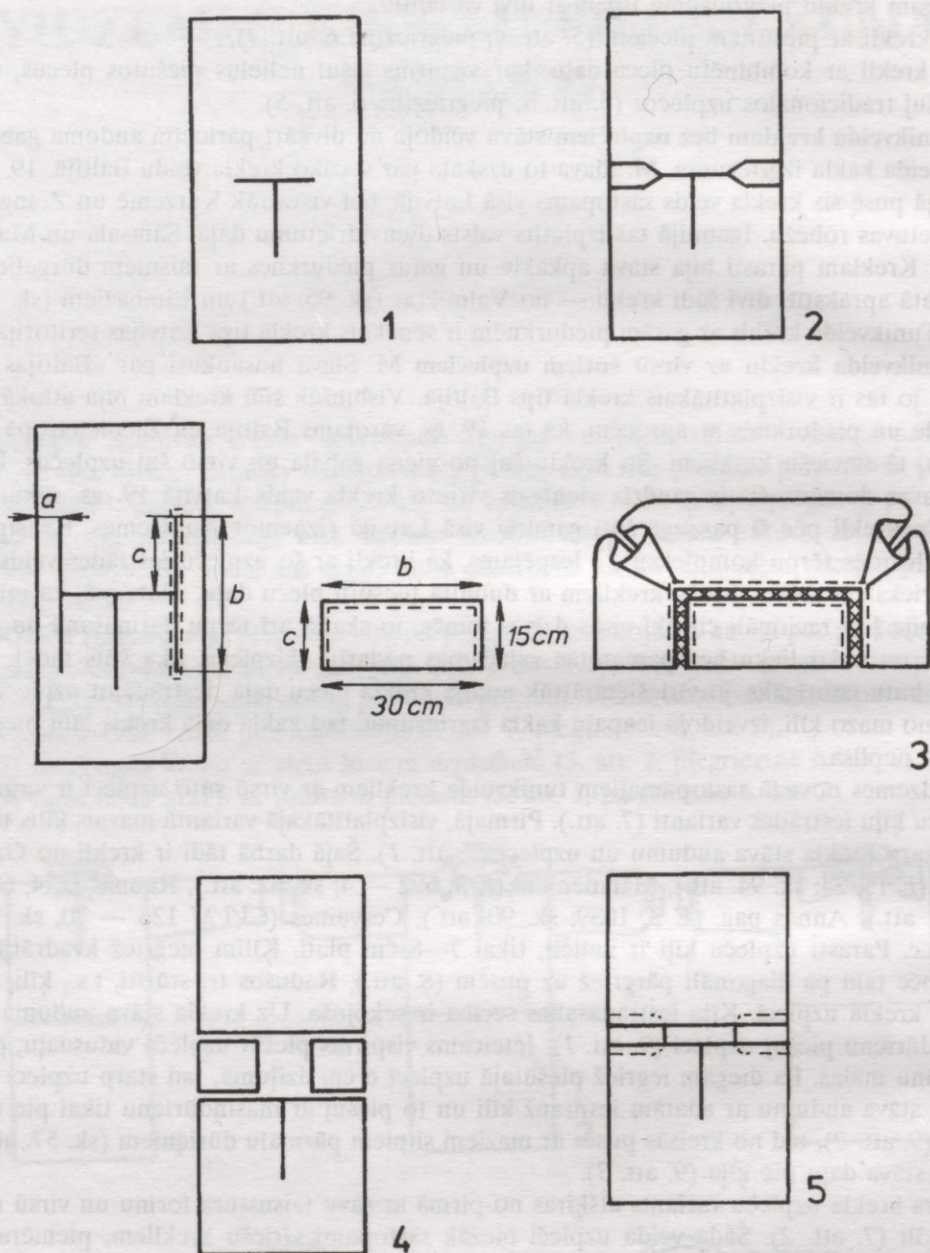
Tunikveida krekam bez uzplečiem stāvu veidoja no divkārt pārlocīta auduma gabala ar T-veida kakla izgriezumumu. M. Slava to uzskata par vecāko krekla veidu Baltijā. 19. gs. pirmajā pusē šis krekla veids sastopams visā Latvijā, bet visvairāk Kurzemē un Zemgalē gar Lietuvas robežu. Igaunijā tas izplatīts valsts dienvidrietumu daļā, Sāmsalā un Muhu salā.¹¹ Kreklam parasti bija stāva apkakle un garas piedurknes ar taisniem dūrgaliem. Grāmatā aprakstīti divi šādi krekli — no Valmieras (sk. 95. att.) un Limbažiem (sk. 97. att.). Tunikveida krekls ar garām piedurknēm ir senākais krekla tips Latvijas teritorijā.¹²

Tunikveida kreklu ar virsū šūtiem uzplečiem M. Slava nosaukusi par «Baltijas tipu»¹³, jo tas ir visizplatītākais krekla tips Baltijā. Visbiežāk šim krekam bija atlokāma apkakle un piedurknes ar aprocēm, kā tas 19. gs. vērojams Baltijā un Ziemeļeiropā kā vīriešu, tā sieviešu krekliem. Šo kreklu šuj no viena gabala un virsū šuj uzplečus. Pēc M. Slavas domām, šis ir gandrīz vienīgais vīriešu krekla veids Latvijā 19. gs. sākumā; sieviešu krekli pēc šī parauga šūti gandrīz visā Latvijā (izņemot Augšzemes, Krustpils un Lielvārdes tērpu kompleksu).¹⁴ Iespējams, ka krekli ar šo uzpleču iestrādes veidu ir senī priekšteči mūsu vīriešu krekliem ar dubultā piešūtu plecu daļu. Jāatzīmē, ka mūsu senči bija ļoti racionāli cilvēki visās dzīves jomās, to skaitā arī tērpu darināšanā un rotāšanā, un neko lieku bez pamatotas vajadzības nedarīja. Uzplecis tika šūts tādēļ, lai krekls būtu izturīgāks, jo vīriešiem ātrāk nodila krekla plecu daļu. Iestrādājot uzpleci tā saucamo mazo ķīli, izveidoja ieapaļu kakla izgriezumumu, tad kakla daļā krekls labi pieguļēja un neplīsa.

Vidzemes novadā sastopamajiem tunikveida krekliem ar virsū šūto uzpleci ir vairāki uzpleču ķīļu iestrādes varianti (7. att.). Pirmajā, visizplatītākajā variantā mazais ķīlis tiek likts starp krekla stāva audumu un uzpleci (7. att. 1). Šajā darbā tādi ir krekli no Gaujienas (*E* 15, 24; sk. 94. att.), Mārsnēniem (*E* 4, 692 — 4; sk. 62. att.), Raunas (*E* 4, 688; sk. 63. att.), Annas pag. (*E* 3, 1039; sk. 90. att.), Cesvaines (*CVVM* 126 — 70; sk. 73. att.) u.c. Parasti uzpleču ķīli ir nelieli, tikai 7—8 cm plati. Ķīlim piegriež kvadrātiņu, kuru pēc tam pa diagonāli pārgriež uz pusēm (8. att.). Radušos trīsstūrīti, t.s., ķīli, iestrādā krekla uzplecī. Ķīļa iestrādāšanas secība ir sekojoša. Uz krekla stāva auduma ar mašīndūrienu piešuj uzpleci (9. att. 1). Ieteicams vispirms piešūt uzpleča vidusdaļu, pēc tam sānu malas. Pa diegam iegriež piešūtajā uzplecī 6 cm dziļumā, tad starp uzpleci un krekla stāva audumu ar adatām iesprauž ķīli un to piešuj ar mašīndūrienu tikai pie uzpleča (9. att. 2), tad no kreisās puses ar maziem slīpiem pārmaļu dūrieniem (sk. 57. att.) piešuj stāva daļu pie ķīļa (9. att. 3).

Otrs krekla uzpleču variants atšķiras no pirmā ar savu taisnstūra formu un virsū uzlikto ķīli (7. att. 2). Šāda veida uzpleči biežāk sastopami vīriešu krekliem, piemēram, Raunas pag. (*E* 4, 737; sk. 65. att.), Liepupes pag. (*BDM* 4007; sk. 96. att.), Kārļu pagastā,¹⁵ kā arī Lietuvā¹⁶ un Somijā¹⁷. Šajā variantā vispirms pleca daļā ar mašīndūrienu piešuj uzpleci, sākot ar vidusdaļu. Tad iegriež 2,5 cm pa diegam piešūtajā uzplecī (10. att. 1), ķīli uzsprauž virsū iegriezumam un no virsas piešuj ar mašīndūrienu cauri visām auduma kārtām (10. att. 2). No kreisās puses atloka neapstrādātās iegriezumam malas un atšuj ar slīpiem sīkiem pārmaļu dūrieniem.

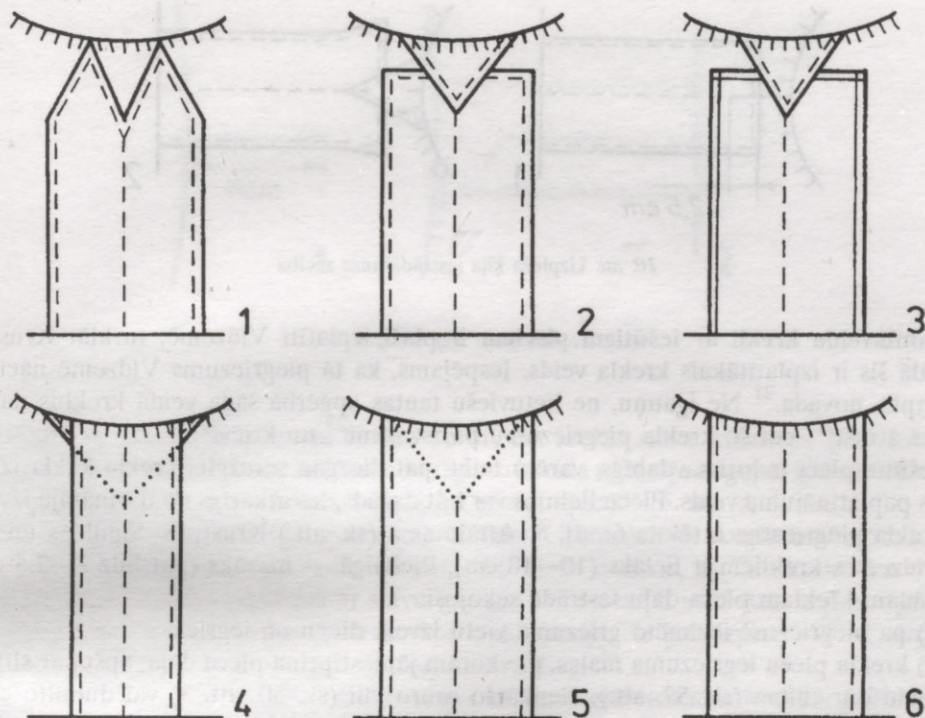
Trešais uzpleču iešūšanas variants ir greznāks un sarežģītāks par iepriekšējiem, tos iestrādā ar caurās vīles dūrienu (7. att. 3). Šādi uzpleči ir, piemēram, Cesvaines pag. sieviešu krekam (sk. 73. att.), arī Zaubes pag. vīriešu krekam.¹⁸ Ķīli iešuj līdzīgi kā iepriekšējā variantā.

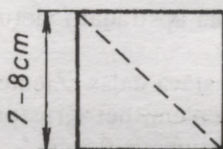
6. att. Vidzemes kreklu piegrieztnes

Ceturtais uzpleču piešūšanas variants ir savdabīgāks nekā iepriekšējie (7. att. 4). Šajā variantā vispirms pie krekla stāva piešuj mazo ķīli, tad šuj tam pāri uzpleci (11. att.). Šuj ar mašindūrienu. Šādā veidā uzpleči iestrādāti gan Bilskas pag. sieviešu kreklam¹⁹ (sk. 91. att.), gan Vitrupe pag. vīriešu kreklam (sk. 100. att.).²⁰

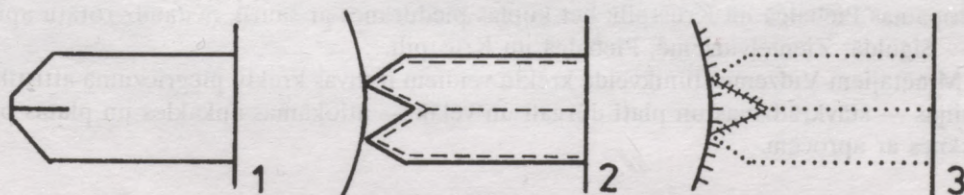
Piektais uzpleču piešūšanas variants (7. att. 5) konstatēts 19. gs. sākumā darinātiem sieviešu krekiem no Vietalvas pag. (sk. 82. att.) un Ērgļu pag. (sk. 61. att.). Vispirms iegriež 7 cm krekla stāva audumā, tad piesprauž uzpleci un iegriezuma vietu paver vaļā

7. att. Uzpleča ķīļa iestrādes varianti

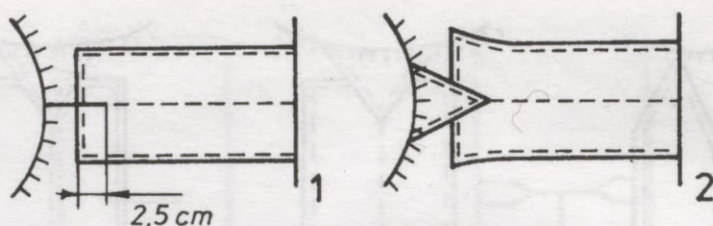
8. att. Uzpleča ķīlis

9. att. Uzpleča ķīļa iestrādāšanas secība

uzpleča platumā, nemaz neizmantojot no lieka piegrieztu ķīli (12. att.). Uzpleci piešuj ar mašīndūrienu. No kreisās puses iegriezuma malas atloka un piešuj ar smalkiem slīpiem pārmaļu dūrieniem.

Grūti pateikt, kurš no uzpleču iestrādes variantiem ir senāks, kurš jaunāks, bet praksē bija arī tādi kā Praulienas krekls (CVVM 16907; sk. 78. att.), kuram pāri plecam bija uzšūts uzplecis, nešujot nekādus ķīļus (7. att. 6), bet krekla stāva audumu kakla daļā izgriežot ieapaļu, citādi uzpleci nav iespējams iestrādāt.

10. att. Uzpleča ķīļa iestrādāšanas secība

Tunikveida krekli ar iešūtiem pleciem ir plaši izplatīti Vidzemē, turklāt Krustpils novadā šis ir izplatītākais krekla veids. Iespējams, ka tā piegriezums Vidzemē nācis no Krustpils novada.²¹ Ne igauņu, ne lietuviešu tautas apģērbā šāda veida krekļus nav izdevies atrast²², bet šo krekla piegrieztumu pazīst somi²³ un krievi²⁴.

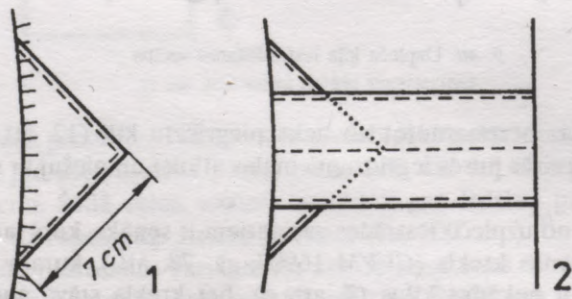
Iešūtie pleci ir ļoti savdabīgs, varētu teikt, pat diezgan sarežģīts krekla kakla izgriezuma paplatinājuma veids. Plecu lielums var būt dažāds, tas atkarīgs no darinātāja izvēles. Šī krekla piegrieztne attēlota 6. att. 3. Attālums a (sk. att.) Krustpils, Siguldas un Ziemeļvidzemes krekliem ir lielāks (10—18 cm), Piebalgā — mazāks (pat līdz 2—2,5 cm).

Šādam kreklam pleca daļu iestrādā sekojoši:

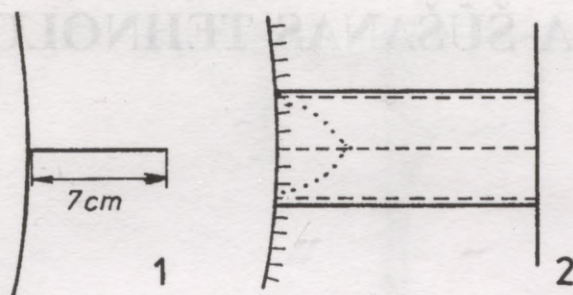
- 1) pa piegrieztņē iezīmēto griezuma vietu izvelk diegu un iegriež;
- 2) krekla plecu iegriezuma malas, pie kurām jāpiestiprina pleca daļa, apšuj ar slīpiem pārmaļu dūrieniem (sk. 57. att.), vienkāršo cauro vīli (sk. 50. att. 3) vai dubulto cauro vīli (sk. 50. att. 5), lai audums neirtu;
- 3) izgrieztajai pleca daļai apstrādā 3 malas. Pleca un krekla plecu iegriezuma malas atloka 0,5 cm un atšuj ar slīpiem pārmaļu dūrieniem, cauro vīli vai dubulto cauro vīli;
- 4) paver vaļā krekla stāva plecu iegriezuma apstrādāto vietu un iesprauž jau sagatavoto pleca daļu;
- 5) piešuj iesprausto pleca daļu pie krekla stāva daļas. Ziemeļvidzemē un Piebalgā to veic ar maziem, taisniem neredzamiem dūrieniem, bet Krustpilī — ar uzstieptiem, pa daļai pītiem un apšūtiem diegiem. Raksta platums ir 0,8 cm.

Šādiem krekliem ir gan stāvas (Krustpils, Piebalga), gan atlokāmas apkakles (Sigulda, Ziemeļvidzeme, Piebalga, Krustpils). Piedurknes ar šauriem dūrgaliem šī veida krekliem sastopamas Piebalgā un Krustpilī, bet kuplas piedurknes ar šauru, nedaudz rotātu aproci — Siguldā, Ziemeļvidzemē, Piebalgā un Krustpilī.

Minētajiem Vidzemes tunikveida kreklu veidiem ir divas kreklu piegriezuma attīstības stadijas — stāvkrādziņas un plati dūrgali un vēlāk — atlokāmas apkakles un platas piedurknes ar aprocēm.

11. att. Uzpleča ķīļa iestrādāšanas secība

12. att. Uzpleča ķīļa iestrādāšanas secība

Kreklu ar piešūtiem pleciem darina no diviem krekla stāva gabaliem, piešujot atsevišķi piegrieztus plecus, kuru lielums atkarīgs no krekla nēsātāja auguma īpatnībām. Četrstūrains kakla izgriezumam savēl krokās un piešuj apkakli (5. att. 4, 6. att. 4).

Latvijā šis krekla veids sastopams galvenokārt Lielvārdes un Augšzemes novados, kā arī Jaunpiebalgā (BDM 4586:2; sk. 68. att.). M. Slava uzskata, ka šādi krekli Latvijā ienākuši kultūras sakaru rezultātā ar slāvu tautām, kurām tas ir valdošais krekla tips (piemēram, poļiem un slovakiešiem šāda krekla konstrukcija ir ļoti izplatīta)²⁵. Latvijā šis krekla veids ir daudz jaunāks par tunikveida krekliem.²⁶

Kā piekto Vidzemes krekla konstrukcijas variantu gribētos izdalīt 1925. g. Tīrzas pagastā Līvijas Lāces darinātos **kreklos ar kombinētu plecu daļu** (BDM 4322, 4336; sk. 5. att. 5, 6. att. 5; sk. 80. un 81. att.). Šāda tipa kreklos darina no diviem krekla stāva gabaliem, kurus savieno ar nelieliem 3—7 cm platiem uzplečiem, un virsū ar dekoratīvām vīlēm šuj tradicionāla piegriezuma uzplečus. Mazie ķīļi netiek šūti. Rezultātā paplatinās krekla kaklariņķis, kuru savukārt sakrokojot un piešujot apkakli krekls ērti pieguļ nēsātāja pleciem. Iespējams, ka šis krekla konstrukcijas variants ir pārejas posms no tunikveida krekliem ar virsū šūtiem uzplečiem uz krekliem ar piešūtiem uzplečiem vai arī kāds jauns krekla piegriezuma meklējums, savienojot jau sen zināmos krekla darināšanas paņēmienus ar jaunām tendencēm apģērba darināšanā. Īpaši tas būtu sakāms par Tīrzas pag. sieviešu kreklu (BDM 4322; sk. 80. att.), kuram padusēs vairs netiek šūti lieli ķīļi, krekla stāvā tiek speciāli izgriezti rokriņķi un, piešujot uzpleci, veidotas trīs nelielas ieloces krekla priekšējā daļā.

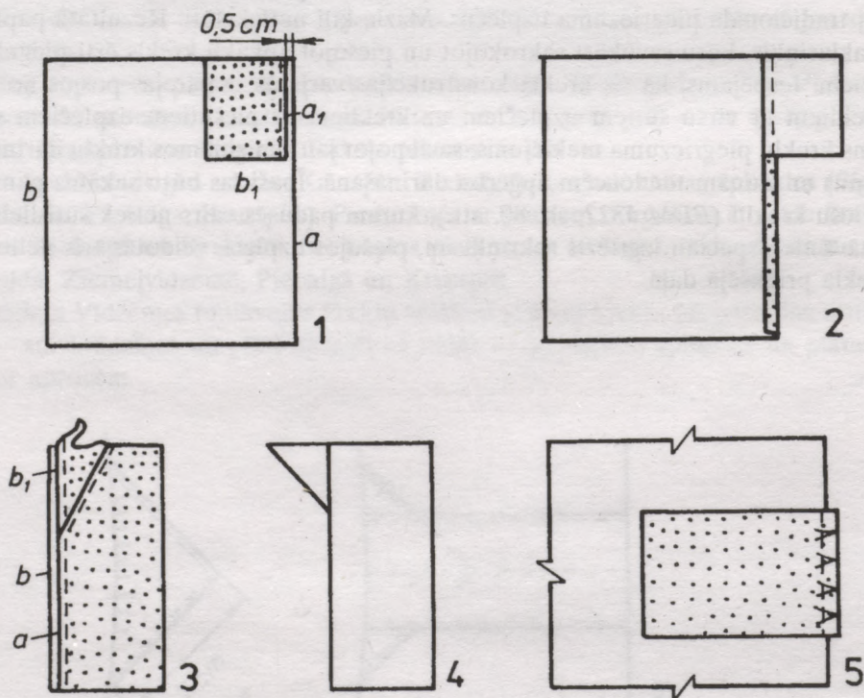
KREKLA ŠŪŠANAS TEHNOLOĢIJA

Tautas tērpa linu kreklus līdz 19. gs. otrai pusei sašuva ar roku, jo šujmašīnu toreiz nebija. Līdz šim vienīgi izdevumā «Novadu tērpi» skaidrota kreклу sašūšanas tehnoloģija. Izmantojot aprakstus no minētā izdevuma un kreклу darināšanas pieredzi, autore sniedz savu versiju, kā šūt kreklus.

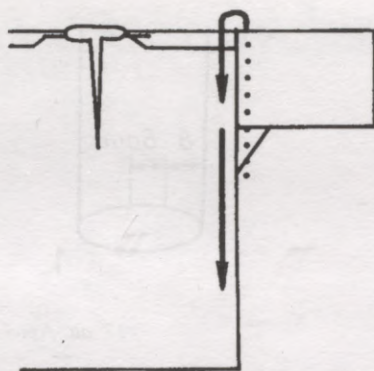
Autore iesaka sekojošu kreклу sašūšanas secību:

- 1) piedurknes sašūšana,
- 2) krekla stāva sašūšana,
- 3) apkakles piešūšana,
- 4) aproču piešūšana.

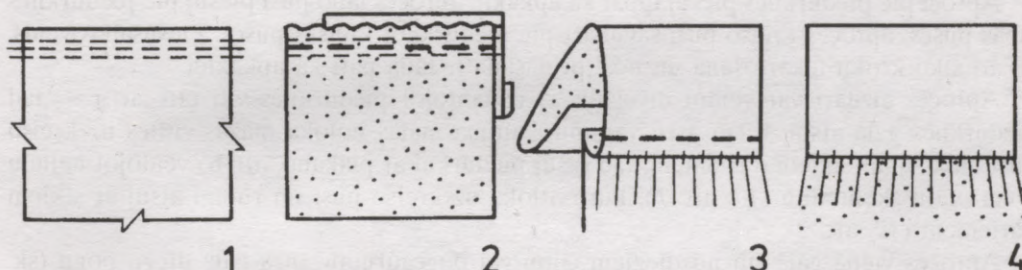
Kreклу sašuj ar plakano vīli (sk. 56. att.). Piedurknes sānu vīles augšējā galā iešuj ķīli, liekot to uz piedurknes labās puses 0,5 cm no malas (malu a_1 pie malas a) (13. att. 1),

13. att. Tunikveida krekla ar iešūtiem pleciem piegrieztne

14. att. Krekla stāva sašūšana

15. att. Apkakles piešūšana

un piešuj ar plakano vīli (13. att. 2). Pēc tam piedurkni saloka uz pusēm, sašuj tās sānu vīli, sākot ar piedurknes aproces galu, liekot malas a, b₁ 0,5 cm no malas b (13. att. 3). Tad piedurkni izgriež uz labo pusi un, sākot ar augšējo malu, pabeidz šūt plakano vīli (13. att. 4).

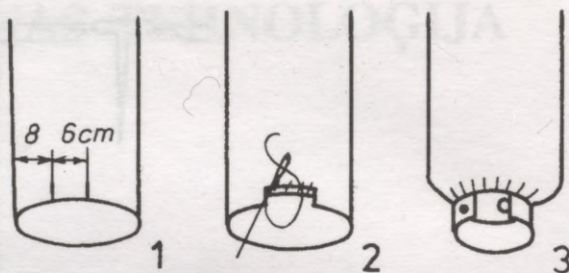
Šujot konkrētu kreklu, pievērsiet uzmanību kroku un ieloču izvietojumam plecu daļā, katram kreklam tas ir atšķirīgs. Pirms piedurknes piešūšanas pie krekla stāva piedurknes augšējo, plecam pieguļošo galu sakroko vai saliek ielocēs.

Piedurkni jau ar iespraustām vai iediegtām ielocēm ar labo pusi piesprauž vai piediedz pie krekla stāva labās puses tā, lai pleca vidusdaļa sakristu ar piedurknes viduspunktu un piedurknes mala būtu 0,5 cm pāri krekla stāva malai (13. att. 5). Pēc tam piešuj piedurkni, sākot ar paduses vidu. Nošujot otru reizi, sākot ar krekla apakšmalu, veido plakano vīli (14. att.) (piedurknes 0,5 cm atstāto malu loka ap krekla stāva malu). Pēc sānu vīļu sašūšanas atšuj krekla apakšmalu.

Gar kakla izgriezuma malu ar roku ieloka linu diegu 2—3 rindās — 0,5 cm vienu ievilkta diega rindu no otras, tad savelk malu sīkās krokās, kamēr kakla izgriezuma apkārtmērs ir vienāds ar apkakles garumu. Krokām ir jābūt ļoti sīkām un jāatrodas vienādā attālumā citai no citas (15. att. 1). Tad ņem apkakli un ārējo apkakles malu piešuj pie krekla labās puses (15. att. 2) ar nelieliem mašindūrieniem. Pēc tam apkakli atloka un ar nelieliem pārmaļu dūrieniem (sk. 57. att.) piešuj katru savilkto k roku, lai tā nevarētu izslidēt (15. att. 3). No labās puses nošuj vienu vai divas mašindūrienu rindas, durot cauri apkakles virspusei un jau piešūtajam krekla stāva audumam. Tikai pēc tam piešuj ap-

16. att. Aproces aizdare, izmantojot piedurknes vīli

17. att. Aproces aizdare, veidojot šķēlumu

kakles iekšpusi ar sīkiem pārmaļu dūrieniem (15. att. 4).

Aproci pie piedurknes piešuj tāpat kā apkakli: aproces labo pusi piešuj pie piedurknes labās puses, aproces kreiso pusi savukārt pie piedurknes kreisās puses. Piešūšanas veids, kā arī sīko kroku iekārtošana un nostiprināšana ir tāda pati kā apkaklei.

Aproces aizdare var veidot divējādi: a) izmantojot piedurknes vīli (16. att.) — tad piedurknes galā atstāj 8 cm garu vaļumu; vaļuma malās noloka mazas vīlītes uz kreiso pusi un atšuj ar sīkiem dūrieniem; tad sašuj piedurkni ar plakano vīli; b) veidojot nelielu 6 cm platu šķēlumiņu (17. att. 1), kuru atloka uz kreiso pusi un rūpīgi atšuj ar sīkiem dūrieniem (17. att. 2).

Aproces vienā galā šuj no diegiem cilpu vai pogcaurumu, otrā galā diegu pogu (sk. 54. att.).

Mūsdienās tautas tērpa krekla darinātājām ir iespējams izvēlēties, vai kreklu sašūt ar rokām vai ar šujmašīnu.

Ja jaunas meitas grib gūt ballē lielu piekrišanu, tad, velkot tīro kreklu, mute jānoslauka krekla muguras apakšpusē.

Baltu kreklu velkot, jāmet krusts priekšā, tad visu nedēļu labi iet.

Ja cilvēks velk jaunu kreklu, tad jāstāv pret ziemējiem, tad nemetīsies utis.

Ja kreklu uzvelk netīšām uz kreiso pusi, tad pārēdīsies.

Kad kreklam uzvelkot kreiso puši, tad būšot jāpiedzeras.

Ja krekls apvelkas otrādi, tad ies labi.

Ja kreklu uzvelk netīšām uz kreiso pusi, tad dabūs bārienu.

Ziemas svētku sestdienā kreklam vajaga būt baltam, lai būtu arī vecs, bet Lieldienā jaunam, lai būtu vai zaļš.

Savalkātu otra kreklu nedrīkst sausu apgriezt no kreisās puses uz labo, jo tad griežjam plīst pirkstiem atskabargas. Ja šo kreklu samērc un ar vāli savelē, tad var griezt un nekas sliktis nenotiek.

KREKLA ROTĀŠANA

Rotāt savu apģērbu ir sena cilvēces tradīcija. Latvijā jau 10.—13. gs. lībiešu kapulaukos arheologi ir konstatējuši linu auduma fragmentus ar rotājošām vīlēm.²⁷

Vidzemes kreklu rotāšanas stilu raksturo liela atturība. Salīdzinoši tie ir mazāk rotāti nekā krekli Zemgalē un Kurzemē. Tas izskaidrojams tādējādi, ka 19. gs. vispār bija mainījušies estētiskie kritēriji. Izšuvumu vietā pamazām nāca mežģīnes, krokojumi, lentes. Zemnieki arvien vairāk sāka valkāt bezročus un jakas, tā ka no krekla redzama bija tikai apkakle, kakla izgriezumus un šķira, dažkārt arī piedurknes un aproces. Iespējams, ka tādēļ Vidzemes kreklu uzpleči bija mazrotāti vai nerotāti. Vidzemē bija lielākie karu postījumi Latvijas teritorijā, sievietes veica visus mājas darbus, pat ara un sēja, līdz ar to viņām nebija daudz laika, ko veltīt izšūšanai. Neprecētajām meitām vajadzēja pielocīt pūru, t.i., sašūdināt krekļus sev un savai ģimenei, jo, sievas godā esot, rokdarbiem atlika maz laika, bija jāpalīdz vīram zemes apstrādes un mājas darbos. Iespējams arī, ka pastāvošās tradīcijas kāzās apdāvināt vīra radus, kuru parasti nebija mazums, ar izšūtiem linu krekliem neļāva pārāk ilgi pakavēties pie viena krekla rotāšanas. Ir saglabājušies apraksti, ka Annai Aigarei no Praulienas savās kāzās 1828. gadā (*CVVM* 2544) pūrā bijuši 75 krekli, ko dalīt vīra radiem, bet Katrīnai Daugulei no Bauņu pag. pūrā līdzī bija 60 vīriešu un 60 sieviešu kreklu (*CVVM* 1853).

Visgreznākie bija līgavas un līgavaiņa krekli; pēc laulībām tos uzvilka tikai svinīgos gadījumos un bieži vien glabāja kā mirstamos krekļus.²⁸

Vidzemes novada sieviešu un vīriešu krekli ir šūti no nebalināta vai balta linu auduma un izšūti ar nebalinātiem vai baltiem linu diegiem, retos gadījumos Vidzemē sastopam izšuvumu ar sarkaniem vai melniem diegiem,²⁹ bet Krustpilī un tai līdzās esošā Augšzemes novadā stāvēs apkakles izšūtas krāsainām (sarkanām, zaļām, zilām, dzeltenām) vilnas dzijām.

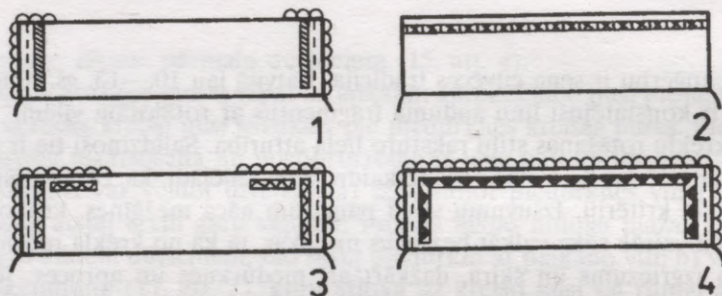
Kreklu rotājums bieži saistīts ar krekla detaļu apdari, lai pagarinātu tā nēsāšanas laiku. Parasti rotāja apkakli, aproces vai dūrgalus, retāk krekla šķiras malas un uzplečus. Izšuvumu veica ar baltu vai pelēku linu pavedienu sīkā rakstā vai caurā vīlē.³⁰

Vidzemes kreklu rotājums ir stilistiski ļoti izsvērts, kas liecina par izšuvējas labo gausmi un izšūšanas mākslas prasmi. Lietoto dekoratīvo dūrienu klāsts ir salīdzinoši neliels, tikai to dažāda kombinējums padara katru kreklu oriģinālu. Rotājuma rakstu meitas un ganes noskatījušās cita no citas (*CVVM* 2544, Prauliena), kā paraugu ņēma arī vecāku un vecvecāku darinājumus (*E* 39, 1194, Nītaure). Laikā, kad vēl nevarēja būt runas par latviešu speciālo rokdarbu literatūru, bija pazīstama jau labi sistematizēta izšuvumu paraugu «ābece» garas linu auduma joslas veidā ar dažādiem metodiski sakārtotiem dūrieniem, rotājošām vīlēm un joslām. Tādā veidā izšuvumu tradīcija pārgāja no paaudzes

uz paaudzi. A. Dzērvītim personiskā krājumā bija divas šādas 18. gs. «ābece» no Lielvārdes un Limbažiem (sk. 40. att.). Nenoliedzami krekla rotājums nepārtraukti mainījās, tas bija atkarīgs arī no katras darinātājas tīri cilvēciskām rakstura īpašībām: centības, intereses, darbu padošanās, izšūšanas prasmes, kā arī dažādās informācijas par rokdarbiem izplatības konkrētā apvidū. Katra izšuvēja centās savā darinājumā ielikt kaut ko no sevis, sava laika, tādējādi jaunos rotāšanas paņēmienus uzslāņojot agrākajiem, saglabājot iepriekšējo paaudžu radītās estētiskās vērtības.

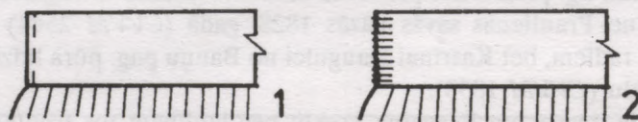
Līdz mūsdienām visvairāk ir saglabājušies sieviešu, mazāk vīriešu rotātie krekli, bet rotājuma izvietojums abu dzimumu krekliem ir līdzīgs.

Vidzemes kreklu **apaklēm** raksturīgi vairāki raksta izvietojuma veidi (18. att.).

18. att. Rotājuma izvietojums apaklēs

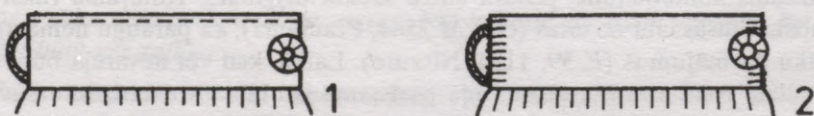
Obligāta vienmēr ir apkakles priekšējās malas nostiprināšana ar mašindūrienu cauri abām auduma kārtām (19. att. 1) vai arī ar smalkiem cilpu dūrieniem (19. att. 2).

19. att. Apkakles priekšējo malu nostiprināšana

1) Visplašāk izplatītais Vidzemē ir krekla apkakles priekšējo malu rotājums (18. att. 1) ar dažādiem cauro vīļu dūrieniem, kā arī dažkārt klājdūrieniem. Bieži caurās vīles šuj cauri abām apkakles auduma kārtām, kas prasa augstu izpildījuma meistarību. Ap apkakles priekšējo malu un līdz vietai, kur nobeidzas izšuvums, šuj mazus robiņus, kuri gan pilda estētisko funkciju, gan arī pasargā apkakles stūrus no pārāk ātras nodilšanas;

2) otrs apkakles rotāšanas veids ir, kad rotājums iet gar apkakles garāko malu (18. att. 2);

20. att. Aproču rotāšana

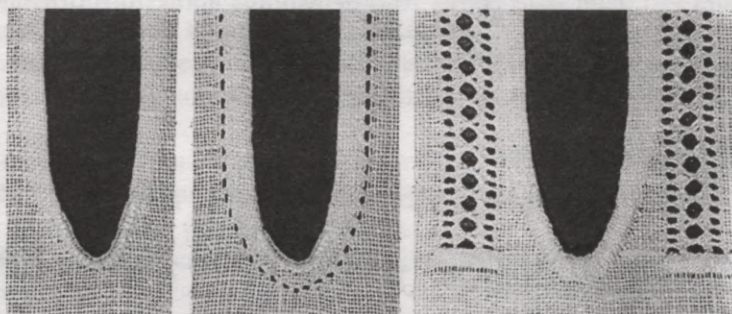
3) trešais apkakles rotāšanas veids ir, kad rotājums novietots gar apkakles priekšējo malu un apmēram 6—7 cm gar garo malu, veidojot greznu apkakles stūri. Sīkos robiņus šuj iepretī rotātam stūrim (18. att. 3);

4) ceturtais apkakles rotāšanas veids ir visgreznākais: izšuj visas trīs apkakles malas (18. att. 4).

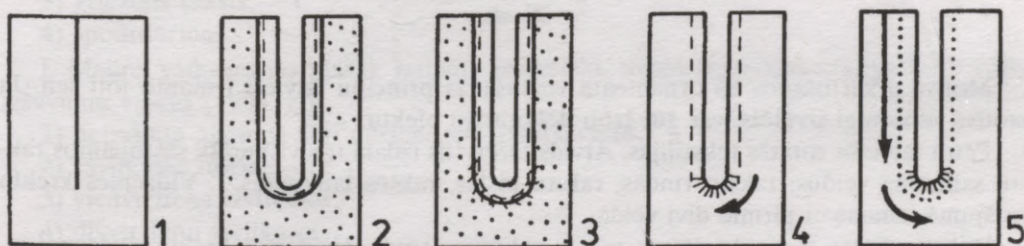
Aproces rotā ar tādiem pašiem dūrieniem kā apkakles. Rotājums parasti novietots paralēli aproces garākajai malai. Tāpat kā apkaklēm, arī aprocēm obligāts noteikums ir nošūt gar aproces garāko malu mašindūrienu un sīkus robiņus (20. att. 1), lai aproce nediltu. Bieži aproču gali tiek nošūti arī ar cilpu dūrienu (sk. 49. att. 1) (20. att. 2).

Platiem dūrgaliem atloka apmēram 0,5—1 cm lielu maliņu, kuru atšuj ar vienkāršiem pārmaļu dūrieniem vai ar cauro vīli (sk. 50. att. 3), tad nereti seko neliels 0,8—1 cm plats izvilkums.

Krekla priekšas izgriezums (šķira) var būt apstrādāts gan ar vienkāršiem pārmaļu dūrieniem, gan ar cauro vīli u.c. (21. att.).

21. att. Krekla priekšas izgriezuma apdares varianti

22. att. Krekla priekšas izgriezuma apdares secība

Priekšas izgriezumam apstrādā sekojoši:

1) krekla audumā izvelk diegu paredzētā iegriezuma garumā un precīzi iegriež pa diegam (22. att. 1);

2) gar kakla izgriezuma abām malām atloka 0,3—0,5 cm maliņu un piediedz (22. att. 2);

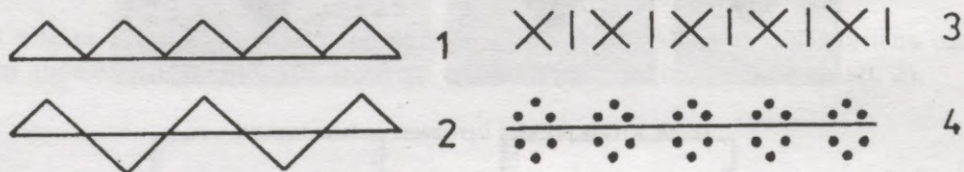
3) ja šķiru apstrādā ar cauro vīli, izvelk 1—2 diegus krekla stāvā izgriezuma abās malās, 1,5 cm īsākus par izgriezumu, pašu izgriezuma stūrīti no vienas caurās vīles gala līdz otram no kreisās puses piešuj ar smalkiem, biežiem pārmaļu dūrieniem (22. att. 3);

4) no labās puses izgriezuma stūri nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem, kas ir gan dekoratīvi, gan lieku reizi nostiprina izgriezuma pašu galu (22. att. 4);

5) visbeidzot krekla izgriezuma atlocītās malas nošuj — piešuj ar cauro vīli (22. att. 5). Cauro vīli šuj no labās puses pāri 3 vai 4 diegiem, atkarīgi no tā, cik smalks ir krekla audums. Cauro vīli šuj tik tālu, cik tālu ir izvilkts diegs, tālāk ir jāšuj imitēta caurā vīle apkārt apaļajam izgriezuma galam, kamēr sākas izvilktais otrās puses diegs, un jāturpina šūt caurā vīle pa otru izgriezuma malu.

Izšuvuma ornaments ir viens no latviešu tautas tēlotājas mākslas pamatveidiem. Latviešu tradicionālais tautas tērps ir spilgts latviskā ornamenta glabātājs. Šis ornaments pēc savas būtības ir tīri ģeometrisks: tas veidots no taisnām līnijām. Ģeometriskā ornamenta pielietojumu kreklu rotāšanā noteica vienkārtņi austais linu audums, uz kura ērti varēja skaitīt diegus un šūt izvilkumus pa taisni izvilktiem diegiem. Atsevišķu rakstu elementu izkārtojuma veids bija atkarīgs no izrotājamā priekšmeta formas un lietošanas veida.³¹ Latviešu ornamentā līnijas iet pa diagonāli, vertikāli un horizontāli, nejauš virzienu nemēdz būt. Vidzemes novada tautas tērpa kreklos visizplatītākie ornamenta elementi ir punkts, taisna līnija, līklocis, trīsstūris, četrstūris. Aplūkojamo kreklu rotājuma ornamentā sastopam visus četrus Anrī de Morāna aprakstītos ornamenta veidošanas principus³² (23. att.):

- 1) atkārtojumu (23. att. 1),
- 2) inversiju (23. att. 2),
- 3) miju (23. att. 3),
- 4) simetriju (23. att. 4).

23. att.

Motīva atkārtošanās kā ornamenta veidošanās principu latvieši izmanto ļoti sen. Ja motīvs veiksmīgi izvēlēts, var gūt labu dekoratīvu efektu.

Pētot latviešu rotātās tekstilijas, Arvīds Dzērvītis izdala trīs visbiežāk sastopamos rakstu salikuma veidus: rakstu rindas, rakstu joslas, rakstu laukumus.³³ Vidzemes kreklu rotājumā izmantoti pirmie divi veidi.

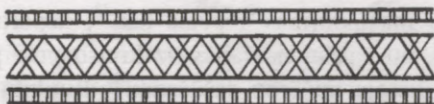
Rakstu rindas ir vienkāršākais rakstu salikuma veids. Vidzemes kreklu rotāšanai izmantotas 1) vienkāršas rakstu rindas (24. att. 1), kur viens raksts atkārtojas simetriski vienā virzienā (sk. 62., 66., 98. att. u.c.), 2) maiņu raksta rindas (24. att. 2), kur divi vai vairāki raksti atkārtojas simetriski vienā virzienā (sk. 61., 90., 91., 92. att.), 3) mijkāršas rakstu rindas (24. att. 3), kur raksti ar vienu vienkāršu simetriju asi tiek kārtoti rindās apgrieztā veidā (sk. 71., 73., 75., 93. att.).

Rakstu joslu (25. att.) veidošana ir daudz sarežģītāka. «Par rakstu joslu sauc rakstu rindu, kas abās malās ir iežogota, norobežota.»³⁴ Vidzemes kreklu rotāšanai lietoja vienkāršākās rakstu joslas, t.i., latviešiem tik raksturīgo trīsdalīgo kompozīciju, kur greznāko rotājošo joslu iežogo mazāk greznas josliņas (sk. 63., 65., 74., 75., 92. att.).³⁵

Ornamentu vēsture saistīta ar tautas ideoloģiju un filozofiju, tāpēc ornaments ir sava veida tautas garīgās un materiālās kultūras atribūts. Tautas daiļrades vēsturiskās attīstības

24. att. Rakstu rindas

25. att. Rakstu josla

gaitā dabas, sociāli psiholoģisko un mākslinieciski tehnoloģisko faktoru ietekmē veidojās neskaitāmi vietējo lokālo ornamentu varianti ar līdzīgiem un atšķirīgiem tēlainā satura veidošanas, tehnoloģijas un kompozīcijas principiem.³⁶

Kreklu rotāšanas ornamenti un tā tehniskais izpildījums izslēdz jebkādas nejaušības. Stils, ornamenta elementi, kompozīcija, izpildījuma tehnika ir sava laika tradīciju stingri noteikta.

Latviešu tautas tradicionālo izšuvumu raksturīga iezīme ir ģeometriskais ornamenti un vairāku (2—6) tehnisko paņēmieni pielietošana viena priekšmeta rotāšanā. Arī tautas tērpa kreklu darināšanā šis princips ir ievērots.

Izšuvumus pieņemts sistematizēt divās grupās: krāsainajos un baltajos izšuvumos. Lielā daļā izšuvumu dūrienu lietota kā vienos, tā otros. Latviešu tradicionālos baltos izšuvumus Arvīds un Aleksandra Dzērvīši iedala sekojoši (1935. g.):

- 1) caurās vīles,
- 2) divvirzienu izvilkums,
- 3) grieztais raksts,
- 4) spodrdūriens.³⁷

I. Madre, vadoties no plašāk izziņāta materiāla, izdala sekojošus etnogrāfisko balto izšuvumu veidus (1993. g.):

- 1) neizvilkta audumā šūti dūrieni jeb spodrdūriens,
- 2) savilkuma dūrieni,
- 3) vienvirziena izvilkums,
- 4) divvirzienu izvilkums,
- 5) grieztais raksts.³⁸

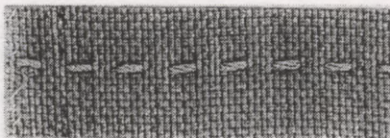
Vidzemes kreklu rotājumos no minētajiem dūrieniem sastopam dažādus neizvilkta audumā šūtos dūrienus, visdažādākās caurās vīles un nedaudz spodrdūrienu.

Krekļus parasti šuva no vienkārtna auduma. Rotājuma veids un tehniskās iespējas ir atkarīgas no auduma un izšujamo diegu rupjuma. Vienvirziena izvilkumu var šūt uz auduma ar nevienādu velku un audu rupjumu, bet pārējos dūrienus ieteicams šūt uz auduma ar vienādu velku un audu rupjumu.

Māka izšūt baltu lina kreklu prasa labu gaumi, precizitāti un augstu izpildījuma kultūru (rokdarbam ir jābūt tīram).

Aplūkosim Vidzemes kreklu rotājošos dūrienus no vienkāršākā uz sarežģītāko.

Priekšdūriens³⁹, arī pozitīvais dūriens⁴⁰ (26. att.) ir vienkāršs rotājošs dūriens. Dū-

26. att.

rienu šuj pa horizontāli diviem auduma diegiem pa augšu, diviem pa apakšu. Šo dūrienu lieto svītras nošūšanai.

Rindotais dūriens⁴¹, arī mašindūriens⁴², peles taki⁴³, nepārtrauktais atpakaļdūriens⁴⁴, peļu zarniņu dūriens⁴⁵ (27. att.) jāšuj no labās uz kreiso pusi pa horizontāli. Jau 10.—13. gs. lībieši šo dūrienu lietoja apģērba sašūšanai.⁴⁶ Rindoto dūrienu lielākoties lieto

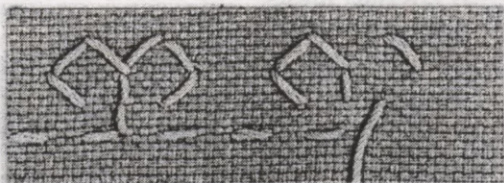
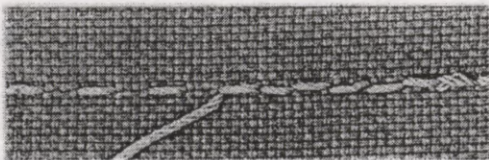

27. att.

sašūšanai vai krekliem izšūto detaļu konstrukcijas nostiprināšanai, un vienlaikus tas ir arī dekoratīvs dūriens, kuram ir ierādīta zināma, neuzkrītoša loma rotājumā.

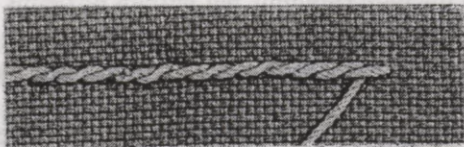
Svītru dūrienu⁴⁷ (28. att.) šuj, skaitot diegus, labās un kreisās puses dūrieni ir vienāda garuma. Dūrienus šuj pa horizontāli, vertikāli vai diagonāli, veidojot iecerēto rakstu.

Arheoloģe A. Zariņa arheoloģiskajos izrakumos Taurenē atrada 7.—13. gs. linu auduma fragmentu, izšūtu ar svītru dūrienu.⁴⁸ Autore domā, ka tas ir krekla fragments. Latvijā īpaši 17.—18. gs. svītru dūriens bija ļoti populārs un izplatīts, to lietoja dažādu apģērba gabalu rotāšanā, īpaši villainēs.

28. att.

Kātu dūriens⁴⁹, arī kātiņa dūriens⁵⁰, etnogrāfiskais kātdūriens⁵¹ (29. att.) visbiežāk tiek šūts raksta iežogojšanai. Šo dūrienu var šūt vienu pašu vai divus dūrienus paralēli, veidojot skuju. Vidzemē kātu dūriens šūts Bilskas krekla aprocēs un Krustpils novada kreklu krāsainajās apkaklēs un dūrgalos.

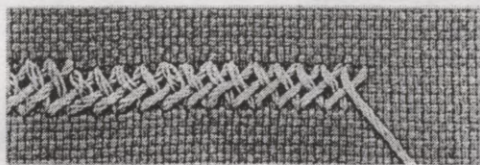
29. att.

Līklocis⁵², arī līku loku līnija⁵³, vītais dūriens⁵⁴ (30. att.) Latvijā sastopams ļoti daudzos variantos un ir iemīļots kreklu rotāšanas paņēmiens Vidzemē.

30. att.

Pīne⁵⁵, arī etnogrāfiskā pīne⁵⁶, Rucavas krustdūriens⁵⁷, raganu dūriens⁵⁸, krusta dūriens⁵⁹, pītais dūriens⁶⁰, pītais krustdūriens⁶¹, krustiņš⁶² jāšuj no kreisās uz labo pusi (31. att.), skaitot diegus. Dūriena lielumu izvēlas katra izšuvēja pati atbilstoši savai iecerei. Jāatzīmē, ka Latvijā lielākā ciežā bija smalkie izšuvumi, nevis rupjie.

31. att.

Ķēdes dūriens⁶³, arī ķēžu dūriens⁶⁴, važu dūriens⁶⁵ (32. att.) Latvijas teritorijā pazīstams jau 13. gadsimtā. Vidzemes kreklu rotājumos gan tas sastopams ļoti reti. Šajā izdevumā šis dūriens izmantots tikai Cesvaines krekla (sk. 73. att.) rotājumā.

32. att.

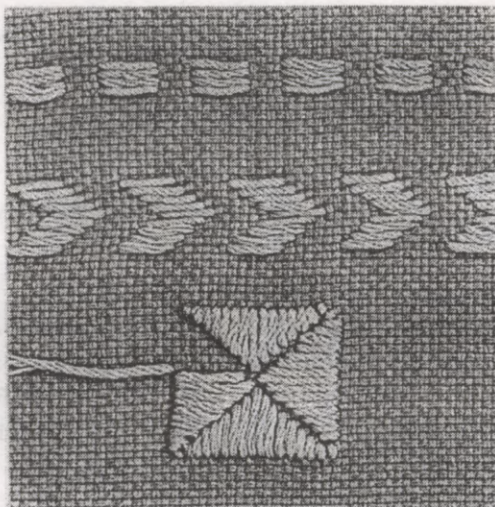
Mezgliņi⁶⁶, arī pumpiņas⁶⁷ (33. att.) ir ļoti iecienīts rotāšanas veids. Vidzemes kreklu rotājumos tos sastopam ļoti bieži. Mezgliņu lietojums izšuvumos piešķir tiem smalkumu.

33. att.

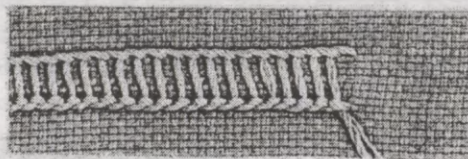
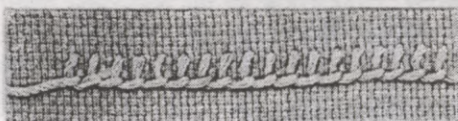
Spodršuvums⁶⁸, arī spodrais dūriens⁶⁹, spodrdūriens⁷⁰, klājošais dūriens⁷¹ (34. att.) savu nosaukumu ir ieguvis savas gludās virsmas dēļ. Dūrienus šuj pa horizontāli un vertikāli. Vidzemes novada kreklos spodrdūriens izlietots salīdzinoši maz, piemēram, Lielvārdes krekla⁷² un Cesvaines krekla (sk. 73. att.).

Cilpu dūriens⁷³ (35. att. 1), arī apmales jeb cilpu dūriens⁷⁴ parasti tiek šūts apkakles un aproču nostiprināšanai un rotāšanai. Divkārsā pīne⁷⁵, arī dubultā pīne⁷⁶ (35. att. 2) ir

34. att.

rotājošs dūriens un Latvijā sastopams tikai Krustpilī un līdzās esošajā Augšzemē. Parasti šo vīli lieto kreklu krāsaino apkakļu malu apdarei.

35. att.

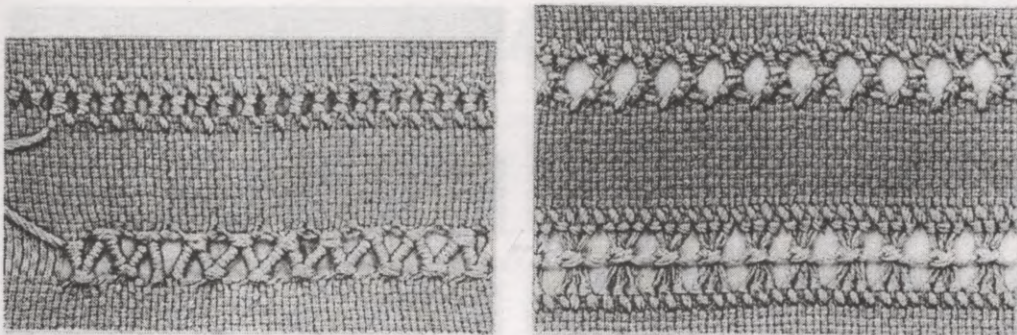
Kā jau minēts, ļoti izplatīta Vidzemē bija kreklu rotāšana ar visdažādākajām caurajām vīlēm (*hēlers*)⁷⁷ (36. att.): krustoto diegu caurā vīle⁷⁸ (50. att. 1, 2), caurās vīles dūriens⁷⁹, parastā caurā vīle⁸⁰, caurumiņi⁸¹ (50. att. 3), līkloču caurā vīle⁸² (50. att. 4), dubultā caurā vīle⁸³ (50. att. 5), sietie krustiņi⁸⁴ (50. att. 6), pītais krusts⁸⁵, gredzentiņa dūriens⁸⁶ (50. att. 7), izvilkto diegu josla⁸⁷ (50. att. 8). Vidzemes kreklu rotājumā bieži tiek lietota tīto mie-tiņu caurā vīle⁸⁸ jeb vālītes⁸⁹ (37. att.). Lai izšuvums radītu mežģīžu iespaidu, izvilkumu šuj cauri abām auduma kārtām, bet, lai lieku reizi nostiprinātu izšūtās izvilkuma malas, tam apkārt šuj mašīndūrienu cauri abām auduma kārtām.

Divvirzienu izvilkums Vidzemes krekla rotājumā nav sastopams. Grieztais raksts (52. att) Vidzemes novadam nav raksturīgs, ar to ir rotāts tikai Lielvārdes ligavas kreklis.⁹⁰ Vairāk minētais dūriens izplatīts Polijas teritorijā.

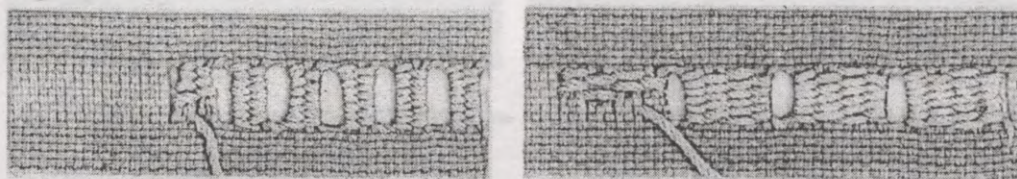
Vidzemes kreklu rotāšanas neatņemama sastāvdaļa ir visdažādākie mezgliņi⁹¹, robiņi⁹², cakiņas⁹³ (38. att.), kuras parasti šuj gar aproču un apkakles malām, lai vienlaikus gan rotātu kreklus, gan arī lai darītu to izturīgāku valkājot.

Pogas tautas tērpa krekliem darināja no linu diega (54. att.). Krekliem ar pogām aizpogāja aproces, apkakli, dažreiz iešuva pat 3 pogas, lai aizdarītu lielo krekla šķiru.

Nenoliedzama dekoratīva nozīme ir arī auduma gabalus savienojošām caurajām vīlēm⁹⁴ (39. att.), kuras šuj galvenokārt Krustpils un Augšzemes krekliem ar iešūtiem pleciem.

36. att.

37. att.

Mēs izsekojām, kā tradicionālais tautas tērpa kreklis dažādu apstākļu ietekmes rezultātā pārveidojas par pavisam novienkāršotu apakšveļas kreklu. Šis process norisinājās pakāpeniski no 1850. līdz 1910. g., sadzīvē vienlaikus pastāvēt dažādiem kreklu tiptiem. Tomēr katrs nākamais gadu desmits līdz ar intensīvu pilsētas modes ienākšanu aprītē veicināja tradicionālā lina krekla izzušanu no latviešu zemnieku sadzīves.

19. gs. tradicionālā tautas tērpa kreklu rotājumi vairākkārt mainījās. Maiņas tempi dažādos kultūrvēsturiskajos apgabalos bija atšķirīgi, tādēļ daudzviet vienlaikus tika lietoti gan senāki, gan jaunāki rotāšanas paņēmieni.

Krustpili, Cesvainē un to apkārtnē darinātie krāsainie kreklu izšuvumi pēc izcelsmes pieder 17. un 18. gs. izšuvumiem. Kompozīcija un raksts tuvs villaiņu izšuvumiem. Ornamētācijā jūtama nosliece uz vienkāršotiem renesanses stila izstrādājumiem.

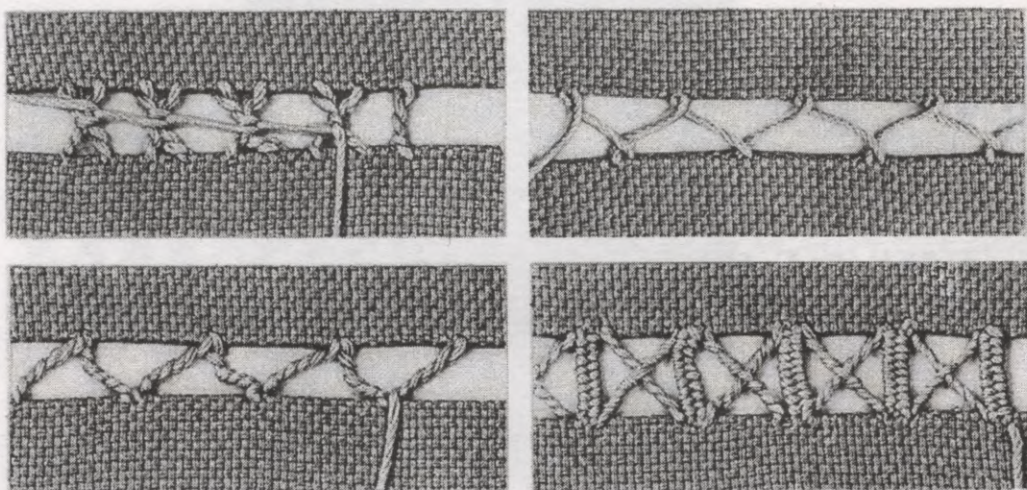
Jaunākam slānim pieskaitāmi izšuvumi balto darbu tehnikās (Latvijas centrālajā daļā un Kurzemē), kas pārstāv 19. gs. modes tendences.

Lokālās savdabības radušās dažādu vēsturisko un ekonomisko faktoru rezultātā. Tomēr galvenās tendences ir līdzīgas: piegriezums kļūst sarežģītāks, rotājuma laukums samazinās, rotājuma raksts kļūst daudzveidīgāks.

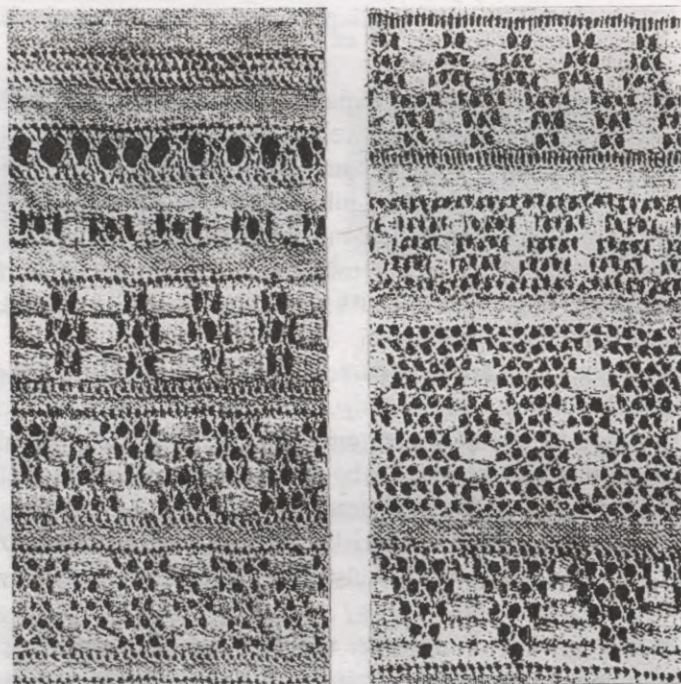
Šuvēju amata un izšuvēju mākslas pieredze noderēja, gatavojot apģērbus, gultas drēbes un telpu iekārtas tekstilijas 20. gadsimtā. Tāpat kā 19. gs., cieņā bija smalks lina audums. Apģērba sašūšanai turpināja lietot plakanās vīles (sk. 56. att.), rotāšanai — nelielus, pieticīgus un smalkus izšuvumus balto darbu tehnikās.

38. att.

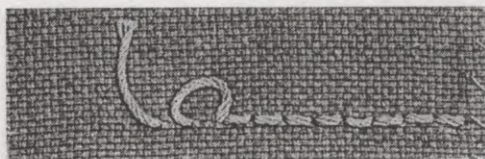
39. att.

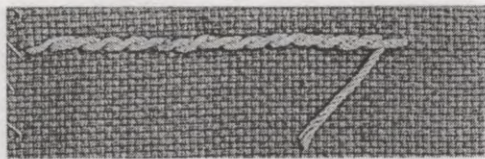
40. att. Senais vienvirziena izvilksmu paraugs no Lielvārdes. 18. gs.

Izšūšanas mākslas paņēmieni pastāvēja un nepārtraukti veidojās, un attīstījās daudzu paaudžu laikā. Tautas mākslā saglabājās viss vērtīgais un vajadzīgais, tika atmests nejaušais un nepilnīgais. Ornaments, tā ģeometriskais zīmējums auduma rotājumā nenoliedzami bija saistīts ar izpildījuma tehniku. Tā laika gaitā 19. gs. Vidzemē bija izveidojies īpašs izšūšanas stils ar raksturīgu atturību un izsmalcinātību, kur harmonēja saturs un forma — ornamenti un izšūšanas tehnika.

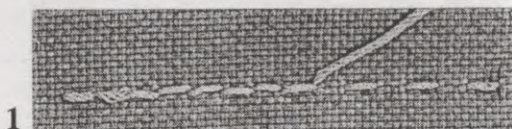
ROTĀJUMA DŪRIENI

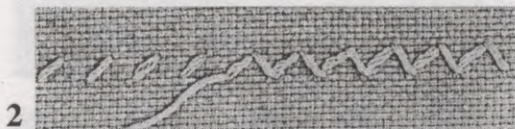
41. att. Mašindūriens

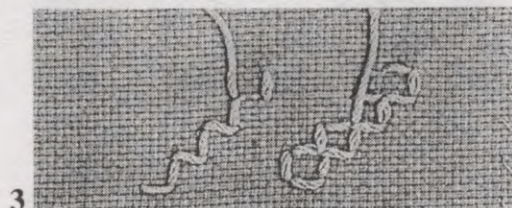
42. att. Kātu dūriens

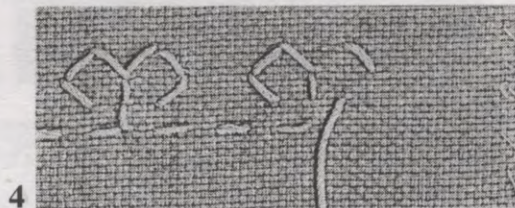
1

2

3

4

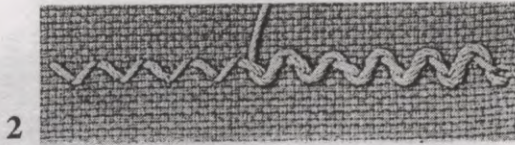

5

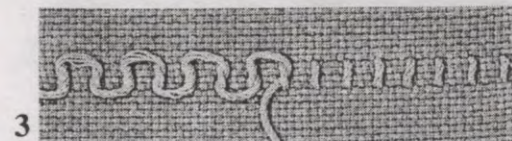
43. att. Svītru dūriens

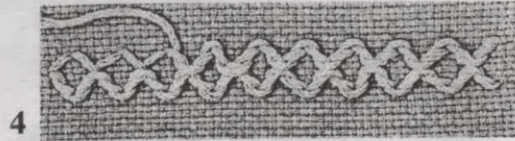
1

2

3

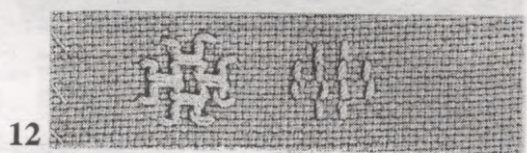
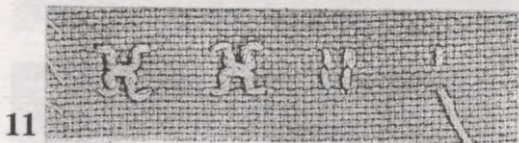
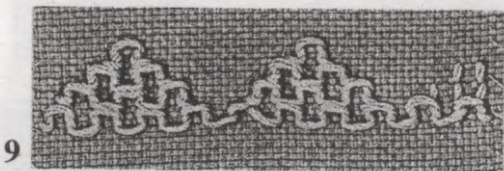
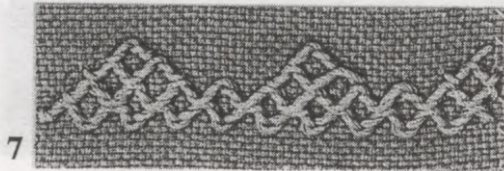
4

5

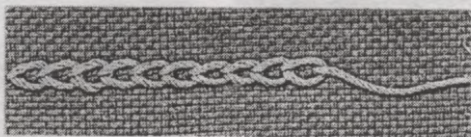
6

44. att. Vītais dūriens

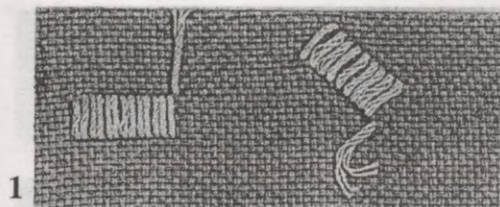
45. att. Krusta dūriens

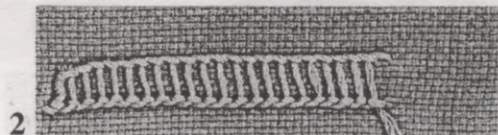
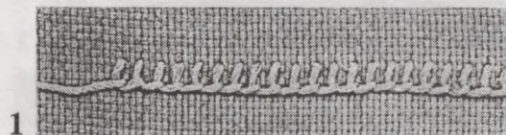
46. att. Ķēžu dūriens

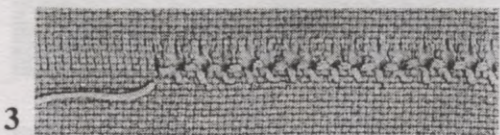
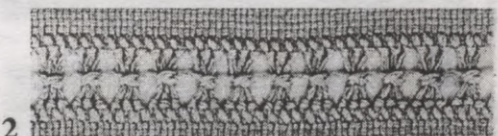
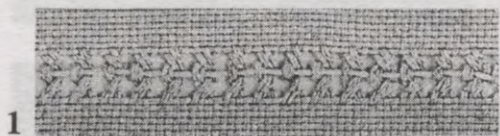
47. att. Mezgliņi

48. att. Spodrdūriens

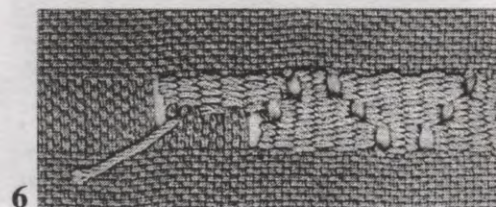
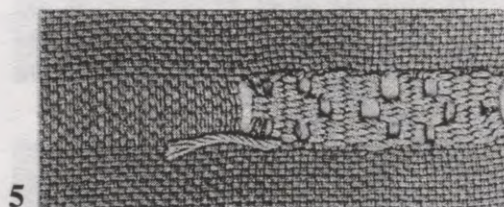
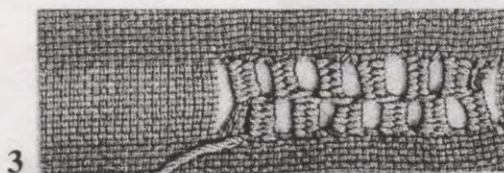
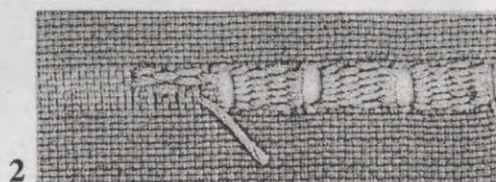

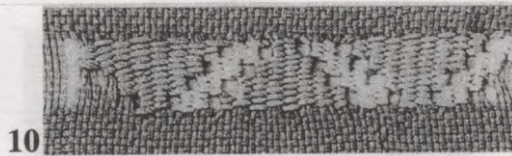
49. att. Cilpu dūriens

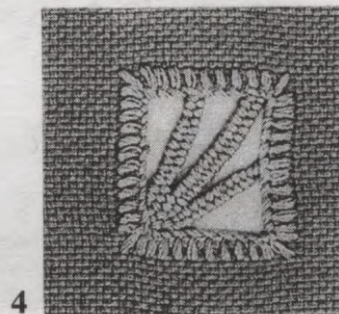
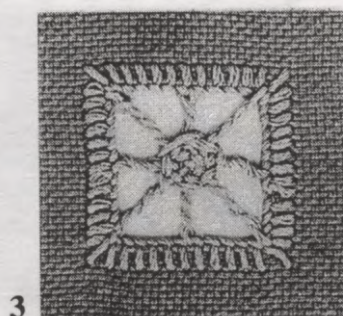
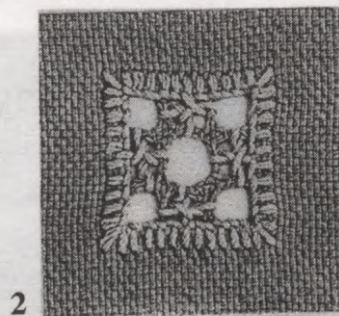
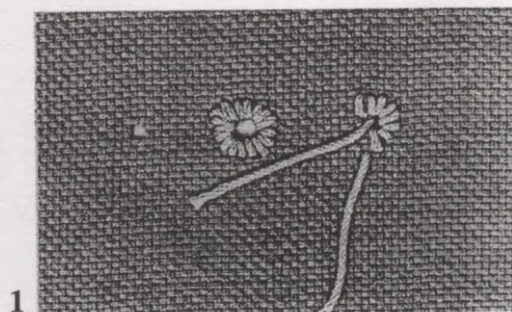

50. att. Caurā vile

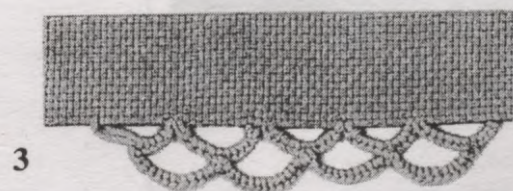
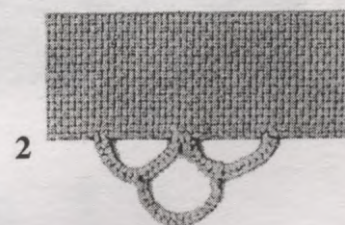
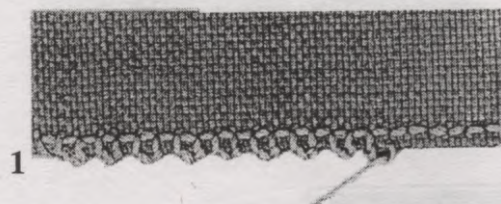

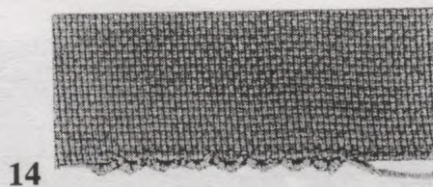
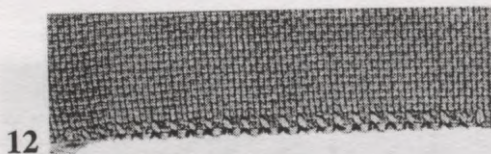
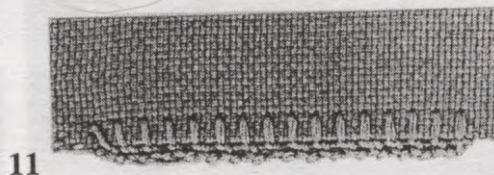
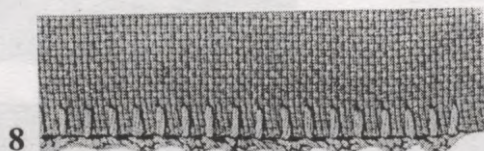
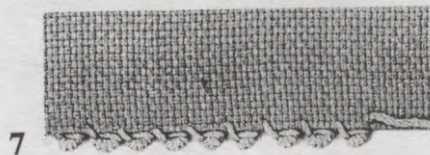
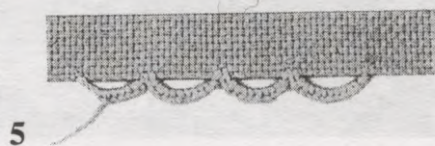
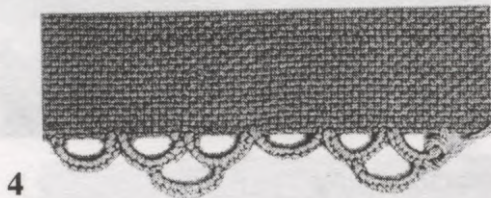

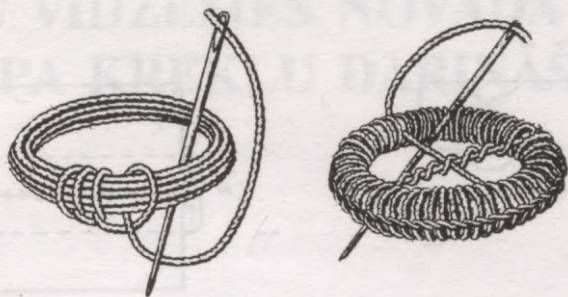
51. att. Vienvirziņa izvilums

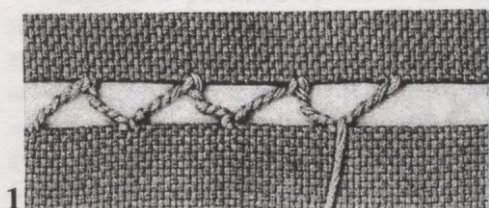
51. att. Grieztais raksts

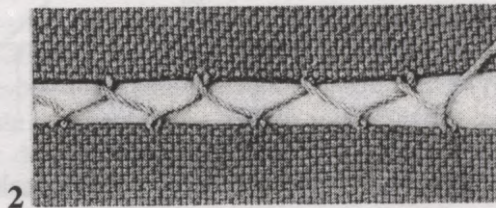

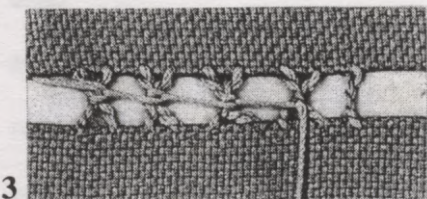
54. att. Pogas

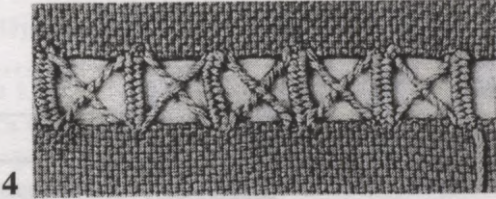
1

2

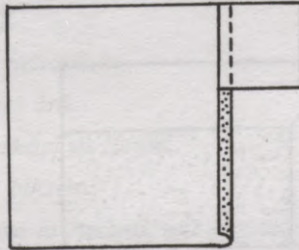
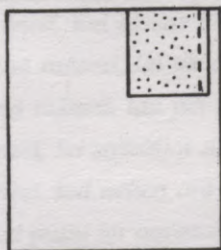
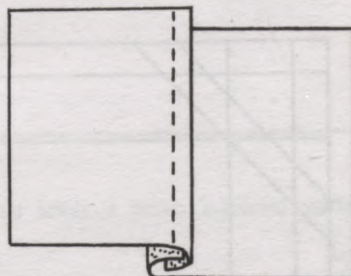
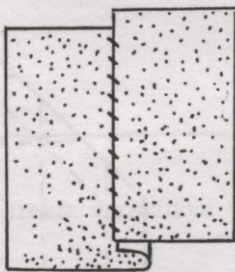
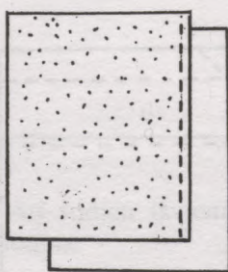

3

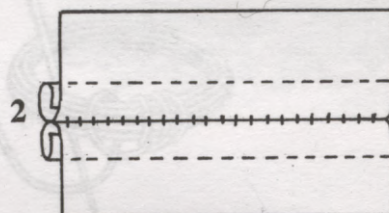
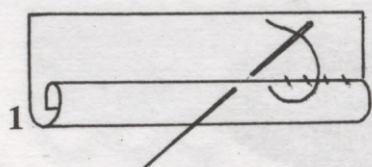

4

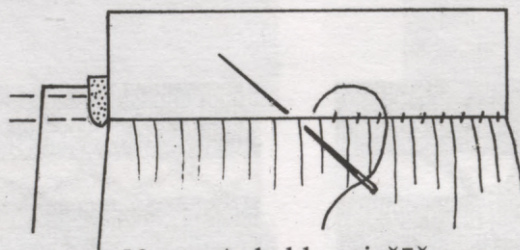
55. att. Divus audumus savienošas caurās vīles

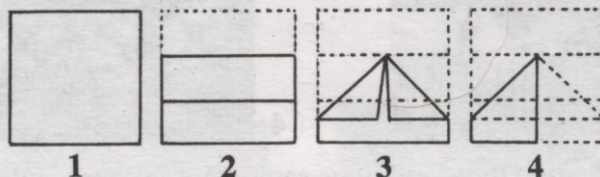
56. att. Plakanā vīle

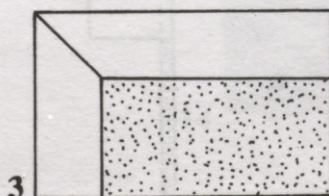
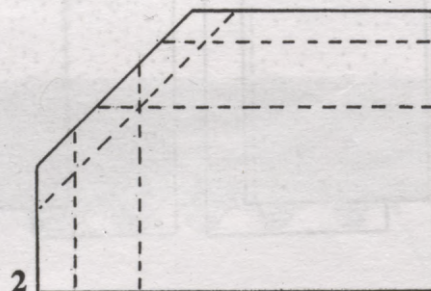
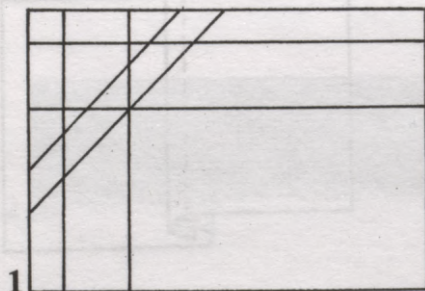
57. att. Pārmalu dūriens

58. att. Apkakles piešūšana

59. att. Auduma robiņi

60. att. Stūra veidošana

DAŽĀDU VIDZEMES NOVADA TAUTAS TĒRPA KREKLU DARINĀŠANA

Krājumā ir publicēti detalizēti tādu kreklu apraksti, kuri kādreiz ir darināti konkrētiem cilvēkiem, ņemot vērā viņu auguma īpatnības, izmērus, tāpēc tagad katrai tautas tērpa kreklu darinātājai nevajag akli sekot publicētā materiāla izmēriem, bet ņemt vērā sev nepieciešamos mērus. Īpaši vajadzētu pievērst uzmanību sev vēlamo krāsu, kakla un aproces apkārtmēram, piedurkņu un krekla stāva garumam. Jāņem vērā izšujamā auduma rupjums; ieteicams neseķot izvelkamo diegu skaitam, bet ievērot norādītos izvilcumu un rotājošo dūrienu platumus un garumus. Šujot jāizvēlas piemērota rupjuma diegs.

Ieteicams pirms krekla rotāšanas izšūt rotājuma paraudziņu, lai pārlicinātos par auduma diegu un rotājuma lieluma samērību.

Neko nevajadzētu mainīt krekla rotājuma kompozīcijā (raksta novietojumā un izmēros), izpildījuma tehnikā un piedurknes pleca daļas krokojumā.

Šajā nodaļā publicēti dažādu Vidzemes pagastu 45 kreklu darināšanas apraksti. Katrs apraksts līdz ar shēmu un fotomateriāliem sniedz vienotu informācijas bloku, tādēļ katru kopa tiek dēvēta par attēlu un iekļauta kopējā attēlu numerācijā. Lasītāju ērtības labad šajā grāmatas daļā attēlu paraksti īpaši izcelti.

Arī šodien ikvienai krekla darinātājai varbūt derētu ievērot seno latviešu gudros padomus:

Krekli jāizgriež pēc pusdienas, tad tie labi pieguļ pie miesas.

Krekli jāgriež vecā mēnesī, tad blusas nekož.

Jauni krekli jāšuj jaunā mēnesī, lai tik ātri nenoplīstu.

Krekli nav jāšūn jaunā mēnesī, tad jūk šuves ārā.

Krekli jāšuj vecā mēnesī, lai strādājot tie nekāpj uz augšu.

Krekli jāšuj vecā mēnesī, tad nelien ārā no biksēm.

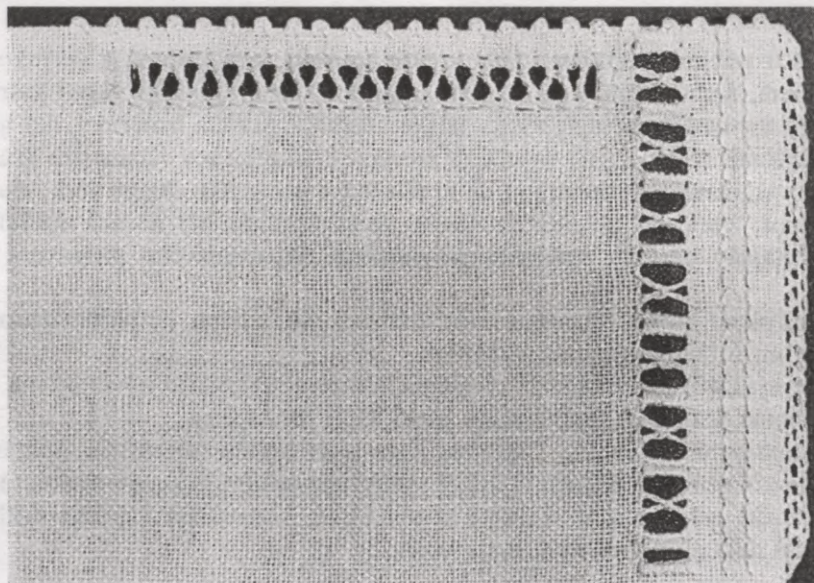
Ja krekļus šuj tad, kad putni iet pavasarī, vai arī rudenī, tad aug utis.

Ja, kreklus šujot, diegs sasitas mezglā, tad pašūtais kreklis būs laulājamais kreklis.

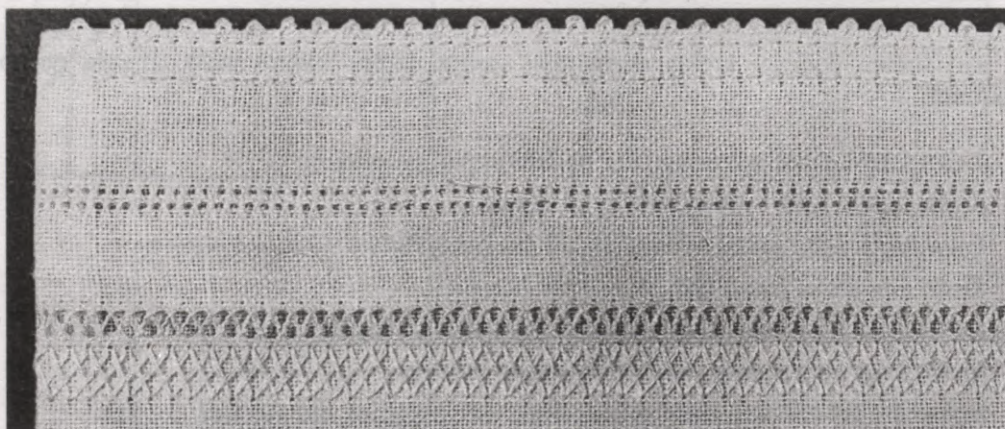
61. att. Cēsu apriņķa Ērgļu pagasta sieviešu kreklis (darināts 1936. g. Rīgā pēc veca parauga)

Kreklu darina no balta linu auduma, rotā baltiem linu diegiem. Piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

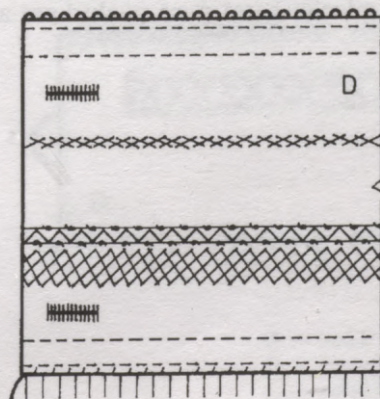
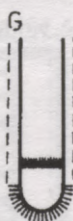
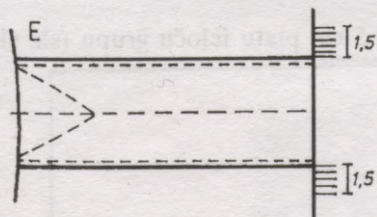
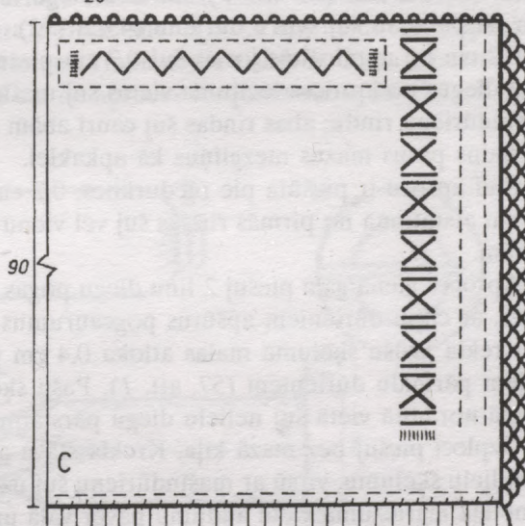
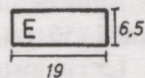
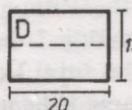
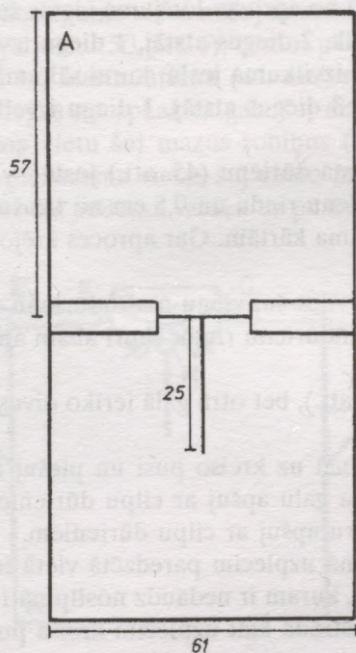
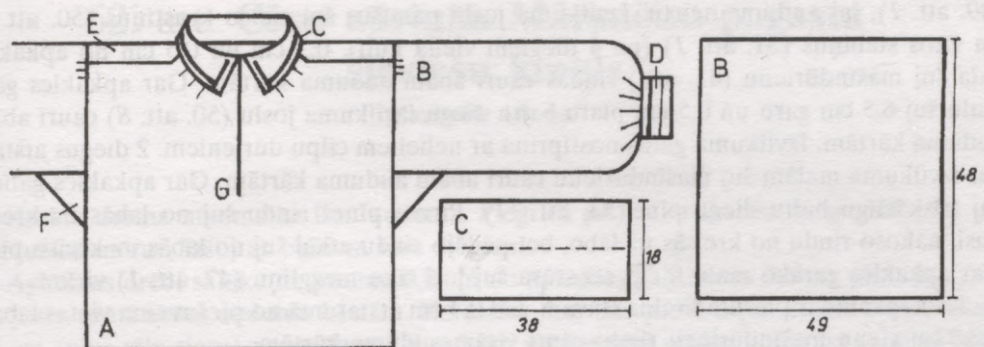
Apkakles audumu vispirms saloka uz pusēm. 1,3 cm no apkakles gala veido 0,7 cm platu baltu diegu izvilcuma joslu cauri abām auduma kārtām. No apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus viļņu tiesu) neizvilktus, lai apkakli varētu glīti piešūt pie krekla stāva. Izvilcuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem

Apkakle

Aproce

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — uzplecis
- F — lielais ķīlis
- G — krūšu šķelums

(49. att. 1), lai audums neirtu. Izvilkuma joslā pamīšus šuj sietos krustiņus (50. att. 6) un vītos stabiņus (51. att. 1) (pa 4 diegiem vienā kūlī). 0,3 cm un 0,5 cm no apkakles gala šuj mašindūrienu (41. att.) rindas cauri abām auduma kārtām. Gar apkakles garo malu šuj 6,5 cm garu un 0,5 cm platu baltu diegu izvilkuma joslu (50. att. 8) cauri abām auduma kārtām. Izvilkuma galus nostiprina ar nelieliem cilpu dūrieniem. 2 diegus atstatu gar izvilkuma malām šuj mašindūrienu cauri abām auduma kārtām. Gar apkakles galiem šuj trīskārtīgu baltu diegu pīni (53. att. 11). Pirmo pīnes rindu šuj no labās uz kreiso pusi, nākošo rindu no kreisās uz labo, bet pēdējo rindu atkal šuj no labās uz kreiso pusi. Gar apkakles garāko malu 9 cm no stūra šuj ļoti sīku mezglīņu (47. att. 1) virkni.

Kad apkakle ir piešūta krekla stāvam, tad 0,4 cm atstatumā no piešuvuma vietas labajā pusē šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Aproces audumu saloka divkārt. 2,2 cm atstatumā no aproces locījuma vietas šuj cauro vīli (50. att. 11), kuru sagatavo šādi: 1 diegu izvelk, 2 diegus atstāj, 1 diegu izvelk.

1,5 cm atstatumā no caurās vīles šuj 0,3 cm platu izvilkuma joslu, kurai sākumā izšuj dubulto cauro vīli (50. att. 5), kurai 1 diegu izvelk, 3 diegus atstāj, 1 diegu izvelk. Pēc tam tai pa virsu šuj svītru dūrienu (43. att. 2).

0,2 cm no aprakstītās joslas šuj 0,7 cm platu krusta dūrienu (45. att.) joslu.

3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu un 0,5 cm no tās šuj otru mašindūrienu rindu; abas rindas šuj cauri abām auduma kārtām. Gar aproces ārējo malu šuj tādus pašus mazus mezglīņus kā apkaklei.

Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, 0,2 cm no vīles šuj vienu mašindūrienu rindu, 0,4 cm atstatumā no pirmās rindas šuj vēl vienu mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām.

Aproces vienā galā piešuj 2 linu diegu pogas (54. att.), bet otrā galā ierīko divus 1 cm garus, ar cilpu dūrieniem apšūtus pogcaurumus.

Krekla krūšu šķēluma malas atloka 0,4 cm platumā uz kreiso pusi un piešuj ar slīpajiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1). Pašu šķēluma galu apšuj ar cilpu dūrieniem un shēmā norādītā vietā šuj nelielu diegu pārstaipu, kuru apšuj ar cilpu dūrieniem.

Uzpleci piešuj bez mazā ķīļa. Krekla stāva audumā uzplecim paredzētā vietā iegriež 6 cm lielu šķēlumu, virsū ar mašindūrienu šuj uzpleci, kuram ir nedaudz noslīpināti stūri. Minētajā iegriezuma vietā audumu paver vaļā un piestrādā klāt uzplecim kreisā pusē tā, lai auduma atvērums būtu 4 cm plats.

Uzplecim katrā pusē piedurknes augšpusē veido 1,5 cm platu ieloču grupu (sk. shēmu).

62. att. Cēsu apriņķa Mārsnēnu pagasta sieviešu kreklis

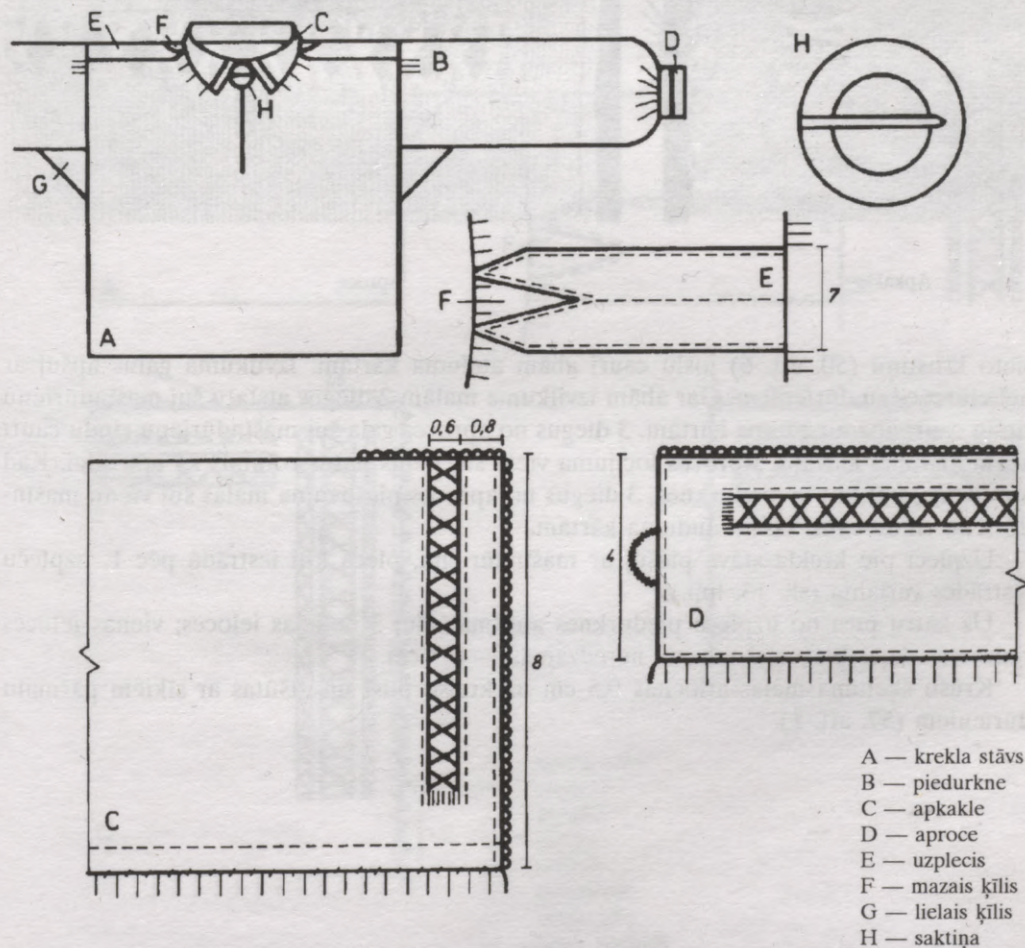
(darināts 19. gs.)

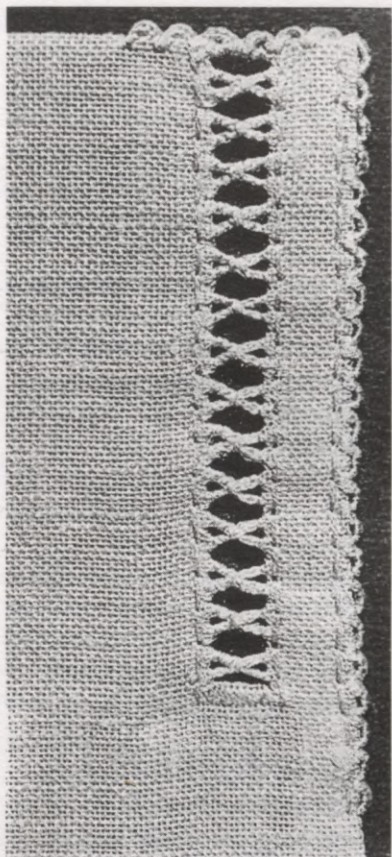
Kreklu darina no smalka lina auduma. Piegriež pēc 61. att. shēmas, ņemot vērā individuālos mērus. Izšuj ar baltiem lina diegiem.

Apkakles drēbi saloka uz pusēm. 0,8 cm no apkakles gala veido 0,6 cm platu izvilkuma joslu cauri abām auduma kārtām. No malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus viļu tiesu) neizvilktus, lai apkakli varētu glīti piešūt pie krekla stāva. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar smalkiem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Izvilkumā šuj sieto krustiņu joslu (50. att. 6), ņemot pa 4 diegiem vienā kūlītī. 2 diegus atstatu gar izvilkuma malām šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām.

3 diegus no apkakles gala šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām un pa locījuma vietu šuj mazus robiņus (53. att. 9) (sk. shēmā). 0,4 cm atstatu no apkakles malas piešuvuma vietas šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Aproces audumu saloka uz pusēm. 0,8 cm no aproces locījuma vietas šuj 0,6 cm platu

Apkakle

Aproce

sieto krustiņu (50. att. 6) joslu cauri abām auduma kārtām. Izvilkuma galus apšuj ar nelieliem cilpu dūrieniem. Gar abām izvilkuma malām 2 diegus atstatu šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. 3 diegus no aproces gala šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Aproces locījuma vietā šuj tādus pašus robiņus kā apkaklei. Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, 3 diegus no aproces piešuvuma malas šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu, pleca ķīli iestrādā pēc 1. uzpleču iestrādes varianta (sk. 13. lpp.).

Uz katru pusi no uzpleča piedurknes augšmalā šuj 3 nelielas ieloces; vienas ieloces redzamās daļas platums ir 1 cm, neredzamās — 0,5 cm.

Krūšu šķēluma malas atlocītas 0,5 cm uz kreiso pusi un atšūtas ar sīkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

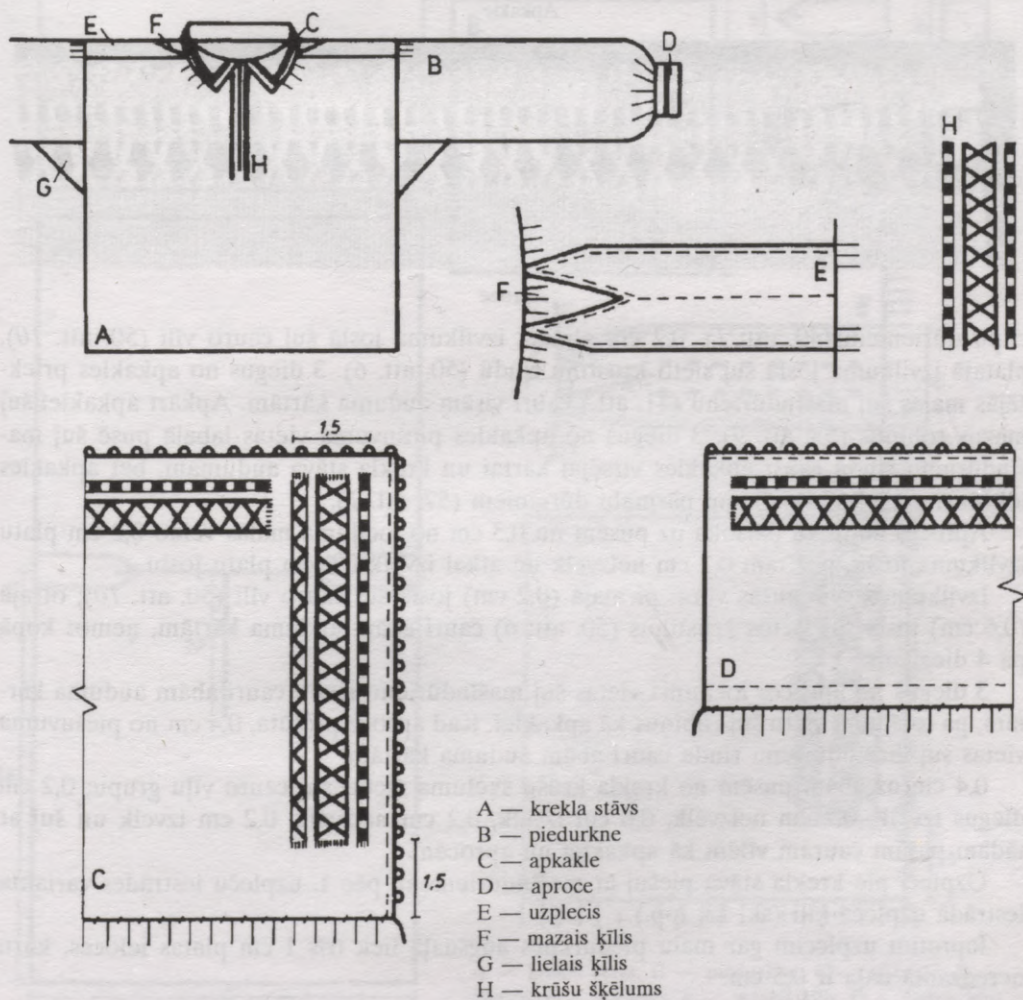
63. att. Cēsu apriņķa Raunas pagasta sieviešu kreklis. I

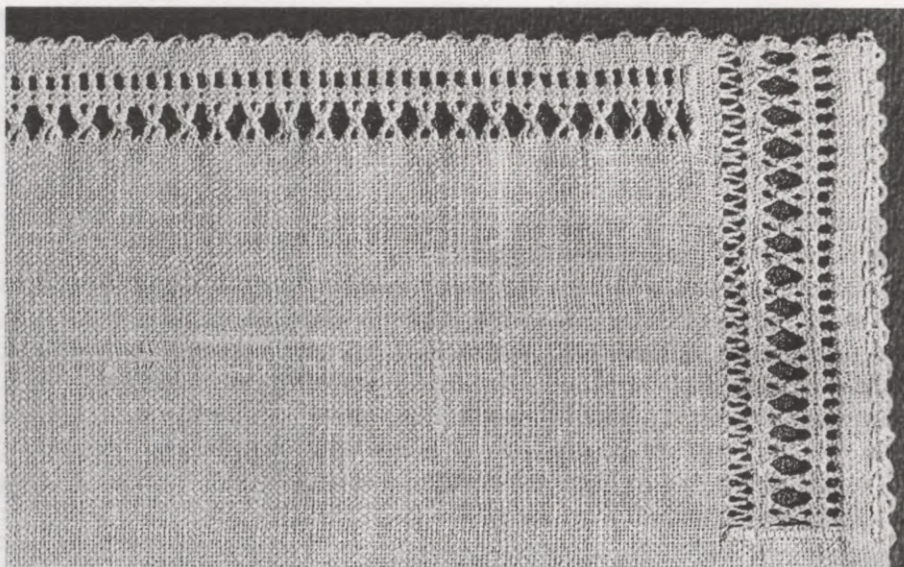
(darināts 1840. g.)

Kreklu darina no balta lina auduma, piegriež pēc 61. att. shēmas, ņemot vērā individuālos mērus. Izšuj ar baltiem lina diegiem.

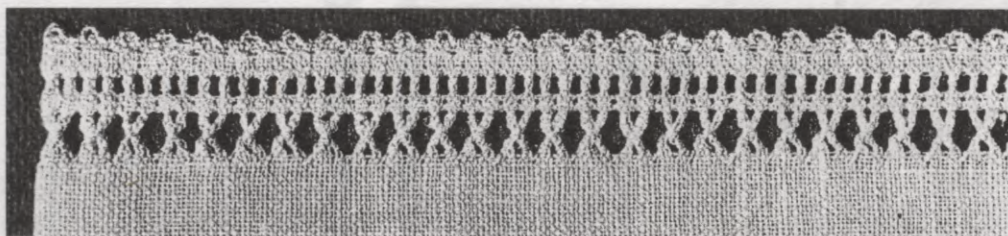
Apkakles audumu saloka dubulti. 0,5 cm no apkakles priekšējās malas veido izvilku cauri abām auduma kārtām šādā secībā: 0,2 cm izvelk diegus, 0,2 cm neizvelk, 0,6 cm izvelk, 0,2 cm neizvelk, 0,3 cm izvelk (sk. shēmu). 1,5 cm no malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, diegus atstāj neizvilktus. Izvilkuma noslēguma vietas nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Tad šuj caurās vīles: pirmajā (0,2 cm) izvilkuma joslā šuj cauro vīli (50. att. 10), otrajā (0,6 cm) — sietos krustiņus (50. att. 6), bet trešajā (0,3 cm) — ličloci (50. att. 8) cauri abām auduma kārtām, ņemot kopā pa 4 diegiem.

Gar apkakles garo malu 0,5 cm atstatu no tās veido izvilkus cauri abām auduma kārtām: 0,2 cm izvelk diegus, 0,2 cm neizvelk, 0,6 cm izvelk. Izvilkuma galus nošuj ar

Apkakle

Aproce

cilpu dūrieniem (49. att. 1). 0,2 cm platajā izvilkuma joslā šuj cauro vīli (50. att. 10), platajā izvilkuma joslā šuj sieto krustiņu rindu (50. att. 6). 3 diegus no apkakles priekšējās malas šuj mašindūrienu (41. att.) cauri visām auduma kārtām. Apkārt apkaklei šuj mazus robiņus (53. att. 9). 3 diegus no apkakles piešuvuma vietas labajā pusē šuj mašindūrienu rindu cauri apkakles virsējai kārtai un krekla stāva audumam, bet apkakles iekšpusi piešuj ar smalkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

Aproces audumu pārloka uz pusēm un 0,5 cm no locījuma malas veido 0,2 cm platu izvilkuma joslu, pēc tam 0,2 cm neizvelk un atkal izvelk 0,6 cm platu joslu.

Izvilkumos šuj caurās vīles: pirmajā (0,2 cm) joslā šuj cauro vīli (50. att. 10); otrajā (0,6 cm) joslā šuj sietos krustiņus (50. att. 6) cauri abām auduma kārtām, ņemot kopā pa 4 diegiem.

3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām, pa locījuma vietu šuj robiņus kā apkaklei. Kad aproce piešūta, 0,4 cm no piešuvuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām.

0,4 cm uz abām pusēm no krekla krūšu šķēluma vietas šuj cauro vīļu grupu; 0,2 cm diegus izvelk, 0,2 cm neizvelk, 0,6 cm izvelk, 0,2 cm neizvelk, 0,2 cm izvelk un šuj ar tādām pašām caurām vilēm kā apkaklei un aprocēm.

Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrieniem, pēc 1. uzpleču iestrādes varianta iestrādā uzpleča ķīli (sk. 13. lpp.).

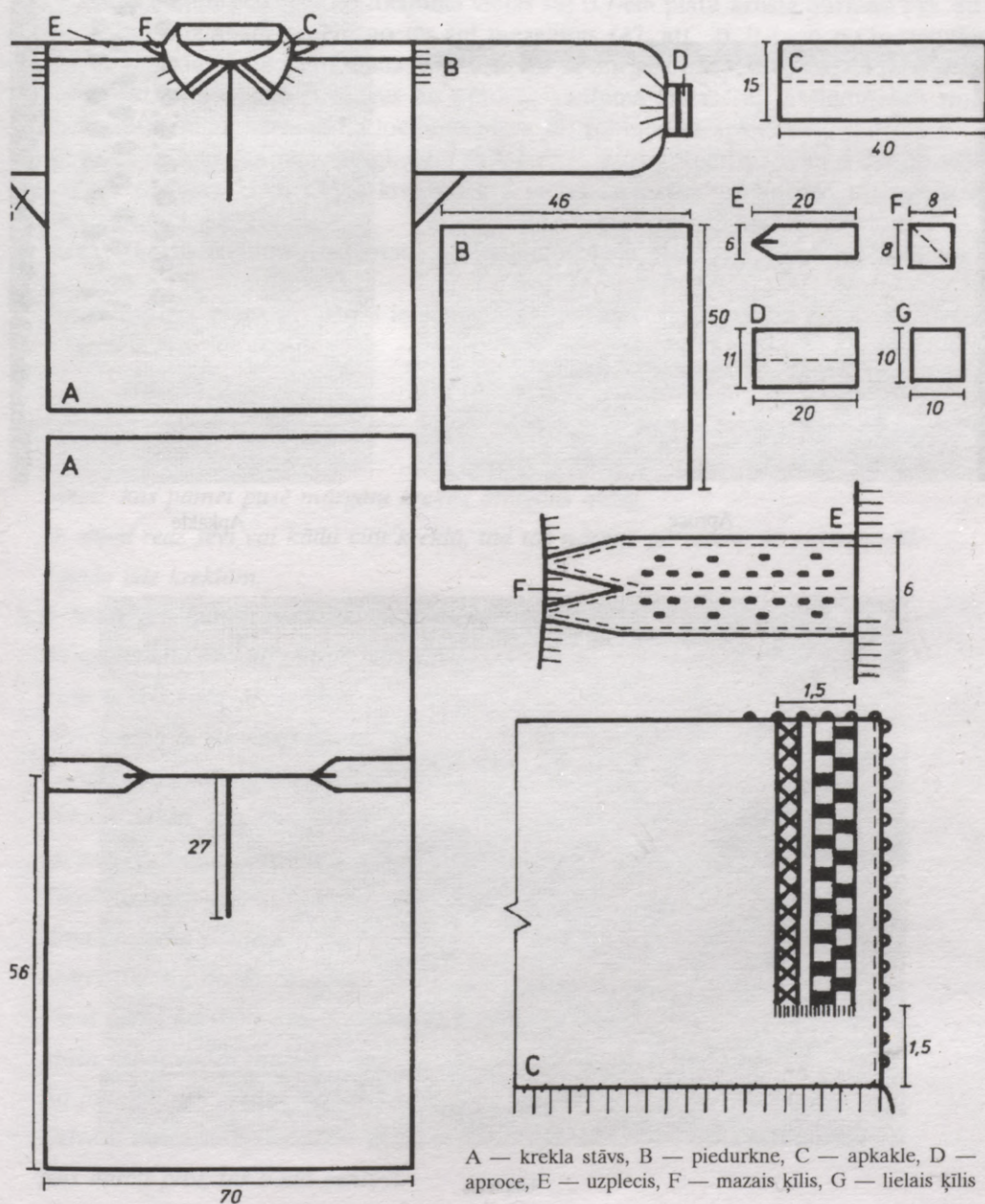
Iepretim uzplecim gar malu piedurknes augšdaļā liek trīs 1 cm platas ieloces, kuru neredzamā daļa ir 0,5 cm.

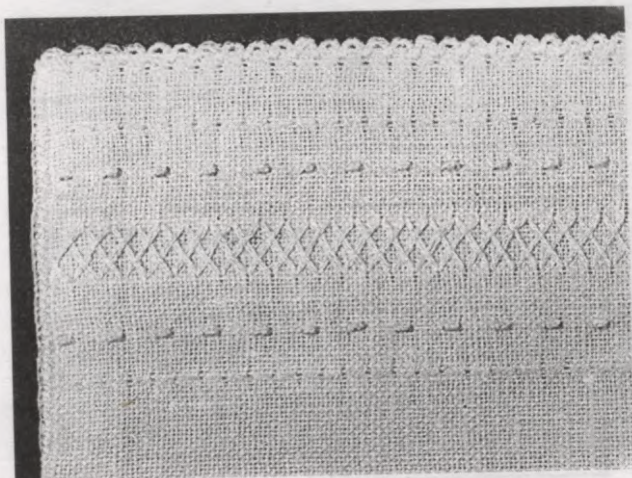
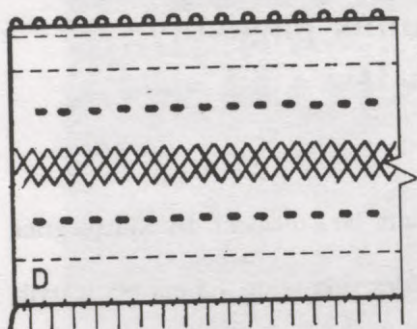
64. att. Cēsu apriņķa Raunas pagasta sieviešu kreklis. II

(darināts 19. gs.)

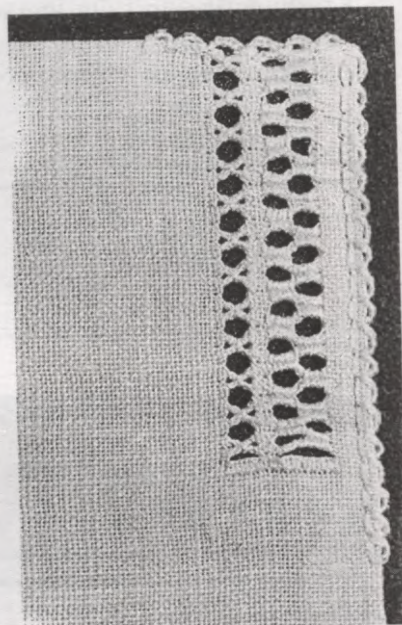
Kreklu darina no balta linu auduma, rotā ar baltiem linu diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu saloka dubulti. 0,5 cm no apkakles gala veido 1,5 cm platu izvil-

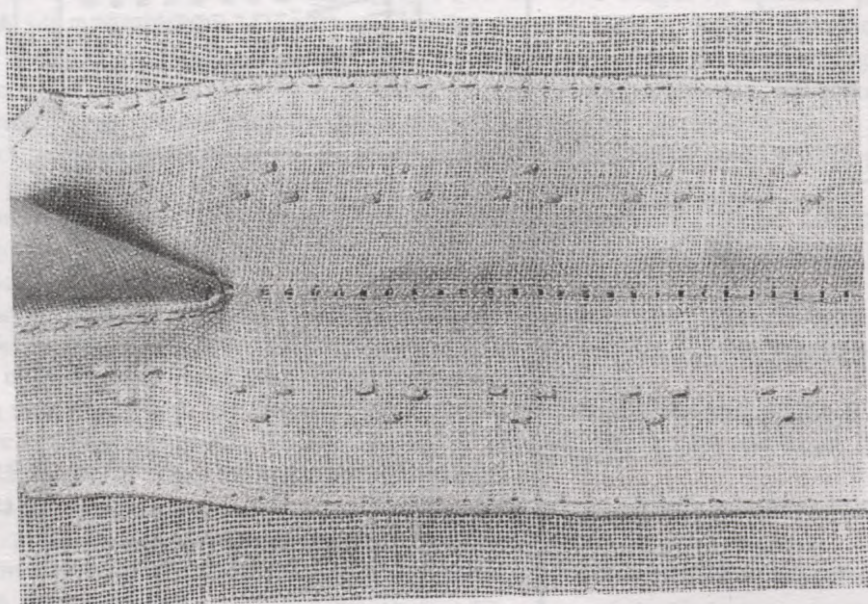

Aproce

Apkakle

Uzplecis

kuma joslu cauri abām auduma kārtām. No apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilktus diegus, lai apkakli varētu glīti piešūt. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Izvilkuma joslā diegus izvelk šādā secībā: 0,8 cm izvelk, 4 diegus neizvelk, 0,4 cm izvelk.

Platajā izvilkuma joslā šuj vienvirziena izvilkumu (51. att. 3), ņemot pa 3 diegiem kopā. Atstājot 0,3 cm starpā, šuj sietos krustiņus (50. att. 6), ņemot pa 3 diegiem kopā, cauri abām auduma kārtām. Sieto krustiņu otrā malā šuj parasto caurās vīles dūrienu (50. att. 3). Atstājot 3 diegus no apkakles gala, šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām kārtām. Gar priekšējo malu un nedaudz gar apkakles garo malu (sk. shēmā) šuj mazus robiņus (53. att. 9).

Aproces audumā 2,5 cm no locījuma vietas šuj 0,7 cm platu krusta dūrienu (45. att.) rindu. 0,7 cm uz abām pusēm no tās šuj mezgļiņus (47. att. 2). 0,7 cm no mezgļiņiem šuj mašindūrienu rindu cauri vienai auduma kārtai dūrgala pusē un cauri abām auduma kārtām piedurknes pusē. 3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Pa locījuma vietu šuj robiņus kā apkaklei.

Uzpleci rotā ar maziem mezgļiņiem (47. att. 2), kuri grupēti pa trim 1 cm no vidus līnijas (sk. shēmā). Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu pēc 1. uzpleču iestrādes varianta (sk. 13. lpp.).

Krekla krūšu šķēlumam uz kreiso pusi atloka 0,4 cm platu maliņu un no labās puses šuj cauro vīli (50. att. 3).

Piedurkni pie pleca sakārto 8 ielocītēs, kuru redzamā daļa ir 1 cm plata, neredzamā 0,5 cm plata.

Meitu, kas pamet pusē mazgātu kreklu, brūtgāns atstāj.

Ja sapnī redz sevi vai kādu citu kreklā, tad tas nozīmē pāriešanu uz jaunu vietu.

Izģērbj līdz kreklam.

Ir lietas, par kurām pat kreklam nestāsta.

Nemazgā cita kreklu, mazgā pats savu.

Paša kreklis vistuvākais.

Krekls man tuvāk nekā svārki.

Labāk viens paraugs nekā simt vārdu.

Plikam auksti, slinkam grūti.

Meistars nekrīt no debesīm.

Tikai tas neklūdās, kas nekā nedara.

Amatam zelta pamats.

Mātes tikums, meitas likums.

Viens bērns kā viens kreklis — paliek drīz bez neviena.

Mūžu dzīvo, mūžu mācies.

Ko jaunībā nemācīsies, vecumā nepratīsi.

Dzīve ir skola.

Kas darbu prot, tas badā nemirst.

65. att. Cēsu apriņķa Raunas pagasta vīriešu kreklis

(darināts 1840. g.)

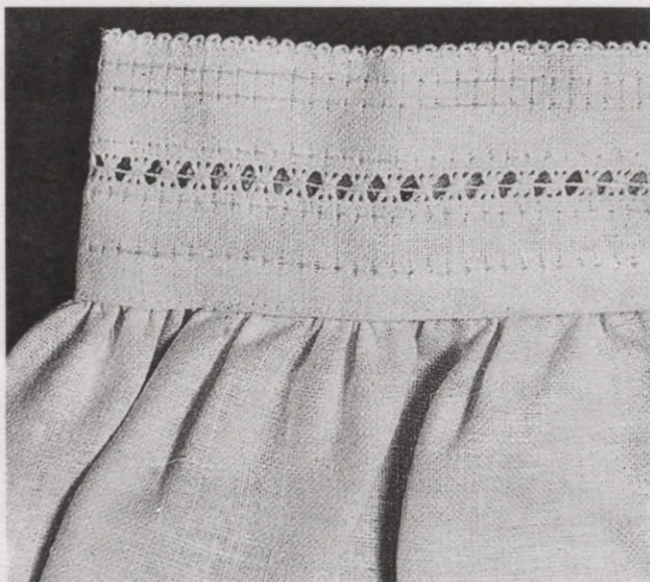
Kreklu darina no balta linu auduma, piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus. Izšuj ar baltiem linu diegiem.

Apkakles audumu saloka divkārt. 1,5 cm no apkakles gala veido 0,8 cm platu izvil-kuma joslu cauri abām auduma kārtām. 1,5 cm (plus vīļu tiesu) no malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj neizvilktu. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1), lai audums neirtu. Izvilkuma joslā šuj cauro vīli (50. att. 2). Divus diegus uz abām pusēm no izvilkuma joslas šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām. 0,5 cm no apkakles malām šuj 2 mašindūrienu rindas cauri abām au-duma kārtām, atstājot 3 diegus starpā. Apkakles rotājuma iekšpusē gar visām 3 malām 0,5 cm no izvilkuma un mašindūriena rindas šuj vienu rindu vīto dūrienu (44. att. 1), kur diegu audumā ieloka pāri 4 diegiem pa augšu un 4 diegiem pa apakšu, tad ar citu diegu veido līkločus, verot cauri ielocītajiem diegiem. Gar trim apkakles malām šuj ne-lielus robiņus (53. att. 9).

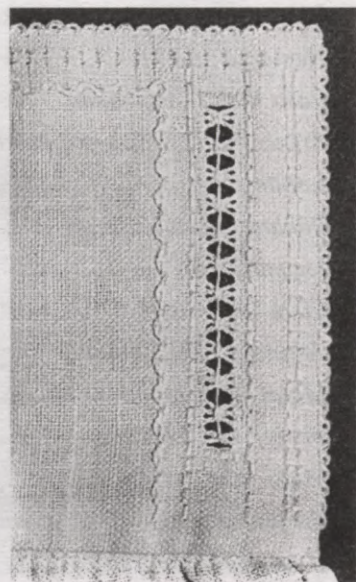
Aproces audumu saloka divkārt. 2 cm no locījuma vietas veido 0,8 cm platu izvilkuma joslu (50. att. 2) cauri abām auduma kārtām. Divus diegus uz abām pusēm no izvilkuma joslas labajā pusē šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. 0,5 cm no aproces locījuma vietas šuj divas mašindūrienu rindas cauri abām auduma kārtām, atstājot 3 die-gus starpā. Pa aproces locījuma vietu šuj robiņus kā apkaklei. Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, 0,5 cm no vīles šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Krekla aprakstā nekas nav teikts par krūšu šķēluma apdares paņēmieniem. Tik grez-nam kreklam krūšu šķēlums varētu būt atšūts gan ar caurās vīles dūrienu (50. att. 3), gan arī ar slīpiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

Uzpleci piešuj pie krekla stāva ar mašindūrienu (2. uzpleču iestrādes variants, sk. 13. lpp.). Kreklu šujot, piedurknes augšmalā katrā pusē uzplecim veido četras 1 cm platas ieloces.

Aproce

Apkakle

Krustpils krekla apkakle. 19. gs. pirmā puse (CVVM 12665)

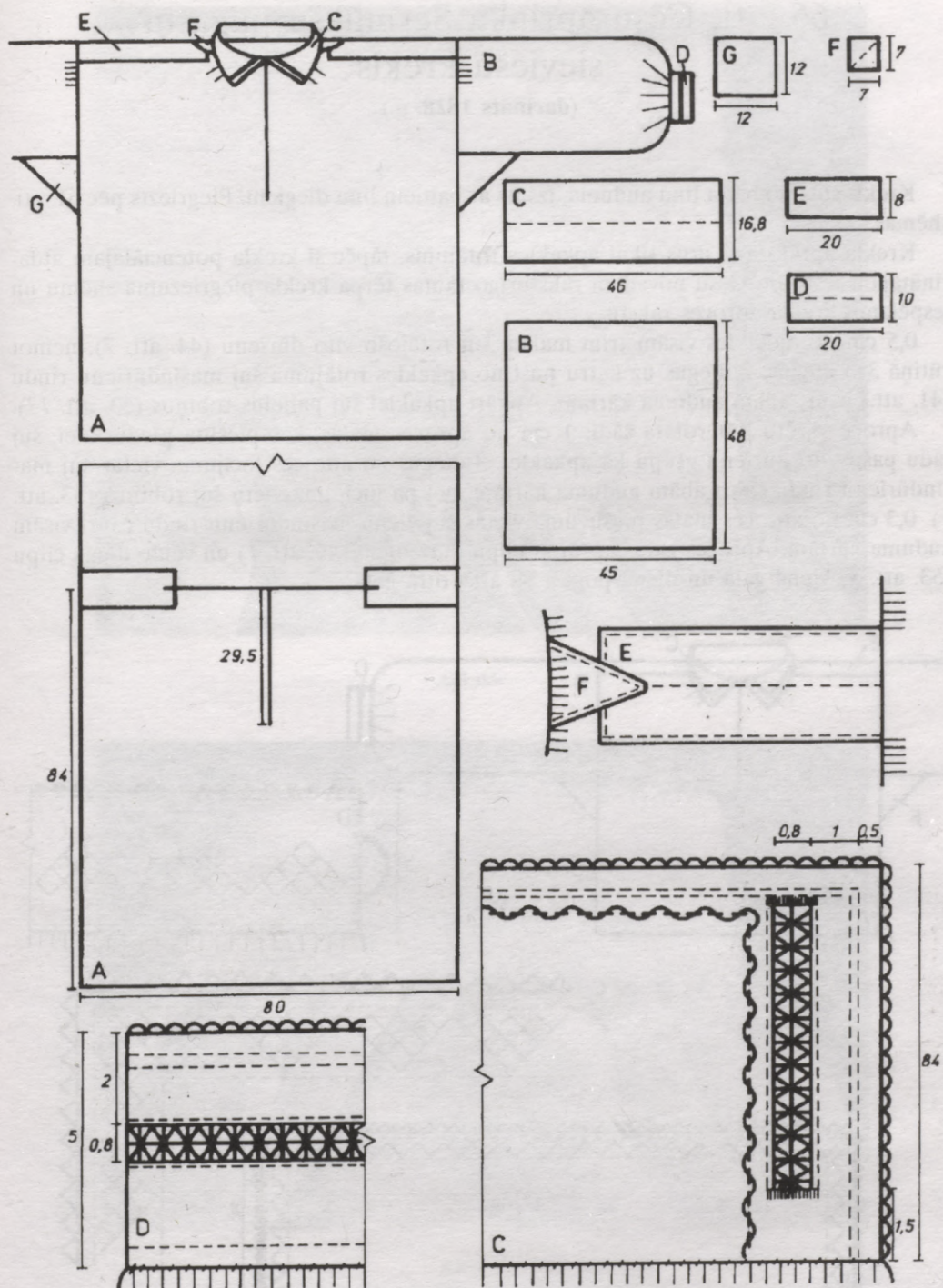
Krustpils krekla dūrgals. 19. gs. pirmā puse (CVVM 12665)

Krustpils krekla apkakle. 19. gs. pirmā puse (CVVM 177640)

Krustpils krekla dūrgals. 19. gs. pirmā puse (CVVM 177640)

A — krekla stāvs, B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce, E — uzplecis, F — mazais ķīlis,
G — lielais ķīlis

66. att. Cēsu apriņķa Sērmūkšu pagasta sieviešu krekls

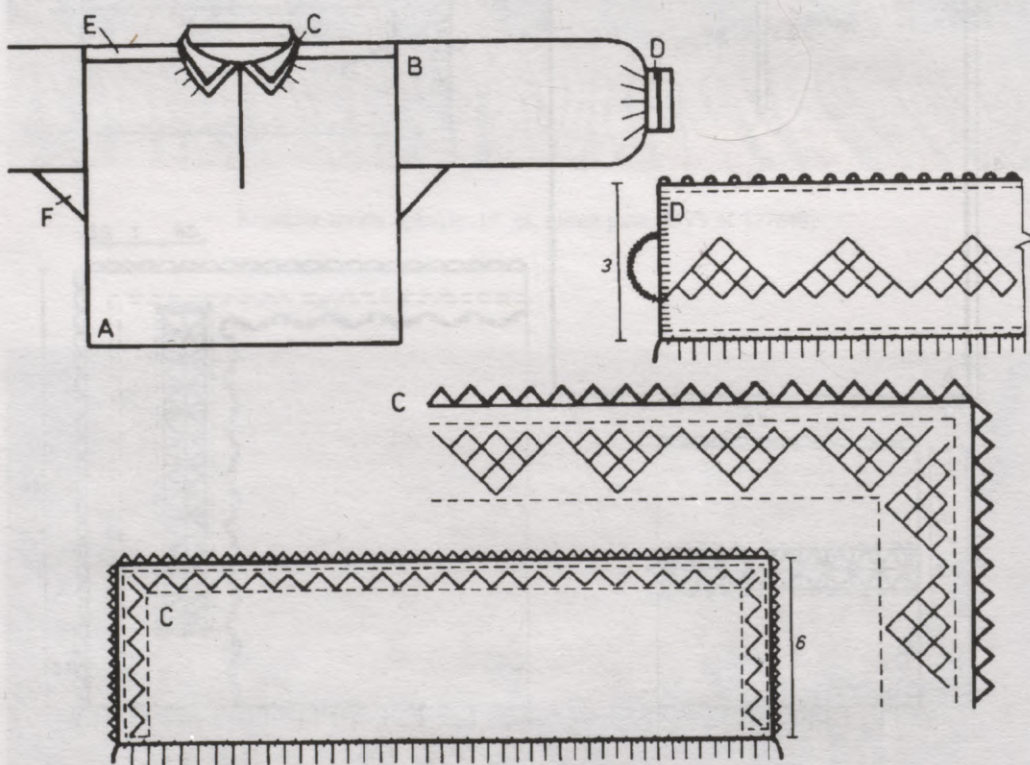
(darināts 1828. g.)

Krekls šūts no balta lina auduma, izšūts ar baltiem lina diegiem. Piegriezts pēc 61. att. shēmas.

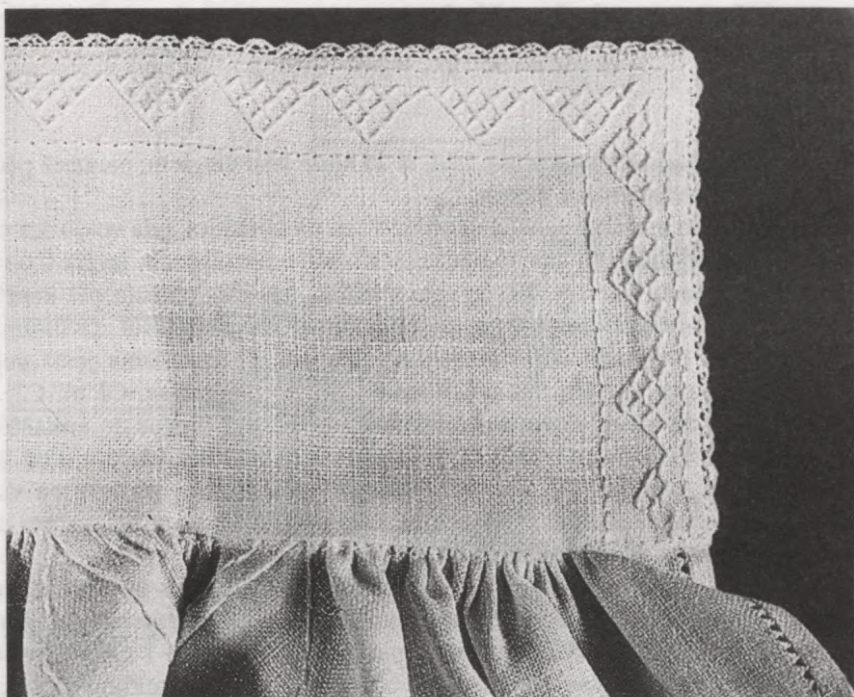
Krekla aprakstā ir dots tikai apkakles rotājums, tāpēc šī krekla potenciālajam atdarinātājam iesakām Cēsu novadam raksturīgo tautas tērpa krekla piegriezuma shēmu un iespējamo krekla aproces rakstu.

0,5 cm no apkakles visām trim malām šuj rotājošo vīto dūrienu (44. att. 7), ņemot rītiņā 3x3 diegus. 2 diegus uz katru pusi no apkakles rotājuma šuj mašindūrienu rindu (41. att.) cauri abām auduma kārtām. Apkārt apkaklei šuj palielus robiņus (53. att. 13).

Aproce varētu būt rotāta šādi: 1 cm no aproces malas, kas piešūta piedurknei, šuj tādu pašu vīto dūrienu grupu kā apkaklei. 3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām, bet pa locījuma vietu šuj robiņus (53. att. 1). 0,3 cm no aproces malas piešuvuma vietas šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām. Aproces galus apšuj ar cilpu dūrieniem (49. att. 1) un veido diegu cilpu (53. att. 5) vienā galā un diegu pōgu (54. att.) otrā galā.

A — krekla stāvs, B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce, E — uzplecis, F — lielais ķilis

Apkale

Aproce

67. att. Cēsu apriņķa Vaives pagasta sieviešu kreklis

(darināts 19. gs., iegūts 1928. g.)

Kreklu darina no balta linu auduma, izšuj ar baltiem linu diegiem, piegriež pēc 61. att. shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

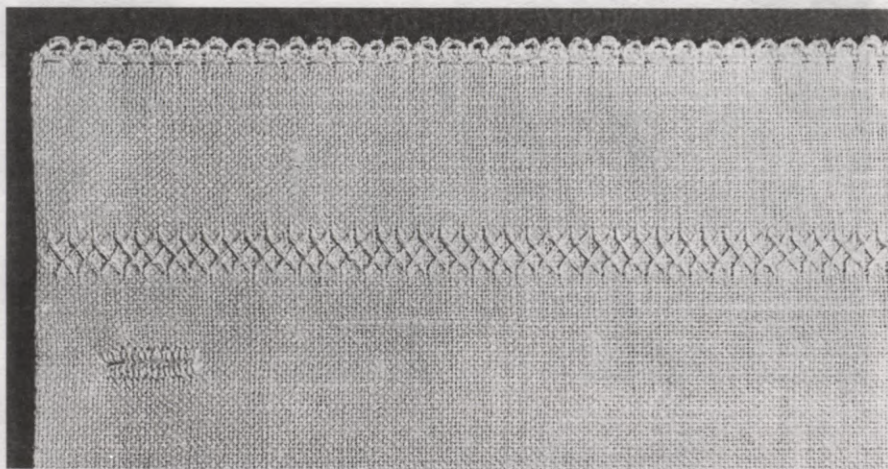
Apkaklei piegrieztu audumu saloka dubulti. 1 cm no apkakles gala veido 1,5 cm platu rotājuma joslu no izvilkuma un krusta dūriena (45. att.). Izvilkumam izvelk 0,6 cm platu joslu cauri abām auduma kārtām. No apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilktus, lai apkakli varētu glīti piešūt. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Izvilkuma joslā šuj caurās vīles cauri abām auduma kārtām (50. att. 8 vai 51. att. 1) (shēmā sk. C1 un C2). 0,4 cm no izvilkuma šuj 0,5 cm platu rindu ar krustiņiem (45. att.). 3 diegus no apkakles priekšējās malas šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri visām auduma kārtām. Gar apkakles stūri (sk. shēmā) šuj robiņus (53. att. 9). 3 diegus no apkakles piešuvuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri apkakles virsējai kārtai un krekla stāva audumam, bet apkakles iekšējo pusi piešuj ar smalkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

Aproces vidū šuj rindu ar 0,7 cm platu krusta dūrienu. 3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Gar aproces locījuma vietu šuj sīkus robiņus kā apkaklei. Gan apkaklei, gan aprocēm izveido 1 cm platus, ar cilpu dūrieniem apšūtus pogcaurumus, lai varētu ievērt kādu lentīti vai aukliņu. Aproci piešuj tāpat kā apkakli.

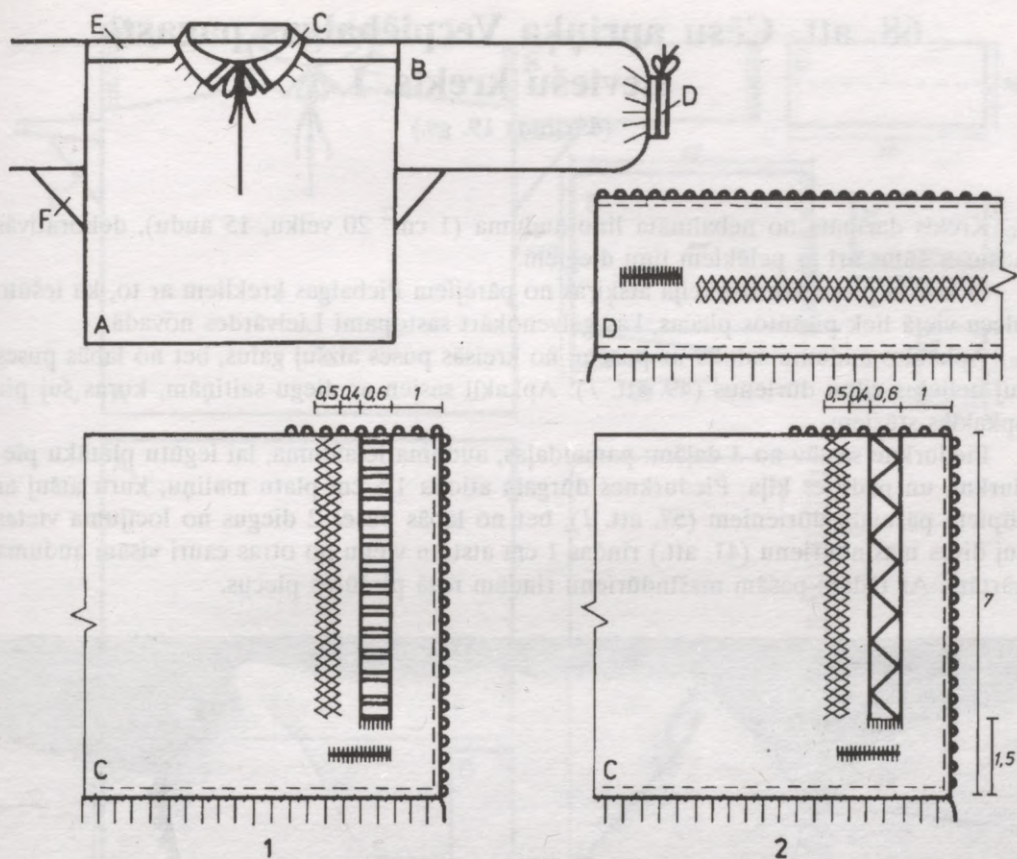
Krekla krūšu šķeluma malas atloka 0,4 cm platumā uz kreiso pusi un piešuj ar slīpiem pārmaļu dūrieniem.

Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu, ķīli iestrādā pēc uzpleču 1. iestrādes varianta (sk. 13. lpp.).

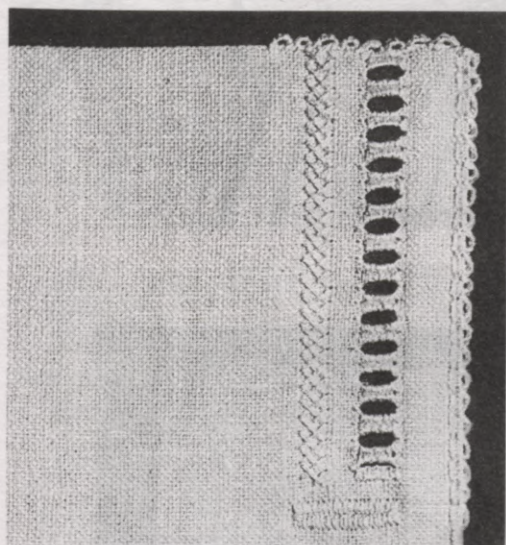
Iespējams, ka piedurkne pie pleca nebija krokota, jo zīmējumā nekādu norāžu nav.

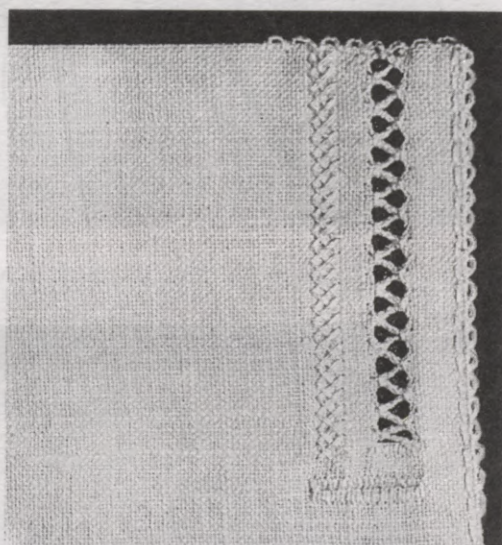
Aproce

A — krekla stāvs, B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce, E — uzplecis, F — lielais ķīlis

Apkake

Apkake

68. att. Cēsu apriņķa Vecpiebalgas pagasta sieviešu kreklis. I

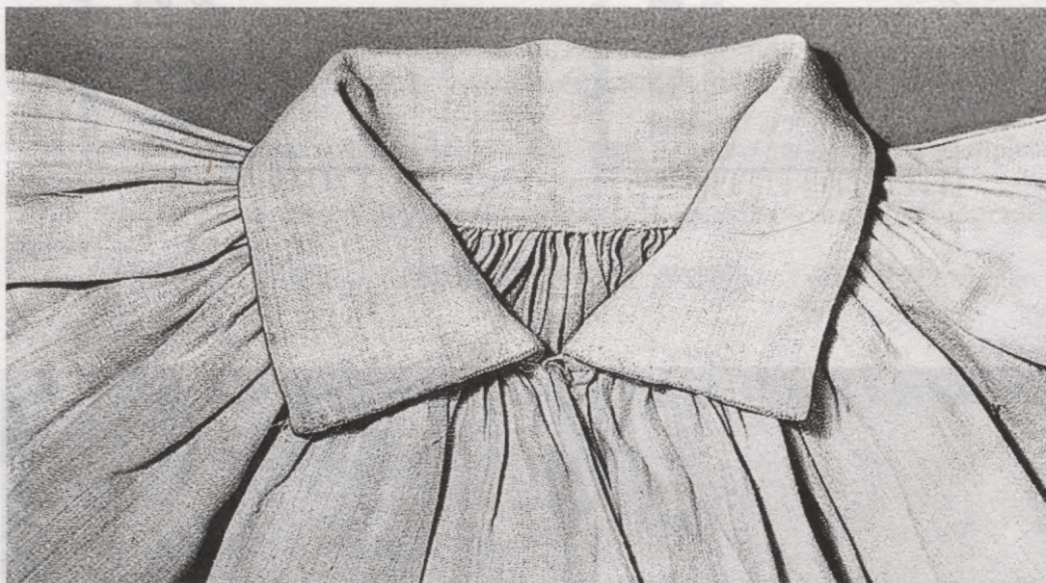
(darināts 19. gs.)

Krekls darināts no nebalināta lina auduma (1 cm² 20 velku, 15 audu), dekoratīvās nošuves šūtas arī ar pelēkiem lina diegiem.

Šī krekla plecu konstrukcija atšķiras no pārējiem Piebalgas krekliem ar to, ka iešūto plecu vietā liek piešūtos plecus, kas galvenokārt sastopami Lielvārdes novadā.

Apkakles audumu saloka uz pusēm, no kreisās puses aizšuj galus, bet no labās puses šuj nelielus cilpu dūrienus (49. att. I). Apkakli sasien ar diegu saitiņām, kuras šuj pie apkakles stūriem.

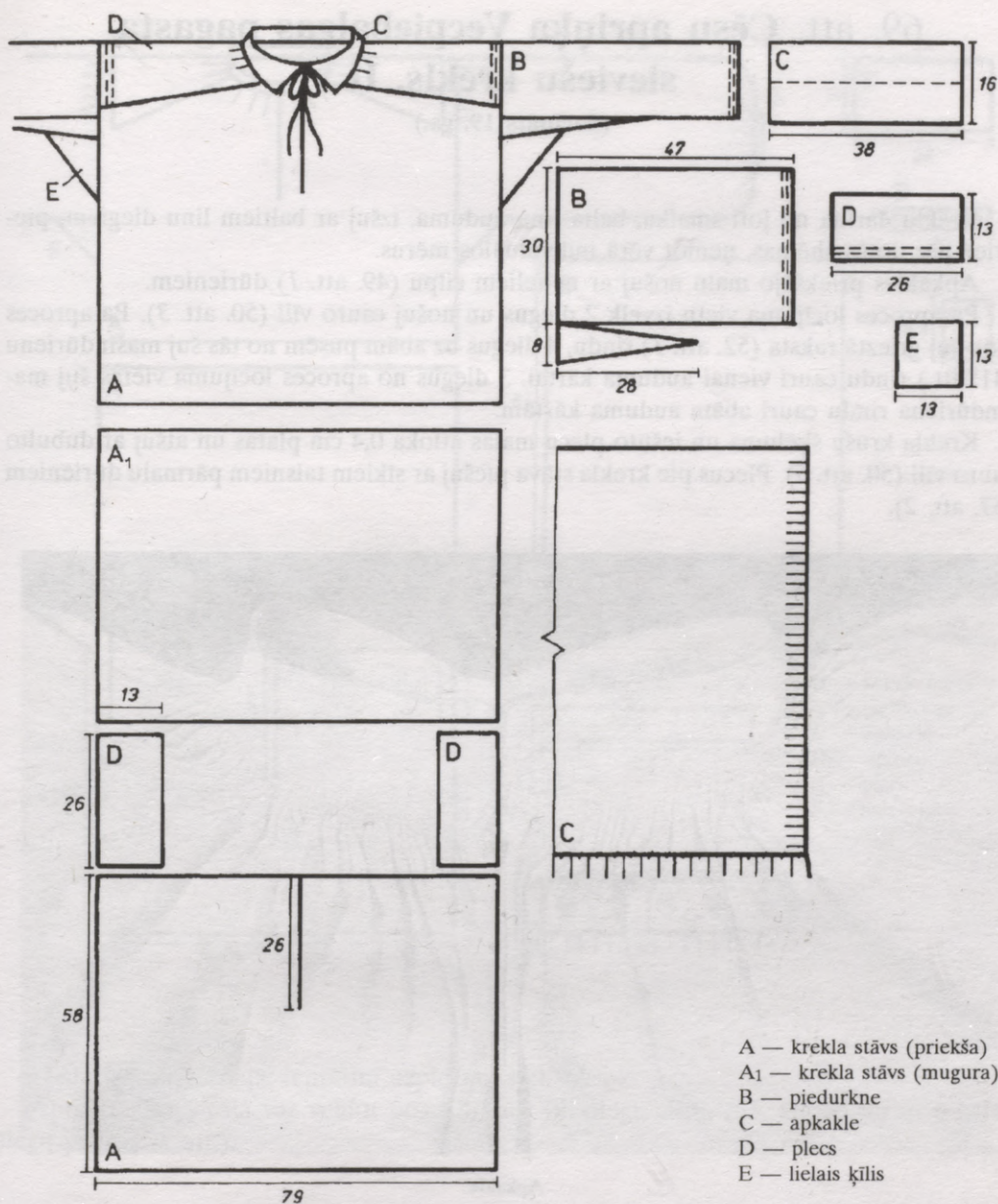
Piedurkne sastāv no 3 daļām: pamatdaļas, auduma ielaiduma, lai iegūtu platāku piedurkni, un paduses ķīļa. Piedurknes dūrgalā atloka 1,5 cm platu maliņu, kuru atšuj ar slīpiem pārmaļu dūrieniem (57. att. I), bet no labās puses 2 diegus no locījuma vietas šuj divas mašindūrienu (41. att.) rindas 1 cm atstatu vienu no otras cauri visām auduma kārtām. Ar tādām pašām mašindūrienu rindām rotā piešūtos plecus.

Apkakle

Dūrgals

- A — krekla stāvs (priekša)
- A₁ — krekla stāvs (mugura)
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — plecs
- E — lielais ķīlis

Krekla krūšu šķēlumam atloka 0,3 cm platas malas uz kreiso pusi un piešuj ar nelieliem pārmaļu dūrieniem.

Krekls sašūts ar rokām ar plakanām veļas vīlēm (56. att.).

69. att. Cēsu apriņķa Vecpiebalgas pagasta sieviešu krekls. II

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no ļoti smalka, balta lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem, piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles priekšējo malu nošuj ar nelieliem cilpu (49. att. 1) dūrieniem.

Pa aproces locījuma vietu izvelk 2 diegus un nošuj cauro vīli (50. att. 3). Pa aproces vidu šuj grieztā raksta (52. att. 1) rindu, 4 diegus uz abām pusēm no tās šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri vienai auduma kārtai. 3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūriena rindu cauri abām auduma kārtām.

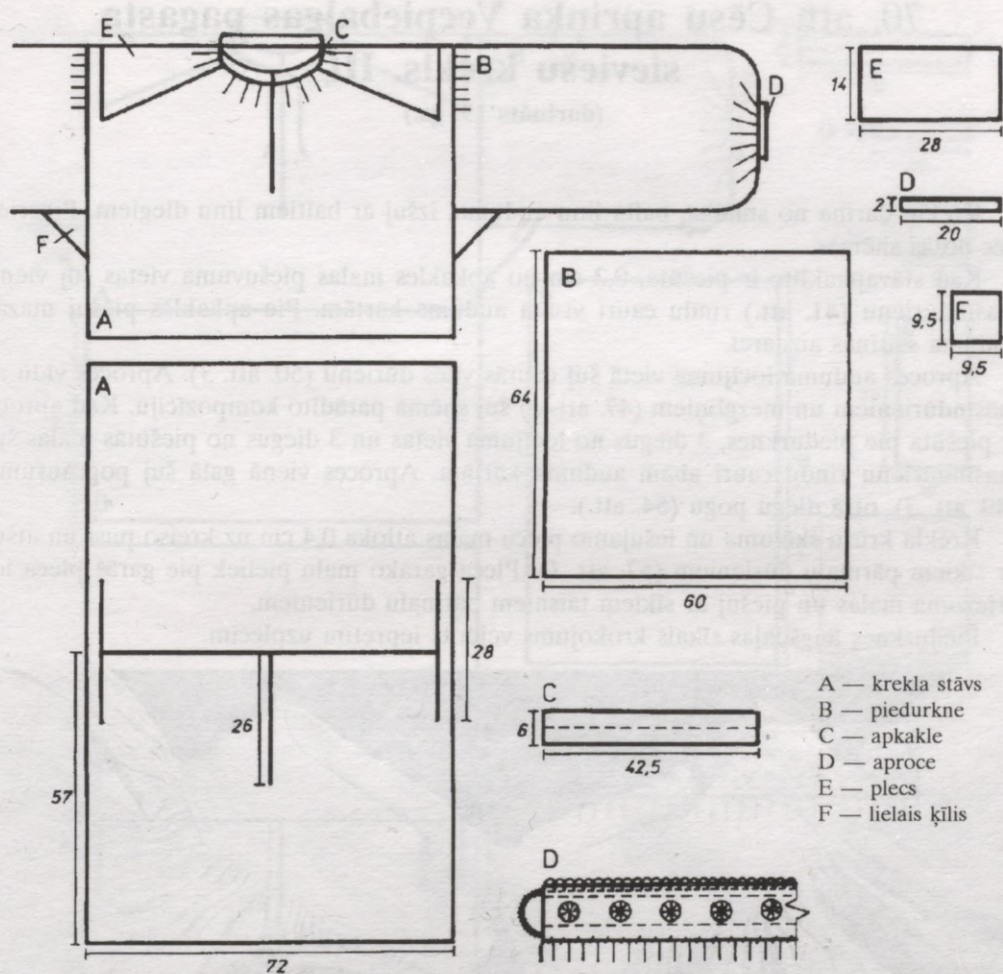
Krekla krūšu šķēluma un iešūto plecu malas atloka 0,4 cm platas un atšuj ar dubulto cauro vīli (50. att. 5). Plecus pie krekla stāva piešuj ar sīkiem taisniem pārmaļu dūrieniem (57. att. 2).

Apkakle

Aproce

- A — krekla stāvs
 B — piedurkne
 C — apkakle
 D — aproce
 E — plecs
 F — lielais ķīlis

Piedurkni pleca daļā, iepretim uzplecim, sīki sakroko.

Aproces vienā galā var veidot pogcaurumu vai diegu cilpu (53. att. 5) un otrā galā diegu pogu (54. att.).

70. att. Cēsu apriņķa Vecpiebalgas pagasta sieviešu kreklis. III

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no smalka, balta lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem. Piegriež pēc dotās shēmas.

Kad stāvakpaklīte ir piešūta, 0,2 cm no apkakles malas piešuvuma vietas šuj vienu mašindūrienu (41. att.) rindu cauri visām auduma kārtām. Pie apkakles piešuj mazas auduma saitiņas aizdarei.

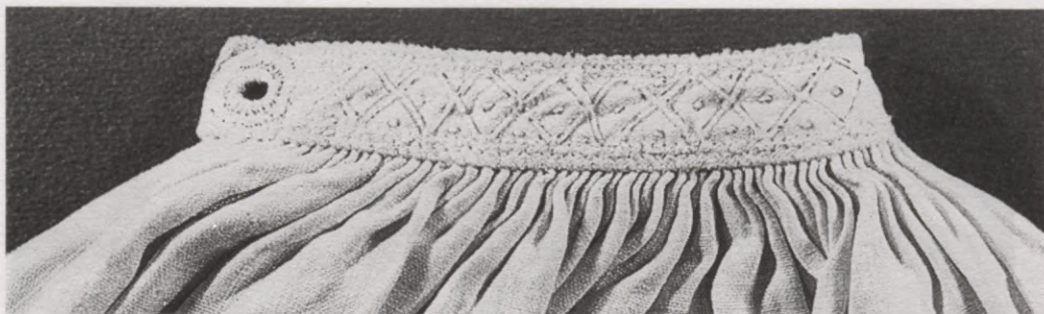
Aproces auduma locījuma vietā šuj caurās vīles dūrienu (50. att. 3). Aproces vidū ar mašindūrieniem un mezgliņiem (47. att. 1) šuj shēmā parādīto kompozīciju. Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, 3 diegus no locījuma vietas un 3 diegus no piešūtās malas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Aproces vienā galā šuj pogcaurumu (49. att. 3), otrā diegu pogu (54. att.).

Krekla krūšu šķēluma un iešujamo plecu malas atloka 0,4 cm uz kreiso pusi un atšuj ar sīkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1). Pleca garāko malu pieliek pie garās pleca iegriezuma malas un piešuj ar sīkiem taisniem pārmaļu dūrieniem.

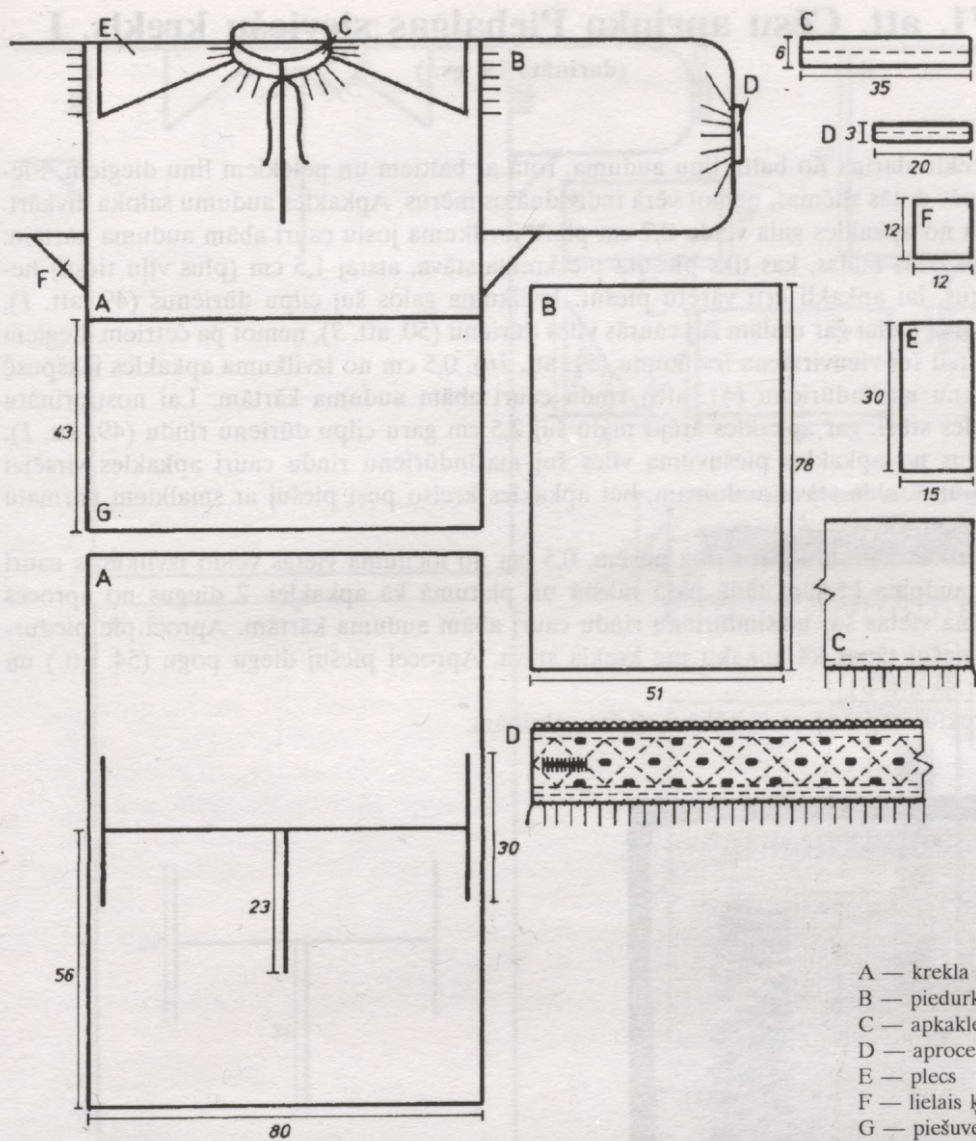
Piedurknes augšdaļas sīkais krokojums veidots iepretim uzplecim.

Apkale

Aproce

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aroce
- E — plecs
- F — lielais ķīlis
- G — piešuve

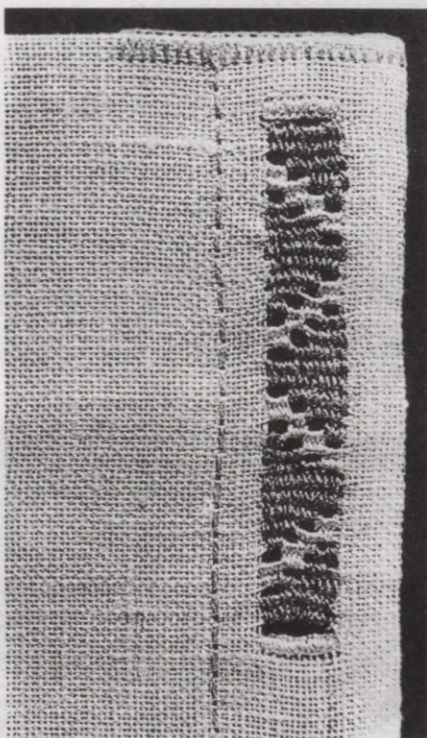
71. att. Cēsu apriņķa Piebalgas sieviešu kreklis. I

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta linu auduma, rotā ar baltiem un pelēkiem linu diegiem. Piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus. Apkakles audumu saloka divkārt. 0,5 cm no apkakles gala veido 0,7 cm platu izvilkuma joslu cauri abām auduma kārtām. No apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilktus, lai apkakli ērti varētu piešūt. Izvilkuma galos šuj cilpu dūrienus (49. att. 1). Izvilkuma joslai gar malām šuj caurās vīles dūrienu (50. att. 3), ņemot pa četriem diegiem kopā, tad šuj vienvirziena izvilkumu (51. att. 10). 0,5 cm no izvilkuma apkakles iekšpusē šuj vienu mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām. Lai nostiprinātu apkakles stūri, gar apkakles ārējo malu šuj 2,5 cm garu cilpu dūrienu rindu (49. att. 1). 3 diegus no apkakles piešuvuma vīles šuj mašindūrienu rindu cauri apkakles virsējai kārtai un krekla stāva audumam, bet apkakles kreiso pusi piešuj ar smalkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

Aproces audumu saloka uz pusēm, 0,5 cm no locījuma vietas veido izvilkumu cauri abām auduma kārtām tādā pašā rakstā un platumā kā apkaklei. 2 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Aproci pie piedurknes piešuj tāpat kā apkakli pie krekla stāva. Aprocei piešuj diegu pogu (54. att.) un cilpu (53. att. 5).

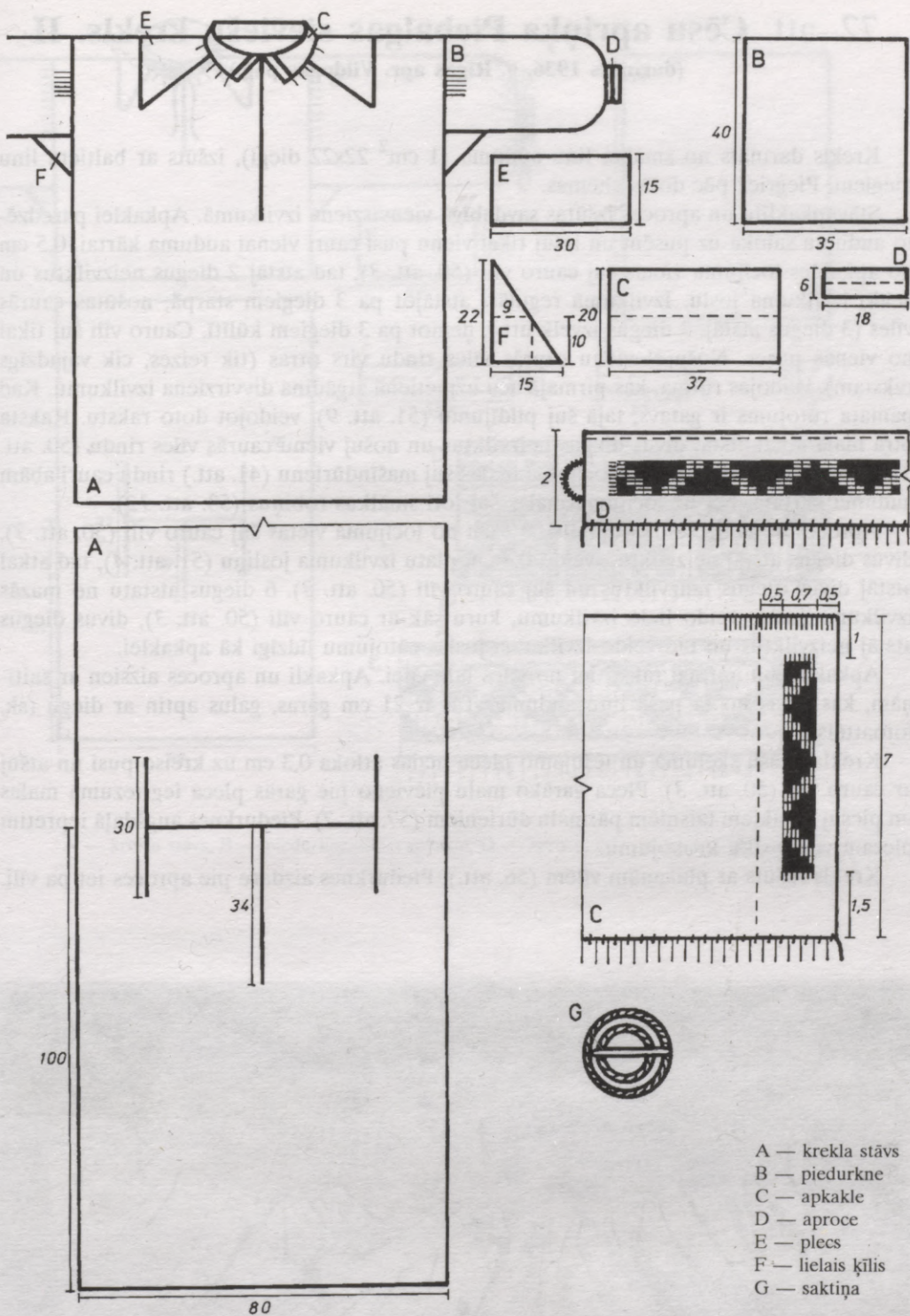
Kreklu sasprauž ar vairākām sīkām saktiņām.

Apkakle

Aproce

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — plecs
- F — lielais ķīlis
- G — saktiņa

72. att. Cēsu apriņķa Piebalgas sieviešu kreklis. II

(darināts 1936. g. Rīgas apr. Vildogas pag.)

Krekls darināts no smalka lina auduma ($1\text{ cm}^2\ 22\times 22$ diegi), izšūts ar baltiem lina diegiem. Piegriež pēc dotās shēmas.

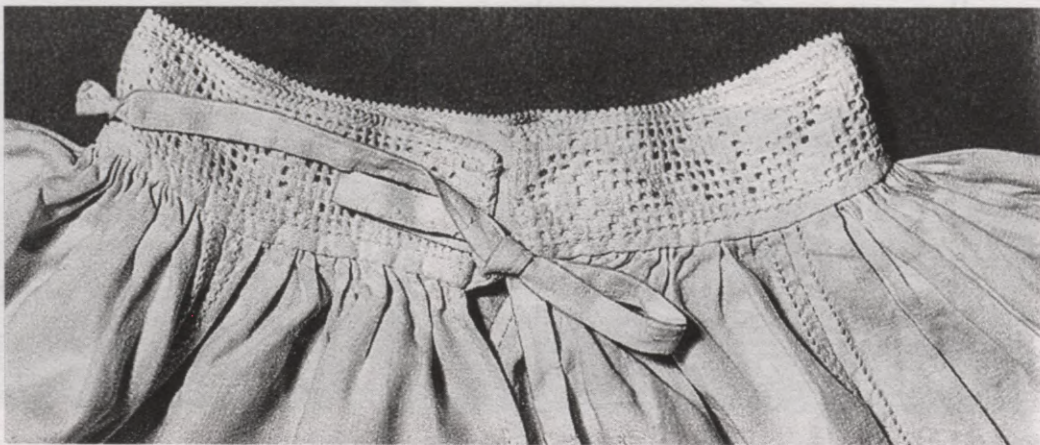
Stāvakklīte un aproces izšūtas savdabīgā vienvirziena izvilkumā. Apkakei paredzēto audumu saloka uz pusēm un izšuj tikai vienu pusi cauri vienai auduma kārtai. 0,5 cm no apkakles locījuma vietas šuj cauro vīli (50. att. 3), tad atstāj 2 diegus neizvilktus un veido izvilkuma joslu. Izvilkumā regulāri atstājot pa 3 diegiem starpā, nošūtas caurās vīles (3 diegus atstāj, 3 diegus izvelk utt.), ņemot pa 3 diegiem kūlītī. Cauro vīli šuj tikai no vienas puses. Nošujot vienu caurās vīles rindu virs otras (tik reizes, cik vajadzīgs rakstam), veidojas rūtiņa, kas pirmajā acu uzmetienā atgādina divvirziena izvilkumu. Kad pamata rūtojums ir gatavs, tajā šuj pildījumu (51. att. 9), veidojot doto rakstu. Raksta otrā malā atkal atstāj divus diegus neizvilktus un nošuj vienu caurās vīles rindu (50. att. 3). Divus diegus no apkakles locījuma malas šuj ļoti smalkus robiņus (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām, bet uz locījuma malas šuj ļoti smalkus robiņus (53. att. 12).

Aproces audumu saloka dubulti, 0,2 cm no locījuma vietas šuj cauro vīli (50. att. 3), divus diegus atstāj neizvilktus, veido 0,4 cm platu izvilkuma josliņu (51. att. 4), tad atkal atstāj divus diegus neizvilktus un šuj cauro vīli (50. att. 3). 6 diegus atstatu no mazās izvilkuma joslas veido lielo izvilkumu, kuru sāk ar cauro vīli (50. att. 3), divus diegus atstāj neizvilktus un tad veido izvilkuma joslas rūtojumu līdzīgi kā apkakei.

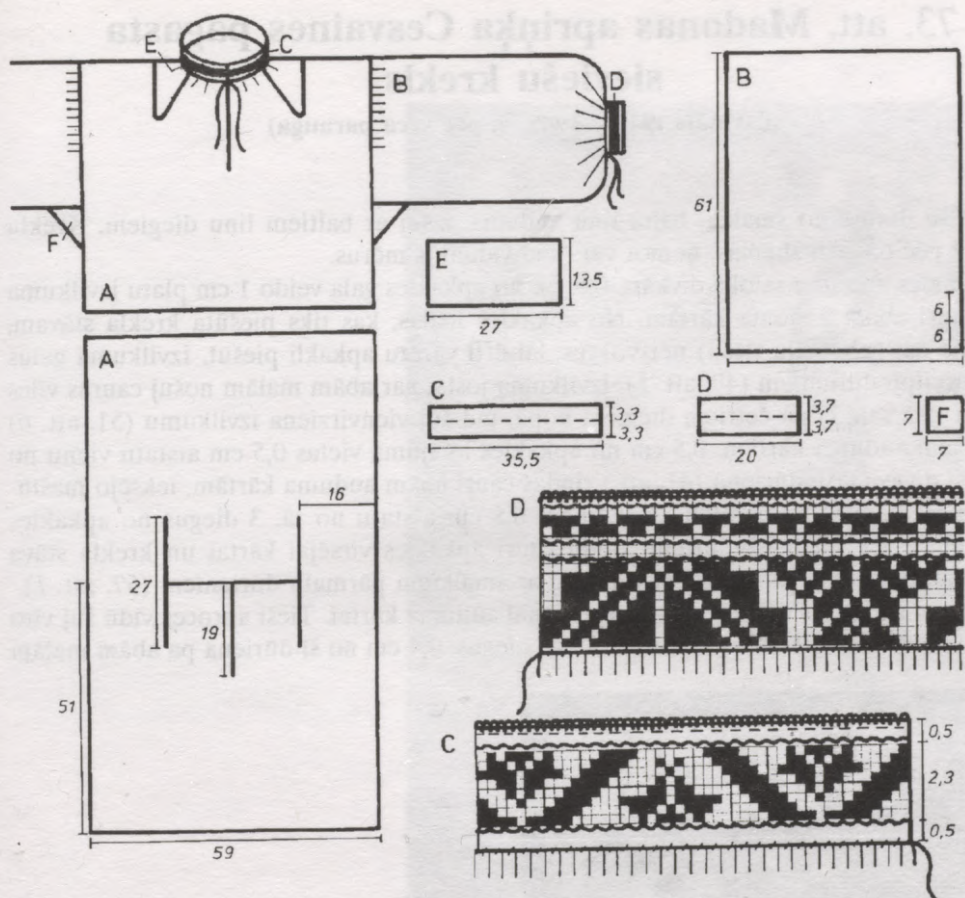
Apkakles un aproču raksti iet no vīles līdz vīlei. Apkakli un aproces aizsien ar saitiņām, kas šūtas no tā paša lina auduma. Tās ir 21 cm garas, galus aptin ar diegu (sk. fotoattēlā).

Krekla krūšu šķēluma un iešujamo plecu malas atloka 0,3 cm uz kreiso pusi un atšuj ar cauro vīli (50. att. 3). Pleca garāko malu pievieno pie garās pleca iegriezuma malas un piešuj ar sikiem taisniem pārmaļu dūrieniem (57. att. 2). Piedurknes augšdaļā iepretim plecam veido sīku krokojumu.

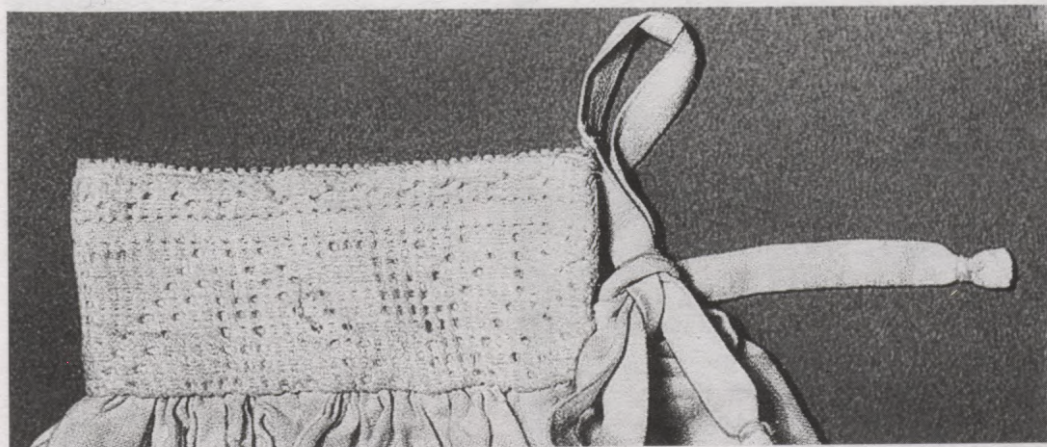
Krekls sašūts ar plakanām vīlēm (56. att.). Piedurknes aizdare pie aproces iet pa vīli.

Apkake

A — krekla stāvs, B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce, E — plecs, F — lielais ķīlis

Aproce

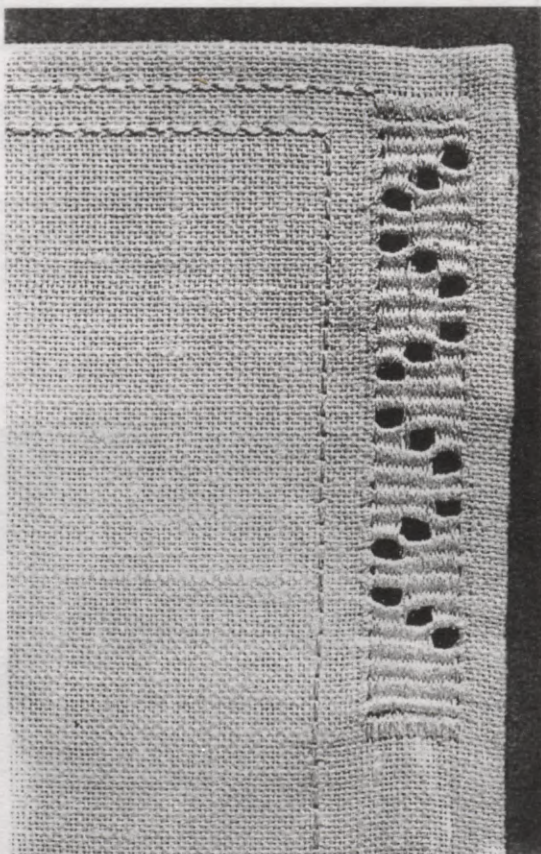
73. att. Madonas apriņķa Cesvaines pagasta sieviešu kreklis

(darināts 1947.—1948. g. pēc veca parauga)

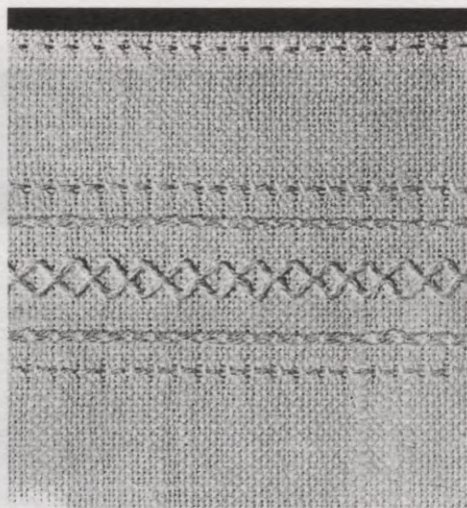
Kreklu darina no smalka, balta linu auduma, izšuj ar baltiem linu diegiem. Kreklu piegriež pēc 65. att. shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu salokā divkārt. 0,5 cm no apkakles gala veido 1 cm platu izvilkuma joslu cauri abām auduma kārtām. No apkakles malas, kas tiks piešūta krekla stāvam, atstāj 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilkтус, lai ērti varētu apkakli piešūt. Izvilkuma galus apšuj ar cilpu dūrieniem (49. att. 1). Izvilkuma joslai gar abām malām nošuj caurās vīles dūrienu (50. att. 3) pa četriem diegiem kopā, tad šuj vienvirziena izvilkumu (51. att. 6) cauri abām auduma kārtām. 0,5 cm no apkakles locījuma vietas 0,5 cm atstatu vienu no otras šuj divas mašindūrienu (41. att.) rindas cauri abām auduma kārtām, iekšējo mašindūrienu rindu turpina paralēli izvilkumam 0,5 cm atstatu no tā. 3 diegus no apkakles piešuvuma vīles šuj mašindūrienu rindu cauri apkakles virsējai kārtai un krekla stāva audumam, bet apkakles kreiso pusi piešuj ar smalkiem pārmalu dūrieniem (57. att. 1).

Aprocei rotājošos dūrienus šuj cauri vienai auduma kārtai. Tieši aproces vidū šuj vīto dūrienu rindu (44. att. 4), rūtiņā ņemot 3x3 diegus. 0,4 cm no šī dūriena pa abām malām

Apkale

Aproce

Krustpils krekla apkakle.
19. gs. pirmā puse (CVVM 12667)

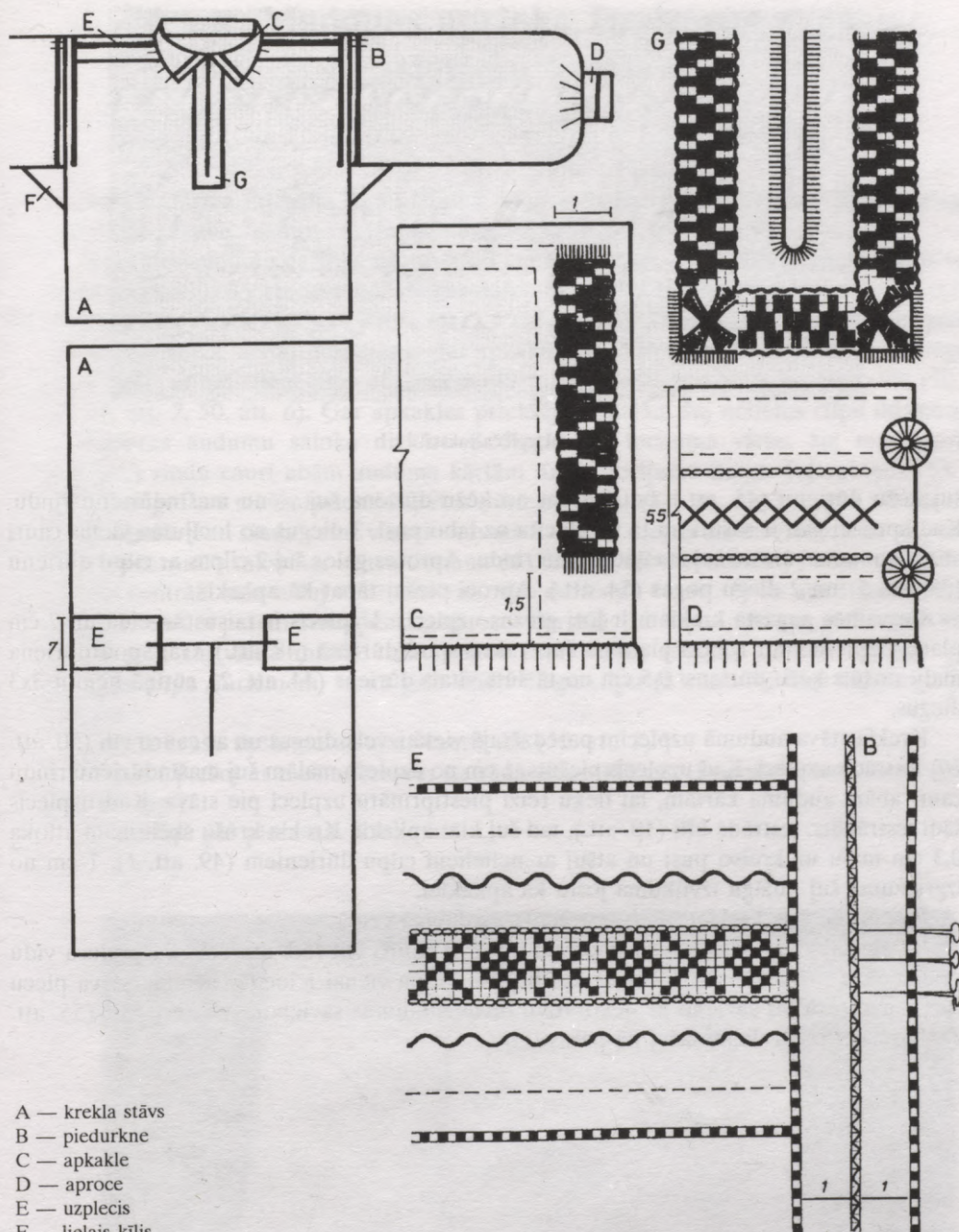
Vipes krekla apkakle. 19. gs. pirmā puse (BDM 27331)

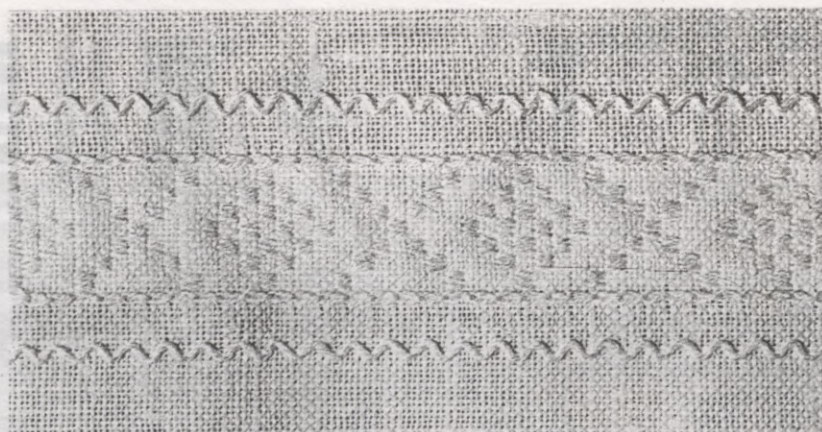
Cesvaines krekla apkakle. 18. gs. beigas (CVVM 17740)

Cesvaines krekla dūrgals. 18. gs. beigas (CVVM 12745)

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — uzplecis
- F — lielais ķīlis

Uzpleča raksts

šuj ķēžu dūrienu (46. att.), bet 0,4 cm no ķēžu dūriena šuj vienu mašindūrienu rindu. Kad aprocei gali ir sašūti un tā ir atlocīta uz labo pusi, 3 diegus no locījuma vietas cauri abām auduma kārtām šuj mašindūrienu rindu. Aproces galos šuj 2 cilpas ar cilpu dūrienu (53. att. 5) un 2 diegu pogas (54. att.). Aproci piešuj tāpat kā apkakli.

Cesvaines pagasta kreklam ir ļoti grezns uzplecis. Uzplecis ir taisnstūrveida un 7 cm plats. Uzpleča vidū 1,5 cm platumā šūts raksts spodrdūrienā (48. att.). Gar spodrdūriena malu nošūts ķēžu dūriens. 0,5 cm no tā šūts vītais dūriens (44. att. 2), rūtiņā ņemot 3x3 diegus.

Krekla stāva audumā uzplecim paredzētajā vietā izvelk diegus un ar cauro vīli (50. att. 10) iestrādā uzpleci. Kad uzplecis piešūts, 1 cm no uzpleča malām šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām, lai lieku reizi piestiprinātu uzpleci pie stāva. Kad uzplecis šādi iestrādāts, iestrādā ķīli (10. att.), tad šuj klāt apkakli. Krekla krūšu šķēlumam atloka 0,3 cm malu uz kreiso pusi un atšuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). 1 cm no izgriezuma šuj līdzīgu izvilkuma joslu kā apkaklei.

Piedurkne šim kreklam tiek iestrādāta savdabīgā veidā.

Piedurknes augšgalu atloka 1 cm un atšuj ar cauro vīli (50. att. 10). Pašā pleca vidū veido mazu pretieloci un 1 cm uz katru pusi vēl pa vienai ielocītei. Krekla stāva plecu daļu un piedurkni savieno ar dekoratīvu divus audumus savienojosu cauro vīli (55. att. 2). Pārējās krekla daļas sašuj kā parasti.

74. att. Madonas apriņķa Dzelzavas pagasta sieviešu kreklis

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta linu auduma, izšuj ar baltiem linu diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu pārloka uz pusēm, 1 cm no apkakles gala abās auduma kārtās veido izvilcuma joslu: 0,1 cm izvelk, 2 diegus neizvelk, 0,9 cm izvelk, 2 diegus neizvelk, 0,1 cm izvelk, 2 diegus neizvelk, 0,4 cm izvelk. 1,5 cm (plus vīļu tiesu) no malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj neizvilktus, lai apkakli ērti varētu piešūt. Izvilcuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Izvilcuma joslā šuj cauro vīli (50. att. 10, 51. att. 7, 50. att. 6). Gar apkakles priekšējām malām šuj nelielus cilpu dūrienus.

Aproces audumu saloka divkārt. 3 diegus no locījuma vietas šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām un uz locījuma līnijas šuj robiņus (53. att. 12). 3 diegus no mašindūriena šuj vīto dūrienu rindu (44. att. 1), 3 diegus aiz tās atkal šuj mašindūrienu rindu cauri vienai auduma kārtai. 3 diegus aiz mašindūriena sāk veidot aproces centrālo rakstu ar svītru dūrienu (43. att. 5) un vīto dūrienu (44. att. 12). 3 diegus aiz centrālā raksta šuj mašindūrienu, vīto dūrienu (44. att. 1) un atkal mašindūrienu rindas ar tādām pašām atstarpēm kā aproces dūrgalā. 0,2 cm no aproces piešuvuma vietas labajā pusē šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām. Aproces galus apšuj ar cilpu dūrieniem, vienā galā veido diegu cilpu (53. att. 5), otrā šuj diegu pogu (54. att.).

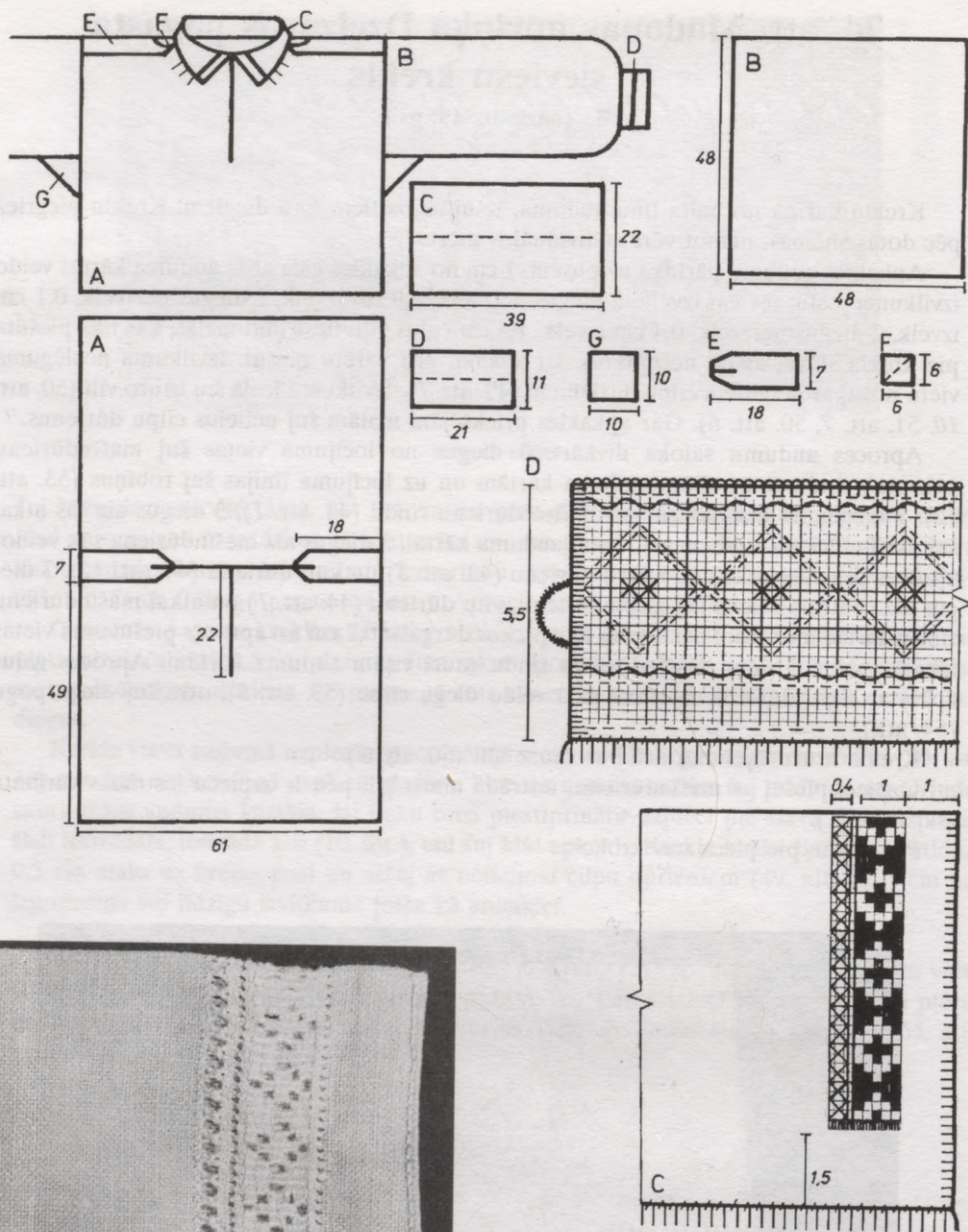
Krekla krūšu šķēlumu atšuj ar cauro vīli (50. att. 3).

Uzpleci piešuj ar mašindūrienu, iestrādā mazo ķīli pēc 1. uzpleču iestrādes varianta (sk. 11. lpp.).

Piedurkne pie pleca nav krokota.

Aproce

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — uzplecis
- F — mazais ķīlis
- G — lielais ķīlis

75. att. Madonas apriņķa Jaungulbenes pagasta sieviešu kreklis

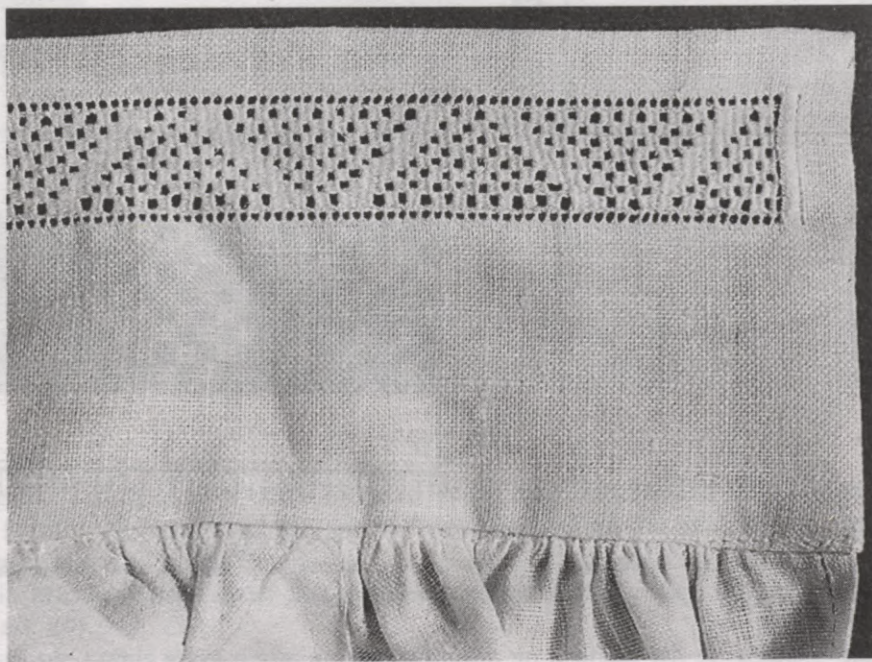
(darināts 19. gs. beigās)

Kreklu darina no balta lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem, piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos izmērus.

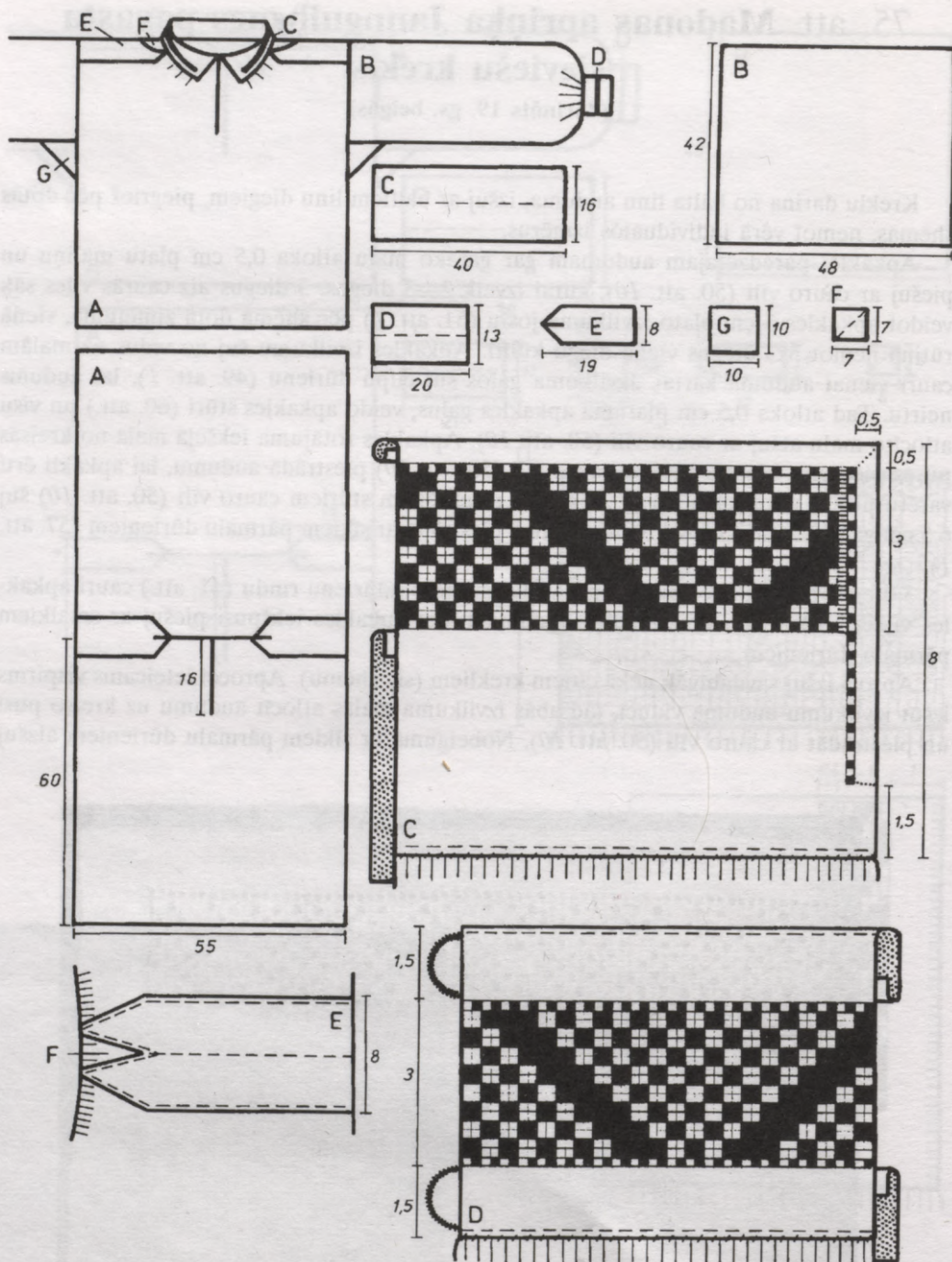
Apkaklei paredzētajam audumam gar garāko malu atloka 0,5 cm platu maliņu un piešuj ar cauro vīli (50. att. 10), kurai izvelk 2—3 diegus. 3 diegus aiz caurās vīles sāk veidot apkakles 3 cm plato izvilkuma joslu (51. att. 1) pēc shēmā dotā zīmējuma, vienā rūtiņā ņemot 3x3 diegus vienā diegu kūlītī. Apkakles izvilkumu šuj no vidus uz malām cauri vienai auduma kārtai. Izvilkuma galos šuj cilpu dūrienu (49. att. 1), lai audums neirtu. Tad atloka 0,5 cm platumā apkakles galus, veido apkakles stūri (60. att.) un visu atlocīto malu atšuj ar cauro vīli (50. att. 10). Apkakles rotājuma iekšējā malā no kreisās puses piediedz, bet pēc tam ar cauro vīli (50. att. 10) piestrādā audumu, lai apkakli ērti varētu piešūt pie krekla stāva. Apkakles priekšējiem stūriem cauro vīli (50. att. 10) šuj 6,5 cm garu, bet atlikušos 1,5 cm auduma piestrādā ar sīkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

3 diegus no apkakles piešuvuma vietas šuj mašīndūrienu rindu (41. att.) cauri apkakles virsējai kārtai un krekla stāva audumam, bet apkakles iekšpusi piešuj ar smalkiem pārmaļu dūrieniem.

Aproci izšuj savdabīgāk nekā citiem krekliem (sk. shēmu). Aprocei ieteicams vispirms izšūt izvilkumu auduma viducī, tad abās izvilkuma malās atlocīt audumu uz kreiso pusi un piestrādāt ar cauro vīli (50. att. 10). Nobeigumā ar sīkiem pārmaļu dūrieniem aizšuj

Apkakle

A — krekla stāvs, B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce, E — uzplecis, F — mazais ķīlis,
G — lielais ķīlis

Aproce

Uzplecis

aproču galus. 3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Aproces vienā galā piešuj 2 linu diegu pogas (54. att.), bet otrā galā šuj 2 linu diegu cilpas (53. att. 5).

Krekla krūšu šķēluma malas atloka 0,4 cm platas uz kreiso pusi un piešuj ar cauro vīli (50. att. 10).

Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu un iestrādā ķīli (1. uzpleču iestrādes variants, sk. 11. lpp.).

76. att. Madonas apriņķa Praulienas pagasta sieviešu kreklis. I

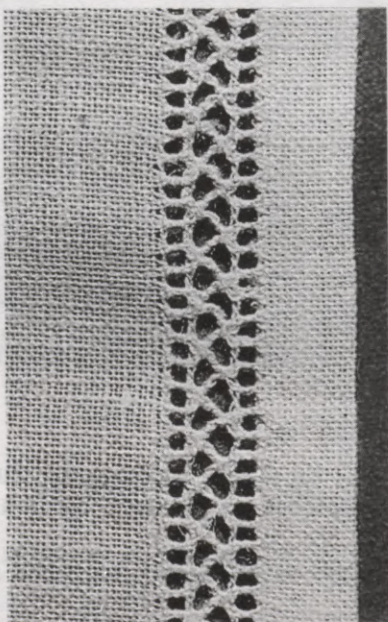
(darināts 1828. g.)

Kreklu šuj no linu auduma, piešuvi no parupja pakulu auduma. Izšuj ar baltiem linu diegiem. Krekla apkakles drēbi saloka dubulti. 1 cm no apkakles gala abās auduma kārtās veido 1 cm platu izvilkuma joslu, kura beidzas 1,5 cm (plus vīlu tiesa) no vaļējās apkakles malas, lai apkakli ērti varētu piešūt pie krekla stāva. Izvilkuma gals tiek nošūts ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Vienvirziena izvilkumu (51. att. 5) šuj ar baltiem linu diegiem cauri abām auduma kārtām. 2 diegus atstatu no izvilkuma tā abās pusēs šuj mašindūrienu rindu (41. att.) cauri abām auduma kārtām. 0,2 cm no aizšūtās apkakles priekšējās malas šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām. Gar apkakles priekšējo malu šuj nelielus robiņus (53. att. 9). Kad apkakle ir piešūta pie krekla stāva, tad 0,4 cm no vīles labajā pusē šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

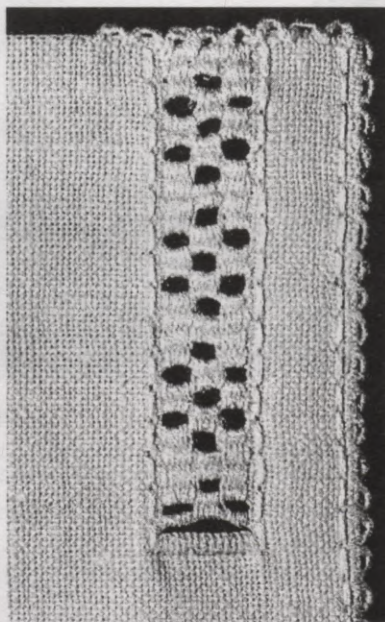
Platais dūrgals ir rotāts ar baltu izvilkumu. Dūrgalam atloka 1 cm platu malu un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3), ņemot pa 4 diegiem kopā. Dūrgalu rotā ar 1 cm platu izvilkumu, kuram diegus izvelk šādā secībā: 0,2 cm izvelk, 0,1 cm neizvelk, 0,4 cm izvelk, 0,1 cm neizvelk, 0,2 cm izvelk. Šaurākajās izvilkuma joslās šuj caurās vīles stabiņus (50. att. 10), platākajā līkloci (50. att. 8).

Uzpleci piešuj ar mašindūrienu, iešujot ķīli.

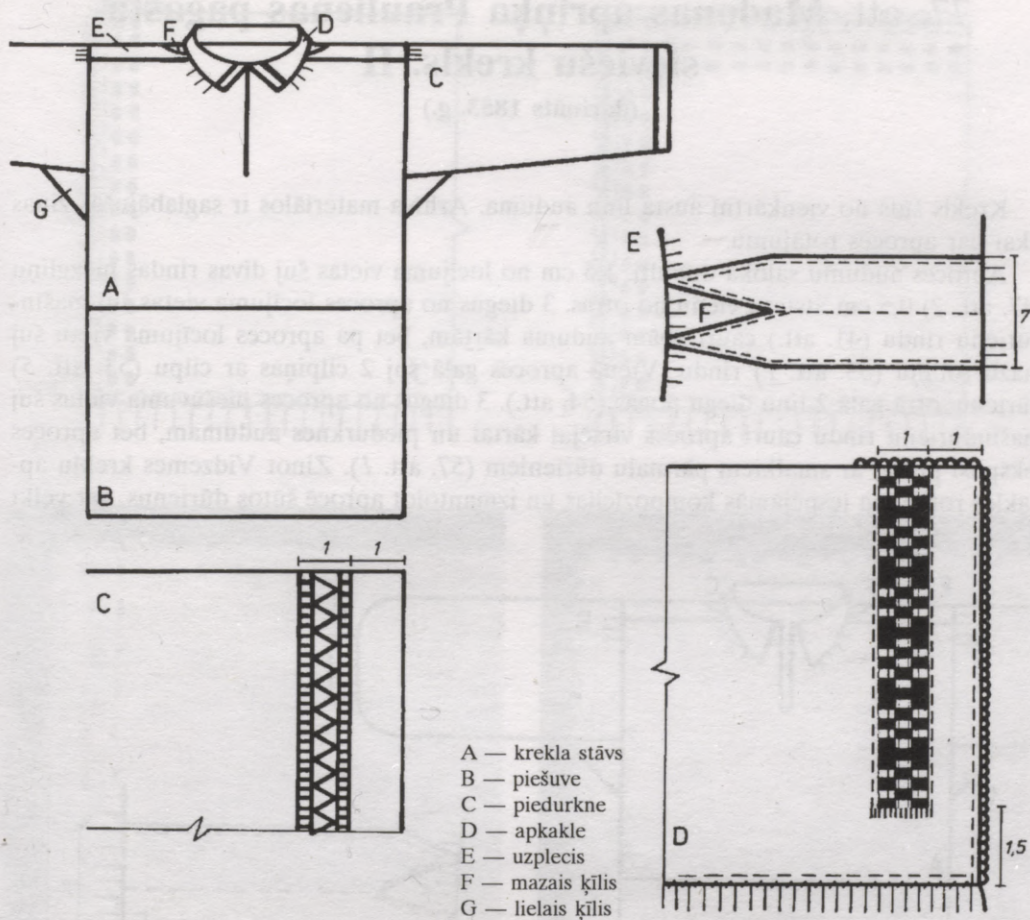
Piedurknes augšējā galā iepretim uzplecim ieliek 6 krokas, vienas krokas redzamās daļas platums 1 cm, neredzamās — 0,5 cm. Malējās krokas novietotas līdz ar uzpleča malu.

Dūrgals

Apkakle

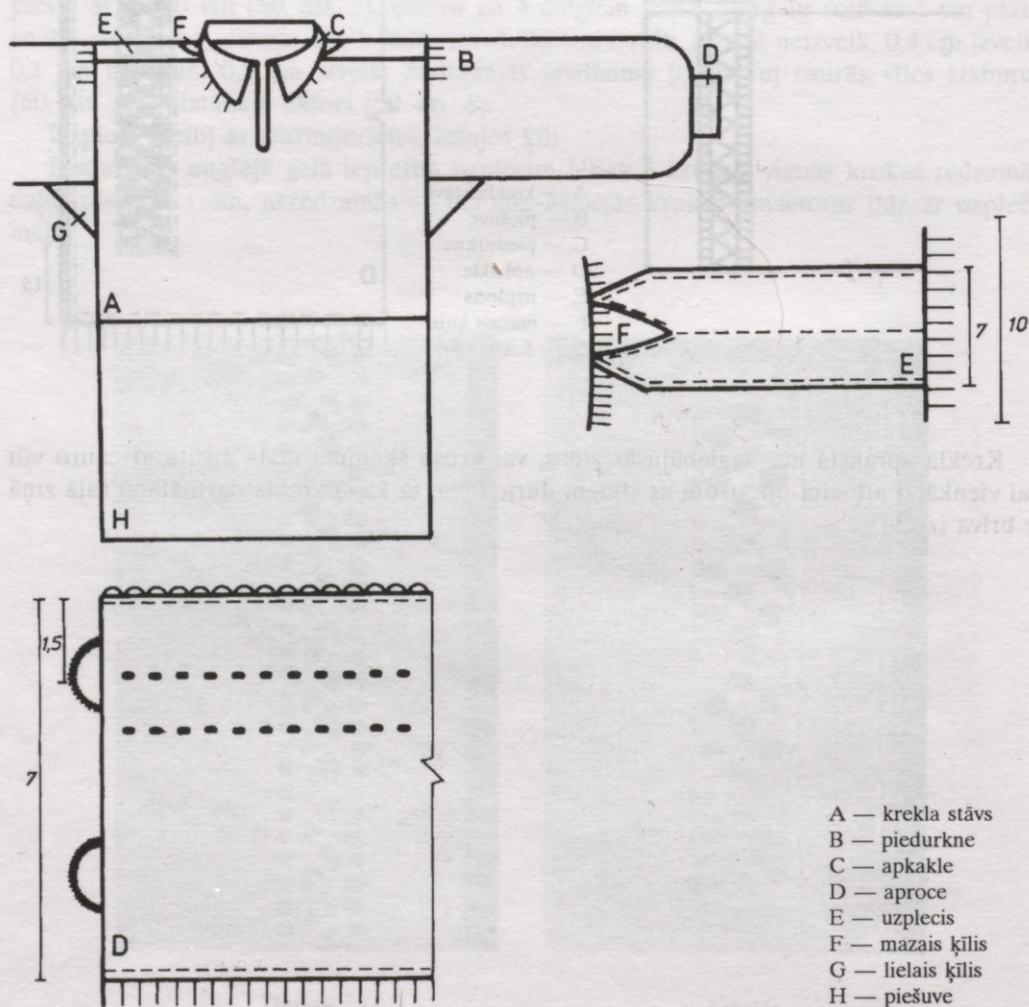
Krekla aprakstā nav saglabājušās ziņas, vai krūšu šķēluma mala atšūta ar cauro vīli vai vienkārši atlocīta un atšūta ar sīkiem dūrieniem, tā ka šī krekla darinātājam šajā ziņā ir brīva izvēle.

77. att. Madonas apriņķa Praulienas pagasta sieviešu kreklis. II

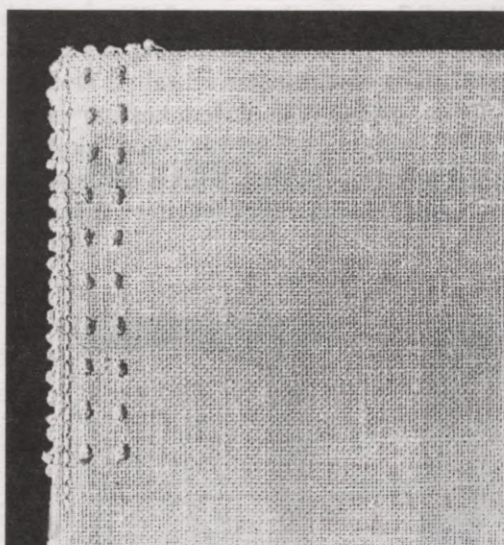
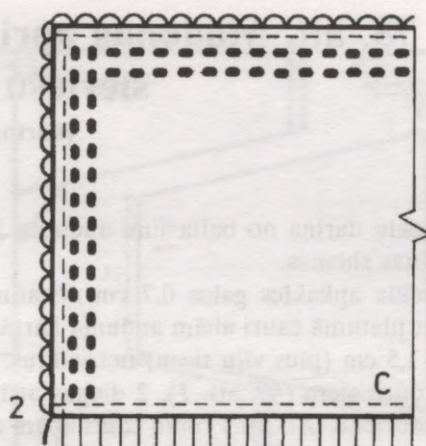
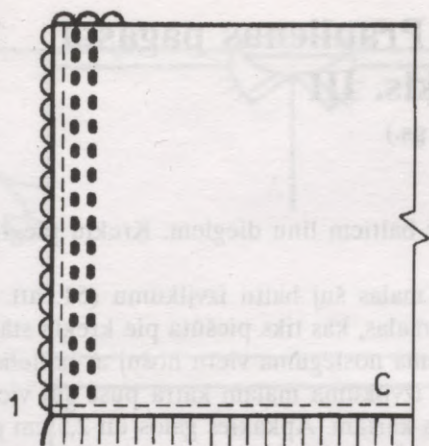
(darināts 1853. g.)

Krekls šūts no vienkārtnī austa linu auduma. Arhīva materiālos ir saglabājušās ziņas tikai par aproces rotājumu.

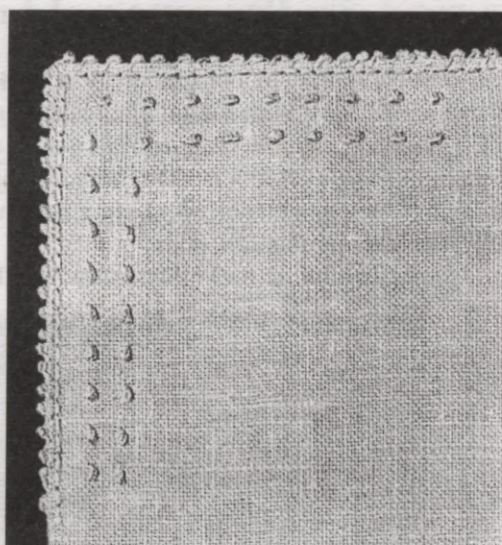
Aproces audumu saloka dubulti. 1,5 cm no locījuma vietas šuj divas rindas mezgliņu (47. att. 2) 0,5 cm atstatu vienu no otras. 3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu (41. att.) cauri abām auduma kārtām, bet pa aproces locījuma vietu šuj mazu robiņu (53. att. 1) rindu. Vienā aproces galā šuj 2 cilpiņas ar cilpu (53. att. 5) dūrienu, otrā galā 2 linu diegu pogas (54. att.). 3 diegus no aproces piešuvuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri aproces virsējai kārtai un piedurknes audumam, bet aproces iekšpusi piešuj ar smalkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1). Zinot Vidzemes kreklu apkakles rotājuma iespējamās kompozīcijas un izmantojot aprocē šūtos dūrienus, var veikt

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — uzplecis
- F — mazais ķīlis
- G — lielais ķīlis
- H — piešuve

Apkake

Apkake

rotājuma rekonstrukciju. Apkakles rotāšanas iespējamus variantus sk. shēmā (C 1 un C 2).

Krekla krūšu šķēluma malas atloka 0,4 cm platumā uz kreiso pusi un piešuj ar slīpiem pārmalu dūrieniem (57. att. 1).

Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu (41. att.), iestrādā ķīli pēc 1. uzpleču iestrādes varianta (sk. 13. lpp.).

Uz katru pusi no uzpleča vidus piedurknei veido 5 cm garu sīku kroku joslu: vienas krokas redzamās un neredzamās daļas garums ir 0,2 cm.

78. att. Madonas apriņķa Praulienas pagasta sieviešu krekls. III

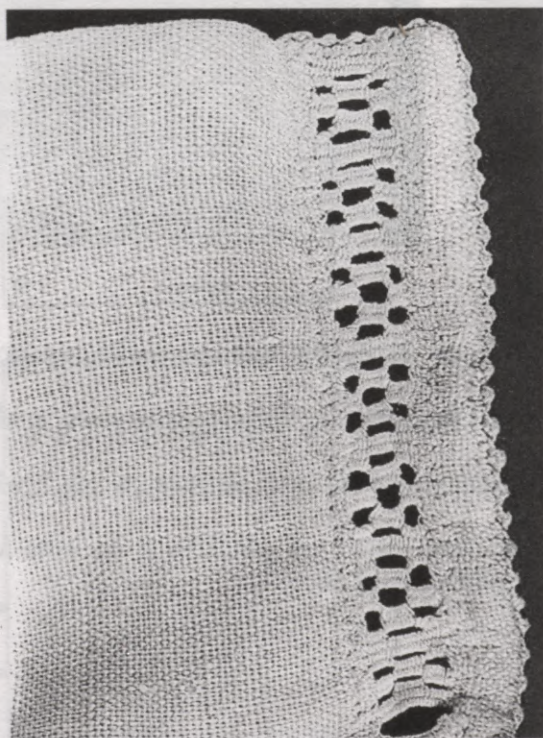
(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta linu auduma, izšuj ar baltiem linu diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas.

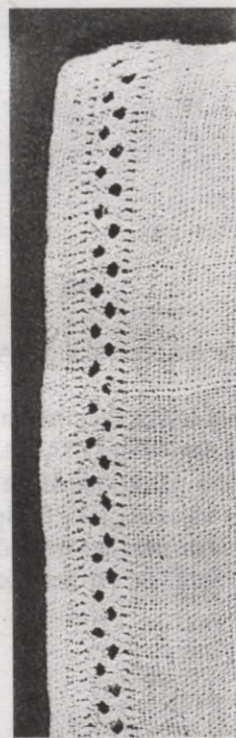
Krekla apkakles galos 0,7 cm atstatumā no malas šuj baltu izvilkumu (51. att. 5) 0,8 cm platumā cauri abām auduma kārtām. No malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilkus. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). 2 diegus atstatu no izvilkuma malām katrā pusē šuj vienu mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām. Apkakles galos un 2,5 cm gar garo malu šuj robiņus (53. att. 7).

Piedurknes dūrgala audumu atloka 0,5 cm platumā un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3). Blakus caurajai vīlei atstāj 2 diegus neizvilkus, 0,7 cm izvelk diegus, 2 diegus atstāj neizvilkus, 2 diegus izvelk. Izvilkto diegu platajā joslā gar abām malām šuj cauro vīli (50. att. 5), ņemot pa četriem diegiem tā, lai reizē tiktu nostiprinātas arī šaurās izvilkto diegu joslas. Platajā izvilkto diegu joslā diegu kūlīšus apvieno ik pa diviem kopā ar cauro vīli (50. att. 7). Piedurknes augšējā galā 8 cm platā joslā ieliek 7 krokas. Vienas krokas redzamās daļas platums ir 1 cm, neredzamās daļas platums — 0,5 cm. Krokas sākas krekla piedurknes priekšējā daļā, 2 cm atstatumā no uzpleča, piedurknes mugurpusē krokas izbeidzas līdz ar uzpleča malu.

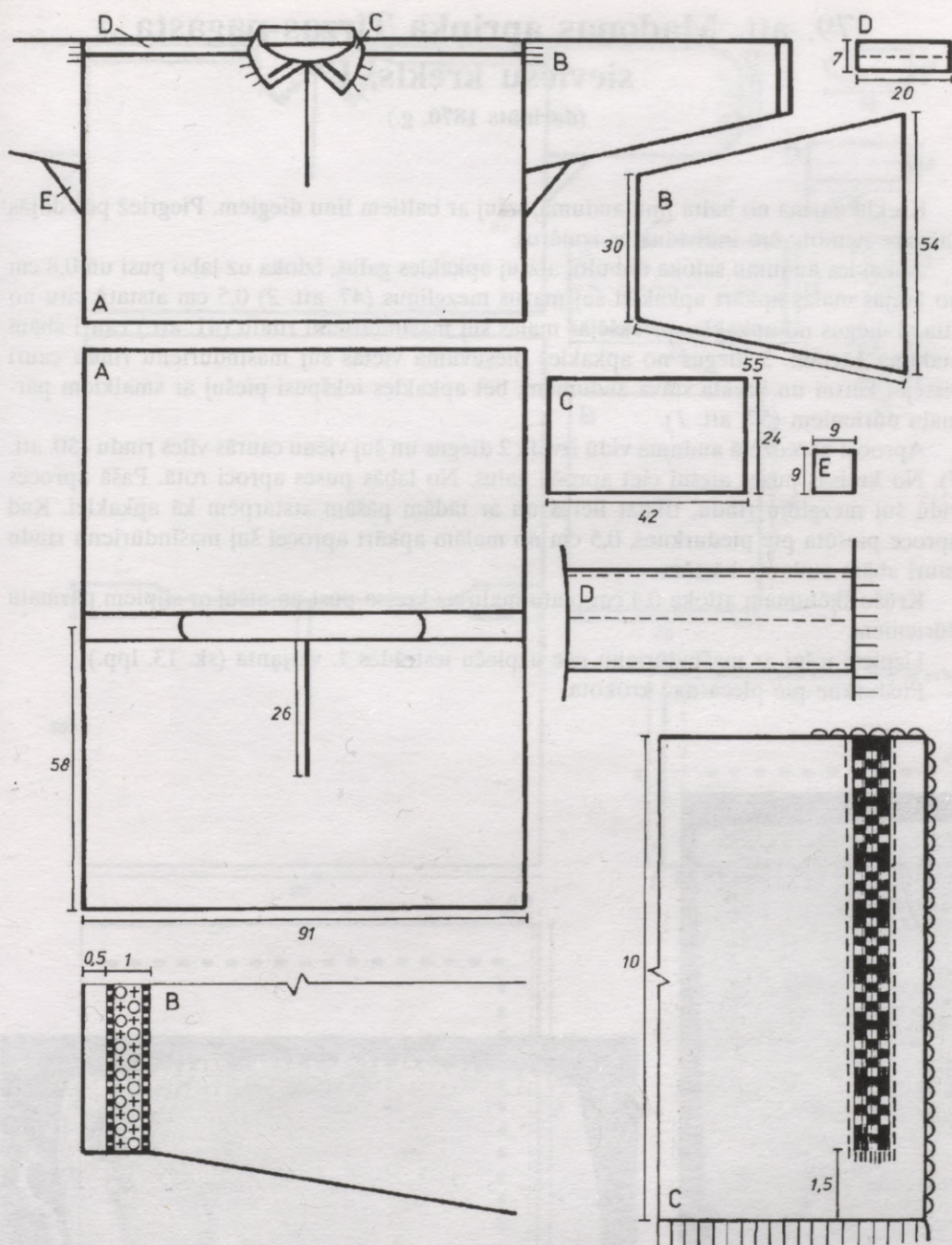
Uzpleci piešuj ar mašindūrieniem, bez ķīļa.

Apkale

Dūrgals

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — uzplecis
- E — lielais ķīlis

79. att. Madonas apriņķa Tirzas pagasta sieviešu kreklis. I

(darināts 1870. g.)

Kreklu darina no balta lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem. Piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos izmērus.

Apkakles audumu saloka dubulti, aizšuj apkakles galus, izloka uz labo pusi un 0,8 cm no ārējās malas apkārt apkaklei šuj mazus mezgliņus (47. att. 2) 0,5 cm atstatu citu no cita. 3 diegus no apkakles priekšējās malas šuj mašindūrienu rindu (41. att.) cauri abām auduma kārtām. 3 diegus no apkakles piešuvuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri virsējai kārtai un krekla stāva audumam, bet apkakles iekšpusi piešuj ar smalkiem pār-malu dūrieniem (57. att. 1).

Aprocei paredzētā auduma vidū izvelk 2 diegus un šuj vienu caurās vīles rindu (50. att. 3). No kreisās puses aizšuj ciet aproču galus. No labās puses aproci rotā. Pašā aproces vidū šuj mezgliņu rindu, tikpat lielus un ar tādām pašām atstarpēm kā apkaklei. Kad aproce piešūta pie piedurknes, 0,5 cm no malām apkārt aprocei šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām.

Krūšu šķēlumam atloka 0,4 cm platu malu uz kreiso pusi un atšuj ar slīpiem pār-malu dūrieniem.

Uzpleci iešuj ar mašindūrienu pēc uzpleču iestrādes 1. variantā (sk. 13. lpp.).

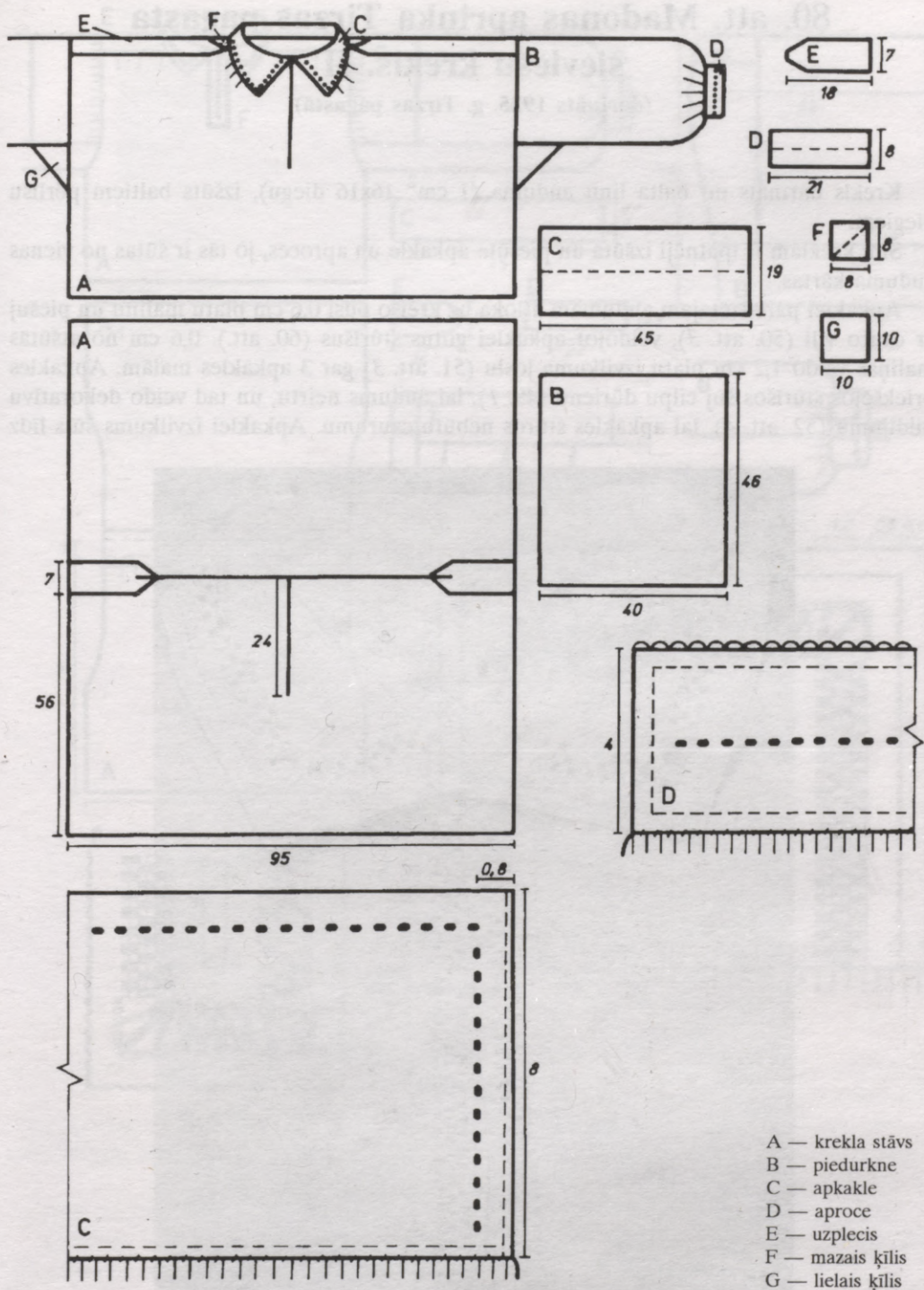
Piedurkne pie pleca nav krokota.

Apkake

Aproce

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — uzplecis
- F — mazais ķīlis
- G — lielais ķīlis

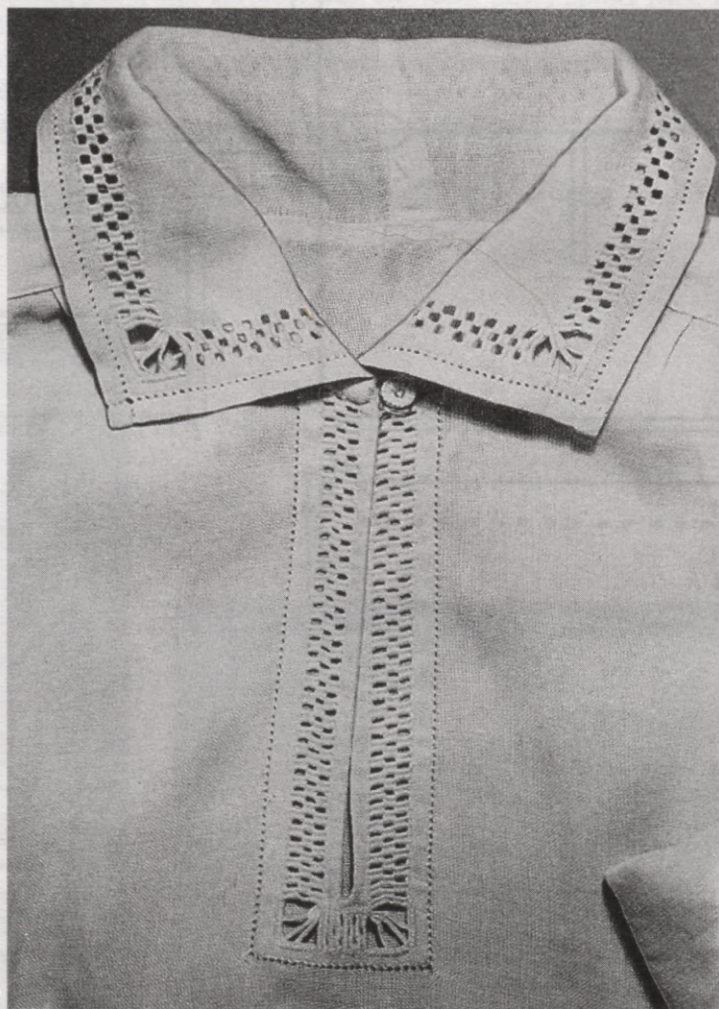
80. att. Madonas apriņķa Tirzas pagasta sieviešu krekls. II

(darināts 1925. g. Tirzas pagastā)

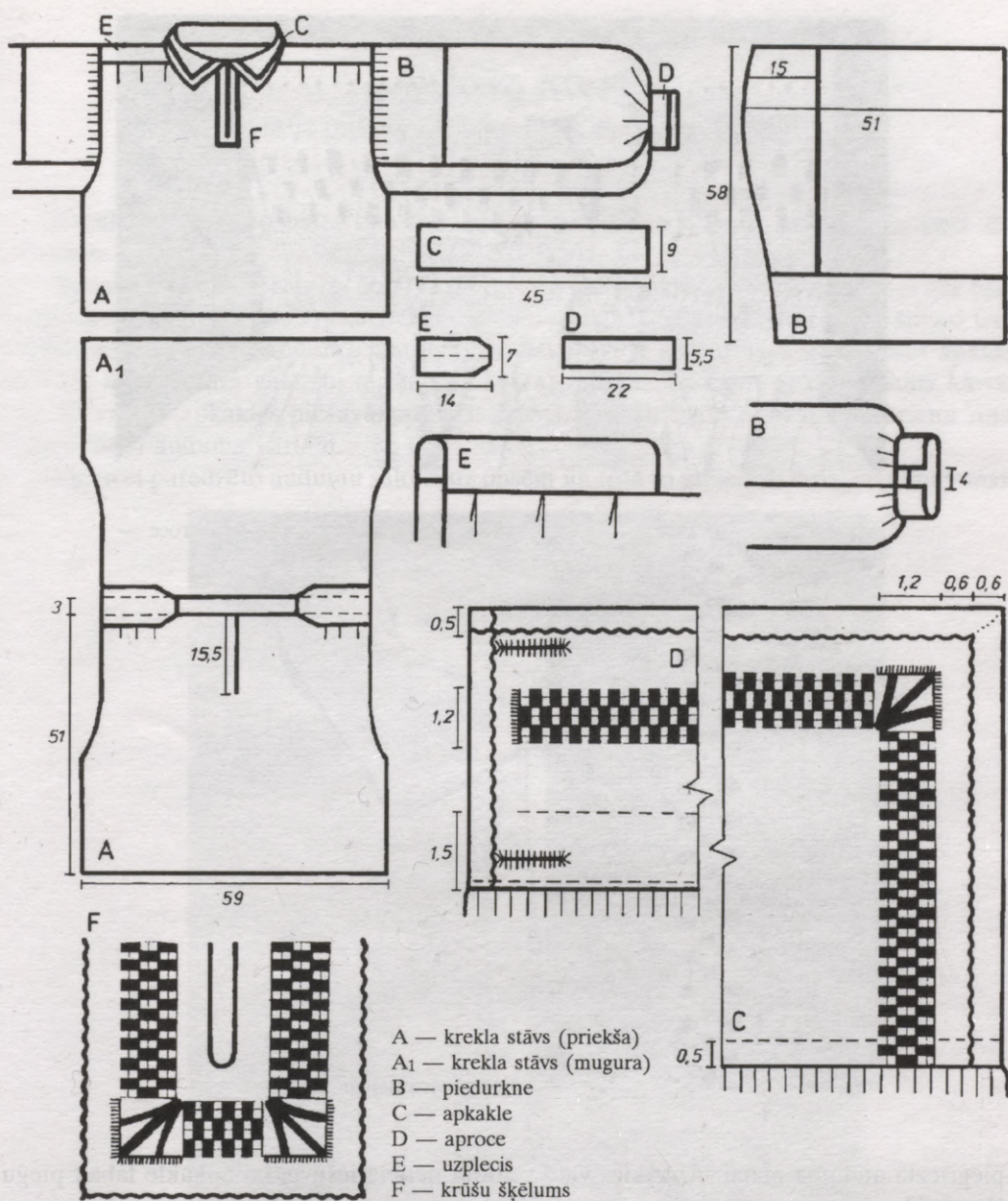
Krekls darināts no balta linu auduma ($1\text{ cm}^2\ 16\times 16$ diegu), izšūts baltiem pērlīšu diegiem.

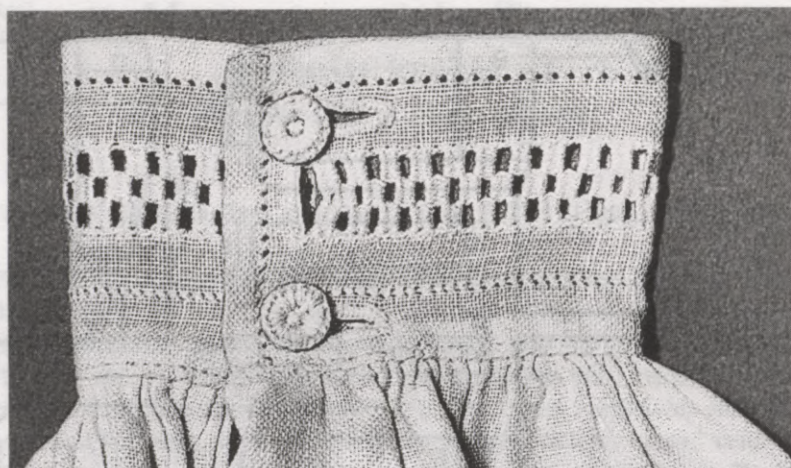
Šim kreklam ir īpatnēji izšūta un piešūta apkakle un aproces, jo tās ir šūtas no vienas auduma kārtas.

Apkaklei paredzētajam audumam atloka uz kreiso pusi 0,6 cm platu maliņu un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3), veidojot apkaklei glītus stūrīšus (60. att.). 0,6 cm no atšūtās maliņas veido 1,2 cm platu izvilsuma joslu (51. att. 3) gar 3 apkakles malēm. Apkakles priekšējos stūrīšos šuj cilpu dūrienu (49. I), lai audums neirtu, un tad veido dekoratīvu pildījumu (52. att. 4), lai apkakles stūros nebūtu caurumu. Apkaklei izvilsums šūts līdz

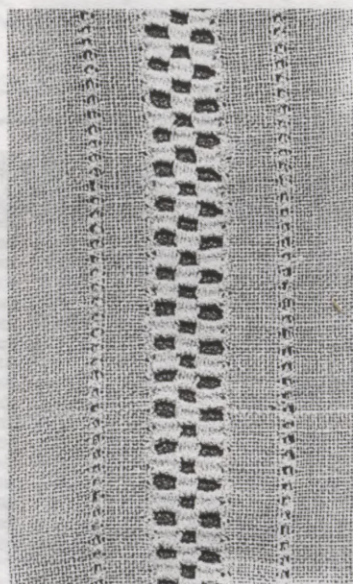

Apkakles un krūšu šķeluma rotājums

Aproce

Piedurknes rotājums

piegrieztā auduma malai. Apkakles vidū veidota neliela iešuve, lai apkakle labāk piegulētu kaklam.

Aprocei ar cauro vīli (50. att. 3) apstrādātas 3 malas, tad šūts shēmā parādītais izvil-kums (51. att. 3) un mašindūriens (41. att.). Aproces vienā galā šūti divi pogcaurumi (49. att. 3), otrā diegu pogas (54. att.). Aproces aizdare parādīta shēmā.

Krūšu šķēlumam ir piešūts lieks audums, un tā rotājums šūts cauri 2 auduma kārtām. Piedurknes augšdaļu rotā tāds pats izvil-kums kā apkakli, aproces un krūšu šķēlumu.

Krekla stāva konstrukcijā atzīmējamās pēc auguma īpatnībām piegrieztā apģērba de-taļas, t.i., krūšu ielocītes, kas veidotas krekla pleca daļā, kā arī speciāli izgrieztais rok-rīņķis. Krekla stāva abus gabalus vispirms savieno ar iešūto plecu, tad šuj virsū tradicionālo uzpleci, bet kakla ķīli vairs neliek.

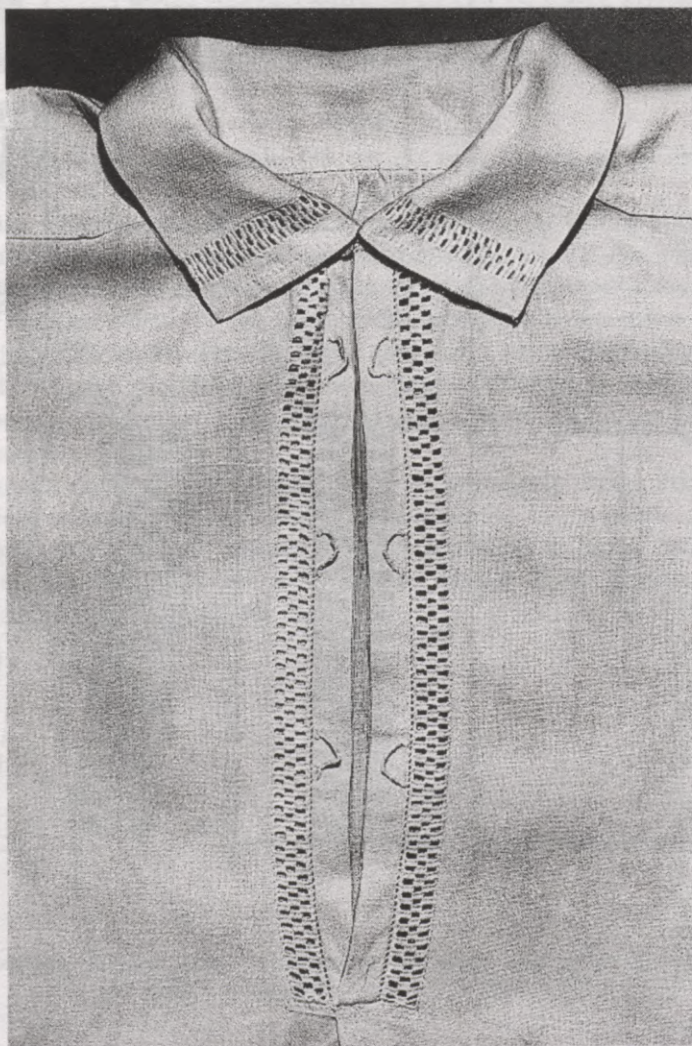
81. att. Madonas aprīņa Tirzas pagasta vīriešu krekls

(darinājusi Līvija Lāce 1925. g. Tirzas pagastā)

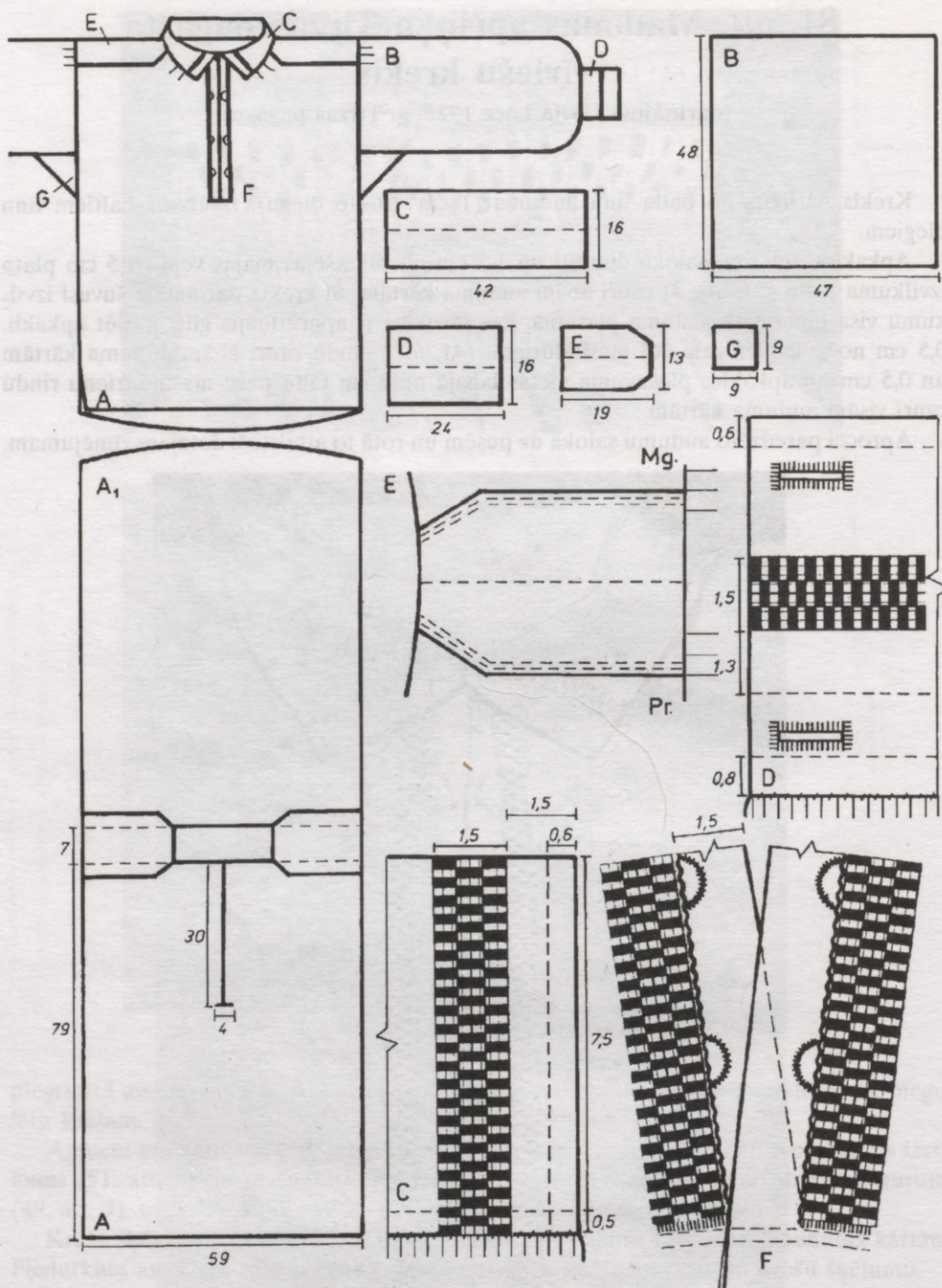
Krekls darināts no balta linu auduma (1 cm^2 16x16 diegu), izšūts ar baltiem linu diegiem.

Apkakles audumu saloka dubulti un 1,5 cm no priekšējās malas veido 1,5 cm platu izviluma joslu (51. att. 3) cauri abām auduma kārtām. Šī krekla darinātāja šuvusi izvilumu visa piegrieztā auduma platumā, kas savukārt ir apgrūtinājis glīti piešūt apkakli. 0,5 cm no apkakles gala šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām un 0,5 cm no apkakles piešuvuma vietas labajā pusē šuj tādu pašu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Aprocei paredzēto audumu saloka uz pusēm un rotā to atbilstoši dotajam zīmējumam.

Apkakles un krūšu šķeluma rotājums

A — krekla stāvs (priekša), A₁ — krekla stāvs (mugura), B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce,
E — uzplecis, F — krūšu šķelums, G — lielais ķīlis

Aproce

Aproces vienā galā šuj 2 pogcaurumus (49. att. 3), otrā 2 diegu pogas (54. att.). Piedurkņu aizdare iet pa vīli.

Krekla krūšu šķēluma galā iegriež 4 cm (sk. shēmā), lai varētu atlocīt 0,5 cm, tad 1,5 cm maliņu uz kreiso pusi un atšūt ar cauro vīli (50. att. 3). Aiz caurās vīles veido tādu pašu izvilkuma joslu kā apkaklei un aprocēm. Izvilkuma galos šuj sīku cilpu dūrienu (49. att. 1), lai audums neirtu. 1,5 cm platās krūšu šķēluma auduma malas saliek pamīšus, veidojot nelielu ieloci krekla priekšā, kurai pāri šuj 2 rindas mašindūrienu, kā tas ir parādīts shēmā. Apkakli pie kakla satur viena poga (54. att.). Lai aizdarītu 30 cm garo krūšu šķēlumu, trīs vietās abās krūšu šķēluma malās piešūtas cilpiņas (53. att. 5), caur kurām izvēra saitiņas un sasēja.

Šī krekla konstrukcija ir savdabīga ar to, ka vispirms starp abiem krekla stāva gabaliem iešuj nelielu auduma gabalu (plecu), kuram virsū šuj 13 cm platu uzpleci, bet vairs neliek mazo ķīli, jo vajadzīgais kakla riņķa paplatinājums ir iegūts ar apakšējā pleca iešūšanu. Virsējo uzpleci piešuj ar 2 mašindūrienu rindām 0,8 cm atstatu vienu no otras. Piedurknes krokojumu pleca daļā sk. shēmā.

82. att. Madonas apriņķa Vietalvas pagasta sieviešu kreklis

(darināts 19. gs. sākumā)

Kreklu darina no smalka linu auduma, piešuve ir no rupja linu auduma. Izšuj ar baltiem linu diegiem.

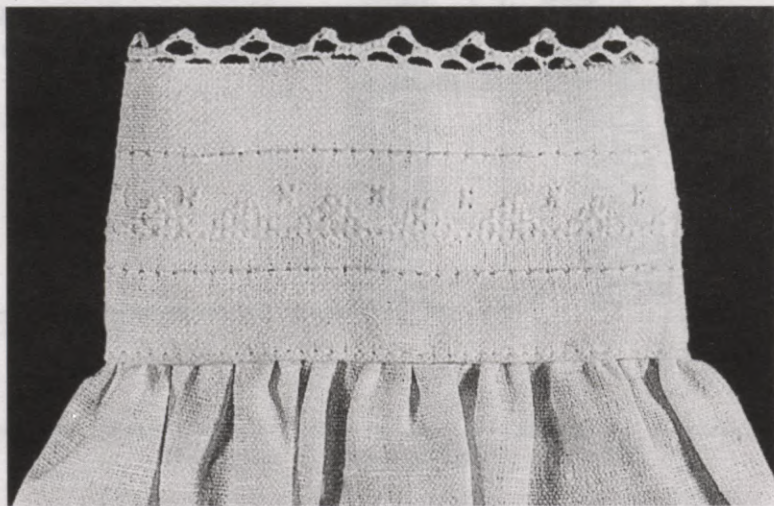
Apkaklei rotā tikai galus, rotājumu šuj tikai apkakles virspusē. 1 cm no apkakles gala šuj vīto dūrienu līčloču rindu (44. att. 10), 1,5 cm neaizšujot līdz apkakles piešuvuma vietai. 3 diegus atstatu uz abām pusēm no rotājuma šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri vienai auduma kārtai. Pēc apkakles galu aizšūšanas 3 diegus no gala šuj vienu rindu mašindūrienu cauri abām auduma kārtām. 0,2 cm atstatumā no apkakles malas piešuvuma vietas labajā pusē šuj 2 mašindūrienu rindas, atstājot 3 diegus starpā, cauri visām auduma kārtām. Apkakles priekšā starp rotājuma joslu un mašindūrieni (sk. shēmā) šuj katrā galā pa pogcaurumam, lai varētu caur tiem izvilkst lentīti un sasiet apkakli pie kakla. Noslēgumā apkakles stūrus sīki aptamborē, veidojot smalkus robiņus.

Aprocei 2 cm plato rotājuma joslu šuj tieši vidiņā ar vītiem dūrieniem (44. att. 9, 11), rūtiņā ņemot 3x3 diegus. 0,3 cm apkārt rotājumam šuj mašindūrienu rindu cauri vienai auduma kārtai. No kreisās puses aizšuj aprocei galus ciet. 3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Pa locījuma vietu tamborē tādas pašus robiņus kā apkaklei. Piedurknes aizdare iet pa vīli.

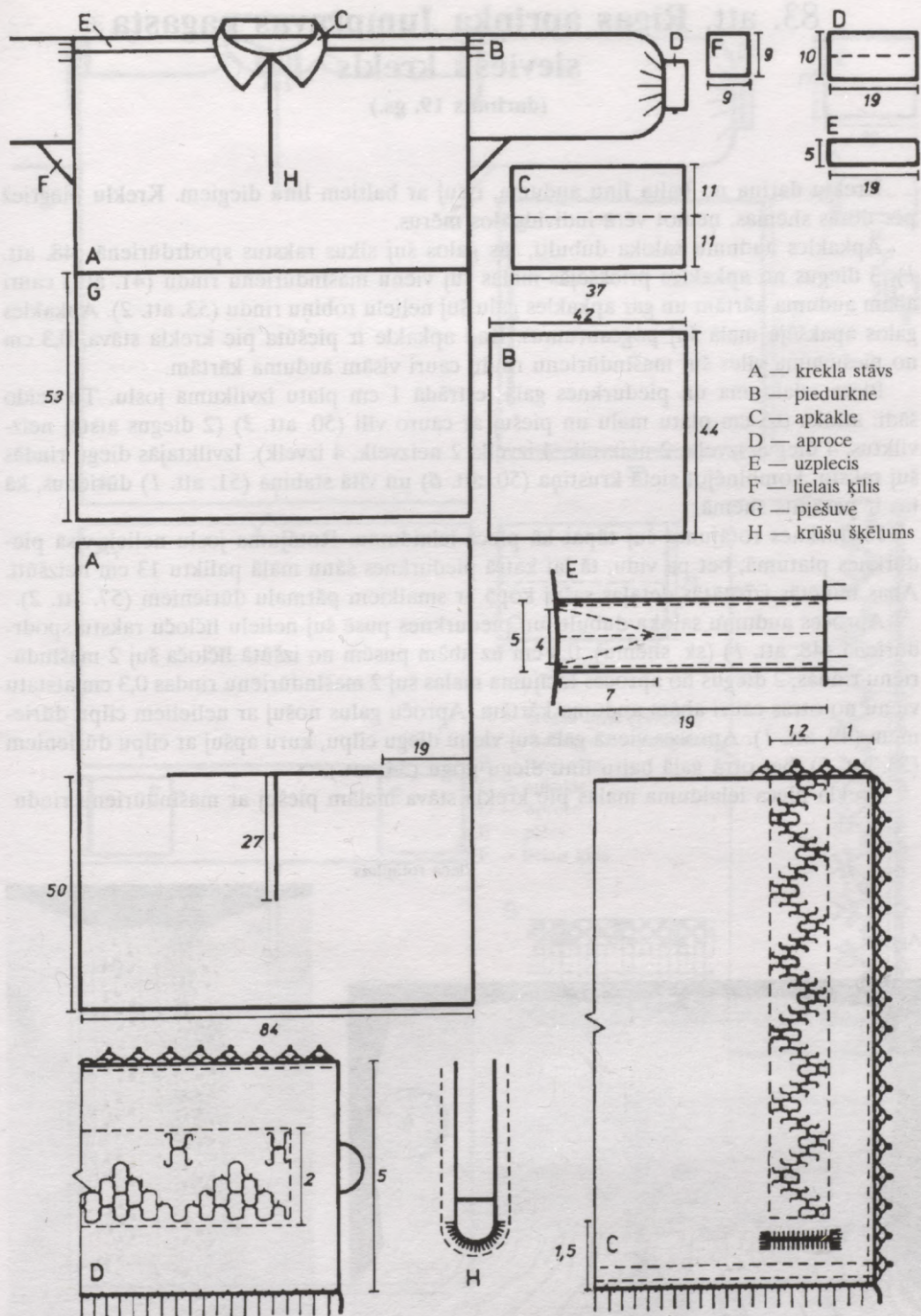
Krūšu šķēlumam atloka 0,4 cm maliņu uz kreiso pusi un piešuj ar maziem pārmalu dūrieniem (57. att. 1). Pašu šķēluma galu atšuj ar cilpu dūrieniem (49. att. 1), šuj dekoratīvu mašindūrienu loku (sk. shēmā). Shēmā norādītā vietā šuj nelielu diegu pārstaipu, kuru apšuj ar cilpu dūrieniem (49. att. 1).

Ļoti savdabīgi piešūts uzplecis — bez mazā ķīļa. Krekla stāva audumā uzplecim paredzētā vietā iegriež 7 cm, virsū šuj ar mašindūrienu taisni piegrieztu uzpleci, bet minētā iegriezuma vietā audumu paver vaļā un piestrādā klāt uzplecim kreisā pusē tā, lai auduma atvērumš būtu 4 cm plats.

Uzpleča katrā pusē (sk. shēmu) piedurknes augšpusē veido trīs 1 cm platu ieloču grupu.

Aproce

83. att. Rīgas apriņķa Jumpravas pagasta sieviešu kreklis

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem. Kreklu piegriez pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu saloka dubulti, tās galos šuj sīkus rakstus spodrdūrienā (48. att. 1). 3 diegus no apkakles priekšējās malas šuj vienu mašindūrienu rindu (41. att.) cauri abām auduma kārtām un gar apkakles galu šuj nelielu robiņu rindu (53. att. 2). Apkakles galos apakšējā malā šuj pogcaurumus. Kad apkakle ir piešūta pie krekla stāva, 0,3 cm no piešuvuma vīles šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Pleca ielaiduma un piedurknes galā iestrādā 1 cm platu izvilsuma joslu. To veido šādi: atloka 0,5 cm platu malu un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3) (2 diegus atstāj neizvilktus, 4 diegus izvelk, 2 neizvelk, 4 izvelk, 2 neizvelk, 4 izvelk). Izvilktajās diegu rindās šuj rakstu, kombinējot sietā krustiņa (50. att. 6) un vītā stabiņa (51. att. 1) dūrienus, kā tas ir parādīts shēmā.

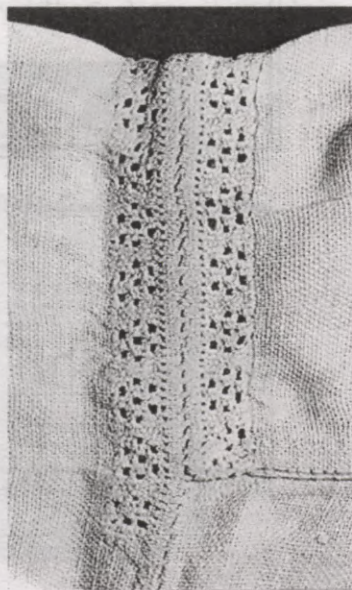
Piedurknes rotājumu šuj tāpat kā pleca ielaidumu. Rotājuma joslu neliek visā piedurknes platumā, bet pa vidu, tā lai katrā piedurknes sānu malā paliktu 13 cm neizšūti. Abas minētās izrotātās detaļas sašuj kopā ar smalkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 2).

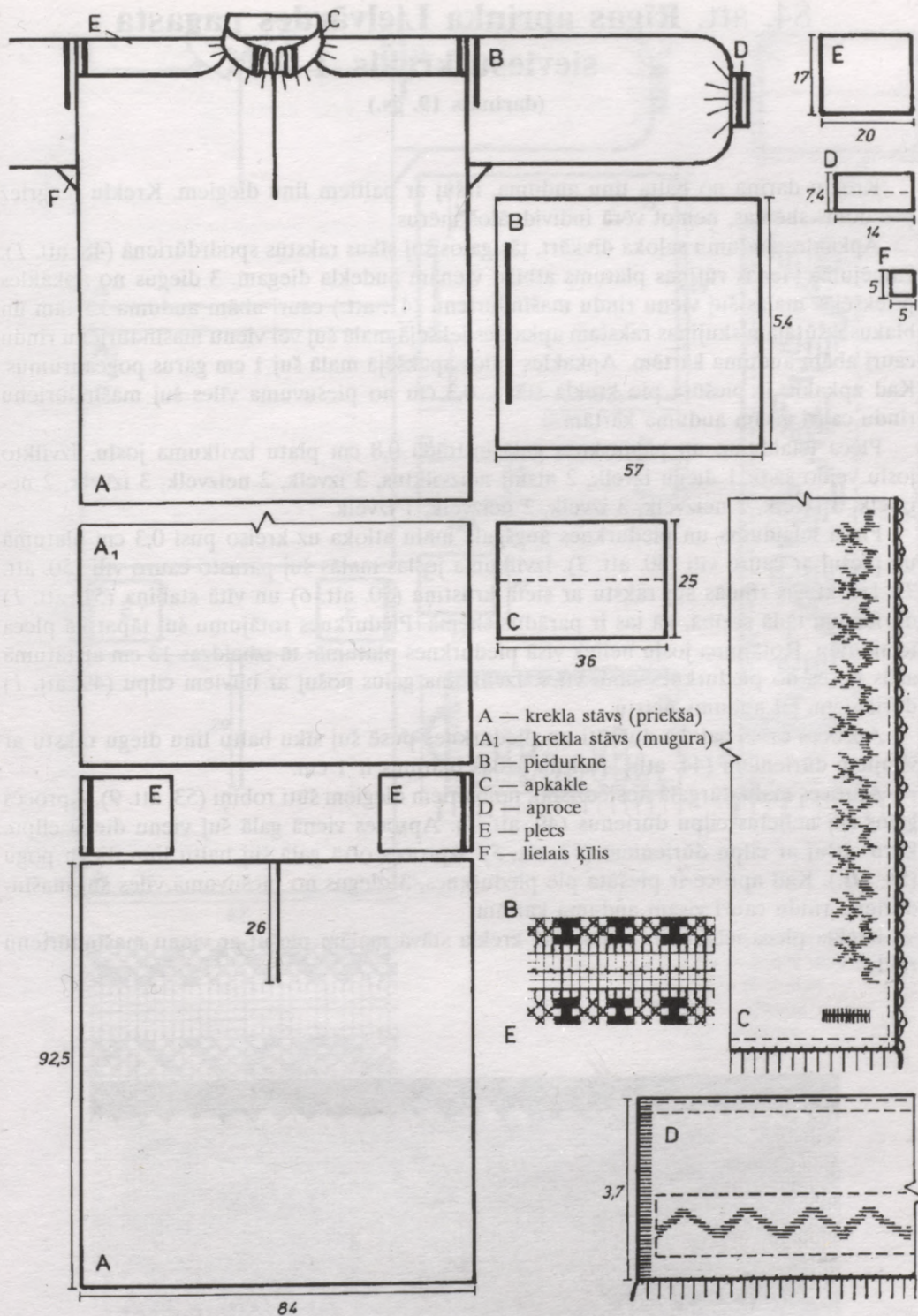
Aproces audumu saloka dubulti un piedurknes pusē šuj nelielu ličloču rakstu spodrdūrienā (48. att. 1) (sk. shēmu). 0,3 cm uz abām pusēm no izšūtā ličloča šuj 2 mašindūrienu rindas, 2 diegus no aproces locījuma malas šuj 2 mašindūrienu rindas 0,3 cm atstatu vienu no otras cauri abām auduma kārtām. Aproču galus nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Aproces vienā galā šuj vienu diegu cilpu, kuru apšuj ar cilpu dūrieniem (53. att. 5), bet otrā galā baltu lina diegu pogu (54. att.).

Krekla pleca ielaiduma malas pie krekla stāva malām piešuj ar mašindūrienu rindu.

Pleca rotājums

Aproce

84. att. Rīgas apriņķa Lielvārdes pagasta sieviešu kreklis. I

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu saloka divkārt, tās galos šuj sīkus rakstus spodrdūrienā (48. att. 1). Zīmējumā vienas rūtiņas platums atbilst vienam audekla diegam. 3 diegus no apkakles priekšējās malas šuj vienu rindu mašindūrienu (41. att.) cauri abām auduma kārtām un blakus izšūtajam skujiņas rakstam apkakles iekšējā malā šuj vēl vienu mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Apkakles galos apakšējā malā šuj 1 cm garus pogcaurumus. Kad apkakle ir piešūta pie krekla stāva, 0,3 cm no piešuvuma vīles šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

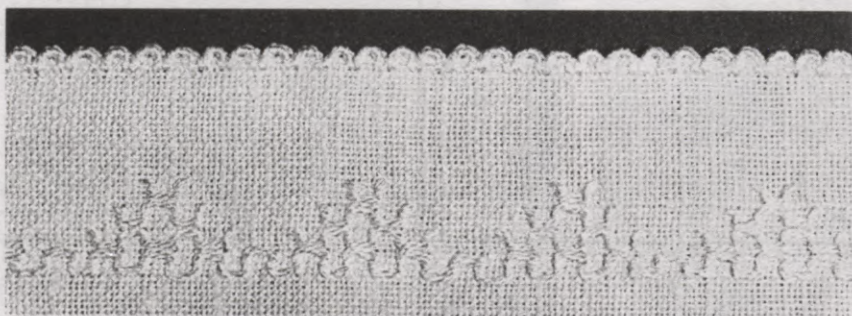
Pleca ielaiduma un piedurknes galā iestrādā 0,8 cm platu izvilsuma joslu. Izvilsumu joslu veido šādi: 1 diegu izvelk, 2 atstāj neizvilktus, 3 izvelk, 2 neizvelk, 3 izvelk, 2 neizvelk, 3 izvelk, 2 neizvelk, 3 izvelk, 2 neizvelk, 1 izvelk.

Pleca ielaiduma un piedurknes augšgalā malu atloka uz kreiso pusi 0,3 cm platumā un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3). Izvilsuma joslas malās šuj parasto cauro vīli (50. att. 3). Izvilktajās rindās šuj rakstu ar sietā krustiņa (50. att. 6) un vītā stabiņa (51. att. 1) dūrieniem tādā secībā, kā tas ir parādīts shēmā. Piedurknes rotājumu šuj tāpat kā pleca ielaidumu. Rotājuma joslu neliek visā piedurknes platumā: tā izbeidzas 13 cm atstatumā abās pusēs no piedurknes sānu vīles. Izvilsuma galus nošuj ar blīviem cilpu (49. att. 1) dūrieniem, lai audums neirtu.

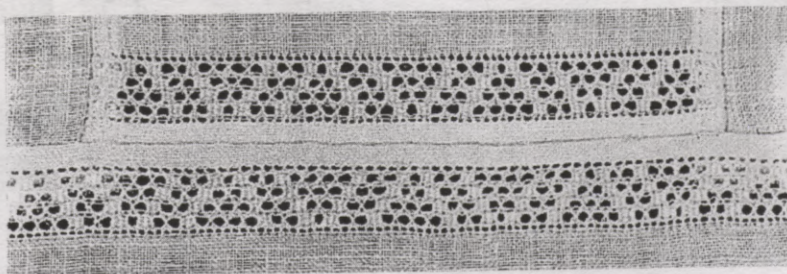
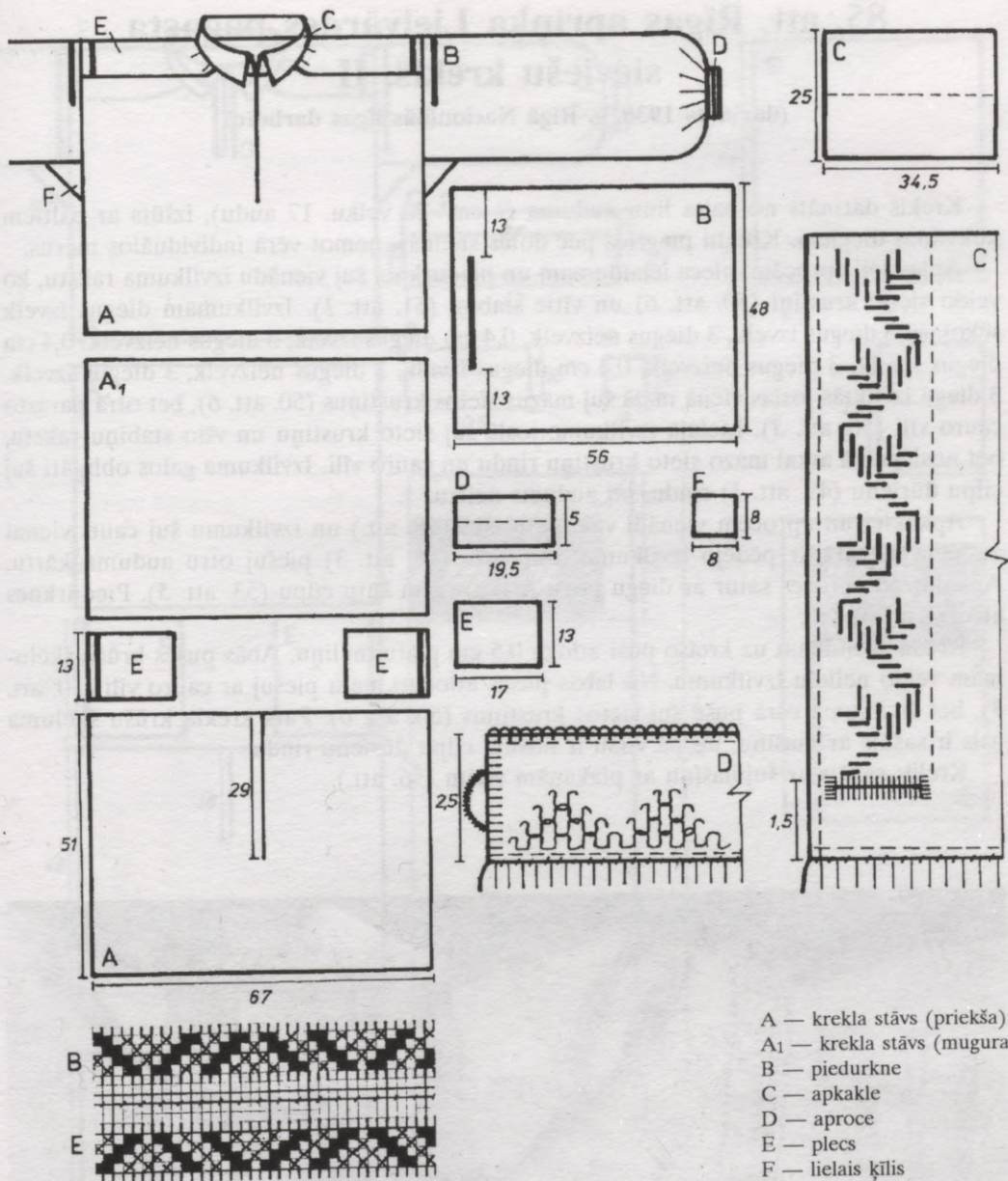
Aproces drēbi saloka dubulti un piedurknes pusē šuj sīku baltu lina diegu rakstu ar vītajiem dūrieniem (44. att.). Raksta joslas platums ir 1 cm.

Aproces malu dūrgalā noslēdz sīki, no baltiem diegiem šūti robiņi (53. att. 9). Aproces galos šuj nelielus cilpu dūrienus (49. att. 1). Aproces vienā galā šuj vienu diegu cilpu, kuru apšuj ar cilpu dūrieniem (53. att. 5). Aproces otrā galā šuj baltu lina diegu pogu (54. att.). Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, 3 diegus no piešuvuma vīles šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Krekla pleca ielaiduma malas pie krekla stāva malām piešuj ar vienu mašindūrienu rindu.

Aproce

Pleca rotājums

85. att. Rīgas apriņķa Lielvārdes pagasta sieviešu kreklis. II

(darināts 1930. g. Rīgā Nacionālās līgas darbnīcā)

Krekls darināts no balta lina auduma (1 cm² 20 velku, 17 audu), izšūts ar baltiem kokvilnas diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkaklei, aprocēm, pleca ielaidumam un piedurknei šuj vienādu izvilkuma rakstu, ko veido sietie krustiņi (50. att. 6) un vītie stabiņi (51. att. 1). Izvilkumam diegus izvelk sekojoši: 3 diegus izvelk, 3 diegus neizvelk, 0,4 cm diegus izvelk, 3 diegus neizvelk, 0,4 cm diegus izvelk, 3 diegus neizvelk, 0,4 cm diegus izvelk, 3 diegus neizvelk, 3 diegus izvelk. 3 diegu izvilktais joslas vienā malā šuj mazus sietos krustiņus (50. att. 6), bet otrā parasto cauro vīli (50. att. 3). Lielajā izvilkuma joslā šuj sieto krustiņu un vīto stabiņu rakstu, bet noslēgumā atkal mazo sieto krustiņu rindu un cauro vīli. Izvilkuma galos obligāti šuj cilpu dūrienu (49. att. 1) rindu, lai audums neirtu.

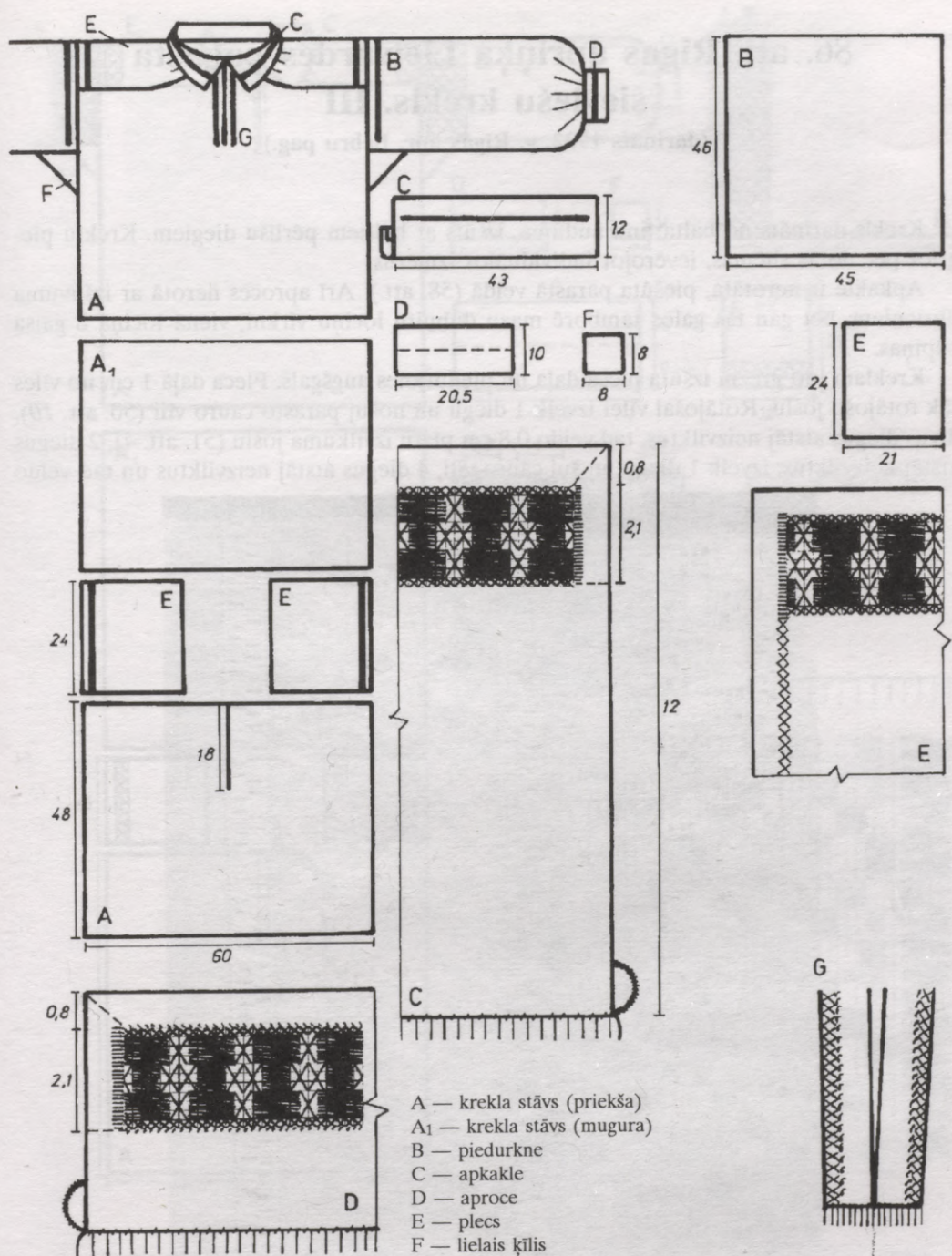
Apkaklei un aprocēm vienādi veido stūrīšus (60. att.) un izvilkumu šuj cauri vienai auduma kārtai. Ar pēdējo izvilkuma cauro vīli (50. att. 3) piešuj otru auduma kārtu. Apkakli un aproces satur ar diegu pogu (54. att.) un šūtu cilpu (53. att. 5). Piedurknes aizdare iet pa vīli.

Krūšu šķēlumam uz kreiso pusi atloka 0,5 cm platu maliņu. Abās pusēs krūšu šķēlumam veido nelielu izvilkumu. No labās puses atlocīto malu piešuj ar cauro vīli (50. att. 3), bet izvilkuma otrā pusē šuj sietos krustiņus (50. att. 6). Pats krekla krūšu šķēluma gals ir sašūts ar mašīnu, un pa virsu ir nošūta cilpu dūrienu rinda.

Krekls sašūts ar šujmašīnu ar plakanām vīlēm (56. att.).

Apkakle

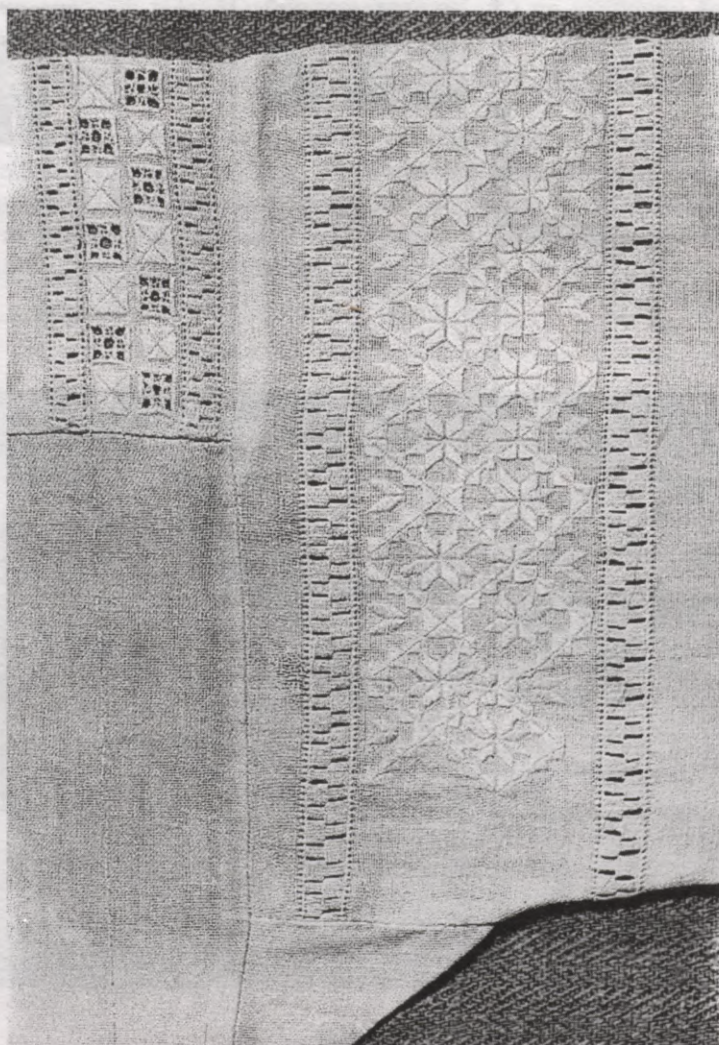
86. att. Rīgas apriņķa Lielvārdes pagasta sieviešu kreklis. III

(darināts 1932. g. Rīgas apr. Bebru pag.)

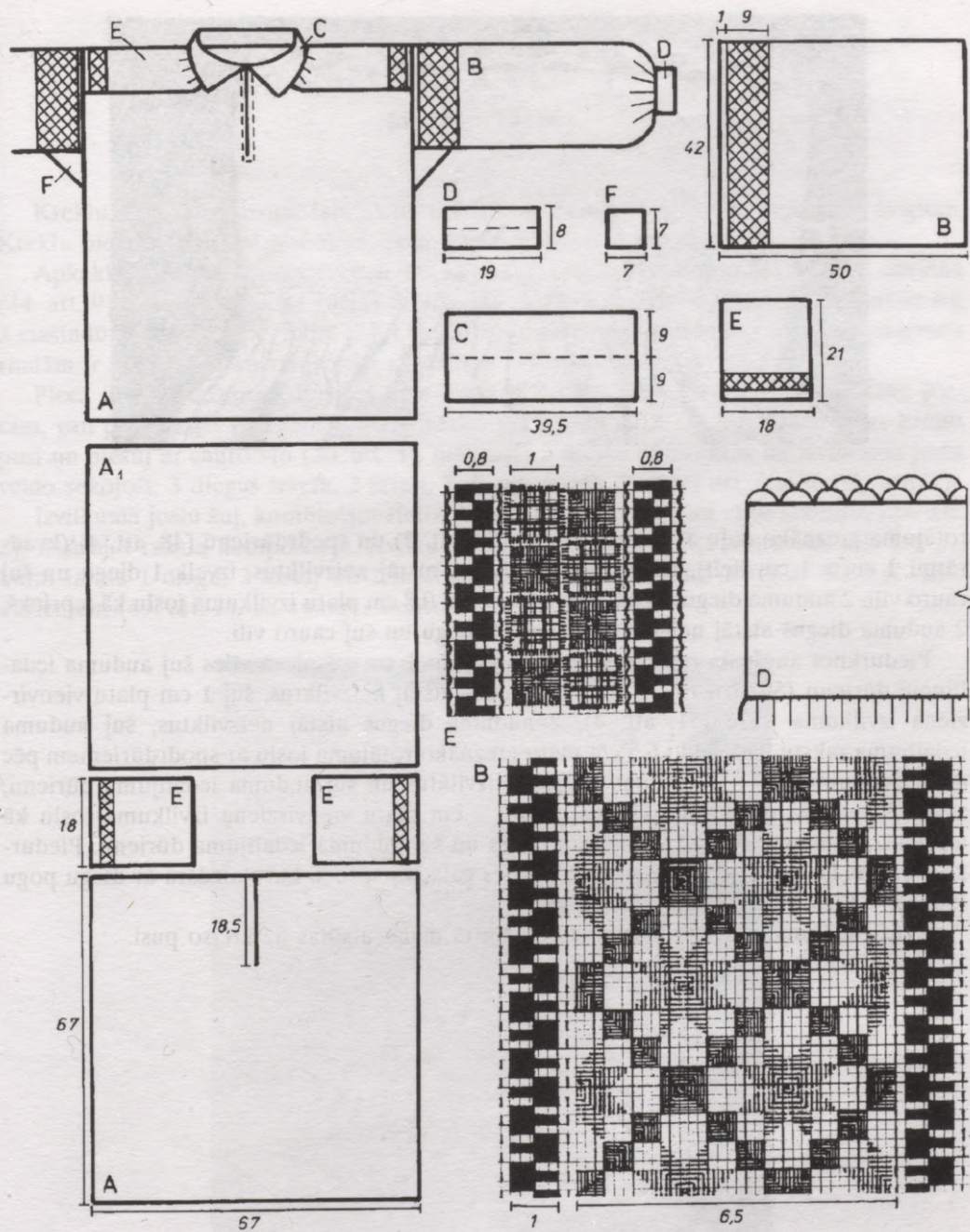
Krekls darināts no balta linu auduma, izšūts ar baltiem pērlīšu diegiem. Kreklu piegriez pēc dotās shēmas, ievērojot individuālos izmērus.

Apkake ir nerotāta, piešūta parastā veidā (58. att.). Arī aproces nerotā ar izšuvuma dūrieniem, bet gan tās galos tamborē mazu dubultu lociņu virkni, vienā lociņā 8 gaisa cilpiņas.

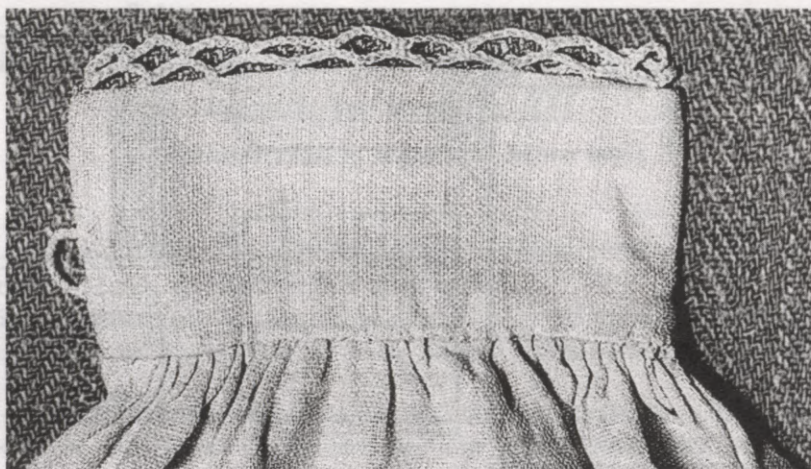
Kreklam ļoti grezni izšūta pleca daļa un piedurknes augšgals. Pleca daļā 1 cm no vīles sāk rotājošo joslu. Rotājošai vīlei izvelk 1 diegu un nošuj parasto cauro vīli (50. att. 10), divus diegus atstāj neizvilktus, tad veido 0,8 cm platu izvilkuma joslu (51. att. 4), 2 diegus atstāj neizvilktus, izvelk 1 diegu un šuj cauro vīli, 4 diegus atstāj neizvilktus un tad veido

Pleca rotājums

A — krekla stāvs (priekša), A₁ — krekla stāvs (mugura), B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce,
E — plecs, F — lielais ķīlis

Aproce

rotājuma greznāko daļu ar griezto rakstu (52. att. 2) un spodrdūrienu (48. att. 4) (kvadrātiņi 1 cm x 1 cm lieli), tad 4 auduma diegus atstāj neizvilktus, izvelk 1 diegu un šuj cauro vīli, 2 auduma diegus atstāj neizvilktus, šuj 0,8 cm platu izvilkuma joslu kā iepriekš, 2 auduma diegus atstāj neizvilktus, izvelk 1 diegu un šuj cauro vīli.

Piedurknes augšgala rotājumu veido sekojoši: 1 cm no pleca vīles šuj auduma iedalījuma dūrienu (50. att. 12), 2 auduma diegus atstāj neizvilktus, šuj 1 cm platu vienvirziena izvilkuma joslu (51. att. 4), 2 auduma diegus atstāj neizvilktus, šuj auduma iedalījuma rakstu, tad veido 6,5 cm platu greznāko rotājuma joslu ar spodrdūrieniem pēc dotā zīmējuma, atstāj 2 auduma diegus neizvilktus un šuj auduma iedalījuma dūrienu, atstāj 2 auduma diegus neizvilktus un šuj 1 cm platu vienvirziena izvilkuma joslu kā iepriekš, 2 auduma diegus atstāj neizvilktus un šuj auduma iedalījuma dūrienu. Piedurknes raksts iet no vīles līdz vīlei. Piedurknes galā šuj aproci, kuru aizdara ar diegu pogu (54. att.). Piedurknes aizdare iet pa vīli.

Krūšu šķēlumam iešūts lieks audums, un tā malas atšūtas uz kreiso pusi.

Krekls sašūts ar šujmašīnu.

87. att. Rīgas apriņķa Lielvārdes pagasta sieviešu kreklis. IV

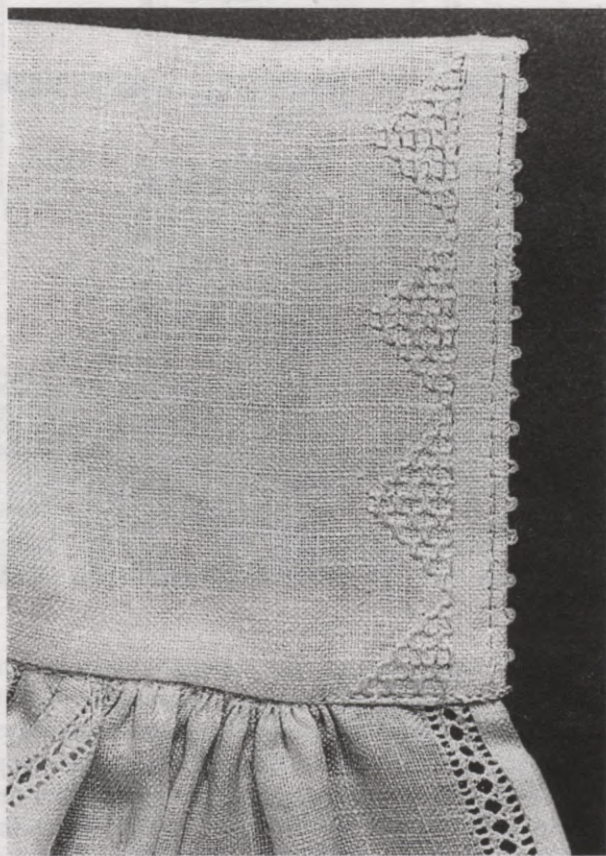
(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta, labi skaitāma linu auduma, izšuj ar baltiem linu diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

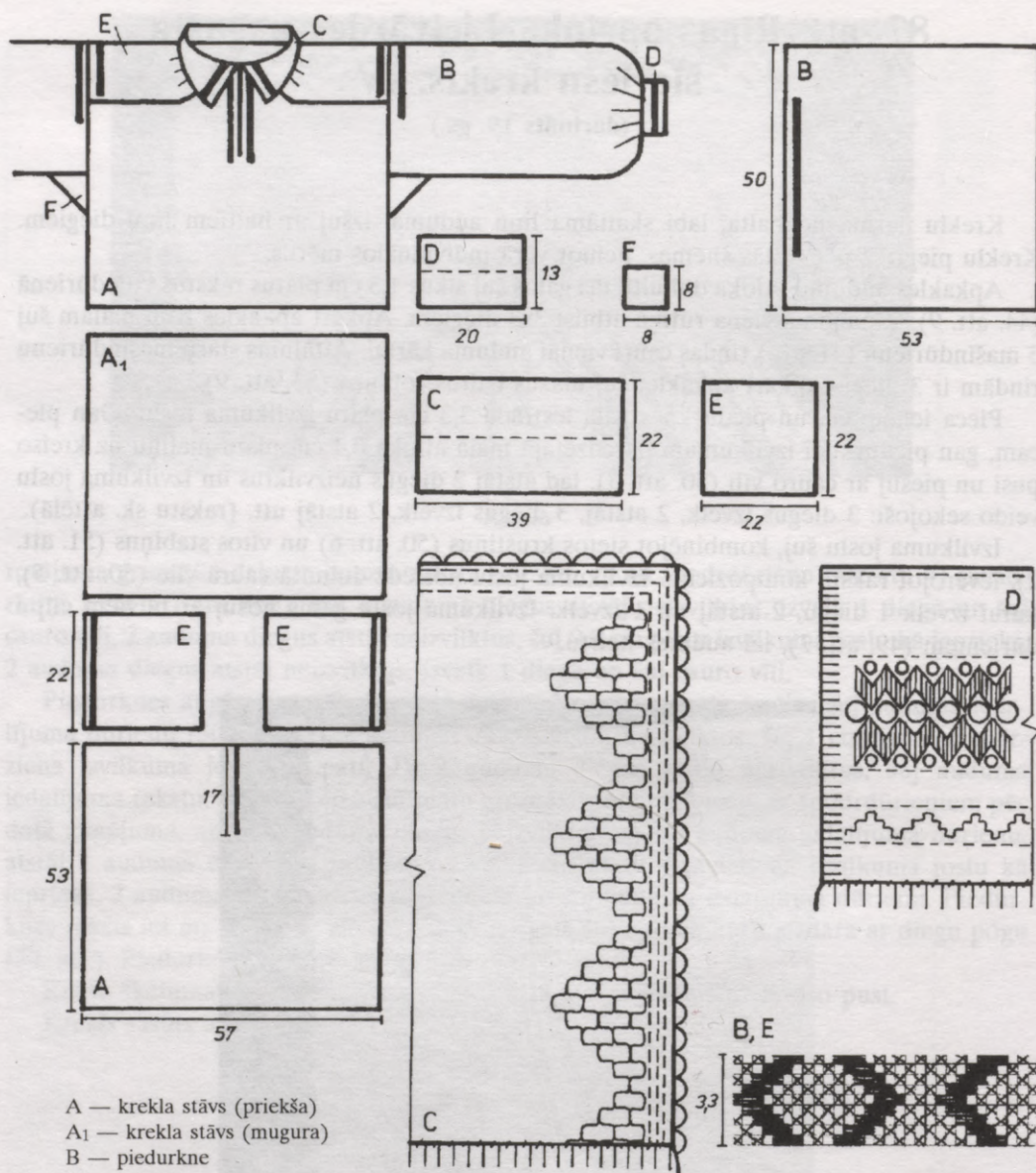
Apkakles audumu saloka dubulti, tās galos šuj sīkus 1,3 cm platus rakstus vītā dūrienā (44. att. 9). Zīmējumā viena rūtiņa atbilst 3x3 diegiem. Apkārt apkakles trim malām šuj 3 mašindūrienu (41. att.) rindas cauri vienai auduma kārtai. Attālums starp mašindūrienu rindām ir 3 diegi. Apkārt apkaklei šuj mazus baltus robiņus (53. att. 9).

Pleca ielaiduma un piedurknes galā iestrādā 3,3 cm platu izvilkuma joslu. Gan plecam, gan piedurknei izvilkumam paredzētajā malā atloka 0,4 cm platu maliņu uz kreiso pusi un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3), tad atstāj 2 diegus neizvilktus un izvilkuma joslu veido sekojoši: 3 diegus izvelk, 2 atstāj, 3 diegus izvelk, 2 atstāj utt. (rakstu sk. attēlā).

Izvilkuma joslu šuj, kombinējot sietos krustiņus (50. att. 6) un vītos stabiņus (51. att. 2), ievērojot raksta kompozīciju. Izvilkuma joslu noslēdz dubultā caurā vīle (50. att. 5), kurai izvelk 1 diegu, 2 atstāj un 1 izvelk. Izvilkuma joslu galus nošuj ar blīviem cilpu dūrieniem (49. att. 1), lai audums neirtu.

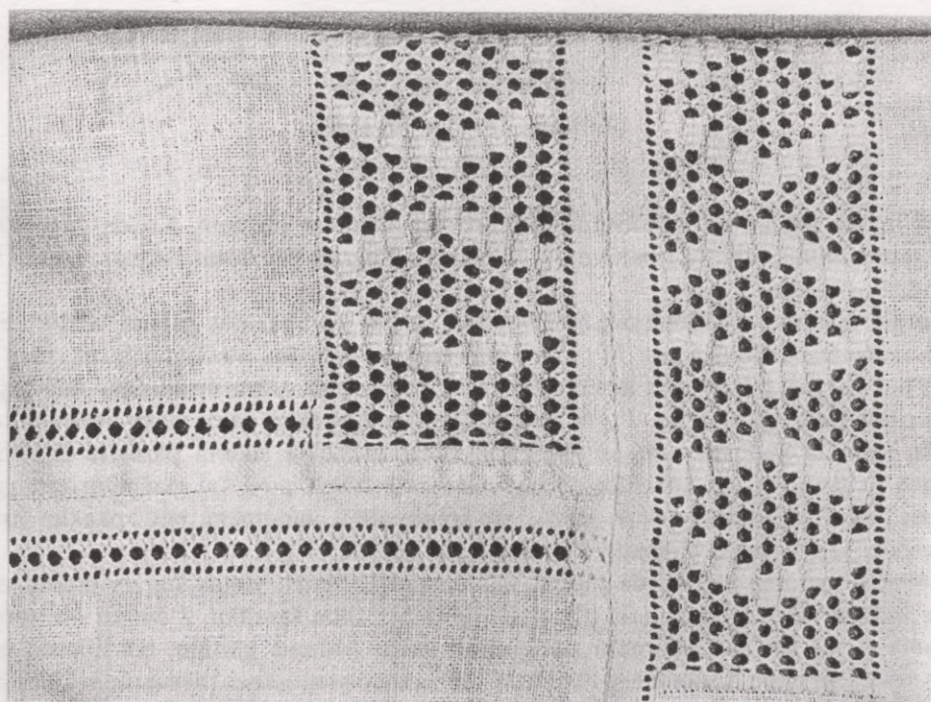

Apkakle

- A — krekla stāvs (priekša)
A₁ — krekla stāvs (mugura)
B — piedurkne
C — apkakle
D — aproce
E — plecs
F — lielais ķīlis

Šim Lielvārdes kreklam raksturīga grezna krūšu šķēluma un plecu daļas savienojuma vietas apdare. 0,4 cm platu auduma malu atloka uz kreiso pusi un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3), tad šuj dubulto cauro vīli (50. att. 5), sieto krustiņu (50. att. 6) virkni, tad atkal dubulto cauro vīli. Minētajai cauro vīļu kombinācijai diegus izvelk šādi: 2 diegus izvelk, 2 atstāj, 5 diegus izvelk (0,5 cm), 2 atstāj, 2 izvelk.

Pleca rotājums

Aproce

Aproces audumu saloka dubulti un pašā aproces vidū šuj 3 cm platu rotājošo joslu. Centrālais liklocis šūts pāri 4 diegiem spodrdūrienā (48. att. 1). Caurumiņi veidoti, viducī iegriežot pāris diegu (52. att. 1). Vītais dūriens (44. att. 13) šūts pāri 4 diegiem. 2 diegus uz abām pusēm no rotājošām joslām šuj mašindūrienu rindas pāri 4 diegiem. Aproces dūrgalā 3 diegus no locījuma malas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām, bet aproču galus nošuj ar blīviem cilpu dūrieniem (49. att. 1).

Krekla plecu daļu pie krekla stāva piešuj ar maziem, taisniem dūrieniem (57. att. 2).

88. att. Rīgas apriņķa Siguldas pagasta sieviešu kreklis

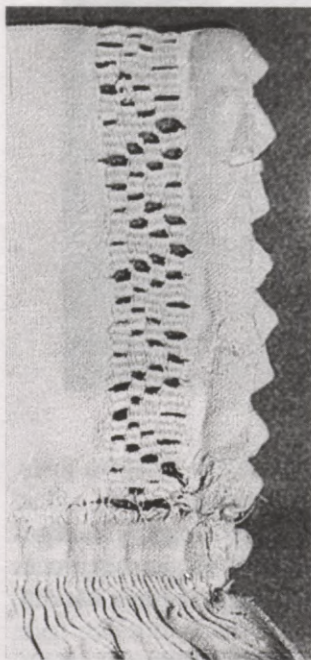
(darināts 1932. g. Siguldā)

Šis kreklis pieder pie tunikveida krekliem ar iešūtiem pleciem. Kreklis darināts no balta lina auduma, izšūts ar baltiem lina diegiem. Piegriez pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

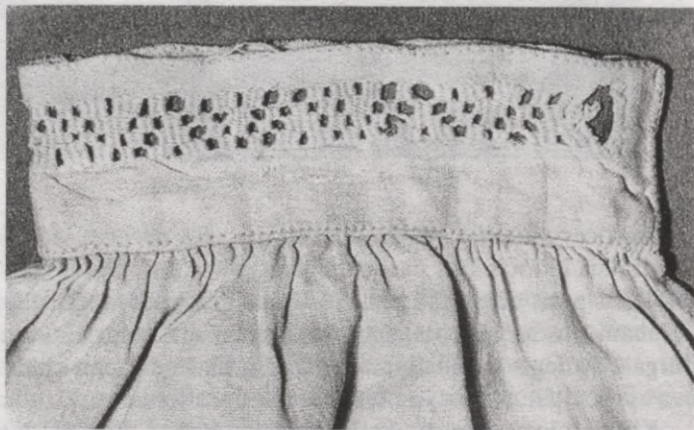
Krekla apkakles audumu saloka uz pusēm. 1 cm no apkakles galiem veido 1,5 cm platu izvilkuma joslu (51. att. 1) cauri abām auduma kārtām, atstājot 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilkta, lai apkakli varētu glīti piešūt pie krekla stāva. Izvilkuma galā šuj nelielus cilpu dūrienus (49. att. 1), lai audums neirtu. Apkakles galos starp abām auduma kārtām iestrādā auduma robiņus (59. att.), kurus piešuj ar sīkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1). 3 diegus no apkakles piešuvuma vietas labajā pusē šuj mašindūrienu rindu (41. att.) cauri apkakles virsējai kārtai un krekla stāva audumam, bet apkakles kreiso pusi piešuj ar smalkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

Aproces audumu saloka uz pusēm, 0,5 cm no locījuma vietas šuj izvilkumu cauri abām auduma kārtām tādā pašā rakstā kā apkaklei, tikai šaurāku. 2 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām, bet aproču galus nošuj ar sīkiem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Aproci pie piedurknes piešuj tāpat kā apkakli pie krekla stāva. Aproces aizdare iet pa piedurknes vīli. Aproci satur ar diegu pogu (54. att.) un šūtu cilpu (53. att. 5).

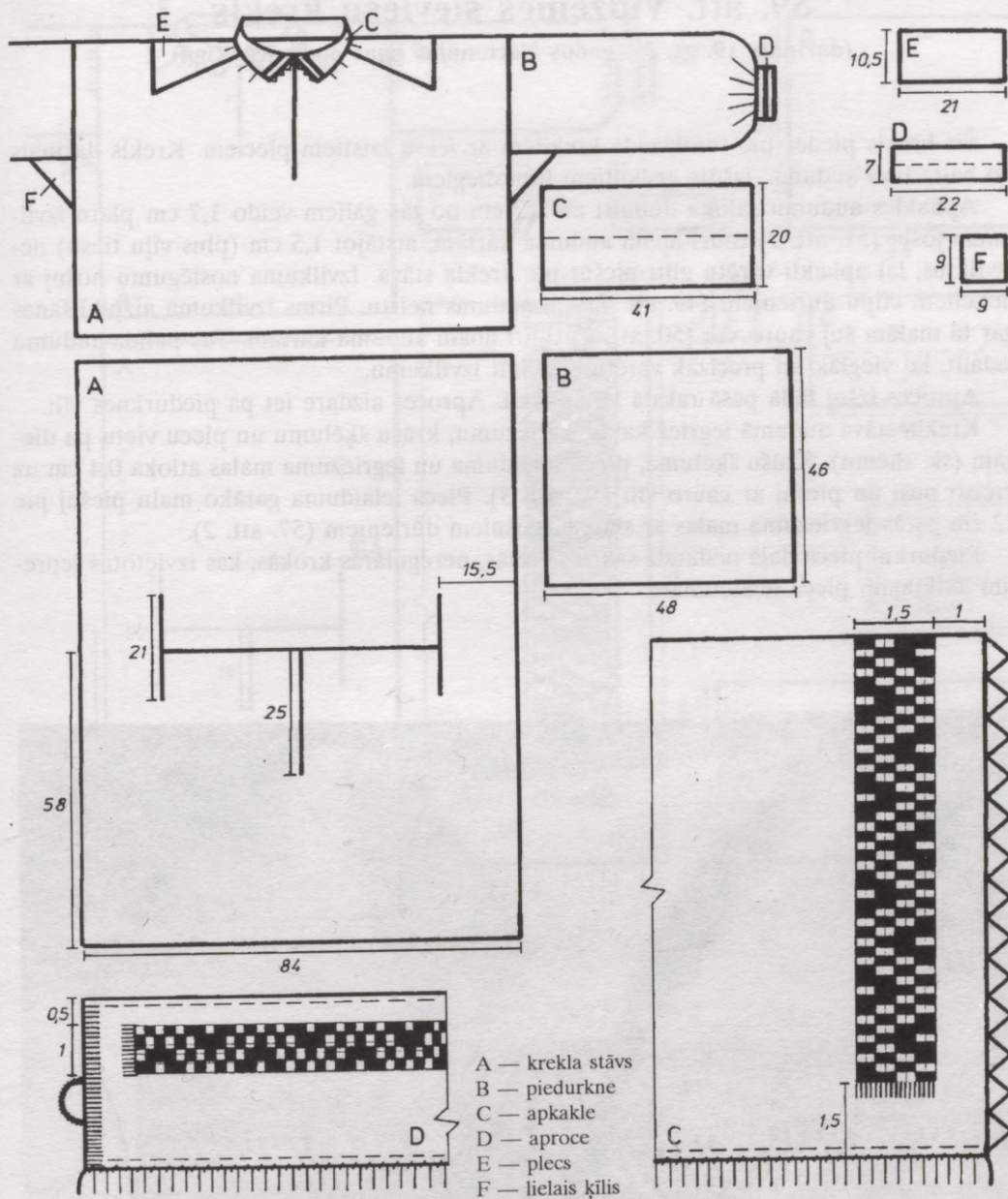
Krekla stāva audumā iegriez kakla iegriezumu, krūšu šķēlumu un plecu vietu pa diegam (sk. shēmu). Pleca ielaiduma un iegriezuma malas, kā arī krūšu šķēluma malas atloka 0,4 cm uz kreiso pusi un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3). Pleca ielaiduma garāko malu piešuj pie 21 cm garās iegriezuma malas ar sīkiem, taisniem dūrieniem (57. att. 2).

Apkake

Aproce

89. att. Vidzemes sieviešu krekls

(darināts 19. gs. 30. gados Nacionālās ligas darbnīcā Rīgā)

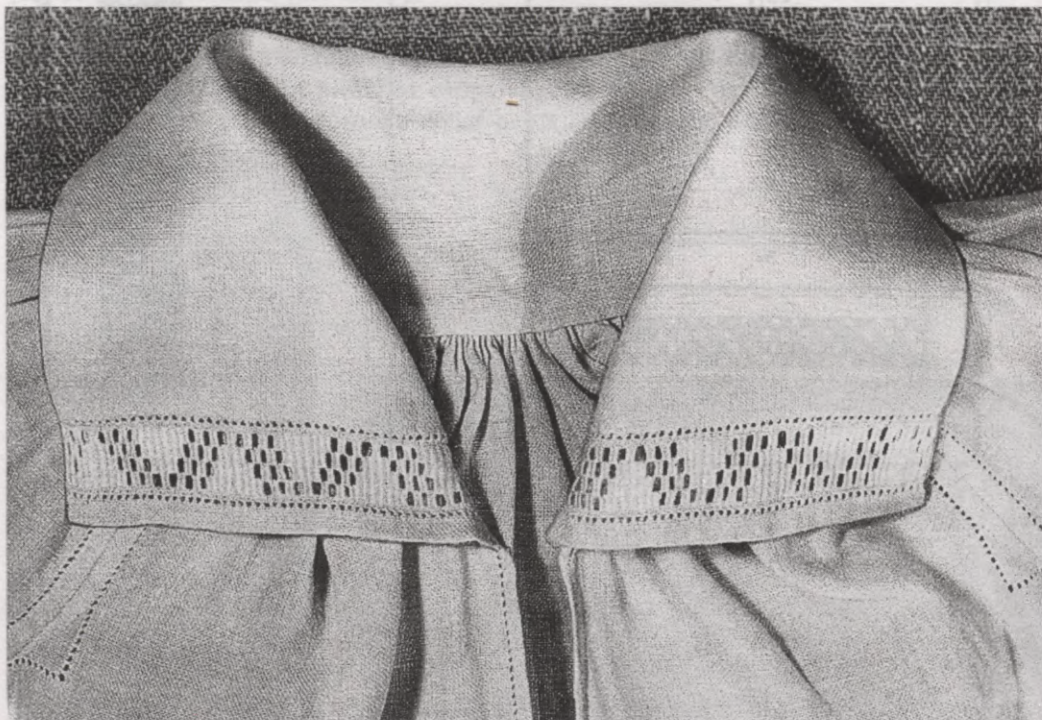
Šis krekls pieder pie tunikveida krekliem ar iekšā laistiem pleciem. Krekls darināts no balta lina auduma, izšūts ar baltiem lina diegiem.

Apkakles audumu saloka dubulti un 0,7 cm no tās galiem veido 1,7 cm platu izvilkuma joslu (51. att. 3) cauri abām auduma kārtām, atstājot 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilktus, lai apkakli varētu glīti piešūt pie krekla stāva. Izvilkuma noslēgumu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1), lai audums neirtu. Pirms izvilkuma aizpildīšanas gar tā malām šuj cauro vīli (50. att. 3) cauri abām auduma kārtām. Tas palīdz audumu iedalīt, lai vieglāk un precīzāk varētu aizpildīt izvilkumu.

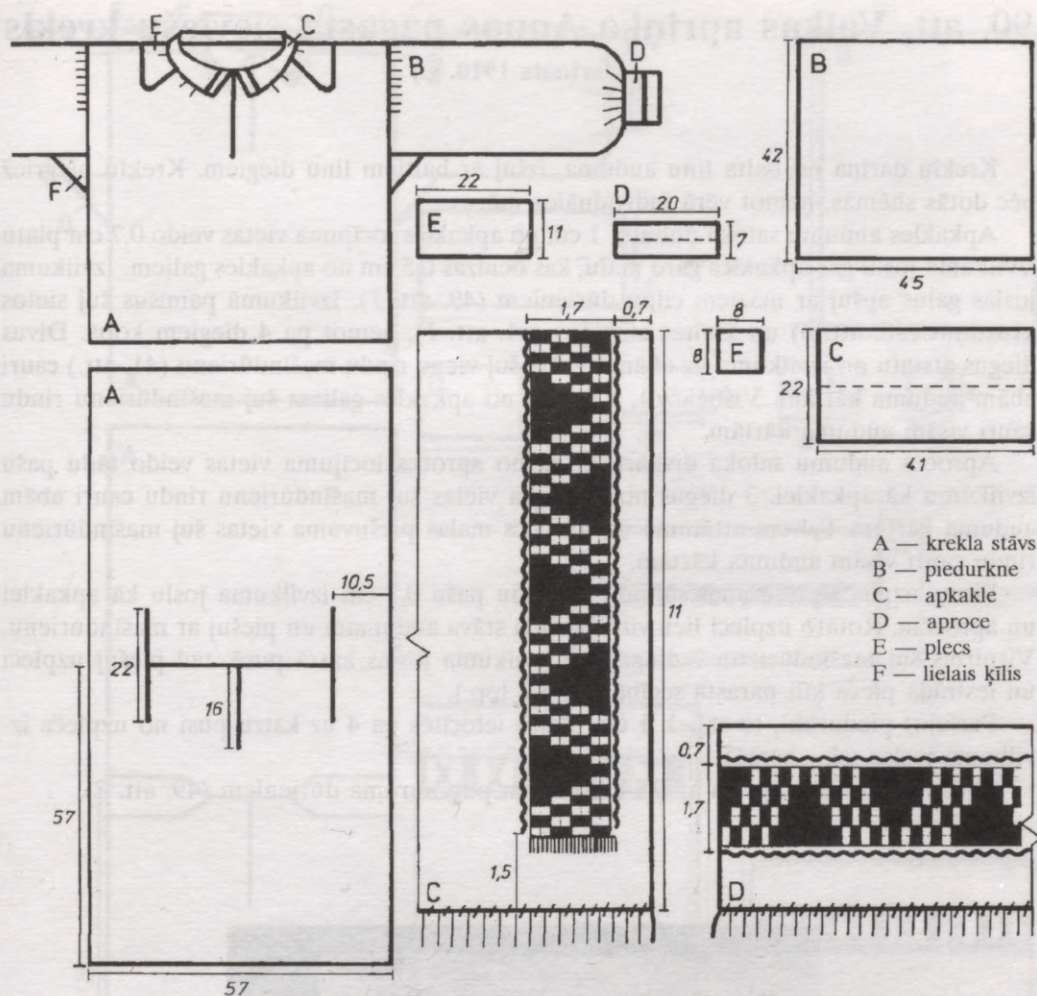
Aproces izšuj tādā pašā rakstā kā apkakli. Aproces aizdare iet pa piedurknes vīli.

Krekla stāva audumā iegriež kakla izgriezumu, krūšu šķēlumu un plecu vietu pa diegam (sk. shēmu). Krūšu šķēluma, plecu ielaiduma un iegriezuma malas atloka 0,4 cm uz kreiso pusi un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3). Pleca ielaiduma garāko malu piešuj pie 22 cm garās iegriezuma malas ar sīkiem, taisniem dūrieniem (57. att. 2).

Piedurkni pleca daļā nedaudz sakroko retās, neregulārās krokās, kas izvietotas iepretim ieliktajam pleca ielaidumam.

Apkakle

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — plecs
- F — lielais ķīlis

Aproce

90. att. Valkas apriņķa Annas pagasta sieviešu kreklis

(darināts 1910. g.)

Kreklu darina no balta lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu saloka dubulti. 1 cm no apkakles locījuma vietas veido 0,7 cm platu izvilkuma joslu gar apkakles garo malu, kas beidzas 0,5 cm no apkakles galiem. Izvilkuma joslas galus apšuj ar maziem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Izvilkumā pamīšus šuj sietos krustiņus (50. att. 6) un savītos stabiņus (51. att. 1), ņemot pa 4 diegiem kopā. Divus diegus atstatu no izvilkuma uz abām pusēm šuj vienu rindu mašindūrienu (41. att.) cauri abām auduma kārtām. Visbeidzot, 3 diegus no apkakles galiem šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Aproces audumu saloka divkārt. 1 cm no aproces locījuma vietas veido tādu pašu izvilkumu kā apkaklei. 3 diegus no locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. 0,4 cm attālumā no aproces malas piešuvuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

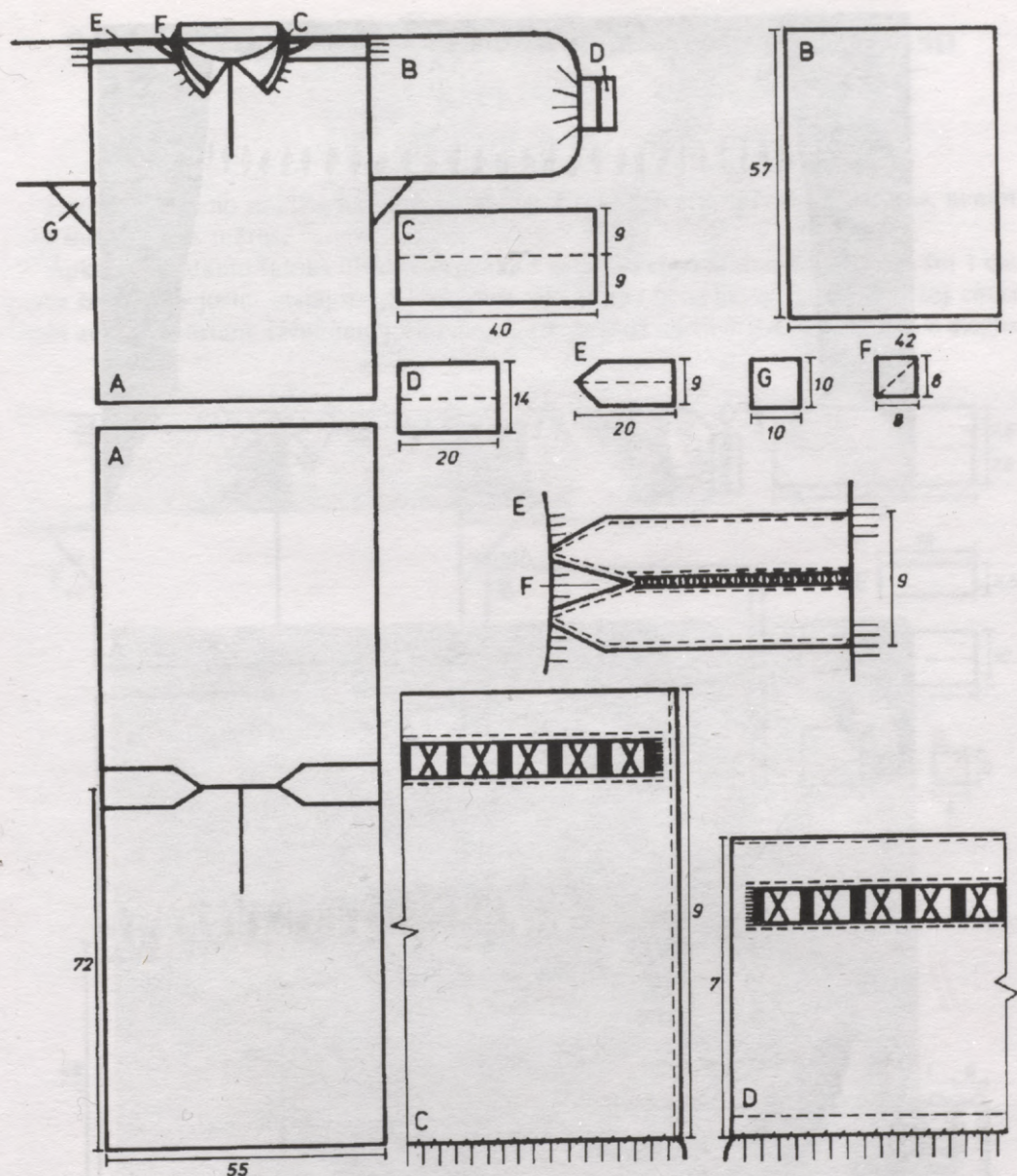
Pirms uzpleča piešūšanas tā vidū šuj tādu pašu 0,7 cm izvilkuma joslu kā apkaklei un aprocēm. Rotāto uzpleci liek virsū krekla stāva audumam un piešuj ar mašindūrienu. Vispirms šuj mašindūrienu 2 diegus no izvilkuma joslas katrā pusē, tad piešuj uzpleci un iestrādā pleca ķīli parastā secībā (sk. 13. lpp.).

Piešujot piedurkni, to saliek 1 cm platās ielocītēs pa 4 uz katru pusi no uzpleča izvilkuma joslas (sk. shēmā).

Krūšu izgriezums apšūts ar 0,3 cm gariem pogcauruma dūrieniem (49. att. 3).

Apkakse

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — uzplecis
- F — mazais ķīlis
- G — lielais ķīlis

Aproce

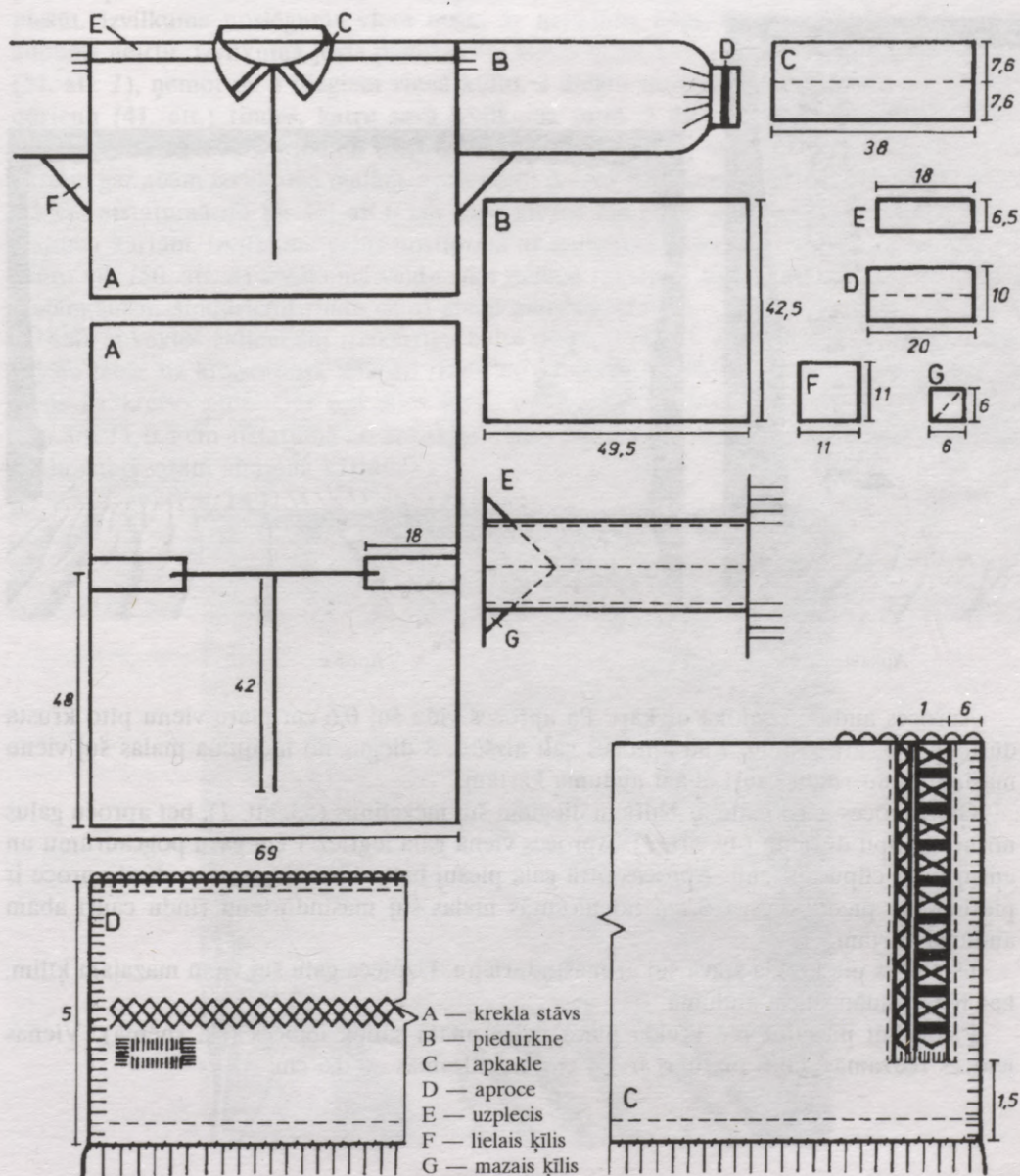
Uzplecis

91. att. Valkas apriņķa Bilskas pagasta sieviešu kreklis. I

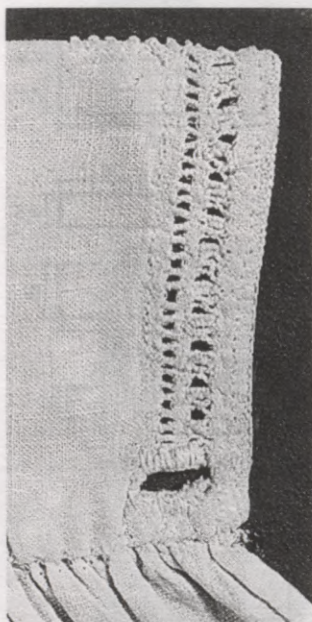
(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no smalka, balta linu auduma. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

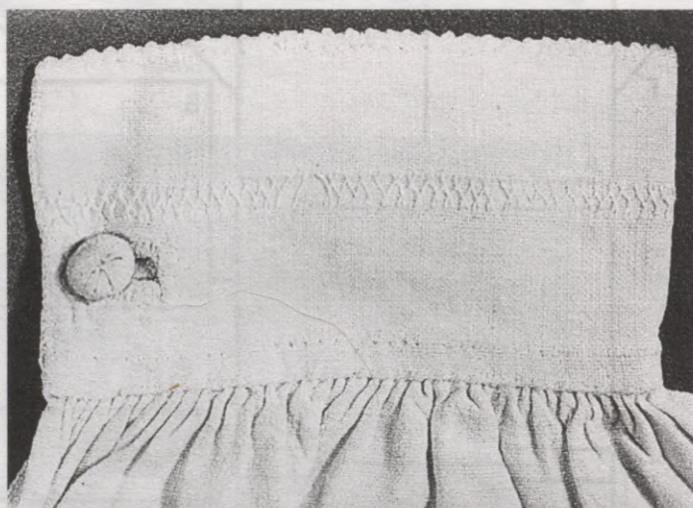
Apkakles audumu saloka divkārt. Apkakles galā, 0,6 cm atstatumā no malas, šuj 1 cm platu izviluma joslu, atstājot 1,5 cm (plus viļu tiesu) neizvilktus. Izvilumu šuj cauri abām auduma kārtām. Izviluma joslai diegus izvelk šādā kārtībā: 8 diegus izvelk, 6 diegus

neizvelk, 6 diegus izvelk. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar cilpu dūrieniem (49. att. 1), lai audums neirtu, tad tikai var šūt pārējos rotājošos dūrienus. Platākajā izvilkuma joslā pamīšus šuj sietos krustiņus (50. att. 6) un vītos stabiņus (51. att. 1) pa 4 diegiem vienā kūlītī. Otrā izvilkto diegu joslā šuj cauro vīli (50. att. 8). Kad izvilkums izšūts, tad 3 diegus atstatu no tā šuj mašindūrienu (41. att.) apkārt rotājumam cauri abām auduma kārtām. Gar apkakles priekšējo malu šuj nelielus cilpu dūrienus (49. att. 1), bet gar apkakles garo malu mazus robiņus (53. att. 9) nedaudz tālāk par izvilkuma joslu. 0,4 cm atstatumā no apkakles malas piešuvuma vietas šuj vienu mašindūrienu (41. att.) rindu cauri visām auduma kārtām.

Apkakle

Aproce

Aproces audumu saloka divkārt. Pa aproces vidu šuj 0,6 cm platu vienu pīto krusta dūrienu (45. att.) rindu. Kad aproces gali aizšūti, 3 diegus no locījuma malas šuj vienu mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām.

Gar aproces garo malu ar baltiem diegiem šuj mezgliņus (53. att. 1), bet aproču galus nošuj ar cilpu dūrienu (49. att. 1). Aproces vienā galā iegriež 1 cm garu pogcaurumu un apšuj to ar cilpu dūrienu. Aproces otrā galā piešuj baltu līnu diegu pogu. Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, 0,6 cm no piešūtās malas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām.

Uzplečus pie krekla stāva šuj ar mašindūrienu. Uzpleča galu šuj virsū mazajam ķīlim, kas ir iestrādāts stāva audumā.

Piedurkni piešujot pie krekla pleca daļas, malu saliek ielocēs (sk. shēmā). Vienas ieloces redzamās daļas platums ir 1,4 cm, neredzamās — 0,5 cm.

92. att. Valkas apriņķa Bilskas pagasta sieviešu kreklis. II

(darināts 19. gs.)

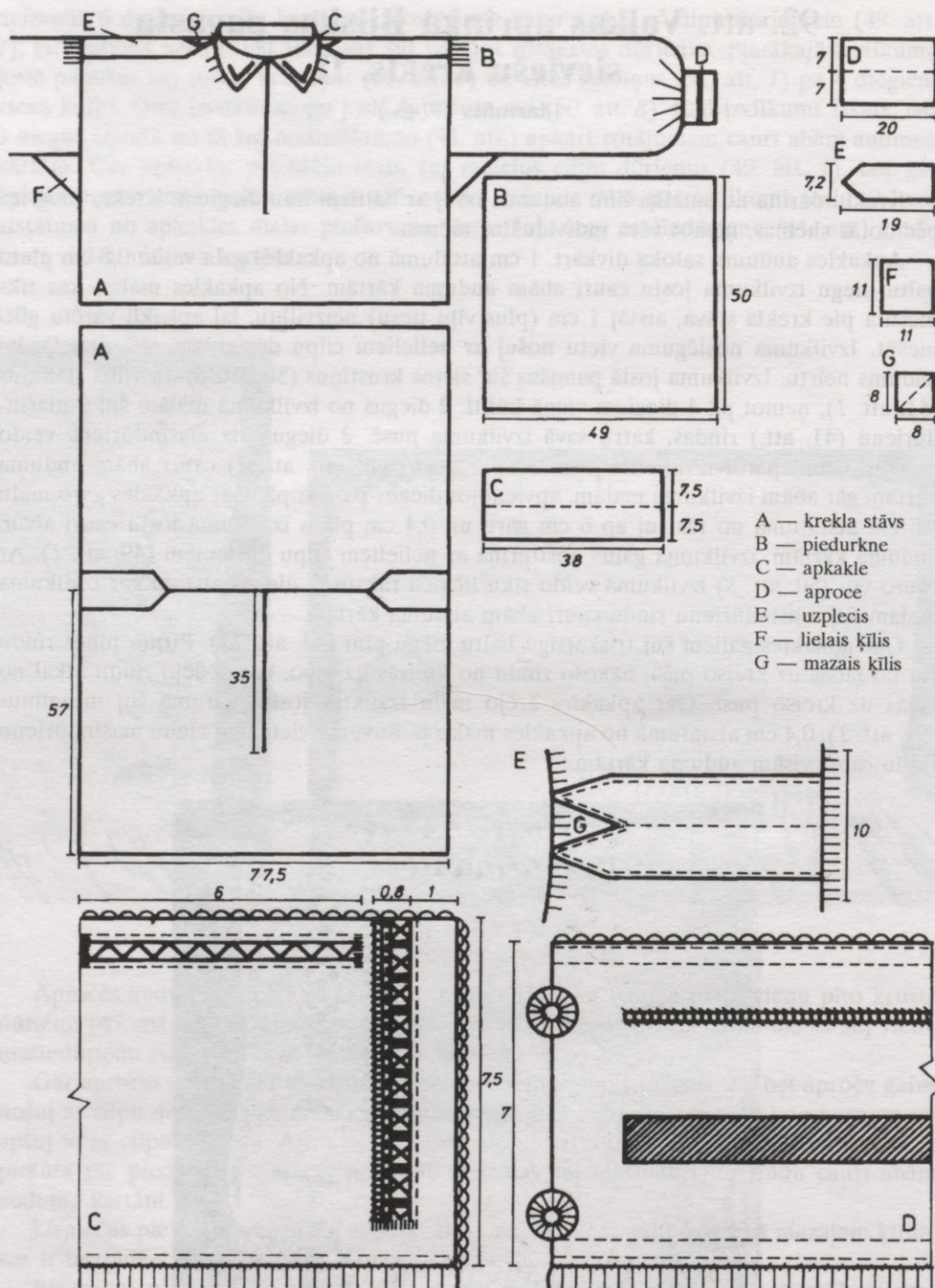
Kreklu darina no smalka lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu saloka divkārt. 1 cm attālumā no apkakles gala veido 0,8 cm platu baltu diegu izvilkuma joslu cauri abām auduma kārtām. No apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1 cm (plus vīļu tiesu) neizvilktu, lai apkakli varētu glīti piešūt. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1), lai audums neirtu. Izvilkuma joslā pamīšus šuj sietos krustiņus (50. att. 6) un vītos stabiņus (51. att. 1), ņemot pa 4 diegiem vienā kūlītī. 2 diegus no izvilkuma malām šuj 2 mašindūrienu (41. att.) rindas, katru savā izvilkuma pusē. 2 diegus aiz mašindūriena veido nelielu 3 mm platu izvilkuma joslu un šuj cauro vīli (50. att. 3) cauri abām auduma kārtām gar abām izvilkuma malām, apvienojot diegus pa 4 kopā. Gar apkakles garo malu 0,5 cm atstatumā no tās šuj ap 6 cm garu un 0,4 cm platu izvilkuma joslu cauri abām auduma kārtām, izvilkuma galus nostiprina ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Ar cauro vīli (50. att. 8) izvilkmā veido sīku līčloču rakstu. 2 diegus atstatu gar izvilkuma malām šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām.

Gar apkakles galiem šuj trīskārtīgu baltu diegu pīni (53. att. 11). Pirmo pīnes rindu šuj no labās uz kreiso pusi, nākošo rindu no kreisās uz labo, bet pēdējo rindu atkal no labās uz kreiso pusi. Gar apkakles ārējo malu izvilktās joslas garumā šuj mezgliņus (53. att. 1), 0,4 cm atstatumā no apkakles malas piešuvuma vietas šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Apkakle

Aproce

Aproces audumu saloka dubulti. 1,5 cm no aproces locījuma malas šuj 0,2 cm platu cauro vīli (50. att. 10), ņemot kopā pa 4 diegiem. 2 cm atstatumā no caurās vīles šuj 1 cm platu pīto krusta dūrienu (45. att.) joslu, sakārtojot tos trīs rindās. Šo rindu malās šuj vienu rindu ar kātu dūrieniem (42. att.). 3 diegus no aproces locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu un 0,4 cm no tās šuj otru mašindūrienu rindu, abas rindas šuj cauri abām auduma kārtām. Gar aproces ārējo malu šuj tādus pašus mezgliņus kā apkaklei.

Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, 0,3 cm no vīles šuj vienu mašindūrienu rindu, 0,4 cm atstatumā no pirmās rindas šuj vēl vienu mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Aproces vienā galā piešuj 2 linu diegu pogas (54. att.), bet otrā galā ierīko divus 1 cm garus, ar cilpu dūrieniem (49. att. 1) apšūtus pogcaurumus.

Krekla krūšu šķēluma malas atloka 0,4 cm platumā uz kreiso pusi un piešuj ar slīpajiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu, iestrādā ķīli (1. uzpleču iestrādes variants). Piedurkni iepretim uzplecim sīki sakroko 5 cm uz katru pusi no uzpleča vidus; vienas krokas redzamās daļas platums ir 0,2 cm, tikpat plata (dziļa) ir arī krokas neredzamā daļa.

93. att. Valkas apriņķa Cirgaļu pagasta sieviešu kreklis

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no smalka lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

0,8 cm no apkakles gala šuj vīto dūrienu (44. att. 7) grupu, 0,5 cm atstatu šuj vīto dūrienu (44. att. 4) virkni. 0,5 cm no apkakles gala šuj mašindūrienu rindu (41. att.) cauri abām auduma kārtām, bet pa pašu apkakles malu šuj mazus cilpu dūrienus (49. att. 1).

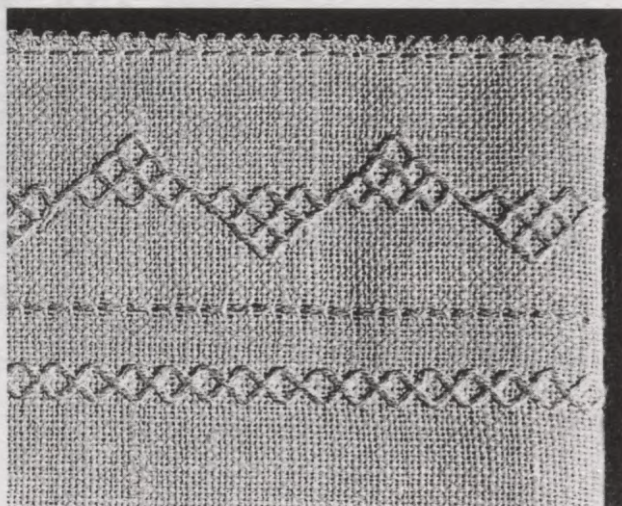
Aproces audumu saloka dubulti, pa locījuma vietu izvelk 2 diegus, šuj cauro vīli (50. att. 3) un pārloka aproci uz pusēm. 1 cm no locījuma vietas šuj vīto dūrienu kompozīciju (44. att. 8), vienā rūtiņā ņemot 3x3 diegus. 3,5 cm no locījuma vietas šuj virkni vīto dūrienu (44. att. 4). Vidū starp vīto dūrienu grupām šuj vienu rindu mašindūrienu cauri vienai auduma kārtai. 3 diegus no locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, 0,3 cm no vīles šuj vienu rindu mašindūrienu cauri visām auduma kārtām.

Krekla krūšu šķēlumam atloka 0,4 cm auduma maliņu uz kreiso pusi un atšuj ar nelieliem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

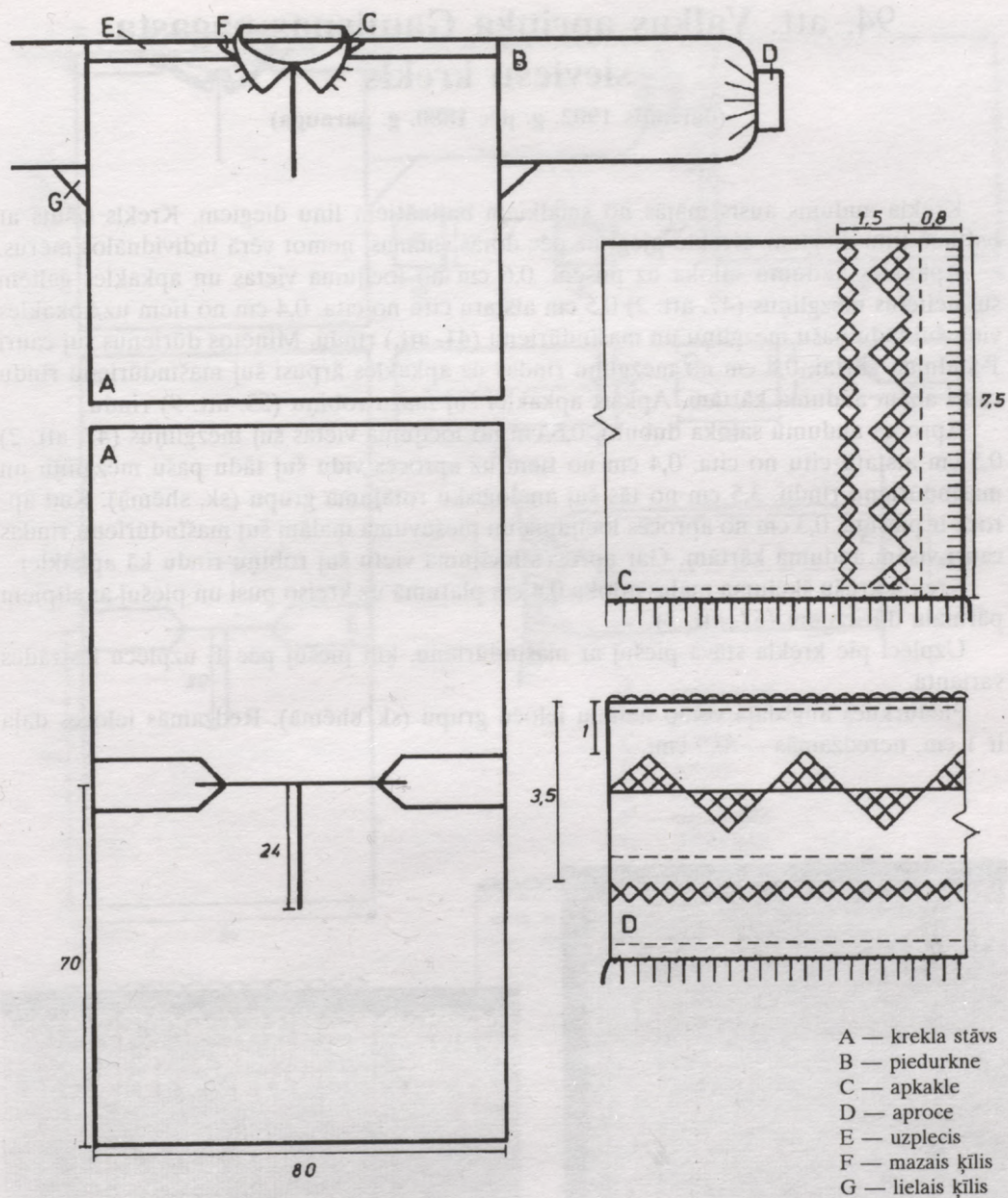
Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu, ķīli iešuj pēc 1. uzpleču iestrādes varianta.

Apkale

Aproce

94. att. Valkas apriņķa Gaujienas pagasta sieviešu kreklis

(darināts 1902. g. pēc 1880. g. parauga)

Krekla audums austs mājās no smalkiem balinātiem līnu diegiem. Krekls izšūts ar baltiem līnu diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

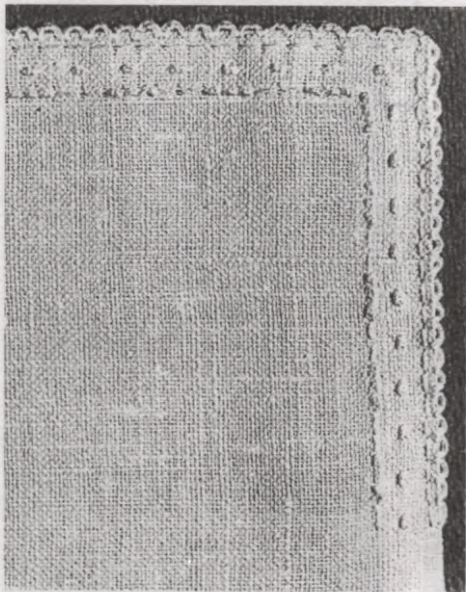
Apkakles audumu saloka uz pusēm. 0,6 cm no locījuma vietas un apkakles galiem šuj nelielus mezgliņus (47. att. 2) 0,5 cm atstatu citu no cita. 0,4 cm no tiem uz apkakles vidū šuj tādu pašu mezgliņu un mašindūrienu (41. att.) rindu. Minētos dūrienus šuj cauri 1 auduma kārtai. 0,4 cm no mezgliņu rindas uz apkakles ārpusi šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Apkārt apkaklei šuj mazu robiņu (53. att. 9) rindu.

Aproces audumu saloka dubulti. 0,6 cm no locījuma vietas šuj mezgliņus (47. att. 2) 0,5 cm atstatu citu no cita. 0,4 cm no tiem uz aproces vidū šuj tādu pašu mezgliņu un mašindūrienu rindu. 3,5 cm no tās šuj analogisku rotājuma grupu (sk. shēmā). Kad aproce ir piešūta, 0,3 cm no aproces locījuma un piešuvuma malām šuj mašindūrienu rindas cauri visām auduma kārtām. Gar aproces locījuma vietu šuj robiņu rindu kā apkaklei.

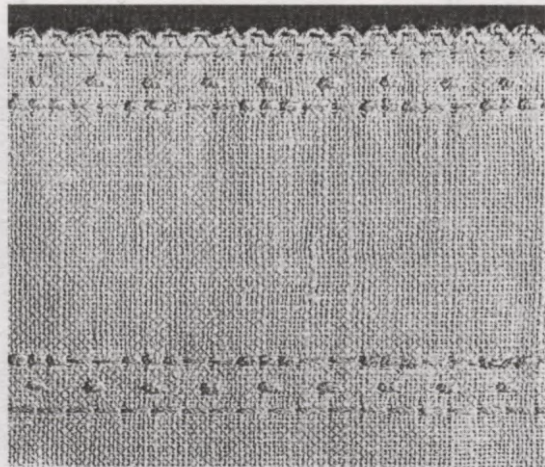
Krekla krūšu šķēluma malas atloka 0,4 cm platumā uz kreiso pusi un piešuj ar slīpiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu, ķīli piešuj pēc 1. uzpleču iestrādes varianta.

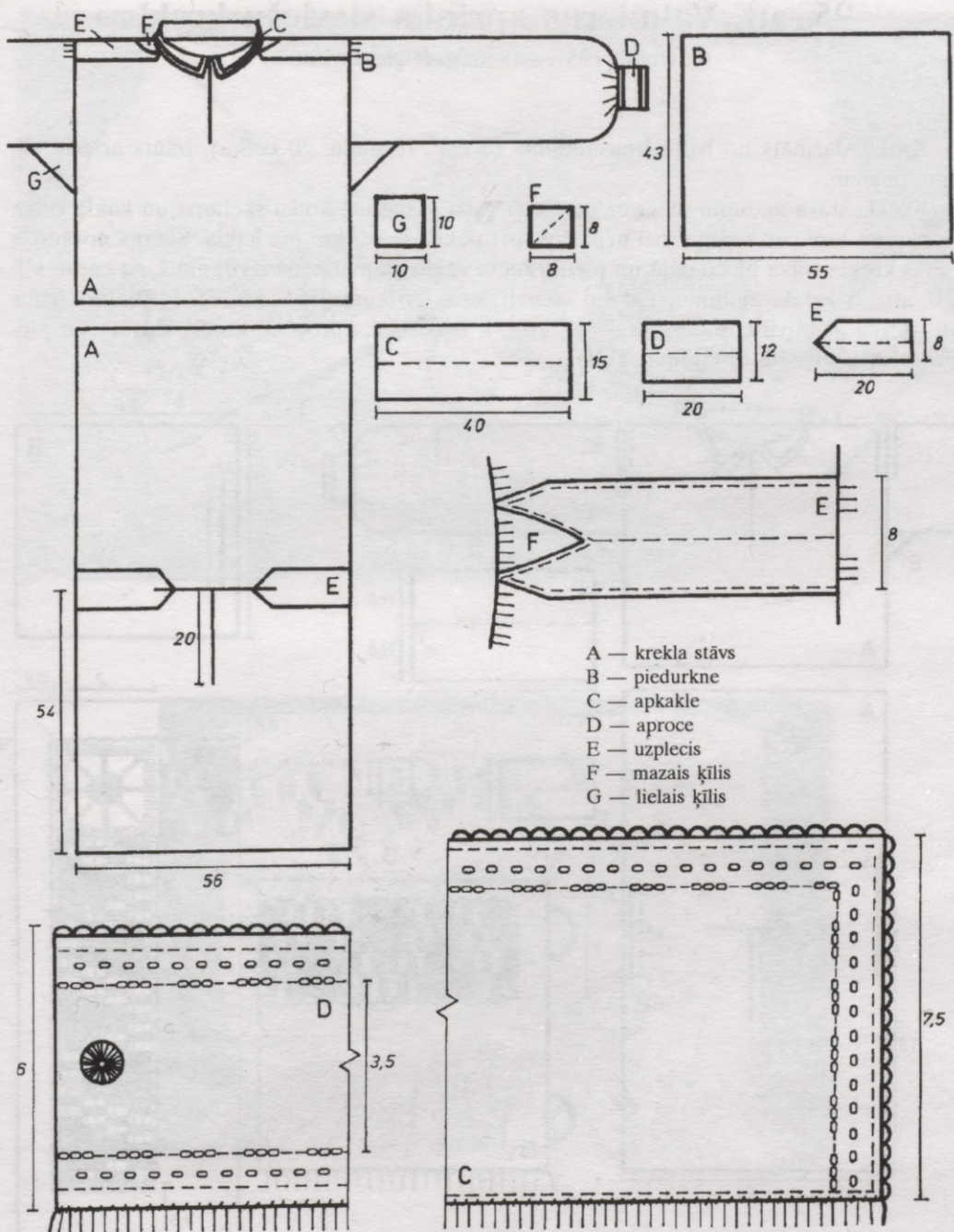
Piedurknes augšdaļā veido nelielu ieloču grupu (sk. shēmā). Redzamās ieloces daļa ir 1 cm, neredzamās — 0,5 cm.

Apkakle

Aproce

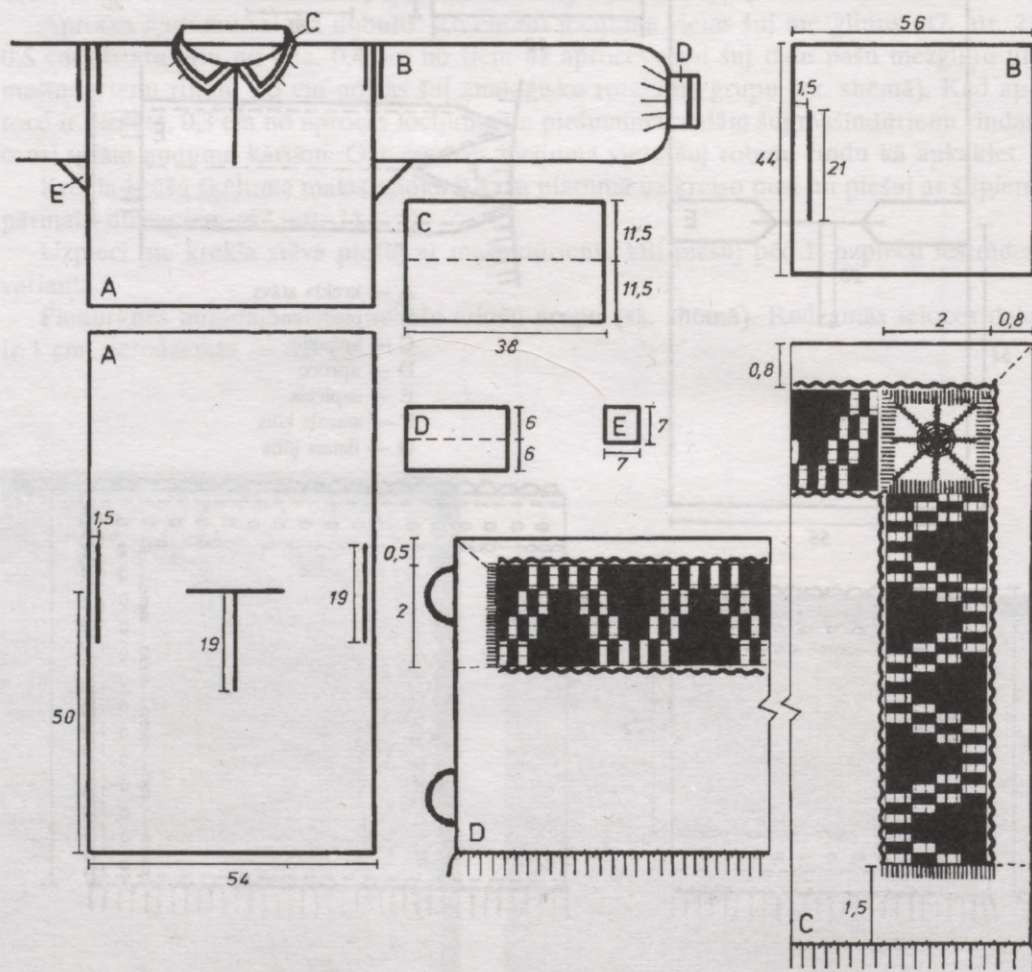

95. att. Valmieras apriņķa sieviešu kreklis

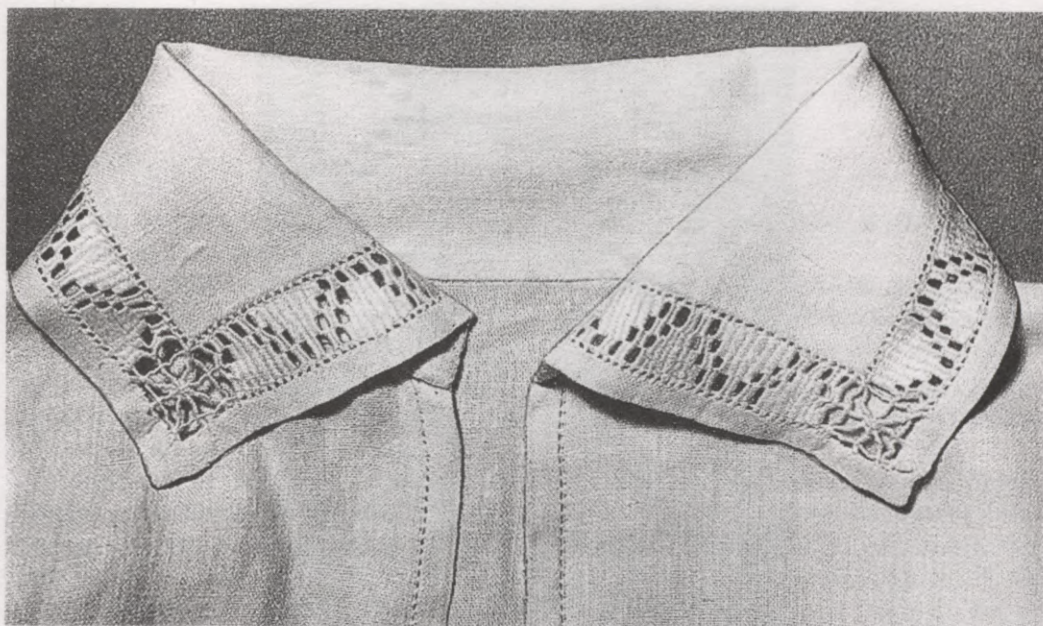
(darināts 1937.—1938. g. Rīgā, darbnīcā)

Krekls darināts no balta lina auduma (1 cm^2 16 audu, 20 velku), izšūts ar baltiem lina diegiem.

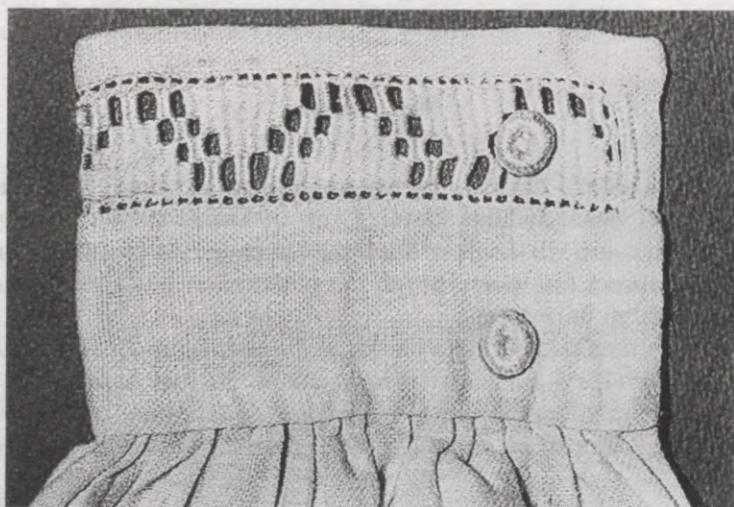
Krekla stāva audumu piegriež no viena gabala. Iegriež krūšu šķeluma un kakla riņķa vietu. Šim kreklam nešuj virsū uzplečus, pat neliel mazs ķīli pie kakla. Shēmā norādītās vietās krekla stāva plecu daļā un piedurknēm veido vienvirziena izvilkumu. Ar cauro vīli (50. att. 3) iedala audumu, tad šuj vienvirziena izvilkumu (51. att. 6). Izvilkuma galus nostiprina ar blīvu cilpu dūrienu (49. att. 1). Apkaklei, aprocēm, krekla stāvam un piedurknēm ir vienāds rotājuma raksts.

A — krekla stāvs, B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce, E — lielais ķīlis

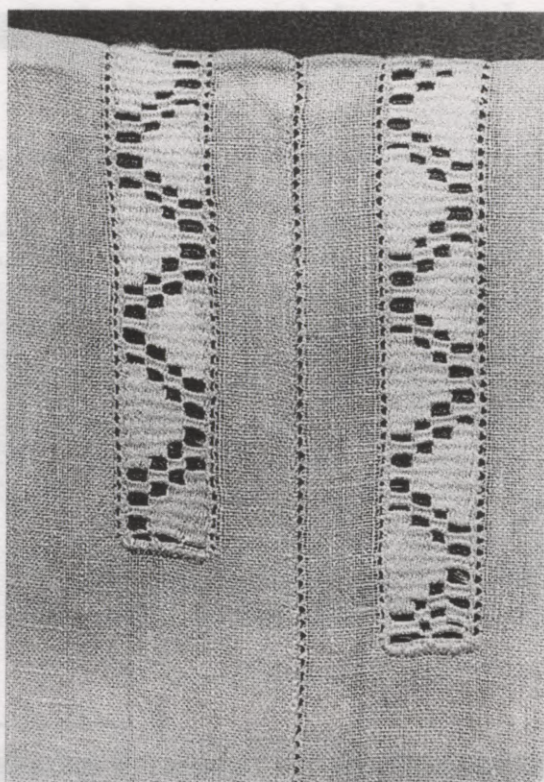

Apkakle

Aproce

Apkakles audumu saloka divkārt. 0,8 cm no 3 apkakles malām šuj 2 cm platu izvil-kuma joslu. Izvilkumu šuj cauri vienai auduma kārtai. Izvilkuma iekšpusē ar cauro vīli (50. att. 3) piestrādā apkakles kreisās puses audumu. No apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus vīlu tiesu) neizvilktus, lai apkakli varētu glīti piešūt. Izvilkuma noslēguma vietas nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem, lai audums neirtu. Ap-kakles stūrīšos, kuros, izvelkot diegus, izveidojušies tukši laukumiņi, veido dekoratīvu tīkliņu (52. att. 3).

Pleca rotājums

Aproces audumu saloka dubulti. 0,5 cm no aproces locījuma malas šuj 2 cm platu izvilkuma joslu cauri vienai auduma kārtai. Pirms izvilkuma aizpildīšanas gar paredzētā izvilkuma malām šuj cauro vīli. Izvilkuma iekšpusē ar cauro vīli piestrādā aproces, kreisās puses audumu, lai aproci ērti varētu piešūt pie piedurknes. Izvilkuma noslēguma vietas nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem.

Krekla krūšu šķēluma malas atloka 0,5 cm platumā uz kreiso pusi un piešuj ar cauro vīli. Piedurkne pie krekla stāva piestrādāta ar cauro vīli, bet pārējais krekls sašūts ar šujmašīnu ar plakanām vīlēm (56. att.). Piedurknes aizdare pie aproces iet pa vīli. Aproces vienā galā šuj 2 linu diegu cilpas (53. att. 5), otrā — 2 linu diegu pogas (54. att.).

96. att. Valmieras apriņķa Liepupes pagasta vīriešu kreklis

(darināts 1850. g. Liepupē)

Krekls darināts no balta linu auduma, izšūts baltiem linu diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

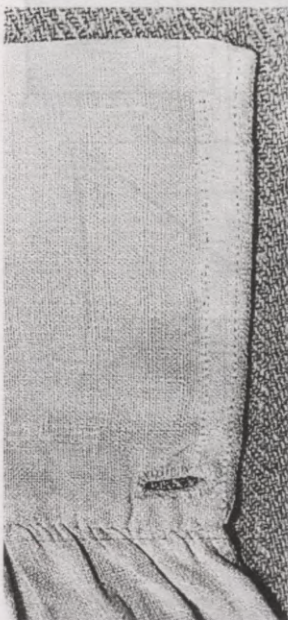
Apkakles audumu saloka divkārt, ar kreiso pusi uz āru, aizšuj priekšējās malas, izgriež apkakli uz labo pusi, piešuj pie krekla stāva (58. att.). Apkakles priekšējās malas nošuj ar nelieliem vienādiem cilpu (49. att. 1) dūrieniem. 0,3 cm no priekšējās malas šuj 2 mašindūrienu (41. att.) rindas 0,5 cm atstatu vienu no otras cauri virsējai auduma kārtai. Apkakles priekšā pie kakla šuj katrā galā 1 cm garu pogcaurumu ar pogcauruma dūrienu (49. att. 3), lai apkakli varētu aizsiet ar lentīti.

Aproci rotā ar vītiem dūrieniem (44. att. 5, 6, 7) (sk. shēmā), rūtiņā ņemot 3x3 diegus. 3 diegus no locījuma vietas šuj mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām, tad veido robiņus (53. att. 1). Mašindūriens, kas iet pa aproces vidu un aproču galos, tiek šūts cauri abām auduma kārtām. 0,4 cm atstatumā no aproces malas piešuvuma vietas šuj vienu mašindūrienu rindu cauri labajai pusei un piedurknes audumam. Aproces kreiso pusi atloka un piešuj ar sīkiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1). Aproču galos šuj cilpu dūrienus. Arī aprocēm šuj pogcaurumus, lai ar saitiņām tās varētu aizsiet.

Krekla krūšu šķēlums atšūts ar sīkiem pārmaļu dūrieniem.

Uzpleci iešuj ar mašindūrieniem (sk. shēmā).

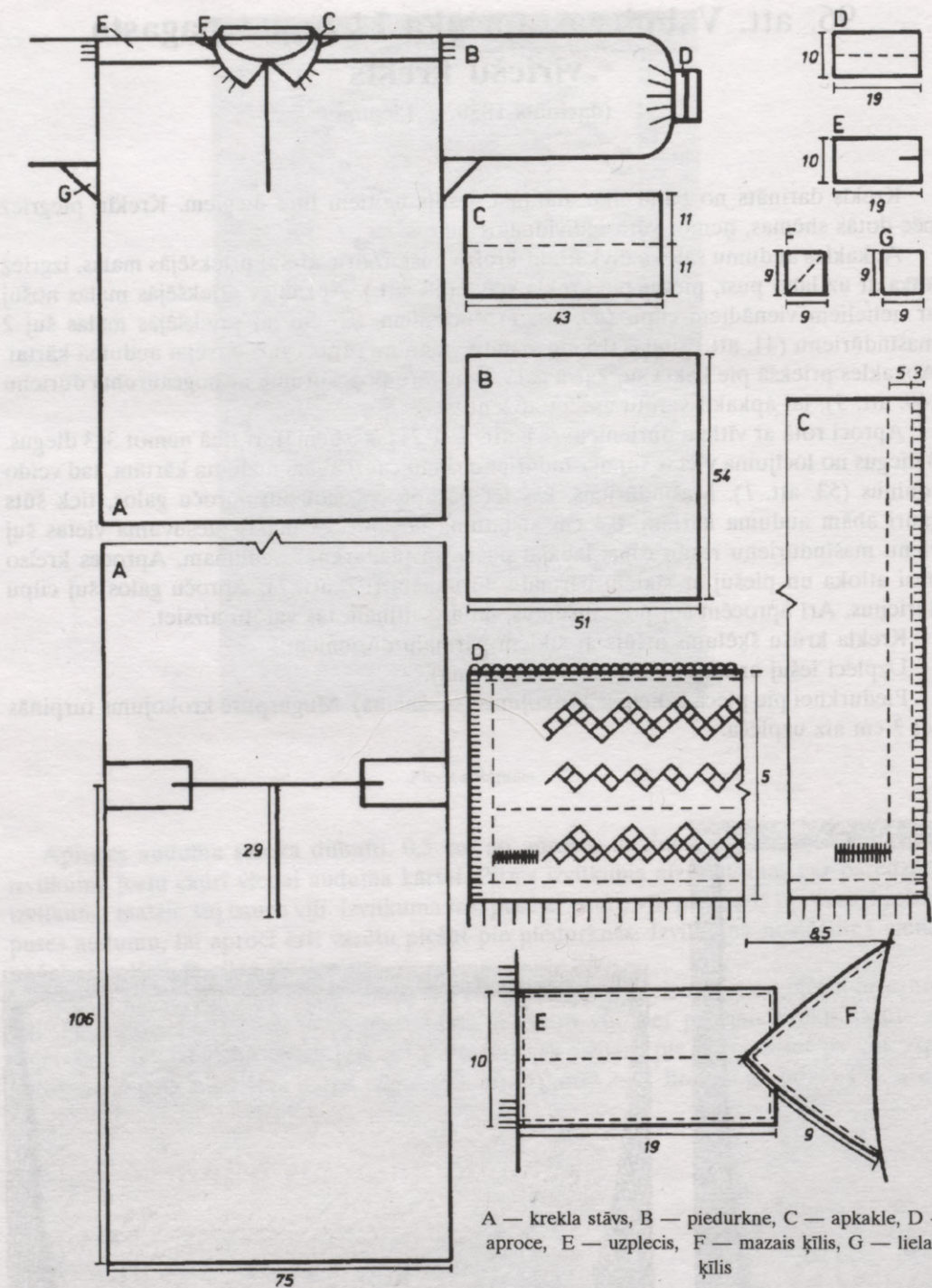
Piedurknei pie pleca ir neliels krokojums (sk. shēmā). Mugurpusē krokojums turpinās vēl 2 cm aiz uzpleča.

Apkale

Aproce

97. att. Valmieras aprīņa Limbažu sieviešu kreklis

(darināts 1916. g. Limbažos)

Krekls darināts no balta lina auduma, izšūts ar baltiem lina diegiem.

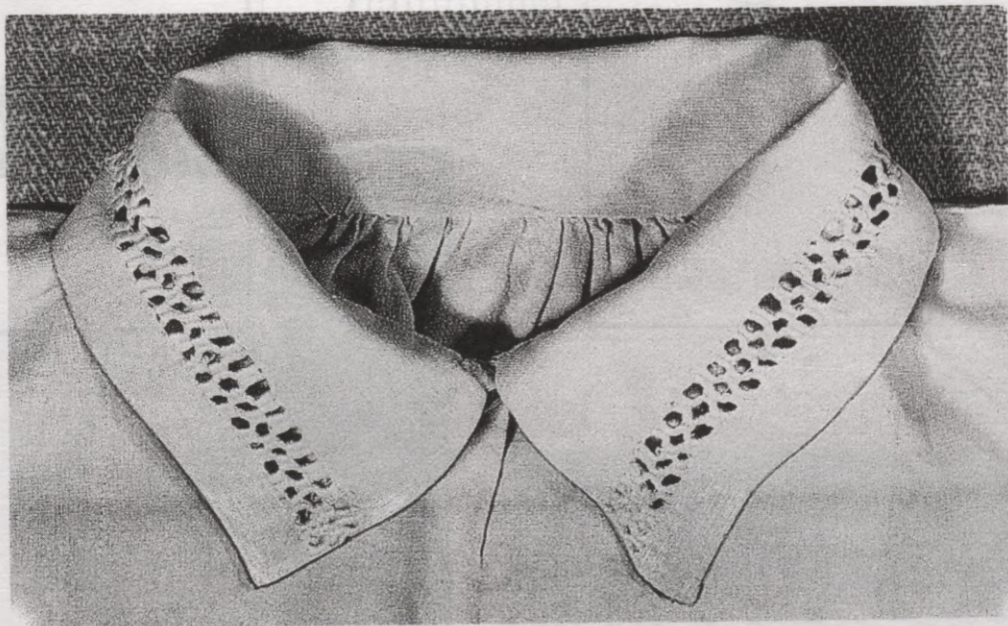
Šis kreklis atšķiras no citiem Vidzemes krekliem ar to, ka kreklam ir piegriezts apaļš kakla riņķis, nav šūti uzpleči ar ķīliem, nav padušu ķīlu un krūšu šķēluma apdarei lietots liekais auduma gabals.

Apkakle un aproces šūtas no vienas auduma kārtas. Apkaklei veidoti ieslīpināti stūri, atliecot lieko audumu uz kreiso pusi un piediedzot ar slīpiem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1).

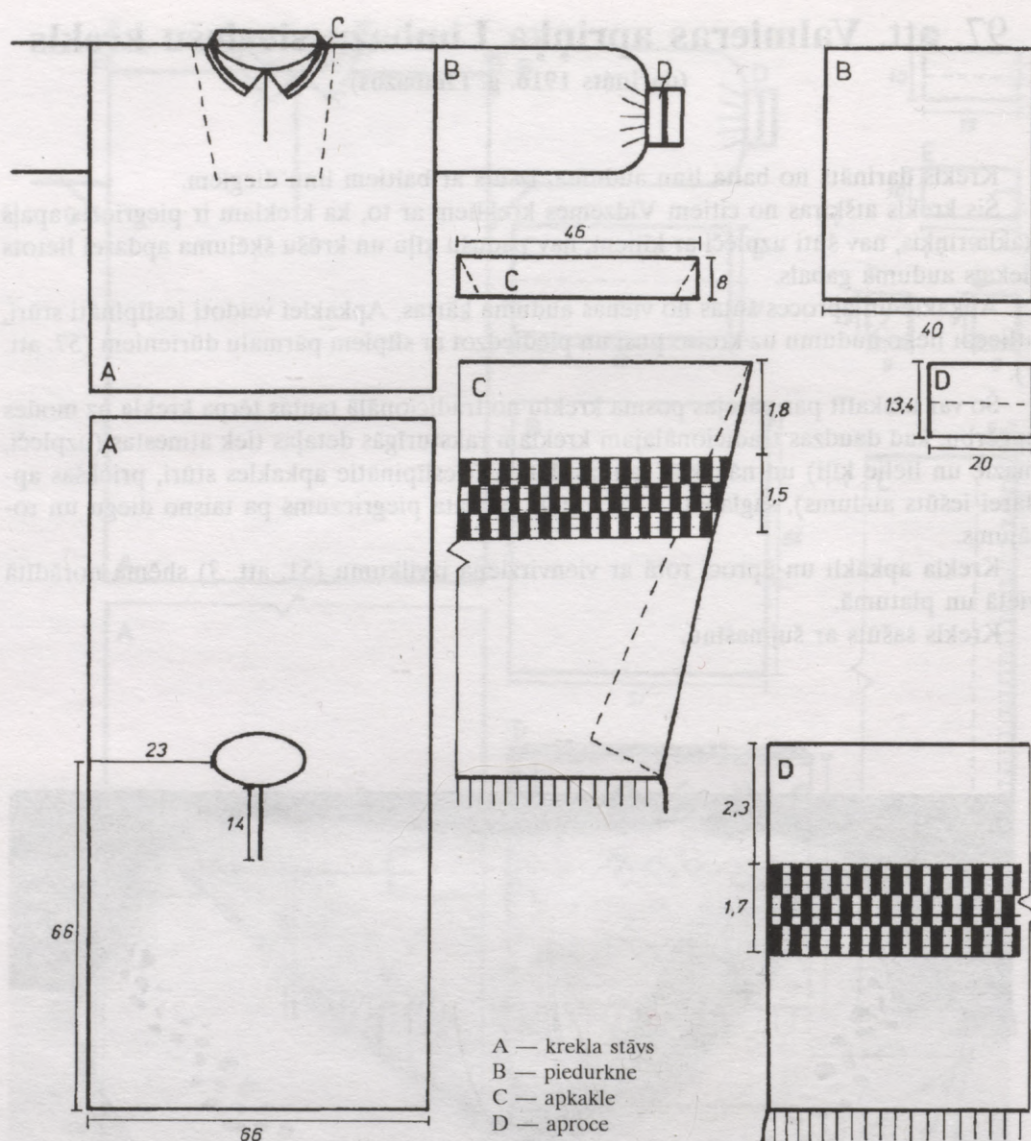
Šo var uzskatīt par pārejas posma kreklu no tradicionālā tautas tērpa krekla uz modes apģērbu, kad daudzas tradicionālajam kreklam raksturīgās detaļas tiek atmetas (uzpleči, mazie un lielie ķīļi) un nāk klāt jaunas detaļas (ieslīpinātie apkakles stūri, priekšas apdarei iešūts audums), saglabāts tikai krekla pamata piegriezums pa taisno diegu un rotājums.

Krekla apkakli un aproci rotā ar vienvirziena izvilkumu (51. att. 3) shēmā norādītā vietā un platumā.

Krekls sašūts ar šujmašīnu.

Apkakle

98. att. Ziemeļvidzemes sieviešu kreklis

(darināts Valmieras apriņķī)

Ziemeļvidzemes sieviešu kreklis pieder pie tunikveida krekliem ar iešūtiem pleciem. Kreklu darina no balta lina auduma un piegriež pēc dotās shēmas, izšuj ar baltiem lina diegiem.

Kakla apkakles audumu saloka uz pusēm. 0,5 cm no apkakles galiem veido 0,8 cm platu izvilkuma joslu, atstājot 1,5 cm (plus viļu tiesu) neizvilkta, lai apkakli glīti varētu piešūt pie krekla stāva. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1), lai audums neirtu. Izvilkto diegu joslā šuj stabiņus (51. att. 1). Apkārt izvilkumam 2—3 diegus atstatu no tā šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām.

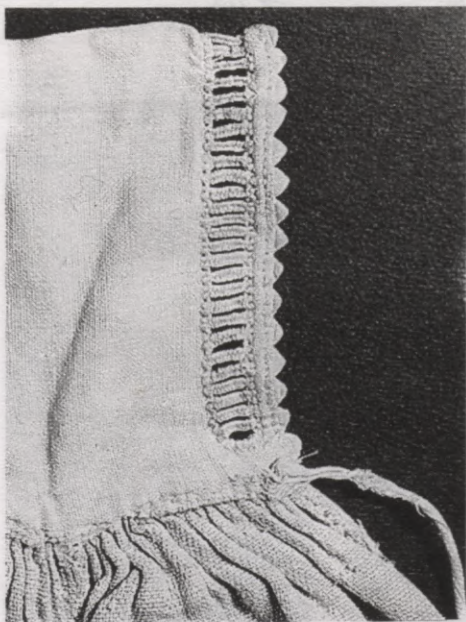
Apkakles galos starp abām auduma kārtām iestrādā auduma robiņus (59. att.). Auduma robiņus piešuj ar vienu mašindūrienu rindu, šujot cauri visām auduma kārtām.

Krekla stāva audumā pa diegam iegriež kakla izgriezumu, krūšu šķēlumu un plecu ielikšanas vietu (sk. shēmu). Pleca un plecu iegriezuma malas atloka 0,4 cm uz kreiso pusi un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3). Pleca garāko malu pievieno pie 36 cm garās iegriezuma malas, piešuj ar sīkiem, taisniem dūrieniem (57. att. 2).

Krūšu šķēluma malas atloka 0,5 cm platumā uz kreiso pusi un piešuj ar slīpiem pār-malu dūrieniem (57. att. 1).

Aproces audumu saloka divkārt un piešuj pie piedurknes tādā pašā veidā kā apkakli. Aproces augšējā un apakšējā malā šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

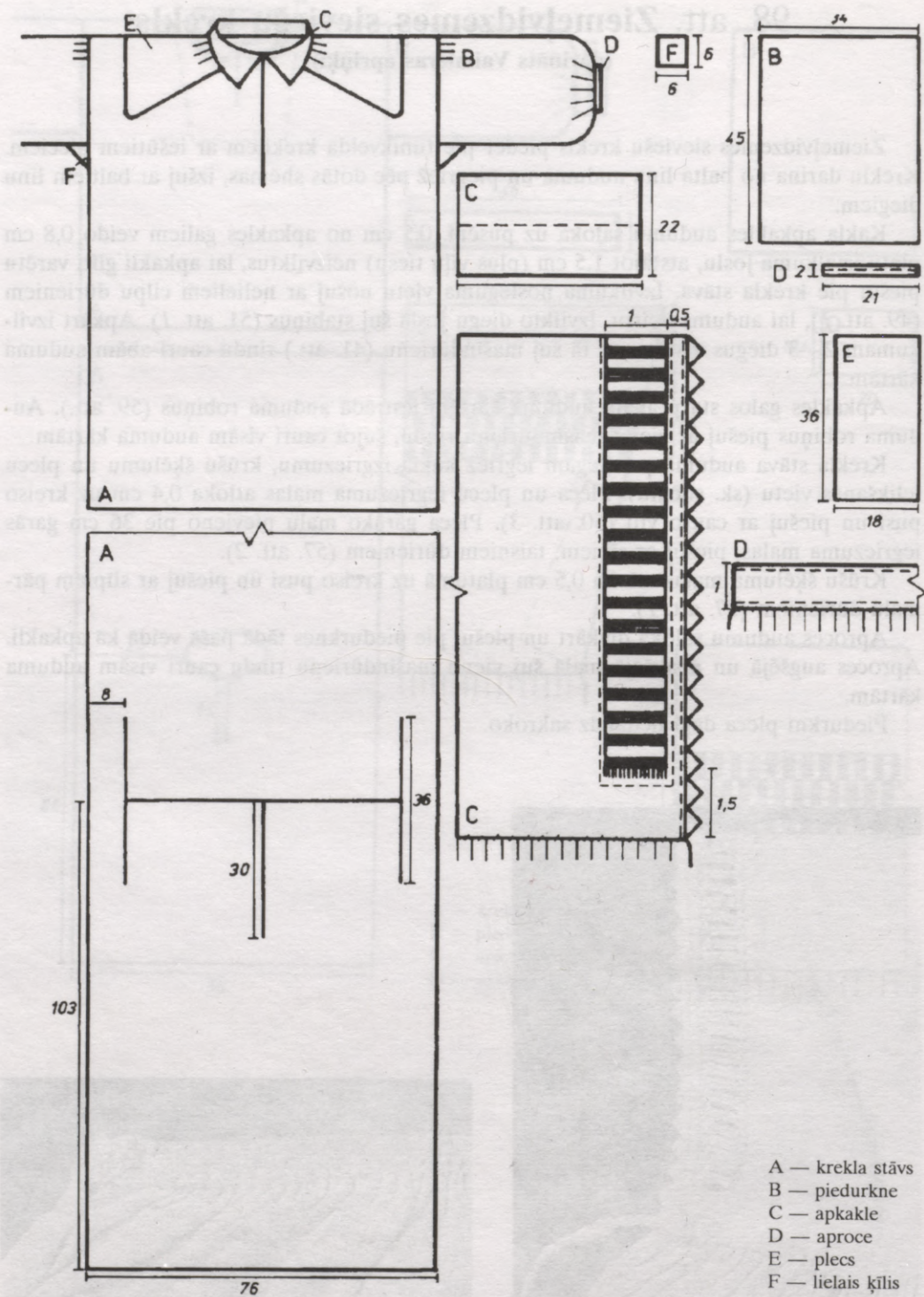
Piedurkni pleca daļā nedaudz sakroko.

Apkale

Aproce

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — plecs
- F — lielais ķīlis

99. att. Valmieras apriņķa Vitrupes pagasta vīriešu kreklis. I

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta lina auduma, izšuj ar baltiem lina diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu saloka divkārt. Apkakles auduma augšējās kārtas malu piešuj pie kakla iegriezuma malas labajā pusē ar slīpajiem dūrieniem (58. att.). Tādā pašā veidā piešuj apkakles auduma apakšējās kārtas malu pie kakla iegriezuma malas kreisās puses. 0,3 cm atstatumā no piešūtās malas apkaklē šuj vienu mašindūrienu (41. att.) rindu cauri visām auduma kārtām; 0,5 cm virs pirmās rindas šuj vēl vienu tādu pašu mašindūrienu rindu. Apkakles galos šuj divas mašindūrienu rindas 0,5 cm vienu no otras cauri visām auduma kārtām, apšuj ar baltu lina diegu retiēm cilpu (49. att. 1) dūrieniem.

Aproces audumu saliek dubulti. Aproces vidū šuj rotājumu ar baltiem lina diegiem vītiem dūrieniem (44. att. 6). Aproci pie piedurknes piešuj tādā pašā veidā kā apkakli. 0,3 cm atstatumā no piešūtās malas šuj vienu mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām. Aproces otrā malā 0,3 cm atstatumā no locījuma vietas šuj vienu mašindūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Pašā ārmalā ar baltiem lina diegiem šuj mazus robiņus (53. att. 7), diegu apmetot 3—4 reizes ap adatu.

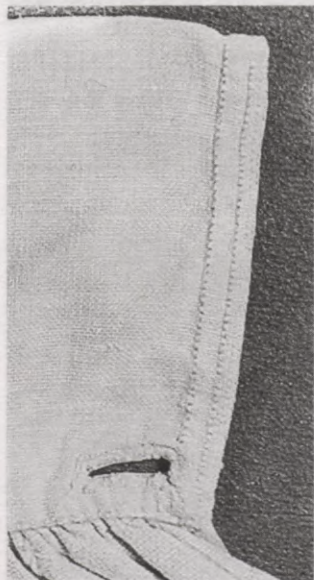
Aproces galus apšuj ar cilpu dūrieniem. Aproces vienā galā šuj baltu lina diegu pogu (54. att.), bet otrā šuj cilpu (53. att. 5), kas apšūta ar cilpu dūrieniem.

Krūšu šķēluma malu atloka 0,5 cm platumā uz kreiso pusi un piešuj ar slīpiem pār-malu dūrieniem (57. att. 1).

Krekla kakla iegriezumā ar mašindūrienu iešuj pleca ķīli. Uzplecim paredzēto audumu liek pāri piešūtajam ķīlim un piešuj ar mašindūrieniem.

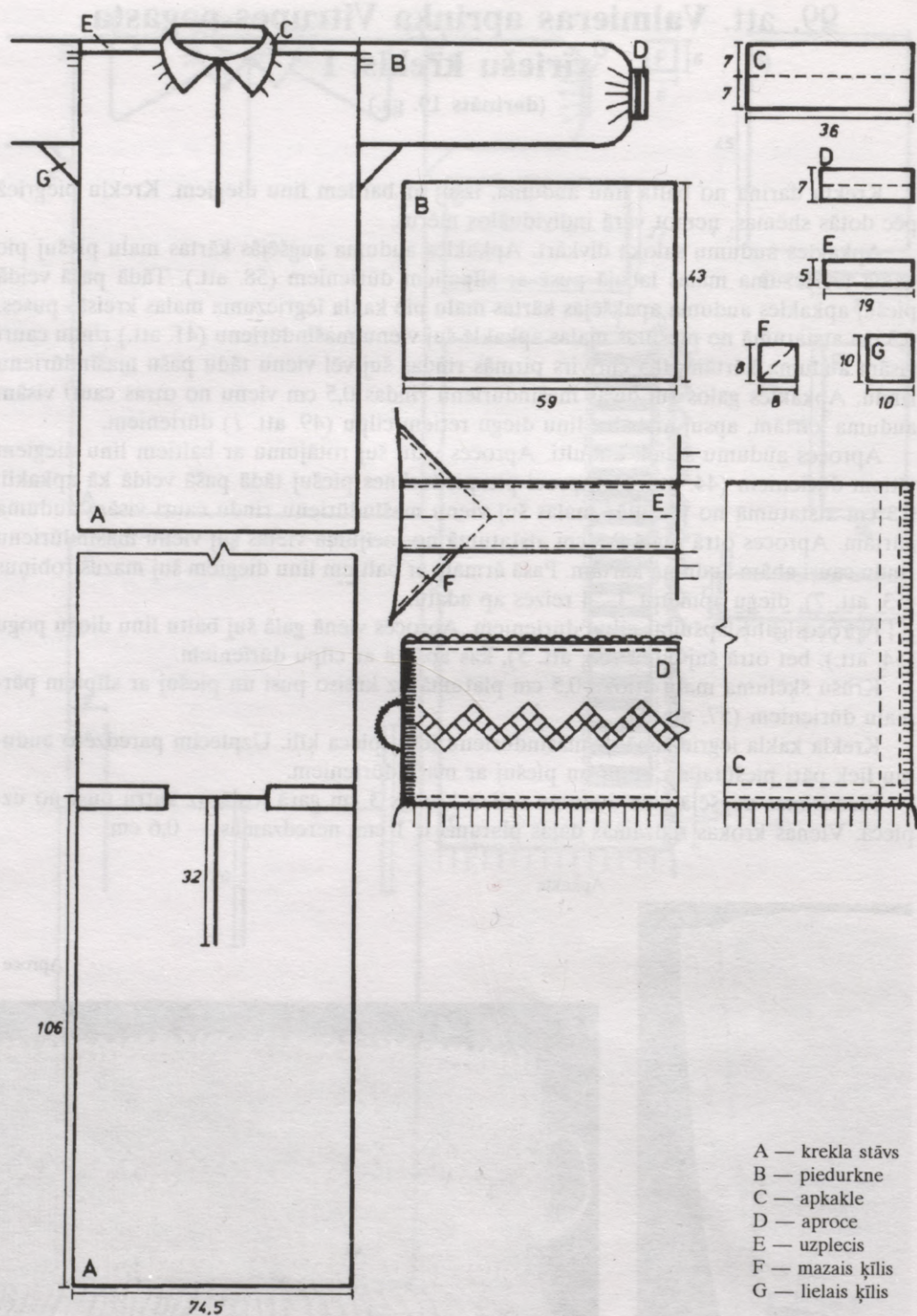
Piedurknes augšējā galā audumu saliek krokās 3 cm garā joslā uz katru pusi no uz-pleča. Vienas krokas redzamās daļas platums ir 1 cm, neredzamās — 0,6 cm.

Apkakle

Aproce

100. att. Valmieras apriņķa Vitrupes pagasta vīriešu krekls. II

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta linu auduma, rotā ar baltiem un sarkaniem linu diegiem. Kreklu piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles malas, gar kurām veido vienvirziena izvilkumu, atloka 0,4 cm uz kreiso pusi, veido glītus stūrīšus un piešuj ar caurās vīles dūrienu (50. att. 3). Apkakles izvilktais joslas platums ir 1,5 cm, diegi jāizvelk šādā secībā: 2 diegus izvelk, 2—3 diegus atstāj neizvilkus, 2 diegus izvelk, 2—3 diegus atstāj, 10 diegus izvelk, 2—3 diegus atstāj, 2 diegus izvelk, 2—3 diegus neizvelk, 2 diegus izvelk. Platajā izvilkto diegu joslā šuj sietos krustiņus (50. att. 6). Mazās izvilkto diegu joslās šuj cauro vīli (50. att. 10).

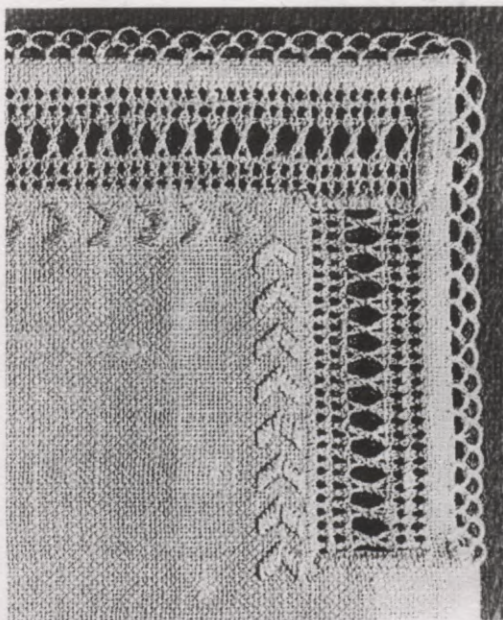
Gar izvilkuma joslas vidus malu ar spodrdūrieni (48. att. 3) šuj vienu skuju raksta rindu. Ar pēdējo cauro vīli apkakles rotājuma iekšpusē piešuj apkakles otro auduma kārtu. Gar apkakles galiem un malu šuj divas cilpiņu rindas (53. att. 3). Kad viena cilpiņu rinda nošūta, virs tās šuj otru tādu pašu. Apkakles galos apakšējā malā veido pogcaurumus (49. att. 3), lai krekla apkakli varētu sasiet ar saitīti.

Krekla krūšu šķēluma malas rotā tāpat kā apkakles malas ar cauro vīļu grupu.

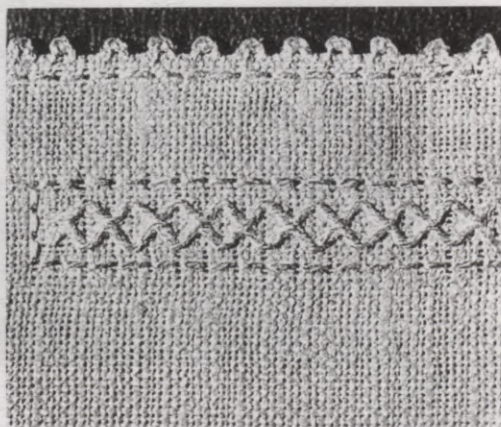
Aproces audumu saloka divkārt. Aproces vidū šuj sīku rakstu ar baltiem linu diegiem vītiem dūrieni (44. att. 4). Gar abām rotājuma malām šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām. Gar aproces locījuma vietu šuj mazus robiņus (53. att. 9). Aproces vienā galā šuj pogcaurumu, otrā diegu pogu (54. att.).

Krekla uzpleču rakstu ieauž no baltiem un sarkaniem linu diegiem. Gar malu auž ripsa audumu pāri 4 audekla diegiem ar baltiem un sarkaniem diegiem pārmaiņus. Vidū ar roku ieloka rakstu (48. att. 2).

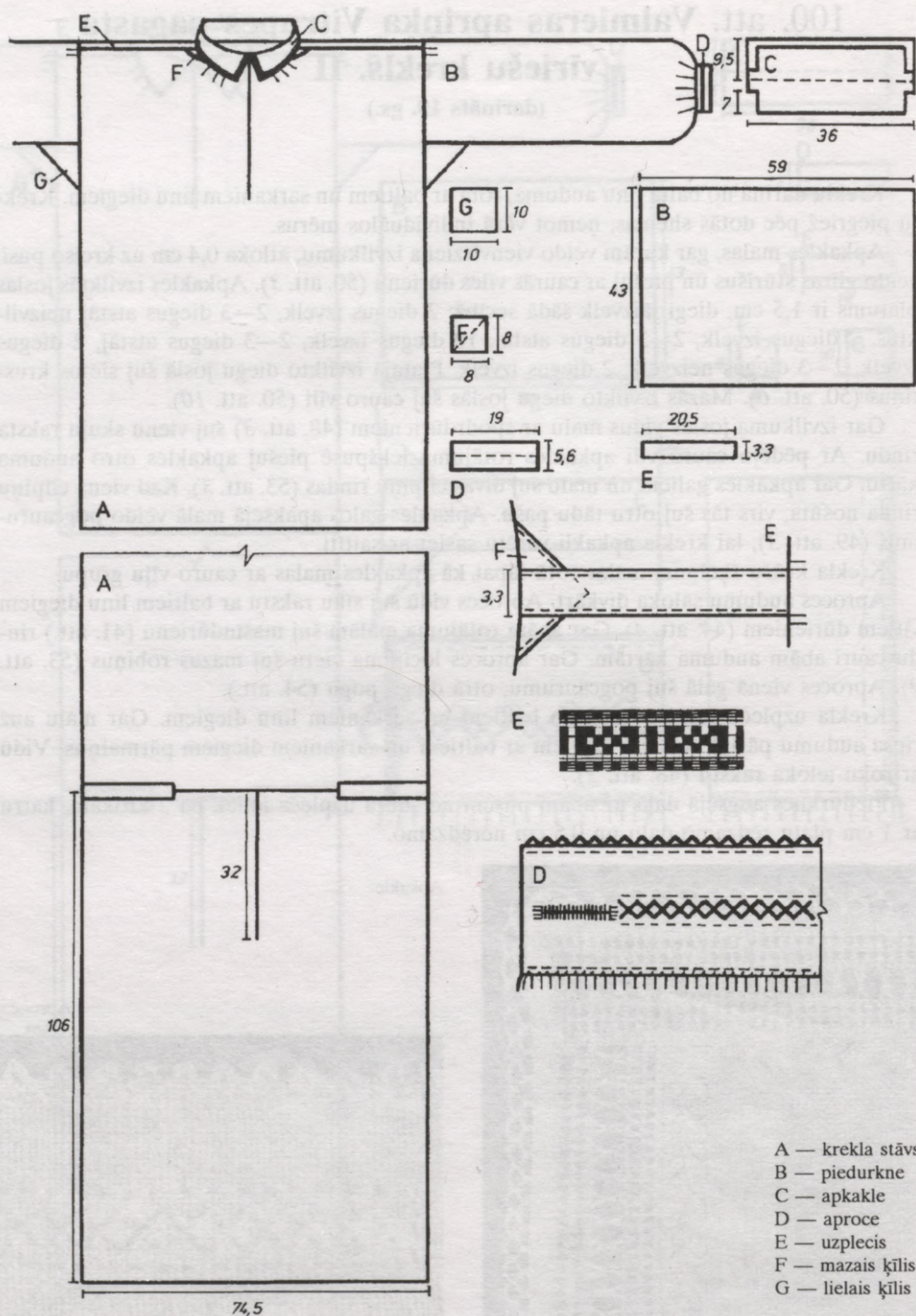
Piedurknes augšējā daļā uz abām pusēm no šaurā uzpleča ieliek pa 2 krokām, katru ar 1 cm platu redzamo daļu un 0,5 cm neredzamo.

Apkakle

Aproce

101. att. Jēkabpils apriņķa Krustpils pagasta sieviešu kreklis. I

(darināts 19. gs. vidū)

Krekls darināts no pakulu auduma, aproces un apkakle no lina auduma. Kreklu iegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus. Izšuj ar baltiem un sarkaniem lina diegiem.

Apkakles audumu saloka dubulti. 1 cm no apkakles gala abās auduma kārtās veido 1,2 cm platu izvilkuma joslu, kura beidzas 1,5 cm (plus vīļu tiesa) no apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, lai apkakli viegli varētu piešūt. Izvilkuma galu atšuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1). Izvilkumu šuj divkrāsainu — baltu ar sarkanu pēc dotās shēmas. Apkakles priekšējās malās iestrādā auduma robiņus (59. att.) un 2 diegus no apkakles priekšējās malas šuj mašindūrienu (41. att.) rindu cauri visām auduma kārtām. Kad apkakle ir piešūta pie krekla stāva, tad 2 diegus no vīles šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

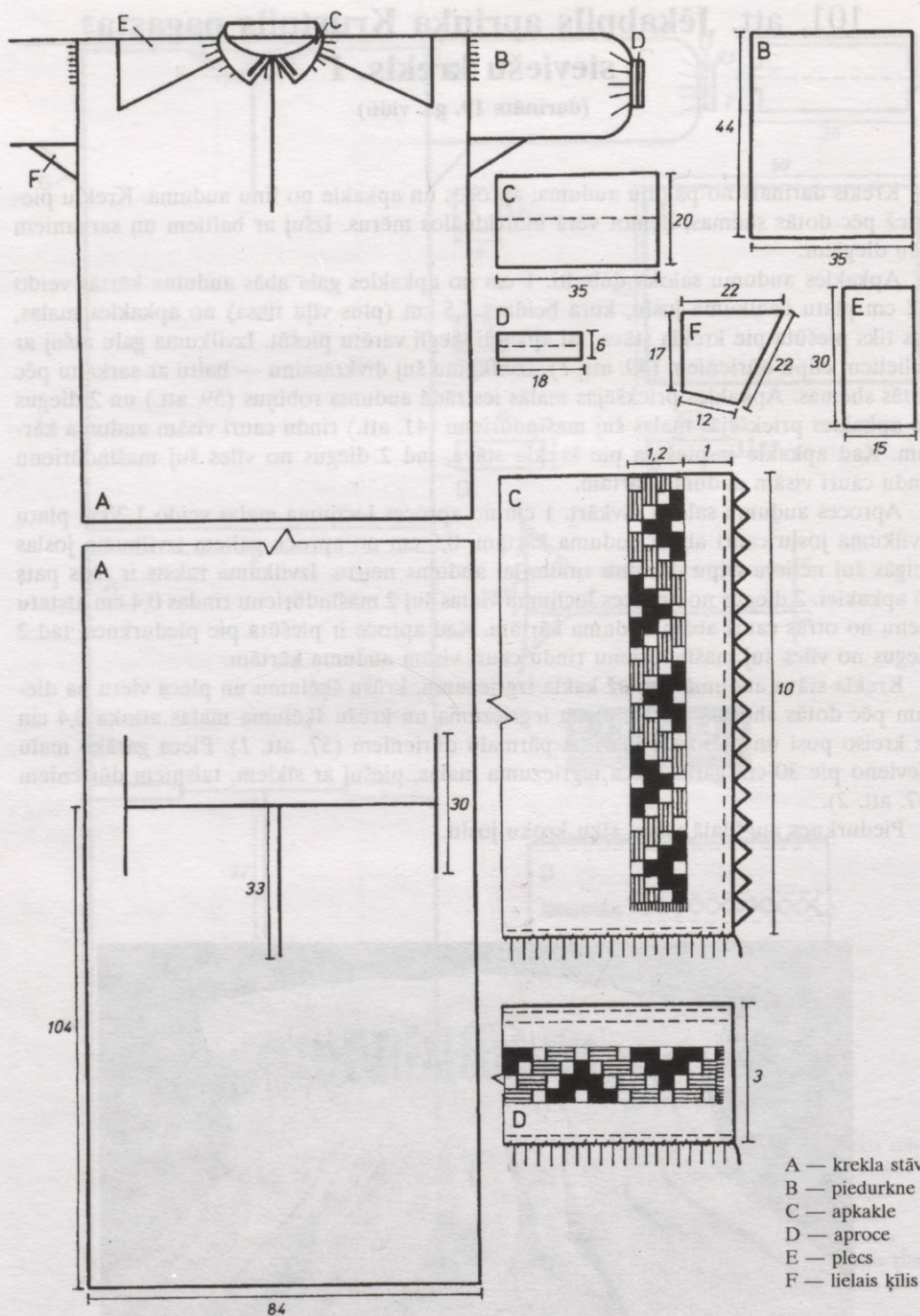
Aproces audumu saloka divkārt. 1 cm no aproces locījuma malas veido 1,2 cm platu izvilkuma joslu cauri abām auduma kārtām. 0,5 cm no aproču galiem izvilkuma joslas beigās šuj nelielu cilpu dūrienu rindu, lai audums neirtu. Izvilkuma raksts ir tāds pats kā apkaklei. 2 diegus no aproces locījuma vietas šuj 2 mašindūrienu rindas 0,4 cm atstatu vienu no otras cauri abām auduma kārtām. Kad aproce ir piešūta pie piedurknes, tad 2 diegus no vīles šuj mašindūrienu rindu cauri visām auduma kārtām.

Krekla stāva audumā iegriež kakla izgriezumumu, krūšu šķēlumu un pleca vietu pa diegam pēc dotās shēmas. Pleca, plecu iegriezuma un krūšu šķēluma malas atloka 0,4 cm uz kreiso pusi un piešuj ar maziem pārmaļu dūrieniem (57. att. 1). Pleca garāko malu pievieno pie 30 cm garās pleca iegriezuma malas, piešuj ar sīkiem, taisniem dūrieniem (57. att. 2).

Piedurknes augšdaļā veido sīku kroku joslu.

Aproce

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — aproce
- E — plecs
- F — lielais ķīlis

102. att. Jēkabpils apriņķa Krustpils pagasta sieviešu krekls. II

(darināts 19. gs.)

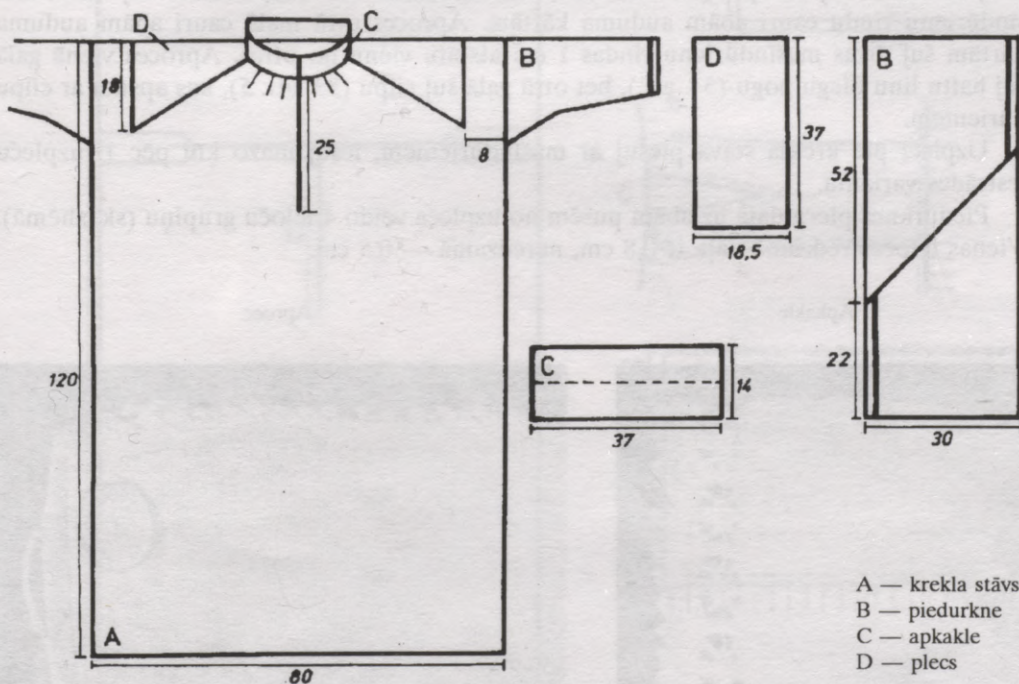
Krustpils novadam ļoti raksturīgi ir krekli ar krāsainiem vilnas dzīpariem izšūtām stāvējam apkaklēm un dūrgaliem.

Šeit sniegto Krustpils kreklu konstrukcijas ir vienādas, atšķiras tikai rotājuma raksti.

Krustpils novadā galvenokārt šuj baltus krekļus ar baltām stāvējam apkaklēm, iešūtiem pleciem un taisniem dūrgaliem, kuri ir krāsaini izrakstīti. Greznās apkakles ir šūtas uz atsevišķa auduma un ir ērti noņemamas un uzliekamas (piediedzamas). Tas ir darīts ar nodomu, lai biežā krekla mazgāšana nebojātu rokdarbu. Krāsu ielikumā sniedzam vairākus Krustpils krekla apkakles un dūrgala rotājuma variantus.

Krekla stāva audumam iegriež kakla izgriezumu, krūšu šķēlumu un uzpleču ielikšanas vietu pa diegu pēc dotās shēmas. Pleca, pleca iegriezuma un krūšu šķēluma malas atloka 0,4 cm uz kreiso pusi un piešuj ar cauro vīli (50. att. 3) un dubulto cauro vīli (50. att. 5). Pleca garāko malu pievieno pie 37 cm garās pleca iegriezuma malas ar vienu no divu audumu savienojošām caurām vīlēm (55. att.) pēc krekla darinātājas izvēles.

Piedurknes augšdaļā pie pleca krokojumu neveido.

103. att. Jēkabpils apriņķa Krustpils pagasta vīriešu kreklis. I

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta lina auduma, piegriež pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus, izšuj ar baltiem lina diegiem.

Apkakles audumu saloka dubulti. Apkakles galos 1 cm no gala šuj 1,1 cm platu izvilkuma joslu cauri abām auduma kārtām.

Izvilkuma joslā izvelk 7—8 audekla diegus, 2 diegus atstāj neizvilkтус, izvelk atkal 7—8 audekla diegus; tikpat daudz diegu izvelk apkakles auduma apakšējā kārtā. No apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilkтус, lai apkakli ērti un glīti varētu piešūt. Izvilkuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1) cauri abām auduma kārtām, lai audums neirtu. Izvilkto diegu joslā ar baltiem lina diegiem, lokot adatu pāri un zem 5 audekla diegiem (tikpat daudz diegu ņem arī apakšējā auduma kārtā), šuj rakstu (51. att. 1), kā redzams attēlā.

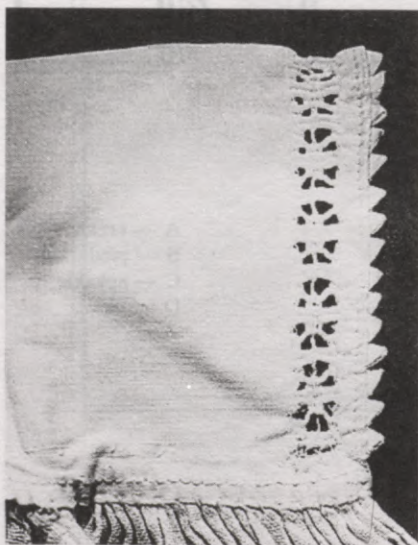
Apkakles galos starp abām auduma kārtām iestrādā auduma robiņus. 0,2 cm atstatumā no ārējās malas šuj vienu mašīndūrienu (41. att.) rindu cauri visām auduma kārtām.

Aproces audumu saloka divkārt, aizšuj tās galus un izloka uz labo pusi, tad aproces locījuma malā šuj robiņus (53. att. 7). 0,5 cm atstatumā no robiņu rindas šuj vienu mašīndūrienu rindu cauri abām auduma kārtām. Aproces otrā malā cauri abām auduma kārtām šuj divas mašīndūrienu rindas 1 cm atstatu vienu no otras. Aproces vienā galā šuj baltu lina diegu pogu (54. att.), bet otrā galā šuj cilpu (53. att. 5), kas apšūta ar cilpu dūrieniem.

Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašīndūrieniem, iešuj mazo ķīli pēc 1. uzpleču iestrādes varianta.

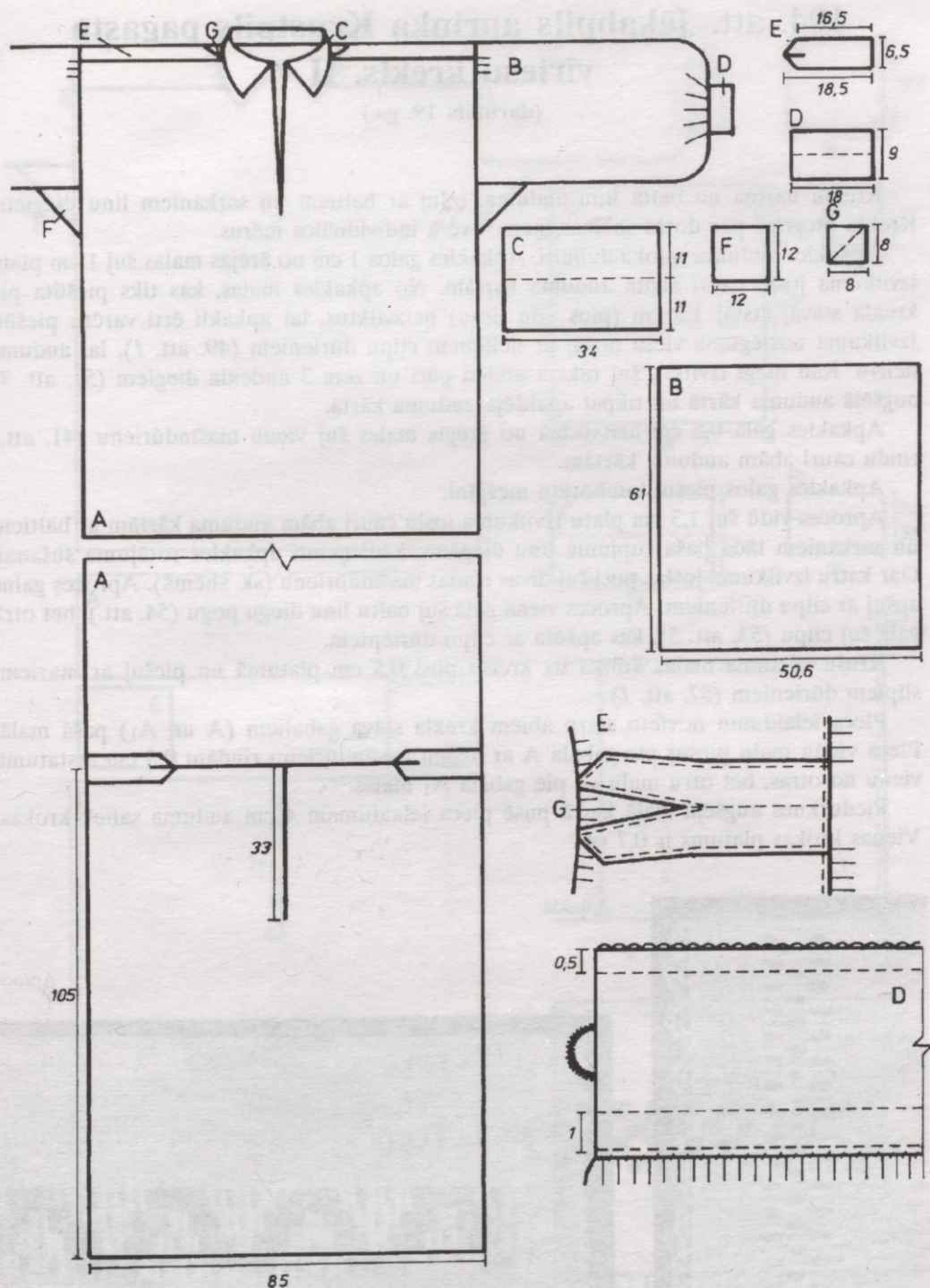
Piedurknes pleca daļā uz abām pusēm no uzpleča veido 4 ieloču grupiņu (sk. shēmā). Vienas ieloces redzamā daļa ir 0,8 cm, neredzamā — 0,5 cm.

Apkake

Aproce

A — krekla stāvs, B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce, E — uzplecis, F — lielais ķīlis,
G — mazais ķīlis

104. att. Jēkabpils apriņķa Krustpils pagasta vīriešu kreklis. II

(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta lina auduma, izšuj ar baltiem un sarkaniem lina diegiem. Kreklu piegriez pēc dotās shēmas, ņemot vērā individuālos mērus.

Apkakles audumu saloka dubulti. Apkakles galos 1 cm no ārējās malas šuj 1 cm platu izvilsuma joslu cauri abām auduma kārtām. No apkakles malas, kas tiks piešūta pie krekla stāva, atstāj 1,5 cm (plus vīļu tiesu) neizvilktus, lai apkakli ērti varētu piešūt. Izvilsuma noslēguma vietu nošuj ar nelieliem cilpu dūrieniem (49. att. 1), lai audums neirtu. Kad diegi izvilkti, šuj rakstu arvien pāri un zem 3 audekla diegiem (51. att. 3) augšējā auduma kārtā un tikpat apakšējā auduma kārtā.

Apkakles galā 0,5 cm atstatumā no ārējās malas šuj vienu mašindūrienu (41. att.) rindu cauri abām auduma kārtām.

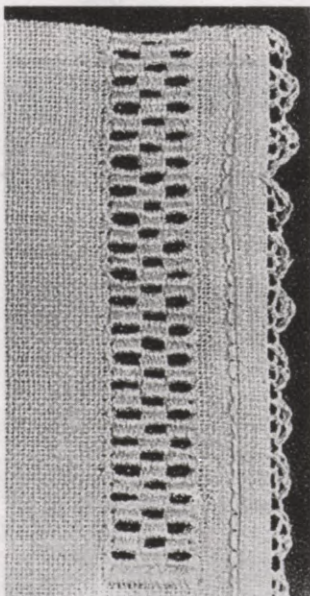
Apkakles galos piešuj tamborētu mežģīni.

Aproces vidū šuj 1,3 cm platu izvilsuma joslu cauri abām auduma kārtām ar baltiem un sarkaniem tāda paša rupjuma lina diegiem, kādi ņemti apkakles rotājuma šūšanai. Gar katru izvilsuma joslas pusi šuj divas rindas mašindūrienu (sk. shēmā). Aproces galus apšuj ar cilpu dūrieniem. Aproces vienā galā šuj baltu lina diegu pogu (54. att.), bet otrā galā šuj cilpu (53. att. 5), kas apšūta ar cilpu dūrieniem.

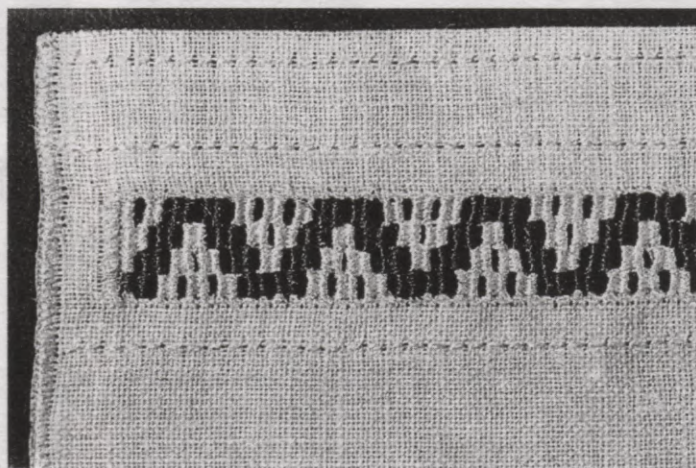
Krūšu šķēluma malas atloka uz kreiso pusi 0,5 cm platumā un piešuj ar maziem, slīpiem dūrieniem (57. att. 1).

Pleca ielaidumu novieto starp abiem krekla stāva gabaliem (A un A₁) pašā malā. Pleca vienu malu piešuj pie gabala A ar divām mašindūrienu rindām 0,5 cm atstatumā vienu no otras, bet otru malu — pie gabala A₁ malas.

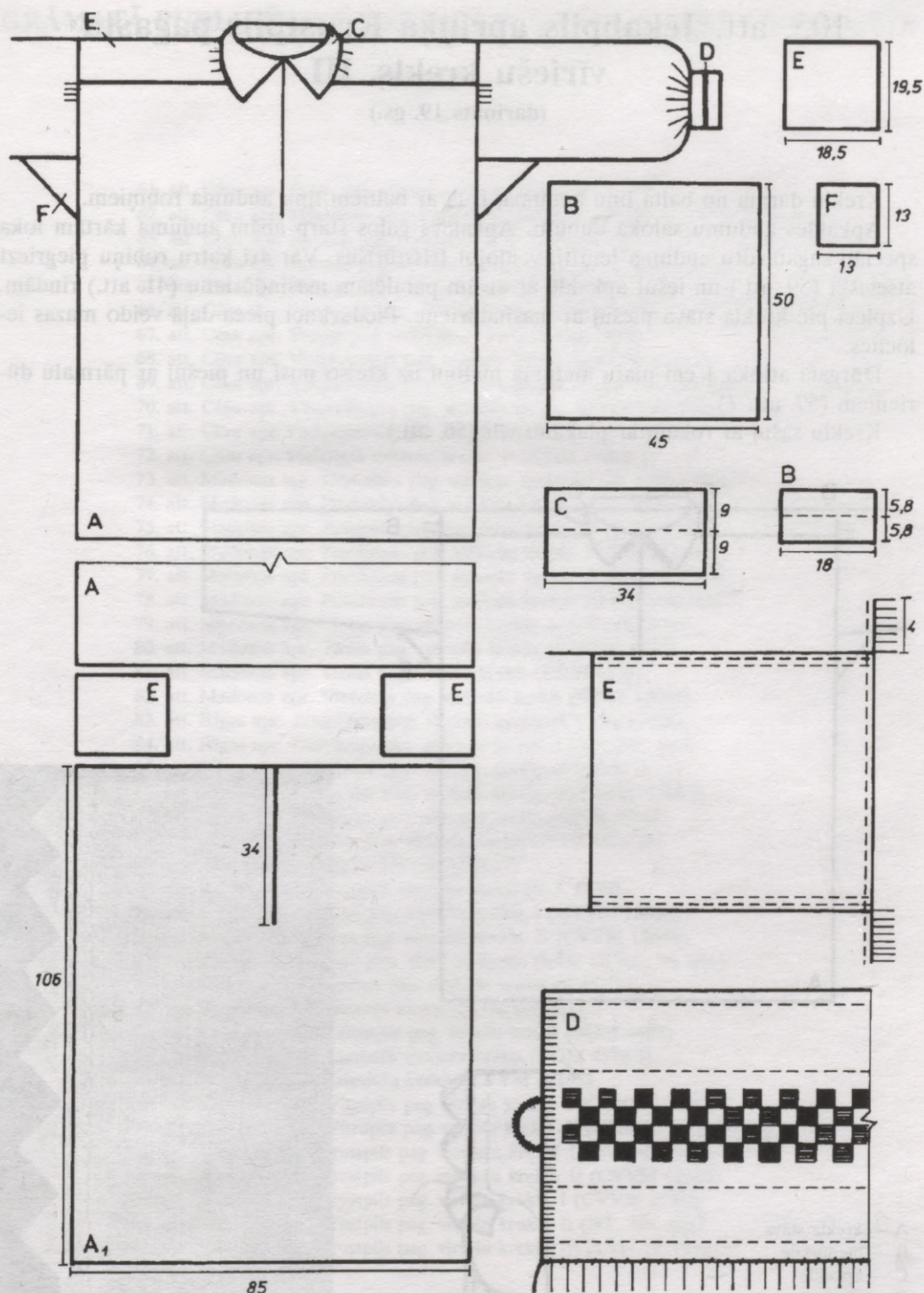
Piedurknes augšējā malā katrā pusē pleca ielaidumam 4 cm auduma saliek krokās. Vienas krokas platums ir 0,7 cm.

Apkakle

Aproce

A — krekla stāvs (priekša), A₁ — krekla stāvs (mugura), B — piedurkne, C — apkakle, D — aproce,
E — plecs, F — lielais ķīlis

105. att. Jēkabpils apriņķa Krustpils pagasta vīriešu kreklis. III

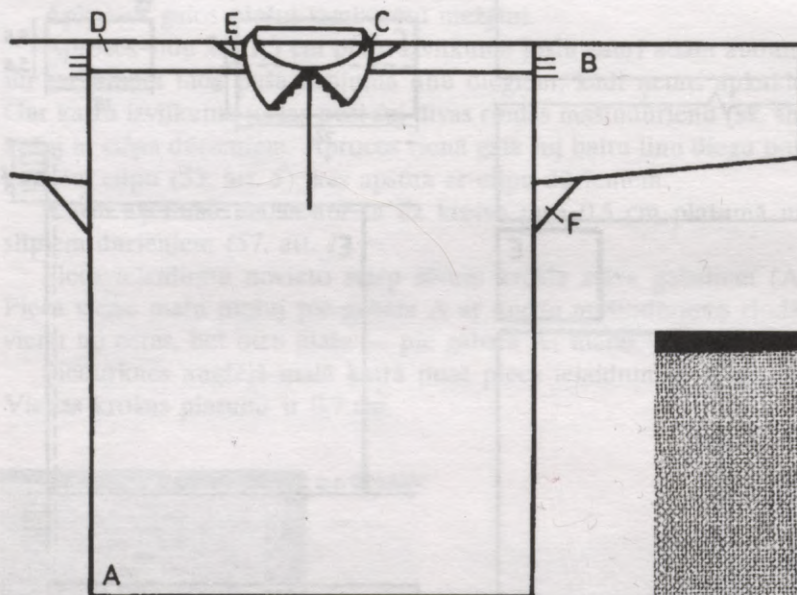
(darināts 19. gs.)

Kreklu darina no balta linu auduma, rotā ar baltiem linu auduma robiņiem.

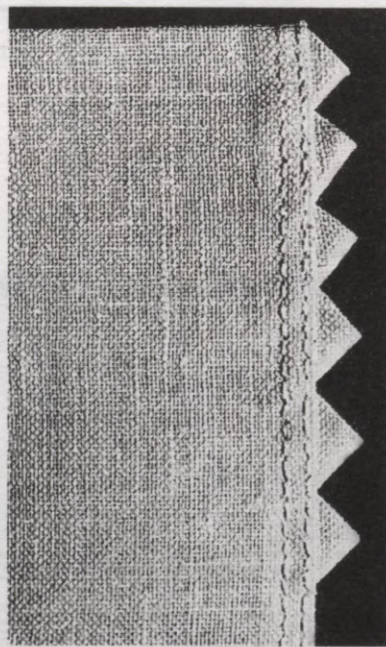
Apkakles audumu saloka dubulti. Apkakles galos starp abām auduma kārtām loka speciāli sagatavotu auduma lentīti, veidojot trīsstūrīšus. Var arī katru robiņu piegriezt atsevišķi (59. att.) un iešūt apkaklē ar divām paralēlām mašindūrienu (41. att.) rindām. Uzpleci pie krekla stāva piešuj ar mašindūrienu. Piedurknei pleca daļā veido mazas ie-
locītes.

Dūrgalā atloka 1 cm platu auduma maliņu uz kreiso pusi un piešuj ar pārmaļu dū-
rieniem (57. att. 1).

Kreklu sašuj ar rokām ar plakano vīli (56. att.).

- A — krekla stāvs
- B — piedurkne
- C — apkakle
- D — uzplecis
- E — mazais ķīlis
- F — lielais ķīlis

Apkakle

GRĀMATĀ PUBLICĒTO VIDZEMES PAGASTU KREKLU SARAKSTS

61. att. Cēsu apr. Ērgļu pag. sieviešu kreklis (MNM 16. 357:3)
62. att. Cēsu apr. Mārsnēnu pag. sieviešu kreklis (E 4, 692-4)
63. att. Cēsu apr. Raunas pag. sieviešu kreklis. I (E 4, 688)
64. att. Cēsu apr. Raunas pag. sieviešu kreklis. II (LTU 2. burtn., 3. lpp.)
65. att. Cēsu apr. Raunas pag. vīriešu kreklis (E 4, 737-8)
66. att. Cēsu apr. Sērmūkšu pag. sieviešu kreklis (CVVM 2454)
67. att. Cēsu apr. Vaives pag. sieviešu kreklis (CVVM, 2454)
68. att. Cēsu apr. Vecpiebalgas pag. sieviešu kreklis. I (BDM 4586.2)
69. att. Cēsu apr. Vecpiebalgas pag. sieviešu kreklis. II (CVVM 161768/2)
70. att. Cēsu apr. Vecpiebalgas pag. sieviešu kreklis. III (CVVM 12636)
71. att. Cēsu apr. Piebalgas sieviešu kreklis. I (LTU 5. burtn.)
72. att. Cēsu apr. Piebalgas sieviešu kreklis. II (BDM 14933:2)
73. att. Madonas apr. Cesvaines pag. sieviešu kreklis (E 17, 6206-6209)
74. att. Madonas apr. Dzelzavas pag. sieviešu kreklis (LTM III sēj., 93. lpp.)
75. att. Madonas apr. Jaungulbenes pag. sieviešu kreklis (E 38, 1903)
76. att. Madonas apr. Praulienas pag. sieviešu kreklis. I (CVVM 2544)
77. att. Madonas apr. Praulienas pag. sieviešu kreklis. II (CVVM 2544)
78. att. Madonas apr. Praulienas pag. sieviešu kreklis. III (CVVM 16907)
79. att. Madonas apr. Tirzas pag. sieviešu kreklis. I (CVVM 161047)
80. att. Madonas apr. Tirzas pag. sieviešu kreklis. II (BDM 4322)
81. att. Madonas apr. Tirzas pag. vīriešu kreklis (BDM 4336)
82. att. Madonas apr. Vietalvas pag. sieviešu kreklis (MNM 12054)
83. att. Rīgas apr. Jumpravas pag. sieviešu kreklis (CVVM 12628)
84. att. Rīgas apr. Lielvārdes pag. sieviešu kreklis. I (NT, 245. lpp.)
85. att. Rīgas apr. Lielvārdes pag. sieviešu kreklis. II (BDM 6615)
86. att. Rīgas apr. Lielvārdes pag. sieviešu kreklis. III (BDM 7282:2)
87. att. Rīgas apr. Lielvārdes pag. sieviešu kreklis (MNM 16596)
88. att. Rīgas apr. Siguldas pag. sieviešu kreklis (BDM 4524.2)
89. att. Vidzemes sieviešu kreklis (BDM 6617)
90. att. Valkas apr. Annas pag. sieviešu kreklis (E 3, 1039)
91. att. Valkas apr. Bilskas pag. sieviešu kreklis. I (CVVM 12658)
92. att. Valkas apr. Bilskas pag. sieviešu kreklis. II (CVVM 12648)
93. att. Valkas apr. Cirgaļu pag. sieviešu kreklis (LTM III sēj., 94. lpp.)
94. att. Valkas apr. Gaujienas pag. sieviešu kreklis (E 15, 24)
95. att. Valmieras apr. sieviešu kreklis (BDM 20816:2)
96. att. Valmieras apr. Liepupes pag. vīriešu kreklis (BDM 4007)
97. att. Valmieras apr. Limbažu sieviešu kreklis (BDM 4570.3)
98. att. Ziemeļvidzemes sieviešu kreklis (CVVM 27187)
99. att. Valmieras apr. Vitrupe pag. vīriešu kreklis. I (CVVM 12655)
100. att. Valmieras apr. Vitrupe pag. vīriešu kreklis. II (LTM III sēj., 104. lpp.)
101. att. Jēkabpils apr. Krustpils pag. sieviešu kreklis. I (CVVM 12667)
102. att. Jēkabpils apr. Krustpils pag. sieviešu kreklis. II (CVVM 12665)
103. att. Jēkabpils apr. Krustpils pag. vīriešu kreklis. I (CVVM 27336)
104. att. Jēkabpils apr. Krustpils pag. vīriešu kreklis. II (NT, 306. lpp.)
105. att. Jēkabpils apr. Krustpils pag. vīriešu kreklis. III (LTU 10. burtn.)

- ¹ Dzērvītis A. Latviešu tautas uzvalks. — R., 1931. — 1.—12. burtn.
- ² Novadu tērpi. — R., 1939. — 498 lpp.
- ³ Slava M. Latviešu tautas tērpi // Arheoloģija un Etnogrāfija. — R., 1966. — Nr. VII. — 168 lpp.
- ⁴ Latviešu tautas māksla. — R., 1967. — 3.d. — 409 lpp.
- ⁵ Историко этнографический атлас Прибалтики // Одежда. — Р., 1986. — 171 с.
- ⁶ Dzērvītis A. Latviešu tautas uzvalks..., 1. burtn. — 2. lpp.
- ⁷ Zariņa A. Lībiešu apģērbs 10.—13. gs. — R., 1988. — 22. lpp.
- ⁸ Slava M. Latviešu tautas tērpi..., 47. lpp.
- ⁹ Latvijas padomju enciklopēdija. — R., 1987. — 10. sēj. — 43. lpp.
- ¹⁰ Slava M. Latviešu tautas tērpi..., 47. lpp.
- ¹¹ Turpat, 44. lpp.
- ¹² Zariņa A. Lībiešu apģērbs 10.—13. gs. ..., 22. lpp.
- ¹³ Slava M. Latviešu tautas tērpi..., 44. lpp.
- ¹⁴ Turpat, 44. lpp.
- ¹⁵ Novadu tērpi..., 314. lpp.
- ¹⁶ Lietuvių etnografijos Bruožai. — Vilnius, 1964. — P. 340.
- ¹⁷ Lehtinen I, Sihvo P. Rahwaan puku. — Helsinki, 1984. — 155. lk.
- ¹⁸ Novadu tērpi..., 317. lpp.
- ¹⁹ Turpat, 435. lpp.
- ²⁰ Turpat, 353. lpp.
- ²¹ Dzērvītis A. Latviešu tautas uzvalks..., Nr. 1. — 2. lpp.
- ²² Slava M. Latviešu tautas tērpi..., 45. lpp.
- ²³ Lehtinen I, Sihvo P. Rahwaan puku..., 151. lk.
- ²⁴ Русские. Историко этнографический атлас. — М., 1967. — 328 с.
- ²⁵ Klonowski A. Stroj Warminski // Atlas Polskich strojow Ludowych. — Wrocławiu, 1960. — S.20, 31; Nosál'ova V. Slovensky l'udovy odev. — Vydatel'stvo Osveta, 1983. — S.81, 87.
- ²⁶ Slava M. Latviešu tautas tērpi..., 45. lpp.
- ²⁷ Zariņa A. Lībiešu apģērbs 10.—13. gs. ..., 22. lpp.
- ²⁸ Slava M. Latviešu tautas tērpi..., 48. lpp.
- ²⁹ Dzērvītis A. Latviešu tautas uzvalks..., Nr. 2. — 2. lpp.
- ³⁰ Dzērvītis A. Latviešu tautas uzvalks..., Nr. 1. — 2. lpp.
- ³¹ Dzērvītis A. Latvju raksti. Apcerējums veltīts mākslinieka un tautas tērpu pētnieka A. Dzērvīša (1897—1942) piemiņai. — Toronto, 1973. — 54. lpp.
- ³² Моран А., де. История декоративного прикладного искусства. — М., 1982. — С. 26.
- ³³ Dzērvītis A. Latvju raksti..., 44. lpp.
- ³⁴ Turpat, 45. lpp.
- ³⁵ Turpat.
- ³⁶ Бадяева Т. Орнамент и современное народное искусство // Советское декоративное искусство. — М., 1986. — № 8. — С. 19.

- ³⁷ *Dzērvīši A. un Al, Sunepska N.* Baltie darbi. II. d. — R., 1935. — 5. lpp.
- ³⁸ *Madre I.* Izšūšana. — R., 1993. — 13. lpp.
- ³⁹ *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi. — R., 1943. — 9. lpp.; *Madre I.* Krāsainie izšuvumi // Padomju Latvijas Sieviete. — 1977. — Nr. 12. — Pielikums.
- ⁴⁰ *Dzērvītis A., Sunepska N.* Krāsainie darbi. I. d. — R., 1934. — 13. lpp.; Sievietes Pasaule. — 1936. — Nr. 2. — 19. lpp.
- ⁴¹ Novadu tērpi..., 10. lpp.
- ⁴² *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 9. lpp.; Latviešu tautas māksla..., 307. lpp.
- ⁴³ CVVM, 1920. apr., 325. lp.; *Paegle Ed.* Latviešu izšuvumi // Latvijas Saule. — 1925. — Nr. 27. — 25. lpp.
- ⁴⁴ *Madre I.* Krāsainie izšuvumi..., pielikums.
- ⁴⁵ CVVM, 1879. apr.
- ⁴⁶ *Zariņa A.* Lībiešu apģērbs 10.—13. gs. ..., 24. lpp.
- ⁴⁷ *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi ..., 22. lpp.; Novadu tērpi..., 111. lpp.; Latviešu tautas māksla..., 307. lpp.; *Dzērvītis A., Sunepska N.* Krāsainie darbi. I..., 3. lpp.; *Zariņa A.* Seno latgaļu apģērbs. — R., 1970. — 56. lpp.
- ⁴⁸ *Zariņa A.* Seno latgaļu apģērbs..., 56. lpp.
- ⁴⁹ Novadu tērpi..., 102., 103. lpp.
- ⁵⁰ Turpat, 49. lpp.; *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 9. lpp.; *Madre I.* Krāsainie izšuvumi..., pielikums; Latviešu tautas māksla..., 307. lpp.
- ⁵¹ Kabatasdrāniņas stūris, balti izšūti // Modes Vēstnesis. — 1900. — Nr. 1. — 37. lpp.; Dažādi izšuvuma dūrieni // Zeltene. — 1927. — Nr. 12(8). — 28. lpp.
- ⁵² *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 11. lpp.
- ⁵³ *Dzērvītis A., Sunepska N.* Krāsainie darbi. I..., 54. lpp.; Novadu tērpi..., 111. lpp.
- ⁵⁴ Latviešu tautas māksla..., 308. lpp.
- ⁵⁵ *Dzērvītis A., Sunepska N.* Krāsainie darbi. I..., 5. lpp.
- ⁵⁶ Servjete kafejas galdam pēc etnogrāfiskiem motīviem // Sievietes Pasaule. — 1936. — Nr. 2. — 19. lpp.
- ⁵⁷ Turpat; *Dzērvītis A.* Meiteņu rokdarbi. II. — R., 1936. — 46. lpp.
- ⁵⁸ *Tilts P.* Rotāta un vienkārša veļa. — R., 1937. — 59. lpp.
- ⁵⁹ Latviešu tautas māksla..., 308. lpp.
- ⁶⁰ Novadu tērpi..., 187. lpp.
- ⁶¹ *Madre I.* Krāsainie izšuvumi..., pielikums.
- ⁶² CVVM, 2454. apr., Vaives pag.
- ⁶³ *Zariņa A.* Seno latgaļu apģērbs..., 93. lpp.
- ⁶⁴ Latviešu tautas māksla..., 308. lpp.; Novadu tērpi..., 88. lpp.; *Dzērvītis A., Sunepska N.* Krāsainie darbi. I..., 60. lpp.; *Madre I.* Krāsainie izšuvumi..., pielikums.
- ⁶⁵ *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 9. lpp.
- ⁶⁶ Novadu tērpi..., 55. lpp.; CVVM, 2454. apr., Liepas pag.
- ⁶⁷ CVVM, 2544. apr., Praulienas pag.; CVVM, 2454. apr., Sērmūkšu pag.
- ⁶⁸ *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 24. lpp.
- ⁶⁹ *Madre I.* Krāsainie izšuvumi..., pielikums.
- ⁷⁰ Novadu tērpi..., 465. lpp.
- ⁷¹ *Dzērvītis A., Sunepska N.* Krāsainie darbi. I..., 50. lpp.
- ⁷² *Dzērvīši A. un Al, Sunepska N.* Baltie darbi. II..., 34. lpp.
- ⁷³ Novadu tērpi..., 158. lpp.; *Dzērvītis A., Sunepska N.* Krāsainie darbi. I..., 50., 62. lpp.; *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 9. lpp.; *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Meiteņu rokdarbi. II. — R., 1936. — 21. lpp.
- ⁷⁴ Latviešu tautas māksla..., 310. lpp.
- ⁷⁵ Novadu tērpi..., 126. lpp.
- ⁷⁶ *Dzērvītis A., Sunepska N.* Krāsainie darbi. I..., 55. lpp.

- 77 CVVM, 2544. apr., Prauliena; 2454. apr., Cēsu apr. Vaive.
- 78 *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 12. lpp.; *Lapsa M.* Balto darbu ābece // Padomju Latvijas Sieviete. — 1981. — Nr. 1, pielikums; CVVM, 2542. apr., Praulienas pag.
- 79 *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 12. lpp.; CVVM, 2544., 2542. apr., Praulienas pag.
- 80 *Lapsa M.* Balto darbu ābece..., pielikums.
- 81 CVVM, 2454. apr., Sērmūkšu pag., Liepas pag.
- 82 *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 12. lpp.
- 83 *Lapsa M.* Balto darbu ābece..., pielikums.
- 84 *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 13. lpp.
- 85 Turpat, 17., 18. lpp.
- 86 *Lapsa M.* Balto darbu ābece // Padomju Latvijas Sieviete. — 1981. — Nr. 4, pielikums.
- 87 Novadu tērpi..., 195. lpp.
- 88 *Dzērvītis A., Dzērvīte Al.* Latviskie baltie izšuvumi..., 14. lpp.; *Lapsa M.* Balto darbu ābece // Padomju Latvijas Sieviete. — 1981. — Nr. 1, pielikums; Latviešu tautas māksla..., 309. lpp.
- 89 CVVM, 2544. apr., Praulienas pag.
- 90 *Dzērvītis A. un Al., Sunepska N.* Baltie darbi. II..., 37. lpp.
- 91 Novadu tērpi..., 55. lpp.
- 92 Latviešu tautas māksla..., 311. lpp.; CVVM, 2454. apr., Liepas pag.
- 93 CVVM, 2454. apr., Sērmūkšu pag.
- 94 *Dzērvīši A. un Al., Sunepska N.* Baltie darbi. I..., 32., 33. lpp.

19 CENTURY SHIRTS OF THE TRADITIONAL FOLK COSTUME IN THE VIDZEME REGION

In Latvia, during the last quarter of the 20th century, there has been a marked interest in fine art. One of the most popular areas, among those appreciative of applied and folk arts, is traditional Latvian embroidery, particularly where it is used as an element of ornamentation in folk costumes.

This publication looks closer at one of the components of traditional folk costumes — notably, the shirts of the Vidzeme region and looks in depth at the way in which they are made and embroidered, which is an important characteristic of the nation's culture.

From a typological point of view the shirts of 19th century Vidzeme are a newer phenomenon, than shirts with coloured embroidery and there is less published material available. The shirts are characterized by restrained and fine embroidery.

Three sources have been used for this publication: 1) written sources, i.e. results compiled from ethnographical investigations on traditional Latvian folk costume shirts, which are stored in the archives of the Ethnographical section of the Latvian History Museum and in the scientific archives of the Ethnographical section of the Latvian History Institute; 2) objects, which are kept in the textile stores of various Latvian museums; 3) formerly published materials on shirts, for illustrative purposes.

The shirt of the 19th century was the basis of all dress. It was worn next to the body and a skirt would usually be worn on top, although when the weather was hot, women would often wear only a shirt when working.

The geographical situation in Latvia determined which particular materials were used in making shirts. The archeologist A. Zariņa acknowledges the fact, that prior to using flax in shirtmaking, the Latvians, like the people of Northern and Central Europe originally wore woollen shirt-like clothes. During the 19th century shirts were usually sewn from unbleached or white woven flax and were embroidered with white (or sometimes unbleached) flaxen threads.

In a traditional folk costume, one can differentiate between women's and men's shirts, as well as work and dress shirts. The oldest women's shirts were usually in two halves. The top half was made of finer flax and the bottom half, for reasons of hygiene, was made of coarser flax or more often of other fibrous material. The shirts had long sleeves with straight ends (Fig. 1, 1). However the collar and long sleeves with wrist bands (Fig. 1, 2) is characteristic later on. Men wore shirts of one piece, which had long sleeves, a straight collar, shoulder straps, under-arm wedges and thread button fasteners. Traditional shirt-making methods of men's shirts were preserved for a longer period than those of women's shirts.

The design of Latvian peasants' shirts was very simple. They were fashioned out of a twice-folded flaxen rectangle. The details were cut along the lines of the thread.

The shirts of 19th century Vidzeme, can be divided into several categories, depending on the formation of the shoulder section: 1) tunic-like shirts, without shoulder straps (Fig. 5, 1), which are rare in Vidzeme; 2) tunic-like shirts, with shoulder straps outside — the most popular type of shirt in Vidzeme (Fig. 5, 2); 3) tunic-like shirts with shoulder straps inside (Fig. 5, 3), which could be characteristic of the transition from tunic-like shirts to shirts with sloping shoulders; 4) shirts with shoulder straps sewn on (Fig. 5, 4), whose influence comes from the Slavic nations; 5) shirts with a combined shoulder area (Fig. 5, 6), where a combination of 2) and 4) is seen.

In the second half of the 19th century shirts retained a similar traditional cut, however the length of the sleeves was halved (Fig. 4, 3). At the same time, new cuts are evident (Fig. 4, 4). Gradually a few traditional details were discarded (shoulder straps, under-arm wedges) (Fig. 4, 5), until the year 1900, when the cut of the shirt became quite simple (Fig. 4, 6). In 1910 people in Latvia started to wear ordinary linen shirts (Fig. 4, 7).

The materials researched clearly indicate that as a result of various influences the traditional folk costume shirt became a simplified piece of underwear. This process took place from 1850 to 1910, where different types of shirt existed concurrently. With the introduction of urban fashions the traditional flaxen shirt disappeared from peasants' lives.

Shirts in the Vidzeme region are comparatively less embroidered than shirts in the Zemgale and Kurzeme regions. In the 19th century esthetic criteria changed overall and moreover, due to financial hardship in Vidzeme women could not devote a great deal of their time to embroidery. Unmarried girls had to make their dowries, i.e. sew shirts for themselves and their future families. Once they were married, they would have had little time for needlework, as they had to help their husbands with the farming. It is also possible, that the tradition of giving embroidered linen shirts as presents to the husband's family at the wedding, would not have allowed a great deal of time to be devoted to embroidering one particular shirt.

In comparison to Central European nations the decorative stiches on shirts in Vidzeme are few in number. It is only the combination of these stiches, which makes each shirt unique. Girls and shepherdesses would learn embroidery patterns from each other and also use their parents' and grandparents' work as examples. At the time when literature on the subject of needlework was not widely available, sampler books were made. Pieces of flaxen material were embroidered with columns of stiches, which were arranged methodically, starting with the simplest stiches and ending with embroidered patterns, which ensured that embroidery traditions were preserved from generation to generation. The results were dependant on the interest, diligence and capability of the needleworker, as well as the availability of information on needlework in the given locality. Every needleworker aimed to put in something from herself into her work, thereby introducing new methods of embroidery, whilst at the same time preserving the esthetic values of her ancestors.

The shirts of 19th century Vidzeme are characterised by small, very fine, white embroidery, wherein the patterns are linked in with the details of the shirts, thereby prolonging durability.

The traditional Latvian folk costume is regarded as the custodian of Latvian ornaments. The geometric essence of textiles — including embroidery — are determined by the materials and methods used. Individual elements of patterns depend on the form and purpose of the object which is being embroidered. The ornamentation of shirts and the manner in which they are embroidered does not allow for any irregularities. The style, elements of ornamentation, composition and technique are strictly governed by traditions in force. A characteristic of Latvian embroidery is the use of 2 to 6 different techniques in one piece of work.

The publication also looks at embroidery on collars and wristbands, in addition to groups of stiches which are found in the embroidery of shirts from Vidzeme.

The art of needlework existed and continued to evolve and develop throughout many generations. Folk art has preserved all that is valuable, as anything irregular and incomplete has been discarded. Ornamentation in woven materials was associated with techniques, which influenced the geometric formation. Consequently, over time, a harmonious mixture of content and form, ornamentation and craftsmanship came about and in 19th century Vidzeme a specific style of embroidery evolved, which was characterised by restraint and refinement.

This publication is intended for needlewomen, in addition to those interested in Latvian folk art, ethnography and cultural history.

Translated by *Jana Tetere*

SATURS

Ievads

3

Vidzemes tautas tērpa krekla vēsturiskā attīstība 19. gs.
un 20. gs. sākumā

5

Vidzemes kreklu piegriezuma varianti

10

Krekla šūšanas tehnoloģija

16

Krekla rotāšana

19

Rotājuma dūrieni

29

Dažādu Vidzemes novada tautas tērpa kreklu darināšana

37

Grāmatā publicēto Vidzemes pagastu kreklu saraksts

137

Avoti un literatūras norādes

138

19 century shirts of the traditional folk costume
in the Vidzeme region

141

Aija Jansone

19 CENTURY SHIRTS
OF THE TRADITIONAL FOLK COSTUME
IN THE VIDZEME REGION

«Zinātne» Publishing House

Rīga 1999

In Latvian

Aija Jansone

TAUTAS TĒRPA KREKLI
VIDZEMĒ 19. GS.

Redaktore Antra Legzdiņa

Rasētāja Līgita Fedotova

Fotogrāfs Ilmārs Apkalns

Mākslinieciskā redaktore Ināra Jēgere

Tehniskā redaktore Gaļina Šļepkova

Korektore Brigita Vārpa

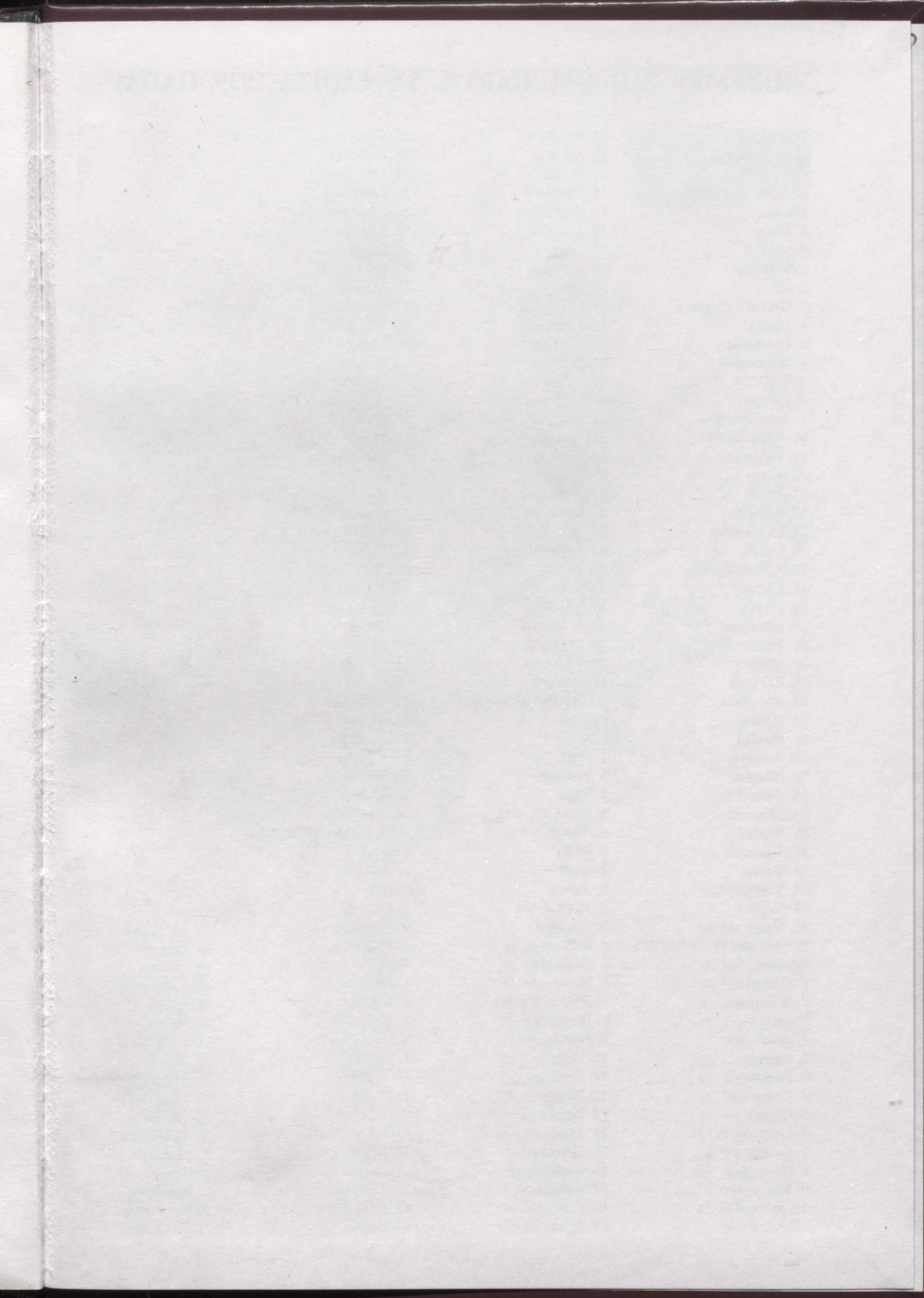
Formāts 70x100/16. 15,21 izdevn. l. Izdevniecība «Zinātne»,
Akadēmijas laukumā 1, Rīgā, LV-1050. Reģistrācijas apliecība
Nr. 2-0250. Iespiesta un iesieta a/s «Paraugtipogrāfija», Puškina
ielā 12, Rīgā, LV-1004.

Jansone A.

Ja 606 Tautas tērpa krekli Vidzemē 19. gs. — R.: Zinātne, 1999. — 143 lpp., il.,
2 lp. kr. il.

ISBN 5-7966-1105-4

Izdevums paredzēts rokdarbniecēm, kā arī plašam lasītāju lokam, kas interesējas par latviešu tautas mākslu, etnogrāfiju un kultūras vēsturi. Grāmatā sīki izanalizētas Vidzemes kultūrvēsturiskā apgabala tradicionālā tautas tērpa kreklu piegriezuma konstrukcijas, rotājumu kompozīcija un to izpildījuma tehnika un skaidrota kreklu šūšanas tehnoloģija. Atsevišķā nodaļā sniegti 45 Vidzemes tradicionālo sieviešu un vīriešu rotāto līnu kreklu sīki tehniski zīmējumi un to darināšanas apraksti, lai ikviena rokdarbniece varētu sev pašūt etnogrāfiski precīzu izvēlētā apvidus kreklu. Tādējādi tradicionālā tautas tērpa kreklu darināšanas un rotāšanas tradīcijas tiks iedzīvinātas tautā, saglabājot tās nākamajām paaudzēm.

VIDZEMES PAGASTU KARTE (SASTĀDĪTA 1939. GADĀ)

PAGASTU SARAKSTS

I. CĒSU APRINĀJIS

Pilsētas

1. Cēsis
2. Cēsu
3. Drabešu (2 gab.)
4. Drustu
5. Druvienas
6. Dzērbenes
7. Ērgļu
8. Gatartas
9. Jaunpiebalgas
10. Jaunraunas
11. Jūrmalas
12. Kārļu
13. Kosas
14. Kūduma
15. Launkalnes
16. Lenču
17. Lielstraupes
18. Liepas
19. Lizuma
20. Mārsnēnu
21. Mazstraupes
22. Ogres
23. Priekule
24. Raiskuma
25. Rāmuļu
26. Rankas
27. Raunas
28. Rozulas
29. Sērmūkšu
30. Skujenes
31. Stalbes
32. Taurenas
33. Vaives
34. Vecpiebalgas
35. Veļķu
36. Veselavas

II. MADONAS APRINĀJIS

Pilsētas

1. Gulbene
2. Madona
3. Bērzaunes
4. Cesvaines
5. Dzelzavas
6. Galgauskas
7. Grašu
8. Grostonas
9. Iršu
10. Jaungulbenes
11. Kalsnavas

Pagasti

1. Baižkalna
2. Cēsu
3. Drabešu (2 gab.)
4. Drustu
5. Druvienas
6. Dzērbenes
7. Ērgļu
8. Gatartas
9. Jaunpiebalgas
10. Jaunraunas
11. Jūrmalas
12. Kārļu
13. Kosas
14. Kūduma
15. Launkalnes
16. Lenču
17. Lielstraupes
18. Liepas
19. Lizuma
20. Mārsnēnu
21. Mazstraupes
22. Ogres
23. Priekule
24. Raiskuma
25. Rāmuļu
26. Rankas
27. Raunas
28. Rozulas
29. Sērmūkšu
30. Skujenes
31. Stalbes
32. Taurenas
33. Vaives
34. Vecpiebalgas
35. Veļķu
36. Veselavas

III. RĪGAS APRINĀJIS

Pilsētas

1. Ķemeri
2. Ogre
3. Pļaviņas
4. Rīga
5. Rīgas Jūrmala
6. Sigulda
7. Sloka

Pagasti

1. Ādaži
2. Aizkraukles
3. Allaži
4. Babītes
5. Baldones
6. Bebru
7. Bīriņu (2 gab.)
8. Birzgaļes
9. Daugmales
10. Doles
11. Dreiliņu
12. Ikšķiles
13. Inčukalna
14. Jumpravas
15. Kastrānes
16. Katlakalna
17. Kokneses
18. Krapes
19. Krimuldas

20. Ķēču
21. Ķeipenes
22. Lauberes
23. Lēdmanes
24. Lēdurgas
25. Lielvārdes
26. Līgatnes
27. Madlienas
28. Mālpils
29. Mangaļu
30. Mārupes
31. Meņģeles
32. Mores
33. Nītaures
34. Ogresgala
35. Olaines
36. Pabažu (2 gab.)
37. Plāteres
38. Pļaviņu
39. Rembates
40. Ropažu
41. Salas (2 gab.)
42. Salaspils
43. Sējas
44. Sidgundas
45. Siguldas
46. Skrīveru
47. Skultes
48. Stopiņu (2 gab.)
49. Suntažu
50. Taurupes
51. Toms
52. Turaidas
53. Vidrižu
54. Vildogas
55. Viskāļu
56. Zaubes

IV. VALKAS APRINĀJIS

Pilsētas

1. Alūksne
2. Ape
3. Smiltene
4. Strenči
5. Valka

Pagasti

1. Alsviķa
2. Alūksnes
3. Annas
4. Bejas
5. Bilskas
6. Birzuļu
7. Blomes
8. Cīrgaļu
9. Dūres
10. Ērgemes
11. Ēveles
12. Gaujienas
13. Grundzāles
14. Ilzenes

15. Jaunlaicenes
16. Jaunrozes
17. Jērcēnu
18. Kalncempju
19. Kārķu
20. Karvas
21. Lejasciema
22. Lugažu
23. Mārupes
24. Mārkalnes
25. Omuļu
26. Palsmanes
27. Pededzes
28. Plāņu
29. Sinoles
30. Smiltēnes
31. Trapenes

32. Trikātes
33. Valkas
34. Veclaicenes
35. Vijciema
36. Zeltiņu
37. Ziemera
38. Zvārtavas

V. VALMIERAS APRINĀJIS

Pilsētas

1. Ainaži
2. Limbaži
3. Mazsalaca
4. Rūjiena
5. Salacgrīva
6. Valmiera

Pagasti

1. Ainažu

2. Alojas
3. Augstrozes
4. Bauņu
5. Braslavas
6. Brenguļu
7. Burtnieku
8. Dauguļu
9. Dikļu
10. Dunties
11. Idus
12. Ipiķu
13. Jaunburtnieku
14. Jaunvāles
15. Jeru
16. Katvaru
17. Kauguru
18. Kocēnu

19. Kieģeļu
20. Koku
21. Lādes
22. Liepupes
23. Limbažu
24. Lodes
25. Mazsalacas
26. Mujānu
27. Nabes
28. Naukšēnu
29. Ozolu
30. Pāles
31. Pociema
32. Puikules
33. Rencēnu
34. Rozēnu
35. Rūjienas

36. Salacas
37. Sēļu
38. Skaņkalnes
39. Stienes
40. Svētiema
41. Ternejas
42. Tūjas
43. Umurgas
44. Vaidavas
45. Vainižu
46. Valmieras
47. Vecates
48. Vilzēnu
49. Viļķenes
50. Vitrupe

OBLIGĀTAIS
EKSEMPĻĀRS

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304076552

2,80

99-5
L 57

Aija Jansone

TAUTAS TĒRPA KREKLI VIDZEMĒ 19.gs.

19. gadsimtā Viduseiropā un Ziemeļaustrumeiropā ļoti iecienīti bija baltie izšuvumi. Arī Latvijas teritorijā salīdzinoši īsā laikā kreklu krāsainos izšuvumus nomainīja pret baltajiem izšuvumiem, greznās izšūtās villaines – pret baltajām villainēm un neizšūtiem plecu lakatiem.

Grāmatā sniegtais materiāls raksturo Latvijas 19. gs. otrās puses materiālo kultūru, kas šajā laikā Ziemeļeiropas tautām bija ļoti līdzīga. Grāmatā ir publicēti 45 izšūtu Vidzemes kultūrvēsturiskā apgabala kreklu attēli līdz ar sīku to darināšanas procesa aprakstu. Latviešu etnogrāfijas interesentiem būs iespēja pārlicināties par pagājušā gadsimta latviešu izšuvēju bagāto radošo potenciālu noteiktu tradīciju ietvaros.

ZINĀTNE